

SO SALSILA O MANGO NABI

Sii kiran so Kalilintad

1

Osman Nuri Topbaş

عليه السلا

© Erkam Publications - Istanbul: 1444 / 2023

SO SALSILA O MANGA NABI

- 1 -

Osman Nuri Topbas

Original Title: Nebiler Silsilesi 1 (Ders Kitabı)

Author: Osman Nuri Topbas

Translator: Prof. Alim Hassanor M. Alapa

Redactor: Dr. Mehmet Rıza Derindağ

Copy Editor: Dr. Faruk Kanger
Lokman Helvacı

Cover and Typeset: İlhan Baştaş

ISBN: 978-625-440-641-6

Address: İkitelli Organize Sanayi Bölgesi Mah.
Atatürk Bulvarı, Haseyad
1. Kısım No: 60/3-C
Başakşehir, İstanbul, Türkiye

Tel: (+90-212) 671-0700 pbx

Fax: (+90-212) 671-0748

E-mail: info@islamicpublishing.org

Web site: www.islamicpublishing.org

Printed by: Erkam Printhouse

Language: Maranao

SO SALSILA O MANGA NABI

Sii Kiran so Kalilintad

-1-

Osman Nuri TOPBAS

PANGONAAN

Pantag sa kanggonana’o o manga oripn o Allāh ﷻ sii ko bnar, na so Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo’ na tiabangan iyan siran sa kna’ o ba giya bo’ a kinibgan iyan kiran ko matndo’ a makalalawan a manga sipat, ogaid na siogo’an iyan siran pn sa manga ontola’ a manga taw a pd kiran a aya iran khabaloy a manga ladiyawan. Giyanka’i a manga ontola’ a manga taw a bigan siran sa wahī na siran so manga sogo’ o Allāh ﷻ.

A giyanka’i a manga nabī a ikalilimo’ na matitimo’ iran so kababaloy ran a rawatn o kaphagingd sa tindo’ siran sabap ko kapnggalbka iran sank’a’i a manga romasay a:

- A. So kaphagaloya iran ko manga katharo’ o Allāh ﷻ go so kiphanolonn iran on.
- B. So kaplompiyowa iran go phakalingawn iran so manga ginawa (nafs).¹
- C. So kiphangnda’on iran ko kitāb o Allāh ﷻ go so ongangn (Sunnah o Rasūlullāh ﷺ).

Na so da’ a lagid iyan a ogop a phoon ko Kadnan iran na miphoon a pd o nabī Adam, *Alayhi as Salām*, sa so langowan o manosiya’ na miarankom iyan. Na so nabī Adam na skaniyan i paganay a manosiya’ go tagna’ a nabī a siogo’ o Allāh ﷻ ko manga moriataw niyan.

Na giyanka’i a babarakatn a lalan o toro’an, na siomang go siolay sa miokit ko 120,000 a manga nabī go manga sogo’ a miakaza-saloyana’ siran ko kiapamakaoma, sa kidg iran a lalan o kapaka-ozor a ayon ko giikakhasad o kamamanosiya’i – minsan pn so tomadng o paratiaya na miatatap dn a mlagilagid a isaisa – na mianinggaposan sa inisampay skaniyan sii ko kiatarotop go kiadiyanka’ ko kiapakaoma o Rasūlullāh ﷺ. Na so Soti a Qur’ān na skaniyan i gonana’o go toro’an ko kamamanosiya’i sa taman dn ko gawii a kaphangokom o Allāh ﷻ. So waraan iyan a mu’jizah na inidaplak iyan so manga taw a somianka’ on, na miapakapammsa niyan so manga taw a miaratiaya on. Inibgay skaniyan sii ko Rasūlullāh ﷺ, na minggolalan on na minisampay ko kamamano-siya’i. Inipakawit skaniyan sii ko manosiya’ pantag sa kathoro’a niyan kiran go an iyan kiran masokat so kapipiya ginawa sii ko dow a ingd.

Sa phmataanan iyan anka’i a antap sa phagokit sa phagosayin iyan so pizoson a manga nganin. Sii ko katndo’ iyan, na so kapphano-thola niyan ko manga iringa’ o miangaoona a pagtaw, a isa oto ko makalalawan a manga onayan a paratobowan o Qur’ān sii ko kapzakodowi niyan sank’a’i a antap.

So manga thothol a miangaaaloy sii ko Qur'ān na manga galbk oto o ongangn a so khalalangan niyan so kamamanosiya'i oba siran silay ko ontol a lalan, go pphangoyatan iyan siran sa kaonoti ran ko Allāh ﷻ sa nggolalan ko manga nda'o a pkhakowa sa mokit ko kiailaya ko manga masa a miamanagad ko masa o kaoyagoyag o miangaiipos a pagtaw.

Na sii sank'a'i a okit, na so di mapiya a olawla go so kapapayag o kaontol o Allāh ﷻ ko kasmbaga on, go so ontol a galbk go so ipapantag on a balas go kapipiya ginawa a kaaawidan iyan na palaya dn oto miaosay sa miakarayag.

Giya'i na pmbaloy a lalangan go nda'o sii ko manga salakaw sa kapananggila'i ran ko kapakanggalbk sa manga karibatan a datar o miaona on mitana', go mapnggalbk iyan pn so antap o kapagoyati ko paparangayan go so manga galbk a so maphakambowat iyan so kapipiya ginawa.

So Soti a Qur'ān na ipmbtad iyan so mala' a di mipndaraynon o kapnggonana'o niyan sa mokit ko manga thotholan ko manga taw a miangaoona magintaw ko lopa'. Giya'i na piayag sa onayan a mataan a giyanka'i a manga thothol na miarankom iyan so isa ko tlo bagi' ko manga ayat o Qur'ān.

So *Jalāluddīn ar Rūmī* na and a katharo' iyan makapantag ko kaiimportanti anka'i a manga thothol go so kakowa on sa ndaowan a:

So Soti a Qur'ān na rarankomn iyan so btad go so manga paratobowan o manga nabī. Amay ka batiyaan ka so Qur'ān a rakhs o madalm a pandapat na go nka nggolalann so manga nda'owan iyan, na khatarima' aka so ginawa nka a gii niyan imbitiara'i so manga nabī go so manga Ulama. Sa sakamaoto, a amay ka so isa na pmbatiyaan iyan so manga thotholan ko manga nabī na so lawas o manosiya' a makasasayan sa dornng na magphoon ko kamboka'i niyan ko papanok o niyawa.

Giya'i bo', a nggolalan sank'a'i a manga thothol na khamaradika' tano ko kapakaliyo ko dornng o manga lawas tano. Sa da' a pd a bolong a ba niyan khaboka'i so badan san ko dornng iyan a salakaw sankanan a okit, giyanan, so lalan o tawhīd ² a so kapakaisaisaa ko Allāh ﷻ.

Ba nka da mailay so mabagr a ndo' a riompakan iyan so pagtaw o ĒĀd?

Ba nka da man'g so mala' a lapay a inikagm iyan so lopa'?

Andamanaya i so kalodan a mariga' (Red Sea) na piagld iyan so Fir'aun, go andamana i so Qārūn na inikagm skaniyan sii ko didalm o lopa'?

Antonaa so sarnkap a papanok a Abābīl a piolang iran so sondaro o Gadiya, go andamanaya i so maroni a tag'n'k na inimatay ran so Nimrod?

Ba nka da katokawi a so manga ator na inioran ko pagtaw a darowaka' a pagtaw o nabi Lūt, na andamanaya i kinikagm iran sii ko malbog a ranaranaw?

Opama o ptharo' ako sa malndo a katharo' o andamanaya so mapapayag a da' a niyawa niyan a kaadn na miakaoma sa kiatabangi niyan ko manga nabī sa datar siran o manga baraakal a kaadn... na giyanka'i a *Mathnawī* na pmbaloy a mala' ko manga gintasan iyan a so pat polo' a onta na khapn'dan ko kapagawidi niyan on...

Pantag sa kambagra ko paratiaya a tawhīd sii ko manga poso', na so manga romasay (risālah) o manga nabī go so smbag o manga ummat iran na miapariksa' dn.

So ongangn sii sankā'i a manga thothol na khaparo a tinsn sa datara'i, sa ayon ko antap o kinitoron ko Qur'ān:

- Mbagrn iyan so kananabii ko Muhammad ﷺ;
- Phayagn iyan a mataan a langon o manga nabī na inisampay ran so panolon iran ko tawhīd;
- Zigoron iran a mataan a so siran oto a siampayan ko panolon na khagaga iran sa malbod so kasabota iran sankoto a manga nda'o;
- Phokawn iran so manga poso' sa mokit sa phangoyatan iran so manga taw sa kabantoga iran ko manga ontola' a pagtaw go pnggolalan sa plalangan siran sa sopak ko manga baradosa. Na so onga niyan, na so manga oripn o Allāh ﷻ na tianggong iran so manga rrgn go so manga pipitl a btad a miabaak skaniyan o manga nabī, go phayagn iran so kapantang go zabotn iran so kabaloy ran a pananalamat ko manga limo' o Allāh ﷻ.

Giyaka'i a kitāb, a onga o limo' o Allāh ﷻ, a so pianamaran ami sa kapangalimbabaan so kinisoratn ko manga tago' iyan a so ongangn go nda'o a khaparo a masabot a phoon ko manga nabī a so miangaaaloy siran sii ko Qur'ān go so kiapamagintaw iran a magphoon ko paganay a pandang o thotholan ko manga nabī na taman dn ko kaposan a pandangan iyan.

Tipngan ami so kitogalinn ami sankā'i a manga montiya' o ongangn a so makokowa niyan so gaga niyan ko kazindawi niyan ko kamamanosiya'i go pmbaloy a kasangkapan ko kasabota ko bago a apoong o gdam o manosiya' o niyawa go so masakit iran sa nggolalan sa kaphanothola ko manga pan'kaw a masa a so miama-ngitana' sii ko kaoyagoyag o manga nabī go so manga pagtaw iran.

Sii ko katndo'a on, na piamagosay ami so nabī Ādam a so siogo' so manga malaikat ko kasojudi ran on; so nabī Idrīs a tianggong iyan so piakammsa o kasorgaan ko langit; So nabī Nūh a so liompiyo niyan so lopa' ko manga kāfir on a pagtaw sa minggolalan ko mala' a lapay o ig; so nabī o pagtaw o ĒĀd a so ingd iran na biankit a mabagr a sobosobo; so nabi Sālih go so pagtaw o Thamūd a so manga walay ran a pimbabagran a manga ala' a lakongan na inikayambr o mabagr a linog sabap ko kiapangalandada iran sa miangarasi siran ko lopa'; so nabi Ibrahim a so tiotong skaniyan o *Nimrod* go so pagtaw niyan sa mimbaloy so mala' a rapog a miabankiring sa madaya' a sapadan sabap ko pananarig iyan ko Allāh ﷻ; so nabī Ismāīl a skaniyan i pimbolawasan o kasosoti go so kapagiikhlas go so tarotop a kapanarig ko Allāh ﷻ.

So nabi Is'hāq a so phagapoon o langowan a nabi ko mbawataan o Isrāīl'; so nabī Lūt o manga taw sa ingd a *Sodom* go *Gomorra*h a miatatap skaniyan ko kapndolona niyan ko pagtaw a somindad so kiandarowaka' iran sa taman dn ko kaposan a masa; so *Dzū al Qarnayin* a inawidan iyan so pandi'o tawhid phoon sa sbangan na taman sii sa sdpan; so nabi Ya'qūb a miatotong o boko' iyan ko kiada' o Yūsuf a skaniyan i mapayag a ladiawan ko kaphantang; so nabi Yūsuf a mimbaloy a dato' sa Misir ko oriyen o kiasagad iyan sa marasay a kambibisaya' go so kiataronko' iyan ko kalaboso a da' a kasalaan iyan; so nabī Shu'ayb, so nabī Mūsā a so inantiyor iyan so miangintohan a Fir'aun a minigald ko ragat a pd iyan so manga tantara' iyan; so nabi Hārūn a pagari o nabi Mūsā go tabanga' iyan; so nabī Dāūd, a pzmbagn o manga papanok go so manga palaw so manga batiya' iyan ko Zabūr, so nabi Sulaymān a bigan sa madakl a basa a pzabotn iyan so katharo' o manga papanok; so Uzayr a piatay o Allāh ﷻ sa miaka 100 ragon na inoyag

iyān bo' pharoman a mapayag a papata' ko kaphangoyag Allāh ﷻ pharoman; so nabī Ayyūb, a miakagdam sa sakit a tiyoba' na mianarig ko Allāh ﷻ, na inikalimo' iyan; so nabī Ilyās a so piakawitan o Allāh ﷻ sa katharo' a: “so salam a kalilintad na sii ko Ilyās”; so nabī Alyasa' a patiis i katharo'; so nabī Dzū al Kifl a linibt a limo' Allāh ﷻ; so Luqmān a maongangn a phoonan o mapiya a thoma; so nabī Zakariyyā a bigan o Allāh ﷻ sa moriataw ko masa dn a kialoks iyan, sa mianinggaposan so omor iyan sa miashahid ko kiabono'a on o pagtaw niyan a barakafir; so nabī Yahyā a datar o ama' iyan a piotaan sa olo o pagtaw niyan a darowaka' sa minisabap sa dnki a sakataw a babay a baraszbo'; so nabī ʿĪsā, a inimbawata' sa minggolalan sa mu'jizah sii ko Maryam a soti, sa bigan o Allāh ﷻ sa mu'jizah a kapamolong go kapangoyag sa miatay sa idin o Allāh ﷻ.

Go tipngan ami pn so kiapayaga mi ko andamanaya i giyanka'i a manga taw a maawid ko manga pipiya a thothol a mizasaloyana' siran ko kiapamakaoma na sasanaan siran ko kaphagiasaa ko kamamanosiya'i ko kaphakaoma o kaposposan a nabī a so Muhammad ﷺ, a skaniyan na sindaw go tihaya o toro'an a siogo' skaniyan o Allāh ﷻ a pangalimo' ko manga kaadn iyan, a skaniyan so tihaya o kibabatog o manga kaadn, a pondiyong o kiadiyanka' o glangan o salsila o manga nabī go so pag'n's o kiapangadn.

So miaona a kitāb akn a so *Salsila o Manga Nabī* na miaparoli niyan so mala' a bantog, na kiamosawiran ako go piangoyatan sa kasalosawa ko ron sa baloyin akn a kitāb a pphangadian (Text Book) ko madrasah sii ko manga paganadan a Islam.

Na giyankoto a kitab na piakapontok go tinins sa domait ko gaga o manga morit sa kalbodan siran on ko kapnggona'i ran on. Go inomanan so sabaad a manga bandingan iyan sa pantag sa kasaboti ko manga osayan iyan. Na so kitab na inimpit sa piakadakl so manga bandingan iyan sa tiago'an sa sabaad a manga toladan go manga mapa. So sabaad a manga ayat na minidakat on pn sa pantag sa an milahar o manga morit a pphakabatiya' on.

Giya kitab anan na piakababaw sa mattndo' a pankat; sabap sa skaniyan na onayan sa so kawasa a manga bandaran a Islam go so manga nda'o niyan na minitogalin sii ko sarapiyag a gopn phakasalono' sa siniyap akn so kapalihara' o sabaad a manga kalimah, katharo', go manga lapiyat a skaniyan na sasoko ko sinanad o Islam.

So manga ayat a phoon ko Qur'ān go so hadīth o Rasūlullāh ﷺ na pimbagowan go inator pharoman sa ayon ko kaiimportanti go so kasasagad o manga thotholan a miangaaaloy sank'a'i a kitāb.

Tanto ako a pphanalamat ko manga inampda' ko committee (lujnah) go so manga ustādz a miakaogop siran ko kiasalosawa sank'a'i a galbk sii ko bontal iyan. Pphagarapn akn ko Kadnan ko a tarimaan iyan anka'i a ta'ong sa balasan iyan siran sa balas ko manga kapiyaan iran a sanang.

Phangnin akn ko Allāh ﷻ a rilaan ako niyan ko manga karibatan a miaadn on sabap ko kababaloy akn a malobay go pkhalipat, sa pagarapn akn so limo' iyan a di khapos. So kapakaapas na so bo' so Allāh ﷻ i khirk on.

Osman Nuri Topbas

22.04.2004

Uskudar

PITOWA'

So langowan o bantogan na rk o Allāh a Mahasoti a Maporo' ko kinibgan iyan rkitano a manga oripn iyan a manga lolobay ko kapipiya ginawa go so kalilintad o paratiaya tano.

So kapakaslang go so kalilintad na mambagian o dato' ko kibabatog, a so nabī Muhammad ﷺ a skaniyan i manga okit o kamamanosiya'i a miakaliyo siran ko kalibotng o kadadag san ko liwanag o toro'an sa minggolalan ko romasay niyan a matolangd.

So Soti a Qur'ān a katharo' o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na gii tano niyan imbitiara'i sa kakowaa tano ko soti a ongangn, ipphangnda'o niyan ko manga taw so manga nda'owan, sa pphakalanapn iyan go pphanotholn iyan so miangaiipos a pagtaw.

Sa ipphalad iyan oto sa giinggolalan sa manga thothol ka an iyan mapakalbod so kasabota on sii ko pamikiran o manosiya'. Giyanan na inilapiyat sii ko Qur'ān sa datar aya:

﴿3﴾ *Skami na phanotholn Ami rka (hay Rasūl) so manga pipiya a thothol sa nggolalan ko nganin a iniwahi (piakitokawan Ami rka sa masoln) anka'i a Qur'ān, na apiya pn miaadn ka ko onaan iyan a tankd a pd ka ko khipakalilipat on (sabap ko di' nka katawi ko thotholan ko Yūsuf). (Yūsuf 3).*

So paratobowan a manga thothol a inaloy sii ko Qur'ān

So Soti a Qur'ān na pphakitanodan iyan so thitho a maana ko talikhodan o manga btad a miamangitana'. Na sabap roo na di niyan indarpa' sa mala' so katndo' o manga masa niyan, so darpa' go so paratobowan a pphagosayin iyan. Na so kapthalasaya on a so di niyan khasakodowan so antap iyan a mapiya na di niyan dn oto mbgan sa mala' a siyap, ka kna' o ba skaniyan datar o kalalayaman a manga thothol a tatalasayin iyan so manga taw go so manga darpa' go so manga masa a kiatanaan ankoto a isa a matndo' a iringa'. Aya salakaw ron, na so sabap o kiaadn o thothol, na so Soti a Qur'ān na aya bo' a pmbgan iyan sa mala' a siyap na so dagidayan a phakabgay sa mala' a sabot ko kinigoris o thothol sa khibgay niyan so onayan a antap iyan ko kiaaloya on. Sabap sa aya onayan a antap o thothol na mitotompok ko nda'o o agama, sa di niyan plilingayin so kiapakazasaloyana' o manga masa niyan sa phagosayin iyan sa phoon sa poonan, phoon sa lmbak, odi' na phoon sa kaposan.

Sa di niyan khabaloy so pmbatiya' a aya pkhalotn iyan na so manga masa, sa ba roo matatatap, ogaid na pkhasowin iyan zaroman sii ko sold o thothol a pantag sa gonana'o a agama, ongangn sa pantag sa kapagoyaga niyan pharoman ko poso'.

So manga thothol o Qur'ān na lankap a phagphoon ko pangonaan iyan a so pkhagawi iyan so tanod o pmbatiya'. Na so masa o kinitana' o thothol na da dn kilanga ka datar o ba oto kamara a kamataan. Na sii ko sopaka' iyan, na inipalad skaniyan sii sa okit a datar o ba piakasayan sa taw a mbobolawas, a rapg o kinitoladn iyan ko tarotop a ko'at go kapammsa. Na madakl a inosar on a katharo' a kasaginda' a ongangn.

Na so di khibagak a toladan na marayag a kiakilanga on; ogaid na so kalaan ko talasay niyan na inibagak sii ko kaphamimikirana on sii ko arangan o akal o pmbatiya'. Aya ibarat iyan na, sii ko surah Yusuf na so taginpn o Yusuf a pphanotholn iyan ko ama' iyan a Ya'qūb na pitharo' sa masasarta' a mata a pzagipa' a kamonaan go sii sa oyagoyag a okit a ongangn.

﴿4﴾ Gowani a tharo'on o Yūsuf ki ama' iyan a hay ama' ko mataan a sakn na miailay akn a saplo' a go isa a bitoon go so alongan go so olan, a miailay akn siran, a sii rakn na khisosojud siran ﴿5﴾ Na pitharo' iyan a ikaritan ko di' nka phanothola so taginpn ka ko manga pagari nka ka kasabapan sa gastaan ka iran sa samporna' a a gasta' (kaidn ka iran sa kaid a marata') ka so Shaytān ko manosiya' na rido'ay niyan a mapayag. (Yūsuf 4-5).

Aya isa ko tanto a importanti a paratobowan o manga thothol o Qur'ān na so lalayon iyan kapkhakasoy. So kapkhakasoy niyan na pkhabaloy niyan a ginawa niyan a katotokawan, sa datar oto sii ko manga thothol a di sii ko manga salakaw a btad a piamagosay o Qur'ān.

Giyanan, na kna' o ba sanang a kapkhaosya on sii ko so oras go so thothol na pianothol, sa miatharo' sii ko pimbarang a okit go phizoson a talasay.

Oman i isa a lapiyat na pphakaonga sa salakaw a nda'o a zabotn go khalkaan iyan a rowasan a phoon ko poso' sa phakasong sii ko di khailay a doniya' a mapag'ma'.

Sa ibarat anka'i a thothol na so Iblīs a pzankaan iyan so kasojud ko Adam a miakhasokasoy sii sa madakl a sostonan a manga ayat ko lagaday o Qur'ān. Na oman i isa a ayat na pmbgay sa tanod sii ko mbidabida' a sabap.

Aya ibarat iyan na sii ko ayat a 74 o Sūrah Sād, na so katakabor go kasasanka' o Shaytān na inibgay a skaniyan i sabap o kiabaloy niyan a kafir na so sakit o kapanakabor na iniropa a tanto a piakalklk a sakit, a so amay ka di kabolongan na khawit iyan so taw sa khibolog iyan ko kakhafir go so kasopaka ko Allāh ﷻ.

Na sii ko ayat a 11 go 12 ko ayat a Sūrah al A'rāf, na so Shaytān na miaaloy a skaniyan na maapd o manga malaikat sa kiabgan skaniyan sa madakl a manga limo' na sambi' o kaphanalamat iyan sankoto a manga limo' na ba dn mithaonkir ko limo' o Allāh ﷻ sa bialoy niyan so makokowa niyan a manga limo' a daawa niyan sa kiasopaka niyan ko sogo'an on o Allāh ﷻ.

Sii ko ayat a 31 o Sūrah al Hijr, na so katakabor o Shaytān na miabota niyan skaniyan, sa aya bo' a pkhailay niyan na so asal a inadnan ko nabi Adam a phoon skaniyan sii ko bayan'k, sa miaola' skaniyan ko kailaya niyan ko katampar a kaniniyawa'i a rahasiyan, a so niyawa niyan a iniiyop on o Allāh ﷻ a Kadnan iyan.

So kapkhakasoy lalayon o manga thothol na skaniyan so kakhilanga ko onayan o btad sa phagosar sa phizoson a ta'ong. Giya'i i sabap a so kalilid a manga masa na di niyan dn khasowin. Ibarat na so kambawata' so kangoda, go so kapangaroma o nabī Mūsā na da dn makasoy. Ogaïd na so manga btad a manga ala' i gona sii ko antap kababaloy niyan a nabī na pikhasokasoy sa miakapira dn a datar o kiabaaka o Mūsā ko Fir'aun, so kiambatalo' iran go so manga salamankiro, go so btad a kapzankaa on o manga Isrāīl a pagtaw niyan.

Aya salakaw ron, na gowani a so langon a tokawan makapantag ko pizakatawan a taw na inimasa a phoon ko pizoson a darpa' sa piayag skaniyan ko tarotop a toladan iyan. Aya sangat a antap o soti na so kapamana'i niyan sa mangd sii ko manga poso' go so manga niyawa. Na so taw na khasabot iyan sa mapiya so isa a btad gowani a skaniyan na pikhasokasoy sii sa pizoson a ta'ong go pimbarang a lapiyat. Giyanan na khitoad iyan a so kapkhakasoy niyan na pkhatoon sii ko kitab o Allāh ﷻ a skaniyan na soti a okit o kapangnda'o a so makaaayon ko katataragombalay o anggawta' o manosiya'.

Adn a manga masa a so talasay na kiasoy na adn pman a so onayan o maana na aya pkhasowin. Na sii ko kapkhakasoy o maana na sii ko sabaad a masa na adn a titisn on na adn pman a masa a tatalasayin.

So Soti a Qur'ān na pphayagn iyan ko manosiya' ko kiazosonan o manga pankat iran ko kalantas o pikir. Sa pkhaosay niyan ko kamamanosiya'i sii ko langon a manga pankat iran, ipoon ko kalilid a taw na taman ko masisinanad a biatan a lompokan.

Sii sankā'i a btad na, oman i pankat o manosiya', go oman i soson na khaparo a makanggona on sa ayon ko gaga niyan. So kapkhakasoy o manga kalimah go so manga katharo' sii ko Qur'ān na pantag sa an iyan masomang so maana go kaomanan iyan so ongangn iyan sa mokit sa pakatanodn iyan so manosiya' sa skaniyan oto na phammsa odi' na khatkawan.

Ibarat na sii ko Sūrah al Qāri'eah na so sataga' a "qāri'eah" (so mrompak sa pan'kaw) na miakhasokasoy sa miakatlo makasoy a aya bantak roo na so kiphadaln iyan ko makalawlaw a btad ko gawii a kaphangokom o Allāh ﷻ, sa pantag roo na an magdam sa maotl sii ko arangan o akal go so gdagda'.

Na sii ko Sūrah ar Rahmān, na so manga limo' o Allāh ﷻ na inibgay ko manosiya' go so jinn³ sa miatatap sa pkhakasoy sa tanto a madakl ka miaka 31 makasoy ko lagaday o sūrah.

“Na anda dn ko manga limo' o Kadnan iyo a dowā (so manosiya' go so jinn) i pakapmbokhagn iyo?”

Na giyanan na pkhisayat iyan so rnding o kada'a plng sii ko manosiya' go khatgl iyan siran ko katarimaa iran ko manga limo' o Allāh ﷻ a so minibgay kiran dn go mapakatadm iyan ko atastang-gongan iyan a so kimbagan iyan ko panalamat iyan pantag roo.

So kababaloy niyan a kitab a toro'an, na so Qur'ān na skaniyan pn na kitab o samabyang (pangni) go tadntadm ko Allāh ﷻ.

Go so antap o sambayang go so katatadmi ko Allāh ﷻ na pinggalbk sa madakl a kapapayag iyan nggolalan ko kapkhasoya on. Na sii ko manga thothol o Qur'ān na so manga nabi na piayag siran a siran i tarotop a manosiya' sii ko langowan a slasla' ko kamamanosiya'i.

Sa miapili' siran sa kna' o ba sii bo' ko itongan o oman i panamar, ogaid na nggolalan sa sogo'an a soti. Sa pitharo' o Qur'ān a:

... Pinili' ami siran go tioro' aami siran sii ko mathitho a lalan. (al An'ām 87).

Giyanka'i a kiapili'a ko manga nabi pantag sank'a'i a soti a antap na piakadarpa' iyan sa mala' go mapn'd a awid sii kiran. So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na piakalankap iyan a mataan a siran na matatago' siran sa btad a da' a bagr iran go matatankd a da' a ba iran sifat a katotohani a khisipat kiran.

Na tankd a pagizaan ami (zomariyan ami) so siran oto a manga taw a siogoan siran sa manga sogo', go tankd a pagizaan ami so manga sogo' kiran. (al A'rāf 7-6).

Sabap san, na so ayat a pphakatokawn tano niyan a mataan a apiya pn matatago' siran ko ropaan a kala' o m'nang, na siran pn na khabinntay siran ko somariya ko manga galbk a inipatoray kiran so kizampayin ko manga pagtaw iran.

Sa patoray a balowin tano anan a mapayag a mataan a so galbk a kapakalankapa ko sogo'an o Allāh ﷻ sa pnggolalan ko manga nabi na katatamanan sii ko mattndo' a masa, sa tatabiyaan roo so nabi tano a Muhammad ﷺ a mannkayos so panolon iyan sa taman dn ko kapos o doniya'. Na onga oto, a so kawasa a atoran o pangitaban o parangay na da mibaba' a phoon kiran sa ba makowa o phakaton-dog a sarapiyag sa rk iran a khabaloy siran a aya iran ibarat a rawatn. Na sabap sa so nabi Muhammad ﷺ na siogo' ko langowan o kamamanosiya'i sa taman dn ko kapos o masa, na so panolon iyan na pnggolalan ko langowan o masa go so manga darpa', na oman i katharo' iyan go galbk iyan na miatankd dn go minisorat sa miokit sa mabagr a siyap na minitogalin sii rkitano sa masisiyap so karirinkit o manga glangan iyan sa mala' a talasay niyan.

Sa khatatap dn anan a somasagad sa taman dn ko gawii a kaphangokom o Allāh ﷻ, sabap sa pinili' skaniyan a ladiyawan sii ko umaat iyan sa taman dn ko kapos o masa.

So parangay o Qur'ān na aya dn parangay o Muhammad ﷺ. Ipoon dn ko gawii a kinitoronn on sa taman imanto na so Soti a Qur'ān na miatatap dn a gonana' o ko langowan o kamamanosiya'i, sii ko dow a blangan iyan a doniya' go ākhirat. Na pantag sa kapakapra-rad iyan sii ko manga poso', na minitompok skaniyan sii ko pamikiran a lomalankap sii sa doniya' o miaipos a manga pagtaw sii ko kalibotng o kakhakafir iran na sabap roo na khakowa o manosiya' so mala' a kayamat.

Na so Soti a Qur'ān na itataros iyan dn sa taman sii sank'a'i a galbk ko tnday a so manosiya' na tatap dn a makamomoayan ko liawaw o lopa'.

So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na phagrarn iyan so manosiya' go so jinn ko langowan a masa sa kitoro'on iran ko di khakaparo a kapakaadn sa nganin a makasasaginda sii ko Qur'ān.

Na so pangrar na tatap dn a di khasmbag sa taman sank'a'i a gawii.

So Soti a Qur'ān na phagalowin iyan so kamataan sa datara'i:

﴿88﴾ Tharo' anka (hay Rasūl) a ibt ka amay ka thimotimo' so manosiya' go so Jinn sa thalingoma siran sa datar anka'i a Qur'ān na tankd a di ran mitalingoma so datar iyan apiya pn maadn so sabaad kiran sii ko sabagi' a tabanga' iyan (apiya i kapamagogopa' iran na di siran makambaal sa Qur'ān). (al Isrā' 88).

Minsan pn so Allāh ﷻ na tiamanan iyan anka'i a pangrarar ko matag satiman a sūrah, na so manosiya' na di ran dn khagaga o ba adn a kambaalan iran a nganin a datar iyan.

Sii sa salakaw a ayat na pitharo' iyan, a pd ko maana niyan, a:

«13» *Ogaid na gii ran tharo'on (so manga mushrik) a piangantang iyan (so Qur'ān) na tharo' anka a talingoma kano sa sapolo' a manga sūrah a datar iyan a piangantang, go tawaga niyo so khagaga niyo a salakaw ko Allāh (sa ogopan kano iran) amay ka toman kano. (Hūd 13).*

«23» *Na amay ka miaadn kano (hay manga māfir, mushrik, go monāfiq) sa sankaan ko nganin a initoron Ami (so Qur'ān) sii ko oripn Ami (so Mohammad) na talingoma kano sa satiman a sūrah a datar iyan, go tawaga niyo so manga salinggogopa' iyo a salakaw ko Allāh, (na pakitabang kano kiran ko kapagmbaal iyo sa sūrah) amay ka toman kano (ko tontot iyo). (al Baqarah 23).*

«24» *Na amay ka da' niyo to manggolawla, go di' niyo dn mapnggolawla sa dayon sa dayon (so kambaal sa satiman a sūrah), na kalkn iyo so apoy o naraka' a so itagon iyan so manga taw (a kāfir) go so manga ator, a inipagtad (oto) ko manga kāfir (ilay anka so ayat a 21:98). (al Baqarah 24).*

Na pantag sa kasaboti, go marasam, na so kapkhan'ga go so kapkhagdama ko Qur'ān go so kasabota ko manga pagns iyan, na so isa a taw na maphagino niyan so mapipiya a poso'. So Soti a Qur'ān na phlkaan iyan so manga pagns iyan sa ayon ko mambbtad o poso' o oman i isa a taw.

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا (محمد 24)

Ba iran di phamimikirana so Qur'ān, ogaid na ba zisii ko manga poso' iran so manga kandado niyan (sapng iyan). (Mohammad 24).

So kalilibotngan a poso' na di niyan khagaga so kapakakowa niyan sa nganin a phoon ko Qur'ān. Sa datar o manga pananakoto, a adn a manga kata'o iran ko manga salakaw a knalan, ogaid na kawiswisan siran ko katawi ko poso' a da' a khakowa niyan a nganin a gona, odi' na ba matoro' o Qur'ān, go di niyan on khasawaan so manga pagns iyan sii kiran. Pitharo' o Allāh ﷻ, a pd ko maana niyan, a:

«146» *Sa phokasn Akn so manga tanda' Akn (o ba masabot) o siran oto a gii siran thakabor ko lopa' sa da' a kabnar iran, a apiya mailay ran a langowan a ayat (tanda'), na di ran pharatiyaan, na amay ka mailay ran so okit a toro'an na di ran khawaan a lalan, na amay ka mailay ran so okit a dadag na kowaan iran a lalan (iran) giyoto na kagiya mataan a siran na miaadn siran a piakambokhag iran so manga tanda' Ami go miaadn siran on a kalilipatan iran. (al A'rāf 146).*

Ayon ko Qur'ān, na so manga ala' a pananafsir ko Qur'ān na so nabi Muhammad ﷺ ko langowan a manga hadith iyan na aya mala' a osayan o Qur'ān.

Gii tharo'on o *Jalāhuddīn ar Rūmī* a:

“Mataan a so Qur'ān na pmbatiyaan sa isasarta' on so maliwanag a poso' sa so ongangn iyan go so nda'o niyan na pkhasindawan iyan so manga poso' na so isa na khagaga niyan a kasabotan iyan so manga pagn's iyan.

Sii ko da nka pn kabatiyaa ko manga ayat o Qur'ān go so hadīth ⁴ o Rasūlullāh ﷺ na khaompiyaan iyan so ginawa nka. Na amay ka ska na di nka khagaga so kabaw anka ko manayo' a baw o obarobar na di nka phlobaa so karibatan sii ko sapadan ogaid, ogaid na ploba anka sii ko poso' oka go sii ko ngirong ka.”

Na so Soti a Qur'ān a so bandingan anka'i a kitab, na mappno' a osayan a pd o manga thotholan iyan a so makaaawid sa manga nda'o, go lalangan go toro'an a pantag ko masa tano.

Kadnan ko! Botawani kami nka sa makowa mi so kipantag ami ko manga tatanos a kalbihan a pkhikomilang iyan so maliwanag a kiapagintaw o nabi Muhammad ﷺ go so manga pd a manga sogo', a datar o kapantang, kapanalamat, kapanarig sii rka, so kathaoripn sii rka, so limo' so kapangalimo', so kapangalimbabaan, go so kapanatap ko mapiya. Go so kakowa ami ko kaoyagoyaag a sanang a pphangongonotan sii rka. *Amīn....*

SO NABĪ
ĀDAM

Alayhi as Salām

SO NABĪ ĀDAM

Sii Rkaniyan so Kalilintad

So Kiaadna On

Gowani a so Allāh ﷻ, a Mahasoti a Maporo' na skaniyan bo' i Adn ko da' dn a maaadn a nganin a salakaw ron, na kiabayaan iyan so kakilalaa on o manga kaadn iyan. Na sabap roo, na inadn iyan so lankap a kabibabatog (*universe*) a darpa' a khapayagan ko manga sifat iyan a manga poporo' a khakilala on o manga oripn iyan.

Rk o Allāh ﷻ so madakl a manga ropaan a di khatamanan a so sabagi' on na pkharaot o arangan o pamikiran na so sabagi' on na di thatantaln o arangan o kaadn. So manga sifat iyan na madodowa sosen so kata'id (jamāl-beauty) go so kaporo' go kala' (jalāl-majesty) na mapapayag sa marayag sii ko phakatalingoma a manga darpa':

- A. Sii ko lankap a kibabatog (universe)
- B. Sii ko sslaan a Qur'ān
- C. Sii ko kiaadna ko manosiya'

So lankap a kibabatog (universe) na skaniyan na mapayag a rinayagan o langowan a manga sifat, na so pman so Qur'ān na skaniyan na katharo' a mapapayag on ankoto a manga sifat, sa so Qur'ān na tatarimaan a kababaloy niyan a isa a makambibisa a mala' sa taman a mala a misosorat a phoon ko Allāh ﷻ.

Na so manosiya' na datar o onayan anka'i a lankap a kibabatog (universe). Giyanan, na kagiya so manosiya' na skaniyan bo' i kaadn a pkhaparoli niyan so kapzaginda niyan – mlagid o sii ko bilang a mala' antaa ka sii ko maito' – ko manga sipat o Allāh ﷻ, sa mawatan a mbidaan iran, ka so Allāh ﷻ na miangadn na so manosiya' na inadn iyan. Giyoto i sabap a kiatharo'a on sa so manosiya' na skaniyan i kaadn a lbi a maporo' so pankatan iyan, sabap sa kna' o ba giya bo' a

kapkhapayaga niyan ko kala' o manga ngaran o Allāh ﷻ a *al Mudhill*,⁵ go so *al Mutakabbir*,⁶ ogaid na so pn so manga ingaran iyan a so *al Jamāl* (so Kataid) so *al Hādī*,⁷ so *ar Rahmān* ⁸ so *ar Rahīm*.⁹

Sa aya rarad oto, na so manosiya' na skaniyan so matitimo' a zopasopak *Jāmi' al adh'dādh*¹⁰ Sa giyanan, a so langowan o manga sipat, mlagid o sopak (negative) antaa ka tarima' (positive) na palaya on dn mialimod. Giyanan i sabap a rk iyan sii ko goliling o waraan iyan so mararani mramig ko katampar o mapiya go so katampar o marata'.

Aya onga oto na so manosiya' na atastanggongan iyan so kipagawaan iyan ko mababa' a manga sifat, go adn a kakhaparo niyan sa kalompiowa niyan ko ginawa niyan sa masoti niyan so poso' iyan go malinang iyan ko katampar iyan a kaniniyawa'i, a aya khaonga oto na so kakhabaloy niyan a tarotop a manosiya'.

Giyanan na aya bo' a kakhatamataani niyan on na so kaokit iyan ko atag o gonana'o o manga Sogo' go so manga Ulamā.

So manosiya' na adn a bagr iyan ko kaphgsa niyan ko, apiya so manga malaikat, sa nggolalan ko kapakaozora niyan ko lalakaw niyan sa kaphagantap iyan sii ko Allāh ﷻ sa taman sa isampay ron. Giya'i na sabap sa so pankatan o manosiya' na thatampat ko pagltan o manga pankatan a maporo' go makalalawan ko pankatan o manga malaikat, go so kapkhidozo' iyan ko mababa' a pankat, a lawan ko kababa' o pankatan o binatang.

So manosiya' ko masa a kagagaa niyan ko kapgsa niyan ko manga pangalang o ginawa niyan na pmbaloy skaniyan a piakammsa a galbk o kapandayan a so khapayag on so soti a kapakalalawan ko kapkhailaya on. Skaniyan i onayan o kitaban o kibabatog, so poonan iyan go so pagn's o kiaadna on.

Sabap sa sii ko baba' o rinayagan sa liyo o sapo' go so tolan o manosiya' na sii ko sold o kapniniyawa a kaaadn iyan na ron matatago' so mapag'ma' a manga pagn's, sindaw, kamataan an o kapapayag o manga sipat a soti o miangadn.

Sa aya datar oto na so onga o bantad a kaaawidan iyan sii ko sold iyan so langowan a sifat go waraan o sosen (barang) iyan a bantad sii ko sold o langowan a od iyan sa khatoon on ankoto a waraan go dadabiatan ankoto a sosen (barang).

So manosiya' mambo', na skaniyan na missnggay a da dn a datar iyan (*unique*) a kaadn a makokowa niyan so kamataan an o langowan taman sii sank'a'i a lankap a kibabatog (*universe*).

So manosiya' na datar o onayan o lankap a kibabatog a makkd't, odi' na matotonkop ko od iyan. Sii ko bayok a so phagosayin iyan so bnar, so Shaykh Gālib na pitharo' iyan a:

“Hay manosiya'! Ilay anka so ginawa nka sa nggolalan ko mata o poso' oka ka ska i onayan (essence) o langowan a inadn a nganin, so gadong o lankap a kibabatog (universe).”

So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo'na inadn iyan so madakl a pizoson a manga kaadn. Adn a matatago' san a pimbarang a itongan a so phagaloy niyan so bilang iyan sa ipoon sa 18 nggibo sa isampay sa 360 nggibo.

Giyan'ka'i a pizoson a manga kaadn a oman i isa on na adn a doniya' iyan (realm) na miapamagi' dn sa dow'a mala' a bagi'an: so ēālam o kiapangadn, (al Khalq) go so ēālam o kasogo' (al Am'r).

So kiaadna ko manosiya' na matatarima' a mararankom iyan so doniya' (ēālam) o kiapangadn, go so ēālam o kasogo'.

Sii ko titayan o Qur'ān na pitharo' iyan, a pd o maana niyan, a:

... tanodan a rk Iyan so kapangadn (al Khalq) go so kasogo' (al Amr, so btad) a miasotisoti so Allāh a Kadnan o manga kaadn, (al A'rāf 54).

Giyanka'i a doniya' a babalingan tano, a so inaloy o Allāh ﷻ sii ko Qur'ān sa miokit ko kiaadn (khalaqa) na mapayag oto go maggdam sa kamamasaan, a adn a liks iyan go kala' iyan go bithowan sa ēālam a kiapangadn.

Skaniyan na ēālam a matitimo' on so manga kaadn a so katatama-nan so blangan iyan go so masa niyan. Giyoto so pmbthowan pn sa ēālam a ndadato'an, go ēālam a kasasandngan a pkhailay. Giyankoto a manga nganin na giyoto so pkhasabot tano sa nggolalan ko manga hawās (kagdam) tano a lima na pd anan sankanan a doniya' a ēālam ko basa Arab.

So doniya' a so pkhailay tano skaniyan a so lopa' so ig, so ndo' so apoy, go so salakaw ron na langon oto na rankom o ēālam a kiapangadn (ēālam al Khalq).

Na sii ko sabala' a katampar, na so manga ēālam a so miakaoma ko kiaadn iyan a onga o kiasogo' o Allāh ﷻ ko kiathao' a niyan ko “Adn ka - kun” go so nganin a di mararankom o blangan a darpa', go so masa na pd oto ko ēālam a kasogo' (al Am'r).

Na so kata'o ko *metaphysical* a kapniniyawa go so manga pd a ēālam a matatago' ko kibabatog a so inaloy skaniyan o ayat a phoon ko Qur'ān a pitharo' iyan a pd ko maana niyan a:

So rūh (wahī) na pd oto sa kapandayan o Allāh ﷻ, na giyoto na pd ko ēālam o kasogo' (al Am'r).

So onayan o manga sabap a kiaadna rkitano go so madadalm on a ongangn.

1. So onayan a antap sii ko kiaadna ko manosiya' na so kazimbaa niyan ko Allāh ﷻ, go so kakhnala niyan ko Kadnan iyan.

So ayat ko Qur'ān na pitharo' iyan a:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذَّارِيَات 56)

Go da' ko adna so jinn ¹¹ go so manosiya' inonta a pantag sa an ako iran masimba. (ad Dzāriyāt 56).

So “simba” a so miaaloy sii a so aya antap ko kiaadna ko manosiya' na giyanan na maporo' a sslaan a pankatan, a so kiniporo' o pankatan iyan na pkhailay sii ko kapakalankapa ko kiaparatiaya o taw (kalimah a shahadah) ¹². Sii anan, a so Rasūlullāh ﷺ na miaaloy a skaniyan na “oripn a pzimba” sa paganay na go bo maaloy a skaniyan na sogo'. Giyanan na pkhilangn iyan a mataan a so kaoripni na aya makaoona na so kararasoli na matatago' ko sold o goliling o kathaoripn sii ko Allāh ﷻ.

So Rasūlullāh ﷺ na piakitokawan iyan rkitano so mala' a arga' o kababaloy o taw a oripn o Allāh ﷻ, sa lialangan iyan so siran oto a piayag iran on so manonobra a kazlasla' sa datar o kaphakatali-ngoma niyan a:

Di' ako niyo phoro'on sa pankatan a di rakn domadait (di ko rk) sabap sa bialoy ako o Allāh a sogo' iyan, sa bialoy ako niyan a oripn iyan. (al Haythamī, Majma' az Zawāid, (x, 21).

Sii ko isa a ayat na pitharo' o Allāh ﷻ, a pd ko maana niyan, a:

قُلْ مَا يَعْبُورُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ (الفرقان 77)

Tharo' anka (hay Rasūl) a di' kano lilingayin (zagipaan) o Kadnan ko o da bo' so pangni (pratiaya go so simba niyo hay miamaratiaya sa limo'on kano niyan), na (skano pman a manga kāfir) na sabnar a miakambokhag kano (sa sianka' iyo Skaniyan) na tankd a khaadn oto a siksa' rkano a tatap. (al Furqān 77).

Pd a maana o kathaoripn na so kaknala ko Allāh ﷻ “*ma'rifatullāhi*”.

So kiaadna ko manosiya' na piakapamantk ko katonaya o isa a manosiya' ko kapthaoripn iyan go so kakhnala niyan ko Allāh ﷻ a Kadnan iyan.

Makapantag ko kasiyap o sabap a kiaadna rkitano, na so miaona maaloy a ayat a: “**a kagiya an ako iran masimba**” (ad Dzāriyāt 56). Na so sabagi' ko manga pananafsir ko Qur'ān na pimaanaan iran oto sa maana a so: “an ako iran makilala”. (Ibn Kathīr IV. 255).

2. Pd ko di' mipndaraynon a sabap go ongangn ko kiaadna ko manosiya' na so kapangontarma (kapanamari) niyan ko kaknala niyan ko Allāh ﷻ, sa matankd a so kiaadna niyan ko manosiya' na khakilala niyan skaniyan a Allāh ﷻ a Kadnan iyan.

Miaaloy ko Hadīth Qudsī a:

كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُعْرَفَ فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ لِأُعْرَفَ.

*Maadn ako a gadong a mapag'ma, na kiabayaan akn a kaknala rakn, na inadn akn so manga kaadn ka an ako iran makilala.*¹³

Sa khasabot sankoto, a adn a missnggay a gakot a kabaya' ko pagltan o Allāh ﷻ go so manga oripn iyan. Sa pkhababayaen iyan so manga oripn iyan sa sangat a kasosoat sa inibgay niyan kiran so di khaitong go di khapinda a manga pangalimo' iyan. Na aya sambi' oto, na kabaya' iyan so kapayaga iran ko mala' go maporo' a kasoso'at iran sii ko Allāh ﷻ a Kadnan iran sa kababayaen iran skaniyan sa tolabos a kabaya'. Sa so kapkhababaya'i iran ko izik iran a kaadn na patot go wajib a di niyan kalankoloban go kalawanan so kala' go so kaporo' o babaya' iran ko Allāh ﷻ a Kadnan iran a lbi lawan a Masalinggagawn sii kiran.

3. Pd ko soti a manga antap o kiaadna ko manosiya' na so kabaya' o Allāh ﷻ ko kaphayaga niyan sii ko kibabatog (kaaadn) so maporo' a pondiyong a so phakasakodo sa skaniyan na tanda' o kapiya a bontal go kataid o kiapangadn iyan a Allāh ﷻ. Sabap sa so kiaadna niyan ko manosiya' na giyoto i piakammsa ko kiapangadn iyan a kiapayagan ko kaporo' go katanos o kapandayan iyan a Allāh ﷻ. Sa so ayat a 20, 21 o Sūrah ad Dzāriyāt na bials iyan a:

وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تَبْصُرُونَ. (الذَّارِيَات 20-21)

Go sii ko lopa' na adn (a matatago') on a manga tanda' a rk o manga taw a tomatankd siran, go sii pn ko manga ginawa niyo (na matatago' on so manga tanda' o Allāh) na ba niyo to di phangaiilay?. (ad Dzāriyāt 20-21).

Ioman roo, a sii ko salakaw a ayat ko oriyān o kiaaloya niyan ko manga pankatan o kiaadna niyan ko manosiya', na inaloy o Allāh ﷻ so kala' iyan sa pitharo iyan, a pd ko maana niyan, a:

Na miasotisoti so Allāh a lbi a mapiya ko manga pphangmbaal sa nganin (sa skaniyan bo' i phakaadn na so salakaw ron a kaadn iyan na makaphangmbaal sa nganin sa di siran phakaadn sa phoon sa da'). (al Mu'minūn 14). ¹⁴

4. Pd ko sabap o kiaadna niyan ko manosiya' a skaniyan so lbi a piakalbi ko manga kaadn, na so Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na kabaya' iyan so kambaloya niyan ko manosiya' a kaadn a giizasa-lindinga' sii ko giikatharagombalaya ko lopa'(khalīfah) sa pakasa-sambiin on sa kapnggalbka niyan ko bitikan o Allāh ﷻ.

Go pananadm inka (hay Rasūl) gowani a tharo'on o Kadnan ka ko manga malaikat a mataan a sakn na magadn ako sii ko lopa' sa khalīfah (a gii ron nggagantiya' sa maipos so miaona a pagtaw na salindingan o miaori makasalono'). (al Baqarah 30).

So manosiya' na so kiabaloya on a pakasasambiin sii ko lopa' a gii siran on nggagantiya' go zasalindinga' na miapmaana niyan so phakatalingoma:

Imbgay akn kiran so mattndo' a kapasang go gaga a makapopoon ko kabaya' akn, bagr akn, go sifat akn; a matatago' ko atag o bagr akn, sa so Allāh ﷻ na rk iyan so mattndo' a kanggiragiraya ko manga kaadn iyan, sa so manosiya' na ipnggolalan iyan so manga kokoman akn sa nggolalan ko ingaran akn, sa skaniyan a manosiya' na aya ko siarigan ko kapnggalbka roo, sa da' a kapaar iyan a datar o kapaar akn. Sa skaniyan na sosogo'on sa kapnggalbka niyan ko kabaya' akn sa masosoat skaniyan ko kipnggolalann iyan ko manga sogo'an akn go so manga pangitaban akn. Na oriyān oto, na so phakaoma ko oriyān iran, na aya pman salinding a pnggalbkn iyan go thonayin iyan so datar o pinggalbk o miaonaan iyan, sa khamataanan so mapipikir o Allāh ﷻ ko katharo' iyan a: ***So Allāh i mialoy rkano a manga khalīfah sii ko lopa'***, (al An'ām 165) sa pnggagantiya' go pzasalindinga' kano ron ko gii niyo kanggalbka ko manga paliyogat akn sa phanaggilaan iyo so manga inisapar akn.

Ioman roo, so salakaw a ongangn sii ko kiaadna ko manosiya' a so kaphayaga ko rinayagan o manga soti a manga ngaran o Allāh ﷻ sa makilala o manga kaadn iyan. Sa so manosiya' na pnggalbkn iyan so kapayag o manga ingaran o Allāh ﷻ sa kasabotan o manga pd iyan a manosiya' sa nggolalan sa osayan a galbk go katharo'. Miasabot o manosiya' a so Allāh ﷻ na lbi lawan a Makalimoon go lbi lawan a Masalinggagawn, na sabap roo na pinggalbk iyan so kapagalimo' go so kapanalinggagaw ko manga kaadn o Allāh ﷻ, ka an iyan mapayag a opama o skaniyan na makalimo'on go mala' i gagaw na aya pn so Allāh ﷻ a miadn on a da dn a datar iyan ko kapangalimo' go so kapanalinggagaw.

Sabap sa da' a kakhapayaga ko manga ingaran o *al Kibriyā'* (so kapmamasla' o Allāh ﷻ) go so *al Mudhillu* (pmbgay sa kadadag o taw a mitharidadag) sa ba anan mapayag sii ko manga

kaadn iyan a manga malāikat, ka da' a pangalang o baya' a ginawa (nafs) iyan, go sabap sii na siran oto a manga malāikat na di siran makapng-galbk sa dosa.

Giyanan i sabap a so gaga ko kazapanga ko pangalang o isa a ginawa sa misampay skaniyan sii ko Allāh ﷻ sa mabaloy skaniyan a khalīfah niyan na sii inibgay ko manosiya' sa ron bo'. Sa aya rarad oto na so manosiya' na patoray ron so kanggalbka niyan ko manga ropaan a sifat a makasasaginda ko manga sifat o Allāh ﷻ, sa kagiya so Allāh ﷻ na Makalimoon, na pangalimo' skaniyan mambo' sa so sifat iyan na kna' o ba datar o sifat o Allāh ﷻ ko kapangalimo' ka matag iyan sasayanan a di niyan datar go tinki' ko kala' go so kaporo'.

So kiaadna ko nabī a Adam, a sii rkanian so kalilintad

So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo', a miangadn go khirk ko lankap a kibabatog (universe), na kiabayaan iyan a so kaaadn iyan na katokawan o manga kaadn iyan. Sa kiabayaan iyan so kaadna niyan ko manosiya' a skaniyan i maporo' ko manga kaadn iyan, sa pantag sa kaphangongonotan iyan go masimba niyan skaniyan a Kadnan iyan a *Rabbul ʿĀlamīn*, sa siarigan iyan so manosiya' ko kapnggiragiraya sank'a i a doniya' sa ayon ko kabaya' iyan a Allāh ﷻ ka an thagodaya' so kaoyagoyag o langowan a kaadn a madadalm on sa nggolalan ko galbk o manosiya'.

Sa inaloy o Allāh ﷻ ankoto a kabaya' iyan sii ko manga malāikat iyan a siran so miaona a kaadn iyan a aya bo' a galbk iran na so kapzimbaa iran ko Allāh ﷻ sa di siran on phakasopak.

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً

Na (pananadmi nka) gowani a tharo'on o Kadnan ka ko manga malāikat a mataan a Sakn na magadn Ako sii ko doniya' sa manosiya' a gii ron zambisambi' (so manga moriataw niyan sa maipos so salono' na so pman so salono' khalīfah, ²⁵ na pitharo' iran a, ba Nka on pagadna so taw a phaminasa on go phakatoga' on ko manga rogo' (so kaphamono' o sabaad ko moriataw o Ādam) na skami na iptasbih ami so bantogan Ka, go gii ami tharo'on a miasotisoti Ka, na pitharo' Iyan a, mataan a sakn na katawan Ko so nganin a di' niyo katawan. (al Baqarah 30).

Na aya smbag o manga malāikat sankoto a sogo'an, na biantog iran so Allāh ﷻ sa phimasla' iran sa pitharo' iran a:

Miasotisoti ka! Da' a katawan ami a rowar ko nganin a inipangnda'o nka rkami, ka mataan a ska so lbi lawan a Mata'o ¹⁵ a lbi lawan a Maongangn. ¹⁶ (al Baqarah 32).

Gowani a so manga malāikat na iniiza' iran ko Allāh ﷻ, a ino nka khabaya' i a kapagadn ka sa *khalīfah*, na giyoto na pkahaiza' a kna' o ba kasanka' odi' na kasopak ko katampar iran, ogaid na aya

bantak iran roo na kasabotan iran so ongangn o Allāh ﷻ ko kapagadna niyan ko manosiya' a mbalowin iyan a *khalīfah* sii ko doniya'.

So Kiaadna ko Manosiya'

So soti a Qur'ān na inosay niyan so manga pankatan o kiaadna ko Adam a phoon ko bayan'k sa datar o kaphakatalingoma niyan:

1. Inadn iyan a phoon ko lopa' (bayan'k)

﴿خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾

(آل عمران 59)

Inadn iyan skaniyan a Adam a phoon ko bayan'k sa pitharo' iyan on a: Adn ka! Na khaadn. (Āli Imrān 59)

2. Phoon ko lopa' (lapot)

﴿كُلُّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ﴾ (السجدة 7)

Langowan a naganin (shayi') na inadn iyan skaniyan, sa piphoonan iyan so kiaadna niyn ko manosiya' (so Ādam) a phoon sa lapot. (as Sajdah 7).

3. Phoon ko lapot a mapilit (tīn lāzib)

﴿إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ﴾ (الصفّات 11)

Mataan a skami na inadn ami siran (so Ādam) a phoon sa lapot a mapilit. (as Sāffāt 11).

4. Phoon sa mamara a lapot (*slasālin min hama'in*)

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ﴾ (الحجر 26).

Na sabnsabnar a inadn ami so manosiya' (so Ādam) a phoon sa mamara a lopa' (lapot). (al Hijr 26).

5. Phoon ko lopa' a makasasayan sa kiomba sa apoy (*salsāl ka al fakkhār*)

﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ﴾ (الرحمن 4)

Inadn iyan so manosiya' (so Ādam a phoon sa pthaginting a datar o kiaomba a lapot. (ar Rahmān 4).

Aya kiatimo'an ko kiaadna ko manosiya' a miakapoon ko kiaadna ko Ādam na matitin's sank'a'i a phakatalingoma a manga ayat:

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ
ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا
ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

Go sabnsabnar a inadn Ami so manosiya' (so Ādam) a phoon sa nganin a tioggos a phoon sa mapilit a lapot ﴿13﴾ Oriyan iyan na bialoy Ami skaniyan (so moriataw niyan a pkhaadn) a phoon sa ig a (manī a pphakapoon ko mama na pkhisaog ko orak a pphakapoon ko babay) na tiago' Ami skaniyan sa tampata' a mabkn (so kandingan o ina') ﴿14﴾ Oriyan iyan na inadn Ami so pntos a ig (o mama a misasaog on so orak o babay) a matitiman a mikakapt ko kilid o kandingan o ina', na inadn Ami ankoto a matitiman a rogo' a diyanka' a saami a rogo' ¹⁷na inadn Ami ankoto a saami a rogo' a tolan na bionkosan Ami ankoto a tolan sa sapo' oriyen iyan na adnn Ami a kaadn a salakaw (maana a pmbaropa sa bontal a manosiya') sa miasotisoti so Allāh a lbi a mapiya a di so manga kaadn a pthontot sa phakambaal siran sa nganin (da' dn a phakaadn a rowar ko Allāh) (al Mu'minūn 13-14).

Imanto bo' sank'a'i a masa tano a so kapamolong (medicine) na miagaga niyan so karaota niyan sank'a'i a manga pankatan o kata'o ron. Na so pman so Qur'ān na piakitokawan iayn rkitano dn ankanan a manga pankatan o kiaadna ko manosiya' a kaayonan o manga kamataan a bago a akata'o (science) ko miaka 1400 ragon dn a kiaona niyan.

Phoon on (sii ko lopa') na inadn ami skano, na sii rkaniyan a (lopa') na ipagndod ami skano ron, na phoon on pharoman (ko kakhaoyag iyo pharoman) na phakambowatn ami skano. (Tā Hā 55).

Giimbitiaraan o Allāh ﷻ so manga pankat o kiaadna niyan ko manosiya' a marayag a kipphangndaon iyan on sii rkitano. So lapot o lopa' na aya makatitimo' ko paganay a manga pankat, a giyoto so paganay a pankat o kiaadna ko Ādam a phoon ko bayan'k, so liawaw niyan a mababa' oto ko asal iyan a lopa' a da' a mala' a osayan on. Na aya pankat a phakatondog roo na tonggos a minipntos a ig a bonag, a marikht a matitimo' a poron a rogo' a datar o makasasayan ko garngt a malamit (*mudhghah*) o ngari' a da' a kaphakagawi' o bontal iyan...

Ogaid na oriyen oto na tinimo' ami so bontal o manosiya' a kaadn a piakammsa a bontal o kapandayan a ropaan o limo' go so kala' o pankatan o miangadn a kiapayagan ko kaphakagaga o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo'.

Na aya miakatondog sii na so kakasag ko kabagr o nganin a kaadn o lawas go so niyawa niyan go so kapkhakasoy o kaphlalakaw ko giikapagozorozor ko kapkhakasoy niyan sa taman sa pmbalingan sii ko darpa' a so kiapoonan iyan sa znp skaniyan sii ko lopa'.

Oriyan oto, na pmbalingan pman sii ko kakhaadn iyan a khaoyag skaniyan a phoon sa isa a od a so tolan a kiaposan ko bkhhokhong sii sa baba' a ron pagphoon so kakhasoy o kapagadna on (ʿajb ad dzanab),¹⁸ sa makasasayan skaniyan sii ko miagango a od a so kinibizokn on ko lopa' na

magphoon ko kapagtho' iyan sa pmbaropa sa pamomolan ko oriyan o kababaloy niyan a od a gango a da' a ba on maiilay a kaoyagoyag iyan.

Na sii sank'a'i a manga ayat o Qur'ān, na so Allāh ﷻ na pthawagn tano niyan a manga manosiya' sa kandirogoda tano sank'a'i a lalakaw sa nggolalan ko doniya' (eālam) o kapkhabarmbad sa giikandakl o manga kaadn.

«68» *Na sa taw a pakapagomorn Ami skaniyan (sa malndo) na pakandodn Ami sii ko paganay a kaadna on (a datar o maito' a wata' a da' a akal iyan sabap ko kiabongawa on) na ba iran (oto) di' maphami-mikiran.* (Yā Sīn 68).

So Allāh na Skaniyan so inadn kano Niyan a phoon sa kalmk, oriyan iyan na miadn phoon sa kalmk sa kabagr. oriyan iyan na miadn ko oriyan a kabagr sa kalobay go kiapakapoti a bok (kaloks) phagadnn Iyan so khabayaan Iyan a Skaniyan so lbi lawan a Mata'o a lbi lawan a Ga'os. (ar Rūm 54).

Phoon on (sii ko lopa') na inadn Ami skano, go ron na phakandodn Ami skano (iplbng kano ron), go phoon on na phakambowatn Ami skano pharoman (ko kakhaoyag ko alongan a maori). (Tā Hā 55).

Giaynka'i a manga ayat na pphayagn iyan a mataan a so manosiya' na sii ko kapphagozorozor o kiaadna on sa manga pankat na pagokitan iyan oto sa so lawas iyan na matatago' sa manga pankat a lalayon i giikapagalin.

Sa datar o kaoyagoyag o manosiya' a sagad sa so bagr iyan go so gaga niyan a so makokowa niyan sii sank'a'i a doniya' na datar oto a di khatatap sa kakal.

A datar oto a so kaoyagoyag o manosiya' na phaninggaposan, go so bagr iyan go so gaga niyan a so mipapaar iyan si sank'a'i a doniya' na kna' o ba lalayon sa di phagalin.

So manosiya' na makokowa niyan so manga sifat go ropaan o lopa' a so inadnan on. Sa adn a masa roo a phakaoma on amay ka so lopa' na magango, ko kiasogata on o sinar o alongan sa mapangindaw niyan so ig. Sa sii ko kalagaday o musim na khagdam iyan so kargn o tnggaw o rndng a pangoran, na sii ko kasagad oto na somambi' pman so musim a zosokod on so mayaw go so matnggaw na mbalingan skaniyan pharoman sii ko kaoyagoyag. Sa iphropa oto so solapay o soti a bagr o Allāh ﷻ a pphakambowatn iyan so pizoson a katanos, warna, kanayo', go so manga pakalilang a sowara a pkhaontaling o kan'g o manosiya'. Sa so manosiya' na datar oto a adn a rk iyan a saginda a okoran a datar o waraan go okoran o lopa'.

Sa skaniyan a manosiya' na phlinogn ko kaphrumpaki ron o manga apoong o kabobosaw o kaoyagoyag a di khaps i pangindaw, sa datar o sakataw a matatago' sii ko landap a kalopaan (desert) a masosogat on o mabagr a sobosobo o bayan'k. Sa pmbinasaan iyan so ginawa niyan ko kappgsa on o kapphangalandada o baya' a ginawa niyan (nafs hawā). Na sii bo' ko masa a kapgsa niyan go so kasapanga niyan ko manga pangalang o ginawa niyan, i kaphaka-sakat iyan sa isampay ko katarotop go kadiyanka' o mapiya a kaoyagoyag iyan, sa datar o kamara a bayan'k a khatoon iyan pharoman so kaoyagoyag ko masa a so musim a sozokod (spring) ko kadogayas o oran, na khasawitan iyan on so kapkhapayag o madakl a pangalimo' o Allāh ﷻ sii rkaniyan.

Na sii sank'a'i a okit, na pantag sa pangilay ko katoona ko Allāh ﷻ, sa datar o masibokar a lopa', na ipndarpa' iyan so manga limo' iyan a so pkhaparoli o manosiya' a matatago' ko manga

katampar iyan, sa mapapayag sii ko niyawa o katanos go so kandadakl o limo' a minioma skaniyan o musim a kazosokod o salatan (climate).

Na sabap sa skaniyan a manosiya' a inadn a phoon ko lopa', na so lawas iyan a pkharombay na ipkhaoyagoyag iyan so pphakathoon o lopa', na aya kaposan iyan na skaniyan na pzanaw sii ko lopa' a gaganatan iyan sa paganay ko kiaadna on o Allāh ﷻ, sa mimbali-ngan skaniyan sii ko asal iyan sa mona. Langowan o saktan (elements) a miatootn sii ko lopa' na matatago' mambo' sii ko lawas o manosiya', sa mala' go maito' a diyanka' iyan. Giya'i na sabap sa kagiya sii ko kamataani ron, na so manosiya' na matag sasoson ko kaaadn o bontal o lopa'. Sa datar o ama' tano a Ādam, sii rkaniyan so kalilintad, a bithowan sa Ādam,¹⁹ ka kagiya inadn skaniyan a phoon ko lopa'.

Na so manga moriataw o Ādam a inadn siran mambo' a phoon ko lopa', na datar o lopa' a makapopoon ko pithibarang a manga darpa' a makakokowa sa pizoson a manga ropaan, sa so mambo' so manosiya', na makakokowa sa pizoson a manga ropaan, dadabiatan, olawla, so soson a kagdam go so kazasariat.

Inaloy o Hadīth o Rasūlullāh ﷺ a:

So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo', na inadn iyan so Ādam a phoon ko sagamak a lopa' a kinowa niyan ko langowan o manga soson o lopa'. Sa giyoto i sabap a so kipthindgn ko manga soson o lopa', na so mambo' so mbawataan o Ādam na pizoson so warna o manga kobal iran sa adn oto a marigariga' na adn pman a mapoti', na so sabagi' kiran na mialm, na so sabagi' na makazasaog on so manga warna, so sabagi' ko manga taw na mananaw i waraan, na so sabagi' na mabasng i olawla, na so sabagi', na mapiya i kapnini-yawa, na so sabagi' na marata' i saatan. (Sa misabap san na mizoson so manga gaga, kalakiyan, go so manga parangay antaa ka manga sowasowa'i) a miapayag sii ko lopa'. (Abū Dāūd, Sunan 16).

Sa datar o katawi ron, a madakl a pizoson a manga saktan (elements) sii ko lopa' a datar o potaw (iron) *copper, aluminium, phosphorous, go calcium* go so manga salakaw ron. So soson go so arga' (quality) o lopa' na miatankd dn sa miokit ko katitins go so diyanka' o kala' o matatago' on a manga saktan o minerals go so timbang o kiapakazaozaog iyan. Sa so lopa' na pkhakowa niyan so matnd'o a waraan iyan a datar o katgas iyan, so kaoml iyan, so warna niyan, sa sii oto misasankot ko soson go so saktan go so menirals a matatago' on.

Na ayon roo, na so sabagi' ko soson o lopa' na adn oto a masibokar, na so sabagi' on na kamara, na so sabagi' on na mapapayag a kabagabagas a di masibokar. Na so mambo' so manosiya' na datar oto a skaniyan na inadn a phoon ko lopa' a makokowa niyan anka'i a manga saktan sii ko kiazoson o diyanka' o kala' iyan go so kaito' iyan, sa adn a matatago' roo a kapakathotompok o pagltan o manga waraan o lopa' go so waraan o manosiya', sa so bontal go warna o kobal o manosiya' na makasasaginda dn sii ko bontal o lopa' a inadnan on.

Pharoman, na so sabagi' a taw na mabasng i waraan na so salakaw ron na a maoml i dadabiatan sa datar o pizoson a waraan o lopa'; so sabagi' na mapag'taw sa kakhasabota niyan ko nganin a inipangnda'o ron sa madilapt, na so pman so sabaad a salakaw na matatatap dn a balk a da' a khaadn iyan a rarad, minsan pn piakabasng on so ndaowan sa kasabota niyan ko iphagnda'o ron a kamapiyaan iyan.

So kiniyopn on ko niyawa niyan

Oriyana o kiaadn o lawas iyan a phoon ko lopa' na so Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo', na inibgay niyan on so lbi a maporo' a pankatan a minilawan iyan ko salakaw ron a kaadn, sa minggola-lan ko kiniyopn iyan on ko phoon on a niyawa niyan, sa mianagipoon so kaoyagoyag o manosiya', sa miakanggayagan a oyagoyag a pkhasawitan iyan so manga limo' o Allāh ﷻ, sa skaniyan na oripn o Allāh ﷻ a barasimba on go maonotn on, pitharo' o Allāh ﷻ, a pd ko maana niyan, a:

Na amay ka adnn Ko skaniyan (so Ādam) go iyyop Akn on so pd ko niyawa Ko, na talagpha kano ron a khisosojud kano (sa sla'sala' iyo ron a kna' o ba simba). (al Hijr 29).

So Allāh ﷻ a Mahsoti a Maporo', na inosar iyan so katharo' a: "Iniiyop akn on so so niyawa a inadn akn". Sa aya maana oto na so Allāh ﷻ na inibgay niyan so sabaad ko saginda ko sifat iyan sii ko inadn iyan a oripn iyan, sa ayon ko gaga niyan a manosiya' go so kapasang iyan. Sa giyoto na sii ko itongan o niyawa niyan a so iniyyop sii rkaniyan sa minggolalan ko Kadnan iyan sa so manosiya' na waraan iyan so kakhakilalaa niyan ko Allāh ﷻ. Sa giyoto na sabap ko limo' iyan go so sarig iyan go so gaga niyan a inibgay niyan on. Sa giyoto a skaniyan a manosiya' na a pmbaloy a oripn iyan, sa khasabot iyan sabap ko kalantas o pamikiran iyan so kakhaknala niyan ko kala' o Allāh ﷻ. Sa so poso' iyan na aya tampata' ankanan a kata'o a inibgay ron o Allāh ﷻ. Sa so poso' a miaaloy sii na kna' o ba skaniyan so missnggay a anggawta' o lawas tano a ipmbonggak iyan so rogo' sii ko manga ogat o lawas, ogaid na skaniyan so pompongan o manga kagdam go so tampata' o karirinayag o manga tanda' o Allāh ﷻ a patot a phamimikirann o manosiya'.

Ayon ko panarima' a Sūfī go so ndaowan iyan, na adn a dowā a onayan a ponsowan o tarima' (positive) go so sankā' (negative) a waraan a pkhaadn sii ko ginawa o manosiya'.

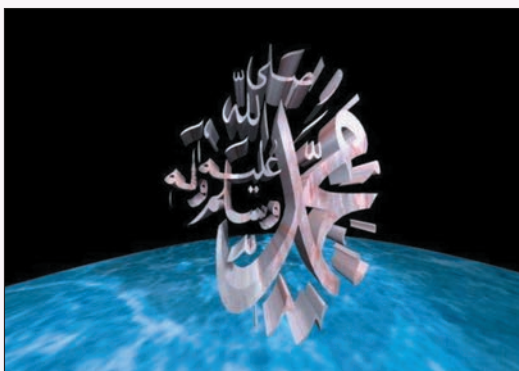
Sa giyanka'i a dowā a ponsowan (centers) na mamantk a kisozo-phon iyan sii ko niyawa o manosiya'. Siran so pmbthowan sa niyawa a manonompang ko rahasiyan (sultanīc spirit) go so niyawa a manonompang ko barandiya' (*carnal or animalistic spirit*).

So Niyawa a Rahasiyan (*sultanīc spirit*)

Giya'i so niyawa o manosiya' a so iniyyop on o Allāh ﷻ a phoon on, a aya mala' a di mipndaraynon a sifat iyan na so kakhatndo'a niyan go khisnggay niyan so manosiya' sa kibida' iyan ko salakaw a kaadn, sa giyankanan a niyawa na sii makasosold ko doniya' a ēālam (realm) o kasogo' a maaadn skanyan sa kapnggalbk iyan sa tarima' a pd iyan so lawas o manosiya'. Sa giyanan na pd anka'i a niyawa a so manosiya' na mininditar ko lawas iyan, sa khagaga niyan so kaawidi niyan ko btad a kathaoripn iyan go so kapagonoti niyan ko Allāh ﷻ, sa pzoramig skaniyan ko kapnggalbk iyan sa manga pipiya a galbk. Giyanka'i a niyawa na di kaphraradan o kapkhaloks go so kapkharombay go so kakhadadas o lawas o manosiya'. Sa so kapkhaosara niyan sii ko lawas na phakaoma go phaninggaposan ko kapatay o manosiya'.

So Niyawa a Barandiya' (*carnal spirit*)

Giya'i na mananaw a bagr a khatanggong iyan so manosiya', go kapndatoan iyan so barandiya' a katataragombalay o lawas o manosiya'. A pmbthowan oto sa kaoyagoyag (life) odi' na ginawa (nafs). Skaniyan na sii makapopoon ko doniya' ēālam (realm) o kiapangadn. Giyankanan a niyawa na khasiyap iyan so lawas sa maooyagoyag go pkhabgan iyan sa kabaya' a

kabibinatangi (carnal desire) sa maphakalankap iyan sii ko kadandan o lawas o manosiya’.

Aya onayan a kokoman iyan na sii ko kapphalalagoy o rogo’. Sa pkhakompn iyan so galbk o otk. Giyanka’i a niyawa na pkhaadn iyan so titik a poonan o galbk o isa a manosiya’ go so manga koat iyan, go pphakabgay sa sank’a’ (negative) a rarad sii ko manga galbk o manosiya’, amay ka skaniyan na da’ mabarasa’ sa mapiya a biatan.

Na aya rarad oto, na so manga galbk o manosiya’ a pkhaadn iyan na rarad oto o miakakhapta’ a parangay o dow a niyawa a rahasiyan go barandiya’.

Sa so niyawa a rahasiyan na skaniyan i komikibir (captain) na so niyawa a barandiya’ na aya niyan koda’. Sa so khokoda’ ko koda’ na patoray ron a mapgs iyan so kokhodaan iyan sa mipaar iyan, sa aya sarat oto na katotokawan iyan sa tarotop so okit a kiphaarn iyan sankoto a koda’ iyan, na o maadn oto na pmbaloy so niyawa a rahasiyan a phakadaag sa khataban iyan so niyawa a barandiya’.

So niyawa a rahasiyan na khibgay niyan ko manosiya’ a kabaloy niyan a pagizaan (responsible) ko tlo a onayan a galbk, go aya galbk iyan na so phangaaaloy:

1. So kaknala niyan sa ginawa niyan ko kamamataani ron, sa giyoto so isa a kapniniyawa.
2. So kaknala niyan ko isa a miadn on a so Allāh ﷻ.
3. So kakilalaa niyan sa mataan a skaniyan na mrmr sii ko kiphapantagn iyan ko Allāh ﷻ a pangindaw niyan so tabang on o Kadnan iyan, sa maknal iyan a skaniyan na da’ a bali niyan ko kiphapantagn iyan ko Allāh ﷻ.

Ayon sankanan, na adn a hadīth a pitharo’ iyan a:

“So isa a manosiya’ a katawan iyan so ginawa niyan na khakilala niyan so Kadnan iyan”.
(Ijluni, Kāshif a Khafā’, II. 344).

So niyawa a rahasiyan na skaniyan so sanang a asal a tatap a niyawa a maphniyawa skaniyan o taw a phanompang sii ko sorga’, na so niyawa a barandiya’ na mapkhipantag o taw a khatalantang sii ko naraka’.

Pitharo’ o *Jalāluddīn ar Rūmī* a:

“Di nka phagpra so lawas ka sa pangnnkn a tanto a kasibo’an (pangnnkn a kalanaan go so pangnnkn a giimbaloy a gola’ (carbohydrate). Sabap sa so taw a giyanan i ipphagoyag iyan sii ko lawas iyan na khabaloy skaniyan a dakp (addict) o kabaya’ iyan ko kabibinatangi a tla’, na aya khabolosan iyan na khaolog sii ko kadapanas.

“Pakakan anka so niyawa nka sa salakaw a nganin. Bgi nka skaniyan sa mikhasad a pamikiran, go mananaw a sabot go kapniniyawa a pangnnkn, sa aya khaonga niyan na

phakasong skaniyan sii ko darpa' a ron panonompang so kiaadna on (so maori a alongan) sa matatago' rkaniyan so bagr go so gaga."

Aya paganay a nganin a maadn na so tihaya o Muhammad ﷺ, so aawidan iyan a toro'an ko manga manosiya' a izogo' on o Allāh ﷻ, go aya paganay a maadn na so niyawa niyan. Sa so manga pd a niyawa a datar o ba bolawan a kaban a khabann iyan anka'i a maporo' a niyawa, sa giyoto i sabap a so arga' iyan na miakilala.

Giyanan i sabap a so Muhammad ﷺ na pthawagan skaniyan sa ama' o rahasiyan.

Phoon sank'a'i a btad, na skaniyan i paganay ko kasaromag iyan ko kananabii. Aya pagn's o kiaadn iyan a paganay sii ko sindaw go so kananabii na khaosay sii ko gintasan a phamagosay ko manga malāikat a somiojud siran sii ko Ādam.

So Iima a manga pankat o niyawa

1. So pankat o di kapakamomoayan (kaaadn):

Ino ba adn a miakaoma ko manosiya' a kotika a pd ko masa a da' skaniyan maadn a shayi' a pkhabanding? (al Insān 1).

2. Pankat o kiaadn o eālam doniya' o manga niyawa (*ālam ar rūh*)

Inadn akn so manga niyawa sa miakadowa nggibo ragon ko onaan pn o kiaadna ko ko manga lawas a khamasokan iran. (ad Daylami, Musnad II, 187-188).

3. So Pankat a so niyawa na iniyyop sii ko lawas a khatago'an on:

So kiaadna ko ron na iniyyop akn on so niyawa niyan... (al Hijr 29).

4. So Pankat a so niyawa na ngganatan iyan so lawas iyan:

Langowan a ginawa na khataaman iyan so kapatay. (Āli Imrān 185).

5. So Pankat a so niyawa na khasoy pharoman sii ko lawas iyan (so kakhaoyag pharoman):

Tharo' anka (hay Rasūl) a pagoyagn skaniyan o miadn on sa paganay, a Skaniyan ko kalangowan a kaadn na lbi lawan a katawan Iyan oto. (Yā Sīn 79).

So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na piakitokawan iyan rkitano o andamanaya i so manga niyawa na pmbalingan siran sii ko kakhisaog iran ko manga lawas iran sii ko phakatalingoma a ayat a:

Go igira so manga ginawa na pakanggaganapaan. (at Takwīr 7).

Na amay ka maoma so thitho a waraan o niyawa, na da' a makokowa tano a ampl a kata'o ko makapantag on, Sa pitharo' o Allāh ﷻ sii ko soti a Qur'ān, a pd ko maana niyan, a:

Na ipagiza' iran rka (hay Rasūl) so makapantag ko btad o niyawa, na tharo' anka a so btad o niyawa na phoon ko btad o Kadnan ko, sa da' a inibgay rkano ko katawi ron a rowar sa maito'. (al Isrā' 85).

Pitharo' o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo', a pd ko maana niyan, a:

Go inipangnda'o Niyan ko Ādam so langowan a ingaran (waraan o manga kaadn sii ko doniya') oriyan iyan na inidolon Iyan ko manga malāikat sa pitharo' Iyan a, panothola niyo Rakn so manga ingarana'i amay ka toman kano (ko tindg iyo). (al Baqarah 31).

Na so manga malāikat na mithawbat siran sa piangni ran so karila'i kiran o Allāh ﷻ, sa giiran zlaslaan sa giiran zotisotin skaniyan, na pitharo' o Allāh ﷻ, a pd ko maana niyan, a:

Na pitharo' Iyan a hay Ādam panothol anka kiran so manga ingaran iyan, na gowani a mapanothol iyan kiran, na pitharo' o Allāh a: Ba ko rkano da' matharo' a mataan a Sakn na katawan Ko so migagayib sii ko manga langit go sii ko lopa', go katawan Akn so nganin a ipapayag iyo, go so nganin a miaadn kano a isosoln iyo (pphagmaan iyo). (al Baqarah 33).

Antonaa i mapipikir sankoto a manga ingaran a inipangnda'o ko Ādam, giyoto so manga ingaran o langowan a nganin a matatago' ko lopa', so manga waraan iran go so manga ropaan iran.

Sa di tano dn katawan sa tarotop so waraan o soti a kapandayan o Allāh ﷻ, go so kamataan an o manga nganin, so manga pagn's o kiapangadn, so matatago' ko Papanan a Papaliharaan (*Lauh Mahfūdḥ*),²⁰ so okoran go so madadalm on a ogangn, go so manga pagn's a katotohani a matatago' sii ko langit go sii ko lopa'.

So kamataan go so pagn's o langowan a nganin na phakarinayag sii sa pankat a so poso' na khagaga niyan so kasabota niyan on. Na aya onga oto na so kakhagagaa niyan ko kakhaknala niyan ko kamamataani ko Allāh ﷻ a khaparo a pnggolalan sa kaoyagoyag a mapnggalbk on o poso' so kakhasabota niyan on. So matatankd a kamataan (*absolute truth*) na aya bo' a phakasabot go phakasarz b ko kamamataani ron na so poso' a mangongontarm ko kapangin-tohan.

Giyanan na sabap sa so akal (pamikiran) go so lima a kasangkapan o kagdam (hawās) na katatamanan so kalamalama niyan, sa datar oto so kalambt o kailay a katatamanan so lapogot iyan, sa datar oto so kapakan'g a katatamanan so randiyar iyan, na sakamaoto so kalambt o akal a katatamanan so randiyar a praotn iyan. Na so lalakaw a plampasan iyan so lambtan a khagaga o manga hawās na aya bo' a phakagaga on na so poso' a khagaga niyan so kazabota niyan ko rinayagan o manga sifat go ropaan o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo', go so patidalm o ongangn o Allāh ﷻ ko kiapangadn iyan.

Aya rarad oto na so maana o katharo' o Allāh ﷻ na datar ai:

Mbgan akn so manosiya' sa niyawa a khigaga niyan ko kasabota niyan ko manga ngaran (waraan) o langowan a nganin, so manga pagn's iran, so madadalm kiran a ongangn, go so kataid a initabon kiran o Kadnan a miangadn. Sa so manga nabī go manga rasūl na siran i makasasabot sankā'i a manga kamataan go manga pagn's ko sindadan o kalambt iyan, oriyan oto na so manga oripn o Allāh ﷻ a manga ulama a mablang so sabot iran go knal iran ko kata'o o Allāh ﷻ a inipangnda'o o manga nabī.

So manga malāikat na somiojud siran ko Ādam (sa slasla' on kna' o ba simba on)

Oriyan o kiaadna o Allāh ﷻ ko Ādam, na siogo' iyan so manga malāikat go so Iblīs a apo' o manga jinn a kasojud iran sii ko Ādam. Ogaid na so Iblīs a aya ngaran iyan na so Azāzīl a

makikilala ko kala' iyan i simba ko Allāh ﷻ, na somianka' ko sogo'an o Allāh ﷻ sa da skaniyan sojud, sabaap roo na miakafir skaniyan, a skaniyan i mimbaloy a apo' o manga Shaytān.

Pitharo' o Allāh ﷻ a:

... oriyān iyan na pitharo' Ami ko manga malāikat a sojud kano ko Ādam na somiojud siran inonta bo' so Iblīs a da' maadn a pd o miamanojud. (al A'rāf 12).

So kiasogo'a o Allāh ﷻ ko manga malāikat sa somojud siran ko Ādam na di oto makaphmaana sa ba iran zimbāa so Ādam, ka matag oto slasla' ko Ādam (ko katatago' on o knal ko manga nganin a matatago' ko doniya', sa rampat roo so pmbabaloy a manga moriataw niyan sa oriyān a siran i pndato' sii ko lopa' a pakasasam-biin on o Allāh ﷻ (khalīfah) a phamondiyong ko kazogo'a o Allāh ﷻ ko Muhammad ﷺ a kaposan o manga nabı go so manga rasūl a so tihaya a sindaw o panolon iyan na matatago' dn sa ilmi o Allāh ﷻ ko da niyan pn kaadna ko Ādam a aya paganay a manosiya' a inadn.

So sabaad a osayan na pphayagan iyan anka'i a so sogo'an ko kapagonoti ko sogo'an o Allāh ﷻ na paliyogat a di khasanka'. Sabap sa so kinisogo'on iyan ko kasojud ko Ādam na so kamataani ron na kaonoti oto ko sogo'an o Allāh ﷻ a giyoto so rinayagan o kapzimbaa on go so kathaoripn on.

Sii sankā'i a kinisogo'on o Allāh ﷻ ko kasojud o manga malāikat go so Iblīs ko Ādam, na khapakay a idayag on so btad o *qiblat* ²¹ (adapn) odi' na giya Ka'bah, a so kaphagadapa sa Ka'bah ko giikazambayang o mu'min na kna' o ba aya maana niyan na pzimbaan iyan a Ka'bah. So Ka'bah na skaniyan na darpa', a tindo' skaniyan o Allāh ﷻ a pagadapn ko kapnggalbka ko sambayang a lbi lawan a maporo' a simba ko Allāh ﷻ.

Na so itongan ko andamanaya i kiasanka' o Iblīs ko kasojud ko Ādam na madakl a kiaaloya on sii ko manga ayat o Qur'ān. Na so gii niyan kakhasokasoy ko kaphagaloya on na adn a makokowa niyan a pizoson a manga sabap ko kiasanka' o Iblīs ko kasojud, sa pkhapayag roo so pizoson a manga akal o Iblīs sa kandadaga niyan ko manosiya' a sabap o kiawiswisi ron ko limo' o Allāh ﷻ.

Aya ibarat iyan na, sii ko ayat a 11 go 12 ko Sūrah al A'rāf, na osayan oto ko andamanaya i so Shaytān a skaniyan na maapd ko kalilimod o manga malāikat a miarankom skaniyan o sogo'an o Allāh ﷻ ko kasojud ko Ādam, na somianka' ko kapangongonotan ko sogo'an o Allāh ﷻ sa da sojud, na pkhiropa oto so kada' a tadm ko panalamat sii ko manga limo' on o Allāh ﷻ a madakl a aya patot on na so kapangongonotan iyan ko Kadnan iyan, sa sambı' oto, na aya kipitan iyan na so kababaloy niyan a maporo' i pankatan a di so Ādam sabap ko pakaasal a inadnan on a phoon sa apoy.

Sii ko ayat a 116 ko Sūrah Tā Hā, na piayag iyan o andamanaya i karirido'a o Iblīs (Shaytān) ko Ādam go sa ina' tano a Hawwā', go skaniyan a Iblīs na rido'ay o miamaratiaya, go so kiaonoti o Ādam ko gogo' o Iblīs ko kakan iyan ko onga o kayo na kiasabapan ko kiadosa niyan sa miapokas ko sorga' sa miaolog sii ko doniya' a lopa' o karondanan, kamargnan go karomasayan.

Sa datar oto a so taw a aya pagonotan iyan sii sankā'i a kaoyagoyag na so manga lakadan o Shaytān, na tankd a khalombokan iyan so kamargnan go so samporna' a kazndit. Sa miapayag dn so manga lalangan go manga ndaowan sa kapananggila'i ran o ba iran masoson ankoto a karibatan a mianggolawla sabap ko kiaonoti o Ādam ko gogo' a ikmat o Shaytān.

Sii ko ayat a 61 ko Sūrah al Isrā' na phakatadmn iyan so nggagaisa sii ko btad a kamataan an so kiatpngi ko Iblīs ko kiasogo'a on sa kasojud iyan o phangongonotan go so di', na matag oto okit sa kapkhaomani ko kapzanka' iyan ko sogo'an o Kadnan iyan.

Na so kiasanka' iyan a Iblīs sa kiptan iyan so kiaatowi niyan ko Allāh ﷻ sa mikhafir skaniyan na mimbaloy oto a sabap sa kialkhbi ron ko pinto' o kapanawbat iyan ko dosa niyan, sa miaawat skaniyan ko limo' o Allāh ﷻ.

Na so pman so Ādam na so kiadosa niyan ko kiaonoti niyan ko gogo' go waswas o Iblīs, na mimbalingan sii ko Allāh ﷻ sa okit a kapanawbat iyan, sa tiarima' iyan so kiapakandosa niyan, na likaan on o Allāh ﷻ so pinto' o panawbat iyan sa rinilaan skaniyan o Allāh ﷻ.

Sii ko ayat a 50 ko Sūrah al Kah'f, na bigan o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' sa dow a phamili'an so manosiya', isa sankoto a lalan na so lalan o manga malāikat a miangongonotan siran sii ko Allāh ﷻ, na so ika dow a lalan na so lalan a kasankaa ko Allāh ﷻ a skaniyan so lalan o Shaytān.

Na aya kabaya' o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na tndoon tano sa makilala tano so pagltan o lalan o bolayoka' go so lalan o rido'ay, sa aya piliin tano na so lalan o bolayoka'.

So ayat a 34 o Sūrah al Baqarah na phagosayin iyan o andamanaya i so Shaytān na mimbaloy a takabor, sa piayag iyan so kiasankaa niyan ko kata'o o Allāh ﷻ, a lbi lawan a Katawi niyan ko langowan taman, sabap roo na miaolog skaniyan sii ko landng o kasanka' go kakhafir.

So kiasankaa o Iblīs ko kasojud ko Ādam na sabap oto ko kiapana-kabor iyan sa mimasla' sa mizalibantog sa inonotan iyan so mitatabon sii ko waraan iyan, sa kklmn iyan a skaniyan na makalalawan sa kata'o a di so manga malāikat sa skaniyan i goro iran, sa so matatago' on a kata'o na aya on miakasogo' sa kapanakabor iyan sa tiankd iyan a skaniyan i maporo' a kaadn a di ron domadait o ba adn a sondongan iyan a isa a kaadn a izik (lagid) iyan, na sabap roo na sianka' iyan so kasojud iyan ko Ādam a inadn a phoon ko lopa'.

Phoon sii, na khasabot tano a adn a masa a so kata'o go so pankatan o taw na khapakay a mapakasokhayaw niyan ko ginawa o taw so maratabat sa kasankaa niyan ko isa a nganin a giyoto i khasabapan ko kakhalapis iyan. Go khakokom tano misabap roo, a mataan a so kata'o na di khasanaan a ampl sa ba skaniyan bo' i sabap o kapha-ngongonotan ko Allāh ﷻ.

So Iblīs (Shaytān) na isa skaniyan ko soson a jinn a inadn skaniyan a phoon sa apoy, a giyoto so kinowa niyan a daawa sa skaniyan i mapiya a di so Ādam sabap ko asal iyan a inadnan on. Na so pman so Ādam na inadn a phoon ko lopa' a mababa' a kapipikira niyan on a di so asal iyan a apoy. Sa skaniyan a Iblīs na makhikipantag iyan so pankatan a maporo' go so bantogan a rapg o mala' a pankatan iyan. Giyankanan a btad na iptholad iyan o andamanaya i so pamikiran na di khasanaan a ampl sa ba skaniyan bo' ko kisampay ko piaganakanakan o kamataan an a bnar (truth).

So Iblīs na kinilang iyan so katatakabor iyan go so kamomondo' niyan sii ko tontot iyan a:

Sakn i mapiya a di skaniyan (a Ādam), inadn ako nka a phoon sa apoy, na inadn ka skaniyan a phoon sa bayan'k. (al A'rāf 12 - al Hijr 33, Sād 76).

So Iblīs (Shaytān) na inilay niyan so lopa' a pakaasal o Ādam, ogaid na miaola' ko kasabota niyan ko waraan iyan a maporo' go so kala' o pankatan iyan. Sa aya bo' a miailay niyan na so

lapot a so matatago' sank'a'i a doniya' na miabota skaniyan ko kailaya niyan ko katampar a rahasiyan a kaniniyawa'i a rk o Ādam a makapo-poon ko isa a salakaw a doniya'. Sa aya mala' a da makilala o Iblīs na so waraan o Ādam a skaniyan i bialoy o Allāh ﷻ a pakasasam-biin iyan a salinding sii ko lopa' (khalīfah) a ipnggolalan iyan on so manga sogo'an o Allāh ﷻ sa pantag sa kathagodaya' o manga kaadn iyan on a salakaw. Miaola' so Iblīs ko kiailaya roo sabap sa mitad skaniyan sa kokoman ko Ādam sa sii niyan piakaphasod so kokoman iyan sii ko baya' o ginawa niyan (hawan nafs).

Sa da niyan magaga so kailaya ko talikhodan o barandiya' (material) a inadn on so Ādam. A aya madait na kowaan iyan so Allāh ﷻ a aya niyan panaks ko langowan taman, ogaid na aya siarigan iyan na so baya' o ginawa niyan, na sabap roo na miadadag skaniyan sa miakasilay ko mathitho a lalan. Miaola' skaniyan ko kakilalaa niyan ko rahasiyan a mabagr ko waraan o Ādam a so lapogot o niyawa niyan a inibgay ron o Allāh ﷻ a skaniyan na khalīfah a piakalbi o Allāh ﷻ ko manga kaadn iyan. Sa taman sa nkanan a masa a so Iblīs na da skaniyan makagdam sa mapn'd a tpng (tiyoba') a khaosar iyan on so baya' o ginawa niyan a timbangan iyan ko kakhokoma ko sogo'an, na so kiaomaa on mabasng a tpng ko kasojud ko Ādam, na da niyan masabot so madalm a ongangn o Allāh ﷻ sii sankoto a sogo'an on. Na minibayog skaniyan o sobosobo o baya' o ginawa niyan, sa somianka' ko sogo'an o Kadnan iyan.

Inantang o Iblīs go inikawan iyan sa khadadas iyan so kaporo' o pankatan iyan amay ka somojud ko Ādam, na sabap roo na pialagoyan iyan oto sa somianka' ko sogo'an on o Allāh ﷻ, sa inonotan iyan so poyapoy ron o baya' o ginawa niyan. Sa giyankoto a btad na minisonggod iyan skaniyan sii ko pithamanan a marata' a kambtadan a di so nganin a pialagoyan iyan. Na miakokom skaniyan sa inibowang sa miakhipantag iyan so morka' o Allāh ﷻ go so rarangit iyan. Sa biogaw skaniyan ko lompokan o manga malāikat, a aya iran onota' sii sa miaona.

Pitharo' o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' ko kiasanka' o Iblīs a:

Na pitharo' Iyan a liyo ka a phoon on (ko sorga') ka mataan a ska na raradiyamn a ibobowang ﴿35﴾ Go sii rka so morka' Akn sa taman dn ko gawii a kaphamalas (ilay anka so ayat a: 38:78), (al Hijr 34-35).

Sii sank'a'i a okit, na so tontot o Shaytān, a skaniyan na maporo' i pankatan a di so Ādam, na miabaloy niyan skaniyan a miailang iyan so pankatan iyan a mala' ko kitatapi' iyan ko manga malāikat. Na sabap ko kalk iyan ko kaoyagoyag iyan na piangni niyan ko Allāh ﷻ a aya kapatay niyan na sii ko kaposan o doniya' sa mamboway ko kaoyagoyag (sa pantag sa kambinasaa niyan ko manosiya' sa maawat iyan sii ko Allāh ﷻ a Kadnan iyan).

Na pitharo' iyan a Kadnan ko lanati ako Nka (sa aya kapatay akn go kasiksa' akn) na taman sa gawii a kapagoyaga kiran (a manga manosiya' sii ko alongan a qiyāmah) (al Hijr 36).

Na tiarima' on o Allāh ﷻ so pangni niyan (sa kna' o ba niyan on limo') sa pitharo' iyan a:

Na pitharo' Iyan a mataan a pd ka ko siran oto a lianatan ﴿38﴾ Sa taman ko gawii o masa a matndo'. (al Hijr 38).

Na ipoon roo dn na taman dn ko alongan a kaphangokom na so manosiya' na pphakaoma siran sii sank'a'i a doniya' a makaookit siran ko apo' iran a Ādam, sa oman i manosiya' na khakowa niyan so kipantag iyan ko manga sifat go waraan ko kaporo' o pankatan iyan. Ioman roo, a so gasta' o Iblīs a minisogat ko Ādam, na khasogat iyan mambo' so pizakatawan o

mbawataan iyan, sa matatankd anan sabap ko pangrar o Iblīs ko kiapakindng'ga' iyan ko Allāh ﷻ, sa ndadagn iyan so manga oripn iyan sii ko doniya'.

Giya'i na kagiya so Iblīs a di dn domdkha' sa kaphagwaswas iyan ko manosiya', sa aya dn a sondaro niyan ko ginawa o manosiya, na so baya' o ginawa niyan (hawan nafs) a matatago' sii ko lawas iyan. Sa so mapayag a thotholan ko isasapar a onga (forbidden fruit) a giyoto i kiasabapan ko kiapakaawa o Ādam ko sorga' na di oto khibagak sa so Shaytān na khagaga niyan so kadadaga niyan ko manosiya' sa sii niyan pagokiti ko baya' o ginawa' niyan. Sa aya mala' a galbk o Shaytān na so kapndadaga niyan ko manosiya' sa phagokit ko kapphakasokhayawa niyan ko kadg o baya' a ginawa o manosiya' a mapapayag ko kasawit sa mapiya go so kappha-kaosoga niyan ko tla' iyan a kabaya' a kabibinatangi. Sa pipharo' o Allāh ﷻ ko Iblīs (Shaytān) so kinibgan iyan on sa khalndo a omor iyan go so kanggogo'a niyan ko manosiya' sa magokit sa waswas, sa aya mambo' a inibala' roo o Allāh ﷻ na tiatap iyan so pinto' o panawbat a kallkaan dn ko manga oripn iyan sa taman sa di maoma so kakhalkhbi ron, ko kasbang o alongan sii sa sdpan, go so kisampay o nafas sii ko bakrng ko kaphatay o manosiya'.

Na sii sankoto, na so Iblīs na inrar iyan so Allāh ﷻ go inisndit iyan on so kiadadag iyan ko kiasanka' iyan ko kasojud, go tiankad iyan ko Allāh ﷻ a ndadagn iyan langon so manga oripn iyan a manosiya' (sa da' on bgan o Allāh ﷻ o ba niyan langon madadag so manosiya').

قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَا أُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ

Na pitharo' iyan a sabap ko kiadadag Anka rakn, na tankd a darktan ko siran (sa kapokas iran) sii ko lalan Ka a mathitho ﴿17﴾ Oriyan iyan na talingomaan ko siran ko hadapan iran, go sii ko talikhodan iran, go sii ko manga kawatan iran, go sii ko manga diwang iran, go di' Nka matoon so kadaklan kiran a pphanalamat Rka. (al A'rāf 16-17).*

Na pitharo' iyan a Kadnan ko sabap ko kiadadag Anka rakn na ibt ka phandaraan (pharasan) akn kiran (so marata' a dosa) sii ko lopa' go ibt ka dadagn akn siran dn langon. (al Hijr 39-40).

Sii ko phakatondog a ayat, na so Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na piakatokaw tano niyan o andamanaya i kalinding tano ko pangrar o Shaytān sa kadadaga niyan rkitano.

Na pitharo' Iyan a giya'i na okit Rakn a mathitho (a ziyapn Akn a di makasilay) ﴿42﴾ Mataan a so manga oripn Akn na da' a rk ka sii kiran a bagr (sa ba nka siran madadag) inonta bo' sa taw a onotan ka niyan a pd ko miangadadadag. (al Hijr 41-42).

So Kiaadna ko Hawwā' a karoma o Ādam

Pitharo' o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' makapantag ko kiaadna niyan ko manga manosiya', a pd ko maana niyan, a:

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا

Skaniyan so inadn kano Niyan a phoon sa ginawa a satiman (so Ādam) go inadn Iyan a phoon on (ko gosok iyan) so karoma niyan (so Hawwā') ka an on makarn'k (so mokarna

niyan ko kababaloy niyan a karoma niyan). (al A'rāf 189).

Sa datar o kiaosaya on sa onaan, a so Allāh ﷻ na skaniyan bo' i Adn ko da pn a langowan taman. Sa inadn iyan a langowan taman sa kabaya' iyan oto ka an iran maknal so Allāh ﷻ a Kadnan iran, sa oman i kaadn iyan na titimo'on iyan sa isa a doniya' (ʿālam) sa mizoson so manga kaadn iyan a mbarambarang a manga doniya' iran (*realm of diversity*). Na aya onga oto na so langowan a inadn iyan a manga bangnsa, na inadn iyan siran sa pkhababayaana iyan siran a manga kaadn iyan. Sa pnggolalan oto mambo' sii ko kiaadna niyan ko Ādam a apo' o manosiya'. Sa aya kaposan ankoto a kabaya' iyan ko kiaadna niyan ko mnsoiya' na so kapmbalingan o manosiya' sii ko Kadnan iyan a miadn on. Na aya ta'ong o kaphagiyasa' a pankat na mapangingindaw oto sa pantag sa kisampay niyan ko apta' iyan, a so kapakandod ko Allāh ﷻ.

Sa so Allāh ﷻ na inibtad iyan a kokoman a skaniyan bo' i isaisa a da dn a sakotowa' iyan a isa bo'. Na bialoy niyan so langowan a inadn iyan a ngganapa' a dowā, sa piakazoranga' iyan so soson iran a babay go mama a oman i isa na pangindaw niyan so kizolbiyaan iyan ko pd iyan ka an matarotop so kiapangadn iyan a Allāh ﷻ.

Langowan a kolpong (atom) so nganin a timan a pinakamaito' a nganin, cells, pamomolan, binatang, manosiya' odi' na timan a nganin (matter) go so nganin a pagn's a saktan (element) ka datar o *electrons* go so *protons* a makasosold ko kolpong a kdng (atom) na palaya dn oto makaoonot ko pangitaban o kiapangadn o Allāh ﷻ a nggaganapa' a dowā. Pitharo' o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' a:

وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

Go sii ko oman i shayi' na inadn Ami a ngganapa' ka an kano makapananadm. (ad Dzāriyāt 49).

Giyanka'i a maoolawla a ngganapa' a dowā a waraan o inadn na magndod siran bo' ko kiapoonan iran, ko kialayag iran sii sankā'i a doniya', sa so *ʿālam* a doniya' o kandadakl o sosonan (realm of multiplicity) na magndod bo' oto sii ko Allāh ﷻ. Na so kababaloy o kaadn a ngganapa' a dowā a khaisaisa siran sii sankā'i a doniya' sa pantag sa gii ran kandakl na waraan oto a inibgay kiran o Allāh ﷻ, sa pantag sa kamataani ko maporo' a soti a kabaya' iyan ko manga kaadn iyan, sa katatap o oman i soson odi' na barangan o manga kaadn iyan (species).

Na so manosiya' a Ādam a inadn skaniyan ko lopa' na khagdam iyan so katatawarang go so kisisibay *ghurbah* ²² a da dn a pd iyan a mipndolona' iyan na khagdam iyan so kabobolong o pikir sa ikharanon iyan so kapakindayo' ko izik iyan a kaadn a khabolo-ngan iyan so kadadali' iyan sa mapokas ko katatarambisa niyan, minsan pn kasasawitan iyan so langowan o dayaan ko katatago' iyan ko sorga' a gii ron magintaw sa kapangondaya' ko kapzawiti ko manga limo' on o Allāh ﷻ, na maggdam iyan a da dn masam-porna' go thakna' so mokarna niyan sa adn a

mapangingindaw niyan a inampda' a mapiya. Na sabap ko limo' on o Allāh ﷻ sa kabolongan so katatawarang iyan a lalayon mararanon sa inampda' a phoon ko sosen iyan a manosiya' na inadn on o Allāh ﷻ so Hawwā' a khabaloy a darodopa' iyan a ganap o kaoyagoyag iyan a ikhasonor iyan go ikhababaya' iyan so gii ran kandayo' ko mablang a darpa' sii ko sorga', sa so kiaadna o Allāh ﷻ ko Hawwā' na sii niyan kinowa ko isa ko gosok o Ādam sa katampar sa diwang.

Ayon ko thothol o Ibn Abbās go so Ibn Mas'ūd, sii ko oriyan o kiabogawa ko Iblīs sa miakaawa' sii ko sorga', sa so Ādam na mababaling roo dn, na skaniyan na giimagn'ba ko sold o sorga' sa da dn a pd iyan. Na miakaisa a gawii a tiorog skaniyan, na so kiapakanaw niyan ko kiatoroga on, na mialay niyan a manosiya' a makaoobay ron, a giyoto so Hawwā' a inadn o Allāh ﷻ a phoon ko gosok iyan, na inizaan iyan skaniyan sa:

Antawaa ka? Na somimbag skaniyan sa pitharo' iyan a: Sakn na babay.

Na gowani a so Ādam na miapangindaw niyan so katokawi niyan ko sabap a kiaadna on o Allāh ﷻ, na pitharo' iyan a: So Allāh ﷻ na inadn ako niyan sa pantag rka ka an ka matoon so kapiiya ginawa go so kalilintad o mokarna.

Ayon ko hadīth a pianothol o al Bukhārī, na pitharo' o Nabī ﷺ a:

Ndolonaan iyo so manga babay sa mapiya. Siran a manga babay na inadn siran a phoon sa gosok, na aya lbi a mabbkhog ko manga gosok na so matatampar on sa poro'. Opama o tpng inka so kaphakatithowa on, na khapotel ka skaniyan, na opama o bagakn ka sa di nka dn thakorn, na khatatap dn a mabbkhog, sa ndolonaan iyo so manga babay sa mapiya. (al Bukhārī).

So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na bigan iyan so babay sa madakl a kazasariat (emotions) a di so mama. Sii ko phakatondog a ayat a so phagosayin iyan so kaphanagipoon o andamanaya i kapkhaadn o wata' na piakisabotan iyan rkitano a mataan a so anggawta'a pkhapoonan o manosiya' na so bkhokhong *sulb* o mama, na so pkhapoonan iyan sii ko babay na so *tarā'ib* a so tolan sii ko rarab iyan na so kagdam iyan a kazsariat na sii makambbkn o ko marani ko poso' iyan.

Inadn (so manosiya') a phoon sa ig a pkipntos ﴿7﴾ A pphakaliyo (so manī) a phoon ko pagltan o bkhokhong o mama, go so tolan sii ko rarab o babay (at tarā'ib). (at Tāriq 6-7).

Giyanan na khitoro' iyan a mataan a so babay na makakokowa sa kakawasaan a kazasariat a madakl. So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na inibgay niyan ko babay so kakawasaan a madakl a kazasariat go kagdam sabap sa kagiya skaniyan i sasanaan a mala' ko kaziyapa ko kapndakl o sarapiyag a kalombayan a barmbad o manosiya'. Sabap roo na bigan o Allāh ﷻ so babay sa kabnar a mala' ko kipndolonaan on sa mapiya a okit a mananaw a kandelona'. Sa so ama' na di niyan mipndolona' so wata' a maito' sa ba datar o ina' iyan a tanto a mapantang ko kasasakodowi niyan ko wata' iyan sa gagawii dawndaw, sa di niyan khagdam so torog, go so dokaw sa kasisiyapa niyan ko wata' iyan a maito'. So ina' na inikarasay niyan so wata' iyan ipoon ko kaogat, sa sold a siyaw olan, na amay ka imbawata' iyan na ikharomasay niyan pman ko sold o dowa ragon ko kaphakasosowa on, sa phritann iyan dn sa taman sa khasad a taw, na so ranon iyan ko wata' iyan na khatatap dn sa taman ko tnday o kaoyagoyag iyan, sabap san na di dn khabalasan so ina' o wata' iyan ko langowan a romasay niyan on ko kababaloy niyan a ina' iyan.

Oriyan oto na mimbaloy so Adam go so Hawwā' a ndarodopa' siran sii ko sorga' sa mapipiya a ginawa iran roo, sa da dn a gawnggawn o kapphagintaw iran.

Pitharo' o Allāh ﷻ sii ko Qur'ān, a pd ko maana niyan, a:

Hay Adam baling ka ska go so karoma nka (so Hawwa') sii ko sorga', sa kan kano ko manga pagpr on sa sadn sa kabaya' iyo, na oba niyo dazga' anka'i a kayo! (ka gophoon iyo dzga) na khabaloy kano dn a dowā kataw a pd ko manga salimbot (sa makapndosa kano). (al A'rāf 19).

So Kiapakaawa o Adam go so Hawwā' sii ko sorga'

So kiapngi o Allāh ﷻ ko kaadn iyan a manosiya' na mianagipoon ko kiaadna niyan ko Adam. Sa tipngan o Allāh ﷻ so manga malaikat iyan ko kiasogo'a niyan kiran sa kasojud iran ko Adam. Sa langon siran dn somiojud sa onot iran ko Allāh ﷻ, sabap sa siran na kaadn a da' siran kaadni sa baya' a ginawa (hawan nafs) a so miaadn sii ko Adam. Na so pman so Iblīs na somianka' ko sogo'an o Allāh ﷻ ko kasojud ko Adam sabap ko kiapanakabor iyan sa mizalibantog, ka kagiya skaniyan na pd ko bangsa a jinn a so jinn na adn a baya' a ginawa niyan a datar o manosiya'. Na so Allāh ﷻ na tipngan iyan so Adam go so Hawwā' sa lalangan a phanang-gilaan iran o ba iran manggolawla a so kaobay sii ko isa a kayo sii ko sorga', sa bobokaan siran ko langowan a salakaw ron a kayo, na sabap roo na kialkaan ko Iblis so okit a kanggogo'a niyan ko Adam go so Hawwā' sa sii niyan siran pagokiti ko baya' o ginawa iran ka kagiya siran na manosiya' a khabaya' sa mapiya.

Inisapar o Allāh ﷻ ko Adam go so Hawwā' o ba iran obaya ankoto a isa a matndō' a kayo sii ko sorga'.

Na so giikaplotng o manosiya' go so baya' o ginawa niyan, a so pthpngan iyan so karna niyan ko kapangongonotan o manosiya' ko manga sogo'an o Allāh ﷻ, na mianagipoon oto sii ko sorga' sa minggolalan sa waswas o Shaytān. Sa giogo' iyan siran a dowā kataw sa pitharo' iyan kiran a ino siran siapari ko kakan ko kayo ka kagiya o makakan siran on na khatatap siran dn sii ko sorga', sa likaan iyan so baya' o ginawa iran, na da iran katadmi a opama ko bnar so waswas iyan kiran na ino ron da kan so Iblīs ka an matatap ko sorga', ka aya niyan pphakaadiadin so manosiya' a rido'ay niyan a sabap a kiabogaw niyan ko sorga'.

Na inwaswasan siran o Shaytān ka an iyan kiran mapayag so sasapngan kiran a pd ko awrat iran (anda i kadosa iran na khapadng so tihaya a nditarn iran na khatalandiyang siran) go pitharo' iyan a da' a inisapar rkano o Kadnan iyo sank'a'i a kayo a rowar sa khabaloy niyo a malāikat odi' na mabaloy kano a pd ko khatatap (ko sorga') sa dayon sa dayon ﴿21﴾ Na mizapa' kiran a dowā sa mataan a sakn rkano na disomala' a pd o manga pangongosiyat ko mapiya ﴿22﴾ Na minibaba' iyan siran a dowā sa akal a go ikmat, na gowani a kataaman iran so (onga) o kayo na miapayag kiran so eawrat iran sa katalandiyang ²³ (ko kiapadng o tihaya a mandiditar iran), na miasndod siran ko kapphanan-kira iran ko manga ra'on a kayo sii ko sorga' (a aya iran mianditar a minisapng iran ko manga eawrat iran, samanan na so kandosa na katalandiyang sa pzapngan o taw so dosa niyan sa datar kapzapngi niyan ko eawrat iyan ka kagiya pagrg a mala'.) (al A'rāf 20-22).

Sa so kiaobaya o Adam ko kayo sa taman sa komian siran ko onga niyan na giyoto so kiapakazopaka' o baya' a ginawa iran go so lalangan kiran o Allāh ﷻ, sa aya miakadaag na so pagr o baya' a ginawa, sa miakasopak siran sa mala' a kasopak, ka aya inisapar kiran na so

kaobay ko kayo na lomiawan siran ka inobay ran go kiyan iran so onga niyan sa gogo' go ikmat a waswas o Shaytān. Na oriyan oto na pialagoyan siran o Shaytān a Iblīs, na miatankd iran sa akal iran a miaakal siran o Iblīs sa miakandosa siran. Na miangndod siran sii ko Allāh ﷻ sa tiarima' iran so kiapakasopak iran na miangni siran sa kasapngan so dosa iran sa rilaan siran o Allāh ﷻ a Kadnan iran a lbi lawan a Makalimoon, sa pitharo' iran ko kiaaloya on o Qur'ān a:

رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

Pitharo' iran a dowā a: Hay Kadnan ami mialalim ami so ginawa mi, na amay ka da kaminka karila'i go da kami nka mipangaimo' na tankd a khaadn kami dn a pd ko mianglalapis. (al A'rāf 23).

Na sabap ko kiathawbat iran sa inimboko' iran so mianggolawla iran a dosa, na rinilaan siran o Allāh ﷻ, sa datar o kiaaloya on o Qur'ān, a pd ko maana niyan, a:

Hay mbawataan o Ādam sabnar a piakatoronan Ami skano sa nditarn a khasapngan iyan so manga eawrat iyo, go manga parahiyasan (odi' na manga tamok) na so nditarn a kalk ko Allāh na giyoto i mapiya, giyoto na pd ko manga tanda' o Allāh ka an siran makapananadm ﴿27﴾ Hay mbawataan o Ādam o ba kano mapitna' o Shaytān sa datar o kiapakaliyowa niyan ko mbala' a loks iyo (so Ādam a go so Hawwā') phoon ko sorga' a phlowasn iyan kiran so nditarn iran (a tihaya, amay ka makandosa siran ko kasopaka iran ko lalangan kiran o Allāh) ka phakiilay niyan kiran so manga eawrat iran (ko kakhatalandiyang iran), a mataan a skaniyan a (Iblīs) na pkhailay kano niyan skaniyan, go so manga tantara' iyan, (na pkhailay kano iran) ko arangarang a di niyo siran phangaiilay, mataan a bialoy Ami so manga Shaytān a manga salinggogopa' o siran oto a manga taw a di' siran pharatiaya (ko manga sogo'an o Allāh). (al A'rāf 26-27).

Sii sankā'i a manga ayat na kiatokawan tano a so nditarn a barandiya' na di siran khasanaan ko kazapngi iran ko karibatan o manosiya', sa patoray dn ko manosiya' a aya manditar iyan na so nditarn a kalk ko Allāh ﷻ a skaniyan i thitho a naditarn a phakaspng sa khasapngan iyan so poso' phoon ko marata' a kazasari'at go so manga pamikiran a piamakasingay sa maphaka-darpa' iyan so oripn sa kazabota niyan ko manga atatanggonan iyan ko kiphapantagn iyan sii ko Allāh ﷻ.

Inadn o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' so Adam a ama' o manosiya' sii ko sorga' a skaniyan i lbi a mapiya ko manga kaadn o Allāh ﷻ. Na sabap ko kiadosa niyan sa minidolas so palo niyan na kiasabapan oto sa kiapakaawa' iyan ko sorga' sa miakatogalin sii sankā'i a doniya'. Na pd ko manga blangan o ongangn o Allāh ﷻ sankā'i a mianggolawla so phamakatalingoma:

- So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na kiabayaan iyan a kabaloy o Adam go so Hawwā' a makatana' siran sii ko lopa' sa mabarmbad siran on a giyoto so kamamanosiya'i sa taman dn ko kapaninggaposan o masa.

- So Allāh ﷻ na kiabayaan iyan a kabantoga iran ko arga' o manga limo' o Allāh ﷻ sii ko sorga' a so inadn siran pantag sa kapakapagingd iran on amay ka mangongonotan siran ko Allāh ﷻ sii sankā'i a doniya' a doniya' o tiyoba' go tpng, sa pantag sa kapakambalingan iran sii sankoto a manga limo' kiran o Allāh ﷻ sii ko sorga'.

- So Allāh ﷻ na kiabayaan iyan so kisnggayin iyan ko sabagi' ko manga moriataw o Adam a siran oto na di siran khapatot o ba siran makabaling sii ko sorga' sa aya khadarpaan iran na so naraka'.

- So Allāh ﷻ na kiabayaan iyan ko manosiya' a kanggalbka iran ko manga kabaya' iyan a Allāh ﷻ, sa pangondato'an iran so doniya' sa inggolalan iran on so manga sogo'an o Allāh ﷻ, go isapar iran on so langowan a lalangan o Allāh ﷻ.

- Sa so manga sarat o kakhakowaa o manosiya' ko limo' o Allāh ﷻ na so kasonkada iran ko langowan a sogo'an iyan sa pananggilaan iran so langowan a inisapar iyan, sa so kapharatiayaa iran ko Allāh ﷻ na giyoto i sabap o kakhapa-roliya iran ko manga limo' o Allāh ﷻ a aya piphaporo'an iyan na so kapakasold iran sii ko sorga'. Sa so kiapakasopak o Adam ko sogo'an o Allāh ﷻ sii ko sorga' na bialoy oto a Allāh ﷻ a sabap a khiliyo niyan on sa phakatogalin sii ko doniya', ka an iyan on manggolawla so galbk iyan a mala' a so kiabaloy niyan a khalifah a gii ron zasalindinga' so manga moriataw niyan sa maipos so miaona na zalindingan o miakasalono' sa gii ran kanggalbka ko manga sogo'an o Allāh ﷻ sa nggolalan sa simba a ikhlās a tolabos a sii bo ko Allāh ﷻ pakapanonom-panga. Sa so kaoyagoyag ko doniya' na palaya dn tpng go tiyoba' ko manosiya' o aya maphakalbi niyan na so kabaya' o Allāh ﷻ sa mapgs iyan so baya' o ginawa niyan a kasangkapan o Shaytān sii ko lawas iyan a manosiya'.

Minsan pn langowan anka'i a manga blangan o ongangn, a so kiapokas o Adam sii ko sorga' sa miakatogalin sii ko doniya' na tatap dn anan a pagns o okoran, a so thitho a waraan iyan na di khatantal a arangan o pamikiran o manosiya'.

So manosiya' a na patoray ron a mamaradika' iyan so ginawa niyan phoon ko manga karibatan iyan sa mabonayon iyan so ginawa niyan sa kababantaka niyan ko Allāh ﷻ a Kadnan iyan.

Nggolalan ko waraan iyan, na so manosiya' na rampi' sa phagan-tap sa ipmbangnsa niyan so ginawa niyan sa isa a nganin. Sa adn oto a mabaloy skaniyan a oripn o baya' a ginawa niyan, odi' na aya pakalbin iyan na so kasimbaa niyan ko Kadnan iyan. Amay ka so manosiya' na bokaan iyan so ginawa niyan sa makaokit ko atoran a kasoti niyan, na pmbaloy skaniyan a piakammsa a kapandayan sa khakowa niyan so onayan o tatap a kapipiya ginawa, minsan pn madakl so manga karibatan iyan. Na aya rarad oto na amay ka so manosiya' na pangindawn iyan so kamaradika' iyan sa mapokas ko manga karibatan a so miaaloy sa onaan na aya bantakn iyan so Kadnan iyan sa mabaloy skaniyan a oripn a pzimba ko Allāh ﷻ, na patot a masapang iyan so manga pangalang o ginawa niyan sa matatap skaniyan a sanang a itotoman iyan so kapasadan iyan. Sa giyanan na makaphmaana sa zmbagn iyan sa ptharo'on iyan a: Oway, ska so Kadnan ami! A smbagn oto o pakaiza' o Allāh ﷻ a: *Ba di sakn so Kadnan iyo?* ²⁴ A iniiza' iyan oto ko manga niyawa o khaadn a manosiya' ko masa a matatago' siran pn ko doya' o kolpong.

Na gowani a so niyawa o manosiya' na tiarima' iyan ankanan a kapasadan (covenant) na langowan taman na mimbaloy a mapayag a makikilala. Sa khagaga niyan a mailay niyan so manga malaikat sa khagadam iyan so kala' o Allāh ﷻ. Ayon ko hadīth, na so niyawa na inihiyop sii ko ikaogat, sa minggolalan ko malaikat o Allāh ﷻ, sii ko masa a kiaipos o 120 gawii. Na sii ko kimbawataan on sa isampay ko kiakhasad na so niyawa niyan na khabaak iyan so pangalang o ginawa niyan a so mililiyot on so lima a manga kagdam iyan (hawās). Sa phanompang oto sa phakapoon ko btad a kananaw sa phakatogalin ko kakhabaloy niyan a matgas go khagawnan so

btad iyan. Ogaid na amay ka so manosiya' na lompiyon iyan ankoto a manga lima a kagdam iyan sa pakaonotn iyan ko bagr iyan a kapniniyawa sii ko antap o kabaya' o Allāh ﷻ, na tanto a malbod a kakhasapanga niyan ko manga pangalang o baya' a ginawa niyan.

Na aya onga oto, na so kalompiyowa niyan ko baya' o ginawa niyan na aya bo' a okit a so manosiya' na maphakaito' iyan so kababaloy niyan a matgas a di phangonot, sa phakala' so kananaw niyan sa khabaloy niyan so poso' iyan a khisampay sii ko btad a khagaga niyan so kaparoliya niyan go kasawaan iyan so kamata-anan a bnar.

So niyawa a miaaloy sii ko phakatalingoma a ayat a: *Go iniiyop akn on so niyawa a inadn akn.* (al Hijr 29). Na giyoto so niyawa a rahasiyan a miakaoma a phoon ko doniya' (ēālam) o kasogo' (ēālam al am'r), a imanto na somiold skaniyan sa minimasok sii ko lawas a barandiya' a khadadas o kapatay.

So *Jalāluddīn ar Rūmī* na inibgay niyan so phakatondog a taks ko kaphagosaya niyan ko andamanaya i so niyawa a rahasiyan na kaphananggilaan iyan so kiphayagn iyan ko kalobay sii ko paras o bagr o lawas, go andamanaya i kapndato'i niyan ko lawas o manosiya'.

Sa datar oto o mimbathik a gatas a di khailay ko kabobonag o gatas, na datar oto so niyawa sii ko lawas o manosiya'... a pantag sa kapayag o mbabathik a gatas, na so bonag a gatas na patoray a som'np....

Sa datar oto, a so niyawa a rahasiyan na patoray a mipaar iyan so badan o manosiya'. Na aya onayan oto na so kapromasay, sa kathigr sa mabagr ko masa a so mattndo' a nganin na di makamomoayan....

So Allāh a Mahasoti a Maporo' na piakatokaw tano niyan sii ko Soti a Qur'ān ko andamanaya i di khaparo so kapalihara' go mamara-dika' so manosiya' inonta o malompiyo skaniyan phoon ko manga kabaya' o ginawa niyan.

Sabnar a miakadaag so taw a sioti niyan a ginawa niyan ﴿15﴾ Go tiadman iyan so Ingaran o Kadnan iyan na miakapanambayang. (al A'lā 14-15).

Pitharo' o Allāh ﷻ sii ko Sūrah as Shams ayat a 1-10, a pd ko maana nian, a:

﴿1﴾ *Ibt ko alongan go so liwanag iyan*

﴿2﴾ *Go so olan igira miatondog iyan*

﴿3﴾ *Go so dawndaw igira piakarayag iyan*

﴿4﴾ *Go so gagawii igira piakalibotng iyan*

﴿5﴾ *Go so langit go so mitharagombalay ron*

﴿6﴾ *Go so lopa' go so komiyat on*

﴿7﴾ *Go sa isa a ginawa go so miadn on*

﴿8﴾ *Sa iniilaham Iyan on so kandosa niyan go so kapharatiaya niyan*

﴿9﴾ *Sabnar a miakadaag so taw a sotin iyan (so ginawa) niyan (sa nggolalan sa kalk paratiaya ko Allāh)*

﴿10﴾ Na sabnar a mialapis so taw a ibaba' iyan (so ginawa) niyan (sa nggolalan sa kakhafir go kandosa).

Aya antap o agama o Allāh ﷻ na so kapakaadn sa manosiya' a matanos, mataid, baragdam, a matolangd sii ko manga gdam iyan a kazasari'at go sii ko manga pamikiran iyan.

Sa aya bo' a kapnggolawla nan na sii ko masa a so manosiya' na matolabos a oripn skaniyan o Allāh ﷻ. Na giyanka'i a kapkhasad o pikir na aya bo' a kakhaadn iyan na sii ko siran oto a manga taw a khagaga iran so kisampay ko maporo' a pankatan sa nggolalan ko kapakasndada ko malantas a kandiroad go kagdam.

So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na iniropa niyan ankoto a manga taw a siran oto na miapakaatod iran so paratiaya iran sa datar o phakatalingoma:

Aya bo' man a miamaratiaya na so siran oto a igira miaaloy so (ingaran o) Allāh na malk so manga poso' iran, go igira biatiya' kiran so manga tanda' Iyan (so manga ayat o Qur'ān) na kaomanan iyan siran sa paratiaya, go sii ko Kadnan iran na mananarig (zasarakan) siran On (al Anfāl 2).

A siran oto so igira inaloy so Allāh na malk so manga poso' iran, go so manga barasabar ko nganin a minisogat kiran go so manga taw a pphakatindgn iran so sambayang go so pd ko nganin a inirizki Ami kiran na gii ran nggaston (so zakāh) (al Hajj 35).

﴿205﴾ Go tatadm inka (hay Rasūl) so Kadnan ka sii sa ginawa nka sa kapananankopan go kalk (sii ko poso') go kna' o ba matanog a pd sa katharo' sii ko kapitapita' go sii ko kagabigabi (giyoto so batiya' ko sambayang a di tanto matanog so batiya' na di pman tanto a masoln) go o ba ka maadn a pd o manga taw a khipakalilipat. (al A'rāf 205).

Go tadm inka so Ingaran o Kadnan ka (nggolalan sa tasbīh), go darkt ka On ko simba sa samporna' a kadarkt (a katordo ko simba), (al Muzzammil 8).

Siran oto so piaratiaya iran so Allāh, go giithakna' so manga poso' iran sii ko katatadmi ran ko Allāh, tanodan a so katadmi ko Allāh na ipthakna' o manga poso', (ar Ra'd 28).

Amay ka so poso' na mappno' a kabaya' sii ko Allāh ﷻ, na so kasosoat o Allāh ﷻ na aya dn patot a plobaan sii dn sa poonan o oman i isa a galbk. Na sii ko datara'i a okit, na so manosiya' na khagaga niyan a kabaloy niyan a mapag'taw ko kazabota niyan ko ongangn o kiaadna on, na go so kakhatoona niyan ko lalan iyan ko kaphagantap iyan ko kasabota niyan ko manga kamataan o Qur'ān. So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na di niyan khababayaana so siran oto a manga babal a da' a manga plng iran a marata' i kaphoso' a manga taw a pkhaola' siran ko kisampay ko kaparoliya sank'a' i a btad a kapanalamat ko manga imo' o Allāh ﷻ.

Ba so taw a liniwanagan o Allāh so rarb iyan sii ko Islam a skaniyan na madadalm sa tihaya (toro'an) a phoon ko Kadnan iyan (na ba datar o taw a kāfir a somianka' a dadag) na adn a siksa' a malipds a wayl a bagi'an o tomigas so manga poso' iran phoon ko tadntadm ko Allāh, (az Zumar 22).

Sii sank'a' i a ayat na pitharo' iyan rkitano a so taw a iniawat iyan a ginawa niyan ko kapthadmi niyan ko Allāh ﷻ na di niyan dn khaparoli so thitho a kamamanosiya'i, sa khaola' skaniyan ko kapmataani niyan ko kababaloy niyan a kaadn a piphiapiyaan o Allāh ﷻ so arog a lawas iyan ²⁵ ka kagiya pmbaloy skaniyan a itagon o naraka'.

Miailay nka so taw a kinowa niyan so baya' a ginawa niyan a tohan iyan?, na ba ka on khabaloy a sasanaan? (al Furqān 43).

So baya' o ginawa na tanto niyan a pangongontarmn so manga kadodoniya'i a kabaya' sa pphanamaran iyan so kakowaa niyan on. Sa aya bo' a okit a khaparo ko kalompiyo niyan roo na so kasotiya niyan ko ginawa niyan, sa mapokas iyan ko poso' iyan so kapangongontarma ko manga kadodoniya'i a kabaya'. Sa aya kakhakowaa niyan roo na tatapn iyan so ginawa niyan ko kikakampt iyan ko Allāh ﷻ sa nggolalan sa tadntadm ko Allāh ﷻ, sa sii makipagpda' ko manga taw a mitotompok siran ko Allāh ﷻ a dadapayin iran so manga sawitan ko doniya'. Sa so ponsowan o paratiaya na sii mapapadalm ko piaganakanakan o poso', sa so bagr o tadntadm ko Allāh ﷻ na sii mbbkn ko poso'. So sanang a kathaoripn sii ko Allāh ﷻ na phagphoon sii ko masa a so kapanandmi ko Allāh ﷻ (dzikrullāhi) na magphoon sii ko dila' na thnkayos sii ko poso' sa pthampat on sa mabagr. Na amay ka masowa' anan na mampn ka makatolak ko kakhdg iyan ko lalan a khasapang iyan on so manga pangalang o baya' o ginawa niyan.

Na aya onga o kalalayona o taw ko tadntadm iyan ko Allāh ﷻ, na so langowan a sindaw go manga gona o tadntadm iyan ko Allāh ﷻ na khapayag sa marayag sii ko manga galbk iyan go so gii niyan kapakindodolona' ko izik iyan a manosiya' go so manga salakaw ron a kaadn o Allāh ﷻ. Na sii ko kikayas o langowan a nganin ko poso' iyan, na khabaloy skaniyan a tolabos a oripn o Allāh ﷻ sa da dn a tompok iyan on a salakaw. Na sii sankanan na khisampay skaniyan sii ko pankat o *Ihsān*,²⁶ sa pzimbaan iyan so Allāh ﷻ a Kadnan iyan a datar o ba niyan kasasandngi so Allāh ﷻ sa so dn so mbala' a mata niyan.

So Kiaolog o Adam go so Hawwā' sii ko lopa'

So kiasopaka o Adam ko lalangan o Kadnan iyan sii ko sorga' sa waswas o Iblīs, na inisogo' kiran o Allāh ﷻ so katana' iran sii ko lopa' sa ron siran phagintaw. Sa so Adam na initana' o manga malaikat sii sa lopa' a *Ceylon* sa pagotaraan a India, na so Hawwā' na sii miakatana' sa tpik a ragat a Jeddah sa polo a Arabia, ayon ko isa a lapiyat o manga panonothol. Sa miakamblag siran sa mawatan a darpa' go matas a manga masa. Na minsan pn giyoto dn, na tatap siran dn a pphamangni siran ko Allāh ﷻ sa rilaan iyan siran ko kiapakasopak iran ko lalangan iyan kiran, na sabap ko limo' kiran o Allāh ﷻ na rinilaan iyan siran ko miandosa iran sii sa sorga'.²⁷

Gowani a so Ādam, *Alahyi sa Salām*, na miakanggolawla sa dosa a kiasabapan sa kiapakaawa' iyan sii ko sorga', na miatankd sa pamikiran iyan a miakandosa na miamangni sa rila' ko Kadnan iyan sa pitharo' iyan a:

Kadnan ko! Phangnin akn rka a sapngan ka rakn so dosa ko sa nggolalan ko m'nang o Muhammad". Na simbag skaniyan o Allāh ﷻ a:

Hay Ādam! Andamanaya i kiatokawi nka ko Muhammad a da ko skaniyan pn maadn, na pitharo' o Ādam a:

"Kadnan ko! Oriyan o kiaadna nka rakn, sa iniyyop ka rakn so niyawa a inadn ka, na iniporo' akn a olo akn na miailay akn so katharo' a misosorat ko Arsh ka a: "*Lā Ilāha Illallāh, Muhammadun Rasūlullāh*". Sabap roo na miapikir akn a aya bo' a izompat ka ko ngaran ka na so ngaran o taw a lbi a pkhababa-yaan ka."

Na simbag skaniyan o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' a:

Pitharo’ oka so thitho a bnar hay Ādam. Skaniyan i sangat a pkhababaya an akn sa lbi ko langowan o manga kaadn akn. Na miamangni ka rakn sa inosar ka so ngaran iyan, na sabap sa pinggolawla nka oto, na rinilaan ko ska. Oda bo so Muhammad na di ko ska adnn. (al Hākīm, Mustadrak II. 672). (Giyankanan a thothol na da’ tarimaa o manga Ulama ko hadīth sa aya tindg iran na malobay anan a hadīth, adn pn a mikhpit kiran on sa piangan-tang anan a hadīth). (so mindiorobasa).

Pananadm sankā’i a btad, na so nabī Ādam, *Alayhi as Salām*, na inosar iyan so m’ nang o Muhammad sii ko kiapangni niyan sa rila’ ko Allāh ﷻ sa tiarima’ o Allāh ﷻ so tawbat iyan. Sa siogo’ iyan a isa a malāikat sa kanggonanaowa niyan on sa katoona niyan sa lopa’ a Makkah. Na onga ankoto a limo’ a inibgay ron o Allāh ﷻ na so mambo’ so Hawwā’ a matatago’ sa lopa’ a Jeddah, na lomialakaw sa pphakasangor ko katatago’an ko Ādam sa minggolalan sa gonana’o a isa a malāikat. Na miakathoonā’ siran sa lopa’ a Arafah sii ko maito’ on a bobong (palaw) a pmbthowan imanto sa palaw sa Arafah sa waqto to a Asar, na miakagoraok siran go miamangni siran sa rila’ ko Allāh ﷻ, na so Allāh ﷻ a lbi lawan a Makalimoon a lbi lawan a Masalinggagawn na kna’ o ba giya bo’ a kiatarimaa niyan ko tawbat iran, ka so dn so manga pangni o phakasalono’ a manga moriataw iran a pphakaoma sankoto a darpa’ a pphama-ngni siran sa rila’ ko Allāh ﷻ sii ko isa a darpa’ go masa oman dn ragon a nomayik so manga Muslim sa taman dn ko kapakatindg o alongan a qiyāmah, na ipphangalimo’ siran dn o Kadnan iran. So kiapakaoma iran sa darpa’ a Makkah na ron siran dn miagingd. Giyanan i sabap a so Makkah na bithowan sa ina’o manga ingd (Umm al Qurā), na roo na miphoon dn so kapkhabarmbad o manosiya’ sa magaan. Sa aya ongangn ko madilapt a giikandakl o manga taw na so ina’ tano a Hawwā’ na oman mbawata’ na pkhadowa so wata’ iyan a mama go babay, sa oman i miadowa a wata’ iyan na makokom sa mbabaya’ siran na di khapakay o ba siran makathapi’ sa aya maphangaroma o kaka a mama na so ari a babay a miakasalono’ on, na so kaka a babay na aya maphanga-roma o ari a mama a miakasalono’ on. Sa giyoto i bitikan (Sharī’ah) o Ādam ko masa niyan. Ka opama o da oto mapakay na di khabarmbad so manosiya’ sii ko lopa’.

So paganay a kasalaan a kiapamono’ sii ko lopa’

So Cain (Qābīl) na isa ko manga wata’ o Ādam a kiabaya an iyan a kapangaromaa niyan ko inikadowa niyan a babay niyan ko kinimbawataan kiran o ina’ iran a Hawwā’. Na so ari niyan a

Abel (Hābīl) na lialangan iyan sa pitharo' iyan on a giyoto na sopak ko bitikan (Sharī'ah) a pangitaban iran, sa skaniyan i patot a makaphangaroma on, ka di khapakay o ba thapi' so mrza' a isa a kinimbawataan on sabap sa oman mbawata' so Hawwā' na dowā a isa a mama go isa a babay. Da oto pamakin'ga o Qābīl sa pithin-dgan iyan a so kabaya' iyan na aya ontol. Sabap roo na mikhokom siran ko ama' iran a Adam, na siogo' iyan siran sa kakhorban iran ko Allāh ﷻ na sa matarima' on

na aya makaphanga-roma ko babay o Qābīl. So kakhorban sa masa oto na oman i pkhorban na sa dn sa matatangan iyan a limo' on o Allāh ﷻ na aya niyan pkhorbann sa imbtad sa isa a darpa' na tharimaan on o Allāh ﷻ na thanaan a apoy na thotongn iyan. Na so Hābīl na pphangayam sa manga bilibili (sosen a kambing) na miamili' ko pithamanan on a mapiya a kaolit na aya niyan pikhorban. Na so Qābīl na taribasok na aya pinili' iyan na so manga saway o bantad iyan a di mapiya na aya niyan pikhorban.

Oriyan oto na inilay ran so korban iran ko bitadan iran on a darpa'. Na miaoma iran a so korban o Hābīl na tiarima' o Allāh ﷻ, na so korban o Qābīl na da dn maalin ko bbtadan iyan on sa da' matarima' so korban iyan. Sabap roo na kiararangitan so Qābīl sa dinki niyan so ari niyan sa taman sa miapatay niyan.

Na batiya' anka kiran (hay Rasūl) so thotholan ko dowā kataw a wata' o Ādam sa nggolalan ko bnar gowani a khorban siran sa korban (a sogo'an kiran o Ādam sa sa dn sa tarimaan so korban iyan na aya makaphangaroma ko babay o Qābīl), na tiarima' ko isa kiran (so korban o ari niyan a Hābīl) na da' matarima' ko isa on (so kaka niyan a Qābīl), na pitharo' iyan a ibt ka mbono'on akn ska, na pitharo' iyan a aya man a ptharimaan o Allāh (na so amal) o manga taw a miangaalk sii Rkaniyan.

﴿28﴾ Ibt ka amay ka mbtrn ka rakn a lima nka ka an ako nka mabono', na di' ko mbtrn a lima ko sii rka sa ba ko ska mbono'a, ka mataan a sakn na ipkhalk akn so Allāh a Kadnan o manga Kaadn ﴿29﴾ Sa khabayaan akn a kaawid inka ko dosa ko (ko kabono' anka rakn) a go so dosa nka (ko kiasopak ka ko kokoman o Allāh a so kakhorban a aya tiarima' na so korban o ari niyan) na khabaloy ka a pd ko khi rk ko naraka' a giyoto so balas o manga salimbota lalim. ﴿30﴾ Na piango-yatan on o ginawa niyan so kabono'a (niyan) ko pagari niyan na biono' iyan na mimbaloy a pd ko miangalalapis ﴿31﴾ Na somiogo' so Allāh sa kakowak a pphangokay sii ko lopa' ka an iyan on mapakiilay o andama-naya i kilbngn iyan ko bankay o pagari niyan, (na kagiya masima' iyan so kakowak) na miatharo' iyan a: Do'ando'an ako dn a malobay ako a di so kabaloy akn a datar anka'i a papanok a kakowak a milbng akn so bankay o pagari ko, na mimbaloy skaniyan a pd ko khipakazzndit. (al Ma'idah 27-31).

Nda'o a patot a masabot ko thotholan ko Qābīl go so Hābīl

Sii sankanan a thotholan ko Qābīl go so Hābīl na khakowa on so kapakandayagaa ko pagltan o pamikiran a kiasindawan o tihaya o wahi a phoon ko Allāh ﷻ, go so pamikiran a malobay a di

niyan khagaga so kapakamaradika' iyan ko kapammgs o baya' o ginawa (hawan nafs), go so onga a miakambowat phoon sankanan a kiaplotng sa so rarad iyan na miatatap ko lagaday o manga masa.

Adn a darpa' a pantag ko kadalm o pamikiran sii ko wahi a phoon ko Allāh ﷻ. Sa so pamikiran a sasakodowan iyan so wahi o Allāh ﷻ a tatarimaan iyan so manga toro'an iyan na tankd a pphama-goman sii ko ongangn. Na so pamikiran a kiawiswisan ko toro'an o wahi o Allāh ﷻ na di niyan khagaga so kasiyapa niyan ko taw phoon ko binasa o baya' o ginawa. Sa datar oto o magarang a pdang a so pamikiran na khapakay a osarn ko langowan a okit o manga antap. Sa so pdang na khapakay a ipangarad iyan sii ko roti niyan ko kapnggona'i niyan on, go khapakay mambo' a osarn iyan sa kipatayin iyan on sa isa a oyagoyag.

So pamikiran o Qābīl na inorad iyan sa siopak iyan so bitikan o wahi a phoon ko Allāh ﷻ. Sa so pamikiran iyan na miadadag iyan skaniyan sa miaantiyor iyan so maori a alongan iyan. So pamikiran o siran oto a da' a kalk iran ko Allāh ﷻ na aya bo' a pkhasakodowan iyan na so kapphakala' o kapanalimbót a pikhisogat on go so manga salakaw. Sa datar o Qābīl a sabap ko dnki niyan na miapatay niyan so ari niyan. Na sabap sa so Hābīl na sanang a oripn o Allāh ﷻ a maalkn a oripn iyan na piamando'an iyan so kaka niyan sa di niyan kanggolawla sa marata' a datar o kambon'a niyan on, go piayag iyan on so khabolosan o marata' a niyat iyan ko kapamono', a phoon oto ko sabot iyan a madalm ko wahi o Allāh ﷻ go so mabagr a pananarig iyan ko Kadnan iyan a Mahasoti a Maporo'.

Na so siran oto a minisogat kiran so sakit o dnki go so siig na miabota ko kailaya niyan ko limo' a inibgay kiran, sa aya dn a mala' a sakit iran na so kapkhailaya iran ko mapiya a makhikipantag o manga salakaw. So kadnki go kasiig na dowa nan a di pkhaba-bayaan a sifat o ginawa (nafs) a so taw a khasogat iyan na khabaloy skaniyan a kasangkapan o langowan o marata' a pkhabokakay sii ko lopa', apiya so dn so pagari a thitho i masogat iyan na khamoralaan iyan. Sa so madnki a masiig a taw na di niyan tharimaan so manga ndaowan o wahi o Allāh ﷻ ka skaniyan na datar o apoy a langowan taman na thothongn iyan. Na aya onga oto na siran na manga taw a di ran mapkhipantag so limo' o mapita', sa tatap siran a makag-gdam siran sa masakit go mala' a kazndit. Sa mapmbagi'an iran so siksa' a malipds sii ko alongan a maori. Na aya bolong sankanan a marata' a sakit na so kabarasaa ko ginawa sa kasotiya on, sa kapananggilaan o taw so matatago' on a ginawa a talasogo' ko marata' (*naḥsun ammāratun bis sū'*)²⁸ sa mitogalin iyan sii ko kabaloy niyan a ginawa a thatakna' ko toro'an o Allāh ﷻ (*naḥsun mutma'in-nah*)²⁹ sa matarima' iyan so manga kokoman o Allāh ﷻ, ka an iyan makowa so ginawa a masoso'at a somoso'at ko Allāh ﷻ (*naḥsun rādhīyah*)³⁰.

Sa so kaatawi ko Qābīl go so Hābīl na khatoon tano ron so kappha-nanadmi ko pagltan o waraan o manga malaikat go so waraan o Iblis (Shaytan). Sa datar o Iblis, na so Qābīl na piloba' iyan so karibatan iyan sii ko manga salakaw. Sa datar o malaikat, a so Hābīl na pialagoyan iyan so pamgs o baya' o ginawa niyan, na da skaniyan maolog sii ko landng o kidaplak go so kalapis. Sa aya pinggalbk iyan na so kabaya' o Allāh ﷻ sabap ko kalk iyan on. Sa datar anan, a so isa kiran na domiarkt ko waraan o Shaytan, na so isa na sii mianarig ko Allāh ﷻ.

So Rasūlullāh ﷺ, a sii rkaniyan so kalilintad, na pitharo' iyan makapantag ko paganay a rogo' a manosiya' a tomioga' sii ko lopa' a inidakat o thothol a:

Adn a bagi'an a pd ko rogo' o oman i taw a biono' sa kapanalimbot a khakowa o wata' a mama o Adam (so Qābīl), sabap sa skaniyan i paganay a mtad sa lalan ko kapamono' sa manosiya'. (al Bukhārī).

Go pitharo' o Rasūlullāh ﷺ, a:

Adn a balas o taw a paganay a mtad sa galbk a mapiya sii ko Islam. Sa adn a kipantag iyan a balas ko galbk o manga taw a komidg sii ko inibtad iyan a okit a mapiya, a so balas iyan na di khakorang ko balas ankoto a manga taw a minggalbk on. Na adn mambo' a kipantag o taw a siksa' ko inibtad iyan a marata' a galbk a pinggalbk o manga taw, sa di oto kalbat ko kasiksaan iran ankoto a siksa' a khisogat on. (Muslim, zakah 69, an Nasā'i, zakah 64).

So hadīth na pphayagn iyan a sa dn sa taw a mbabago sa mapiya a galbk na phakakowa sa balas a mapiya ko langowan o balas o manga taw a somiowa' on, sa di oto khakorang ko manga balas iran, sa datar oto so kapato'a on, sa so miphoon sa mapiya a galbk a tiondog on o manga salakaw na khabalasan skaniyan sa mapiya a kna' o ba khalbat ko balas o manga taw a minggalbk on.

So kathawbat go so kapangni sa kasapngan so dosa (istighfār) sii ko Allāh ﷻ.

Sabap sa so doniya' na ingd o tiyoba' go tpng, na so manosiya' na adn a rk iyan a pakayan ko kapnggalbka niyan ko dow a nganin a mapiya go marata'. Sa so olawla o taw na pkhakowa niyan so kilala niyan sa sii khailay ko antonaa sankoto i pinggalbk iyan on. Gowani a so isa a taw na dawagan iyan so pd iyan sa isa ka baso' a ig, a da on oto patorayin so kapnggalbka on, na mimbaloy so diawagan a taw a kiapatorayan sa kapanalamati niyan ko pagari niyan a domiawag on sa sakodo. Sa giyankanan a galbk na miiitong sa a mapiya a olawla a kamamanosiya'i a mabibilangataw. Na imanto na giyankanan a panaks na tankd a maphakatadm tano niyan ko antonaa a okit i kapanalamat a khagdam tano sii ko hadapan o langowan a di khapos a manga limo' a inibgay rkitano o Allāh ﷻ sankā'i a kaoyagoyag.

Na so btad a datar anan, na so kaphrampi' sii ko kada' a plng, kabaya', maratatab, kabosaw a pangindaw, kagakd, kasiig, kailang go rarangit a so pkhatoon sii ko waraan o manosiya' a sii ko kapakababaa on, na so kababaloy o taw a di phanalamat ko langowan a pangalimo' a phoon ko Allāh ﷻ a pkhaparoli niyan, sa aya phagonotan iyan na so kanayo' o baya' a ginawa niyan, na giyanan na mala' a limpangan a kalapis a so pkhomilang sa akal a along a bantogan go pankatan a pkhaparoli niyan. Sa giyankanan a limpangan a akal a so kiaawidan o dosa a pphakapoon ko kaphrampi' ko katampar o manga limo' o doniya', na khasabapan oto sa khikayas iyan so bantogan o isa a oripn sa khabaloy a okit o isa a niyawa a pmbaloy a plamokan so liwanag iyan o kalibotng o manga dosa. So manga taw na pnggalbk siran sa manga dosa gowani a siran na diaag siran o kagdam iran a kabibinatangi ko masa a miadadas iran so sindaw o kapakadadaya' a so kaaawidan o paratiaya. Sii ko masa a so somang a parangay a phoon ko darm iran na pd oto a phakaito', sa maphakada' iran so matanos a sabot go so niyawa a madalm a giya'i na sangat a kapakasilay sii ko lalan o kakhabaloy niyan a taw a tanor i antap. Sii sankā'i a okit, na so manga dosa na pmbaloy a mamis a boniboniyani sii ko kagdam o ginawa (nafs) sa khaparo a pnggalbkn iyan sa da dn a maggdam iyan on a kapn'd iyan.

Adn a taw a phakaoma sankā'i a doniya' a skaniyan na lompiyo a makaaawid sa kanayo' o kapakaaangiyas ko masa a kinimbawa-taan on. Na so agama na skaniyan i kasasaromayagan a

kapapaya-gan ko limo' a so inibgay ko manosiya' a phoon ko Allāh ﷻ, sa pantag sa kasiyapa sankā'i a misosoln a kalolompiyo. Na aya rarad oto na amay ka so oripn, sa ogop ankoto a dowā a milalawan, na khagaga niyan a kasawaan iyan so sapng o kada' a plng sa khagdam iyan so kapn'd o dosa a mianggalbk iyan sa magokit ko gdam o darm iyan. Sa so bilangataw a manga kagdam a mapag'n's sii ko sold o doniya' iyan na phakanaw. Na so poso' iyan na khasiroban o mala' a kazndit sa khalkaan iyan so poso' iyan sii ko Kadnan iyan sa mokit sa kagoraok, sa giyanka'i a kasirob go kazndit na pthawagn sa ingaran a kathawbat (tawbah) a kapangn-dod sii ko lalan o Allāh ﷻ. So manga pangangarapan a so khabobos a phakapoon ko poso' o isa a taw sii ko masa a so taw na iniporo' iyan so mbala' a lima niyan ko kapphamangni niyan sa rila' sa sapngan so manga dosa niyan o Allāh ﷻ, na giyanan so pmbtho-wan sa kapangni sa rila' (*istighfār*).

Miiitong sa kaongangn sii ko oripn so katokawi niyan sa so dosa niyan, odi' na apiya so kada' a plng iyan na giyoto na khiitong sa kasalaan. Na so kaphangni niyan sa karilaan phoon ko Kadnan iyan na otang oto a bayadan o darm iyan. Na so katarimaa sankanan a dosa o isa a taw a skaniyan na kasalaan na go niyan miagdam sa siabot iyan, na aya pinili' iyan na so kapakawatani ko kapangni sa rila' ko Allāh ﷻ, na giyanan na btad a kabbthagi, kamumufliis o poso' go lalan anan a khisong sii ko naraka' a malagindab a apoy.

So Hadīth na phagalowin iyan a:

So kagdama ko kazndit a mianggalbk o isa a taw na kathawbat oto. So taw a ininzndit iyan so mianggolawla niyan a dosa sa pianawbat iyan, na datar skaniyan o taw a da' makanggolawla sa dosa. (Ibn Mājah, az Zuhd 30).

Di' khasanaan ko taw a pthawbat sa dosa a katharo' a niyan sa phamangni ako sa kasapngan so dosa ko "*astaghfirullāhi*". Adn a manga sarat roo a patot a manggalbk o taw a phanawbat ko dosa niyan ka an on matarima' o Allāh ﷻ. Sa aya onayan oto na mabaloy so poso' iyan a tomankd ko kiazndit iyan – kna' o ba sobo' so lapiyat o dila' - sa thankdn iyan a di niyan dn pmbabalinganan so dosa a pinggalbk iyan. Inosay o *Jalāluddīn ar Rāmī* so kathawbat sa dosa sa datar o kaphakaoma niyan a:

"Thawbat ka a so poso' oka na matotong o apoy o kiazndit, na so mata na somosolapy sa lo'. Giyanan na kagiya sii ko karanti' o alongan go so mawasa' a darpa' a so ron khabnkas so daliday o obarobar.."

So *tawbah* go so *istighfār* na phakabgay sa kalilintad ko pizakatawan go so kaphagingd a lankap. Sa maphakada' iran so mabagr a khabolosan a karata' a okor go kabinasaan a lankap.

Sa so mu'min na patoray a magintaw ko pagltan o btad a kaalk (*khawf*) go so kaarap (*rajā'*) a giyanan so kawan go so pangindaw.

Miatharo' a: "Adn a isa a taw a phakasold ko naraka'" na sabap ko kalk, na so miaratiaya na khiiza' iyan a: "Ba anda sakn anan!", na amay ka miatharo' a: "Adn a isa a taw a phakasold sii ko sorga'", na sabap ko arap, na maptharo' o miaratiaya a: "Oba sakn bo' oto". Apiya so manga sogo' (nabī) na gii siran makanggolawla sa manga iito' a karibatan (dosa) na pkhagdam iran so rasng o ginawa iran sa makapphanawbat siran ko Allāh ﷻ. Aya sabap oto na kagiya aya bo' a tarotop a di kharibat na so bo' so Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo'.

So nabi Adam i paganay a manosiya' a mamangni sa rila' go mianawbat sii ko Allāh ﷻ. Sa inaloy o Qur'ān so pangni o Adam go so Hawwā' ko kiapangni ran sa rila' ko Allāh ﷻ sa mianawbat siran on ko kiapakasopak iran ko lalangan iyan sa pitharo'iran a:

Hay Kadnan ami! Mialailm ami so manga ginawa mi (ko kiapakandosa mi) na amay ka da kami nka karila'i, go da kami nka mipangalimo' na tankd a khaadn kami dn a pd ko miangalalapis. (al A'rāf 23).

Giyanka'i a ayat na minibgay niyan so okit a kaphanawbat o manosiya' a moriataw o Adam sa taman dn ko kagba' o doniya'.

Adn a manga ayat ko Qur'ān a tiawag on o Allāh ﷻ so manga oripn iyan sa kapthawbat iran on sa datar o phakatalingoma:

Inonta bo' so taw a mithawbat go miaratiaya go minggalbk sa mapiya, ka siran oto na zambi'an o Allāh so manga dosa iran sa manga pipiya, go adn so Allāh a lbi lawan a Paririla' a lbi lawan a Masalinggagawn

﴿71﴾ *Na sa taw a thawbat go nggalbk sa mapiya (somimba ko Allāh) na mataan a skaniyan na pthawbat ko Allāh sa samporna' a kathawbat.* (al Furqān 70-71).

Na so Allāh na khabayaan Iyan a kapakatawbata Niyan rkano, na khabayaan o siran oto a aya phagonotan iran na so babaya' sa babay (so Shaytān go so manga taw a darowaka'), a kazoramig iyo sa kazoramig a mala'. (an Nisā' 27).

Sa so kathawbat na patoray a makapoon ko poso' go skaniyan na sangat a kapananankopan ko Allāh ﷻ.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ (التَّحْرِيمُ ٨)

﴿8﴾ *Hay so siran oto a piaratiaya iran so Allāh, thawbat kano sii ko Allāh sa tawbat a linang, ka tankd a so Kadnan iyo na zapngan Iyan rkano so manga dosa niyo...* (at Tahrīm 8).

Apiya pn tpngi o isa a taw so kapananggila'i niyan ko kapakang-galbk sa dosa, sa kasopaka niyan ko manga lalangan o Kadnan iyan, na oman i isa na di ron dn khapokas so kasosoga'a on sa gii niyan kapanawbat ko Allāh ﷻ, sabap sa skaniyan na di niyan dn khatapalan so langowan a limo' o Allāh ﷻ a kasasawitan iyan sii ko kaoyagoyag iyan.

So kalobay o manosiya' na matatarima' a nggogolalan ko oman i manosiya'. Apiya pn so isa a taw na khagaga niyan so kapphana-lamat iyan ko Allāh ﷻ, na so kapakaapas ko kapnggolawlaa roo na misasankot pn ko tabang on o Allāh ﷻ a makapapatoray ron ko kapanalamati niyan on. Sii sank'a i a lalan na so otang a kapanala-mat na mikokolambo dn ko manosiya' sa taman dn ko kapos o masa niyan ko doniya'.

So bnar na so manga limo' o Allāh ﷻ na tanto dn a madakl a di dn khagaga o ba maitong o akal o manosiya' sabap roo na papatorayan tano dn sa kapphanalamat tano ron ko lagaday o kaoyagoyag tano ko liawaw o lopa'.

So ayat o Qur'ān na pmbals iyan a:

Go inibgay Niyan rkano so langowan a piangni niyo Ron, opama o isipa niyo so limo' o Allāh na di niyo maitong, mataan a so manosiya' na palalalim a taonkir (ko limo' o Allāh), (Ibrāhīm 34).

So Aishah a karoma o Rasūlullāh ﷺ na pitharo' iyan ko Nabı ﷺ a:

Hay Rasūlallāh! Inirila' rka o Allāh so miaona go so miaori a dosa nka, na ino nka rarsaya a ginawa nka!?

Simbag skaniyan o Rasūlullāh ﷺ sa pitharo' iyan a:

Hay Aishah! Ba ako da adna o Allāh a oripn a barasamat ko Allāh. (al Bukhārī go so Muslim).

Aya kadaklan ko masa a kapphanawbat o Rasūlullāh ﷺ na kna' o ba sabap sa miakanggalbk skaniyan sa dosa, aya mataan na panamar iyan oto sa tatap dn a makararani sii ko Allāh ﷻ ka an iyan pkhapayag so rinayagan o kapphanalamat iyan on ko langowan a limo' iyan on. Ioman roo a so Rasūlullāh ﷺ na giimama-goman so kapkhiporo' o pankatan iyan sii ko Allāh ﷻ ko kapzagad on a manga masa niyan, na tatatapn iyan dn so panamat iyan on go so gii niyan on kapanawbat ka tanda' oto o panalamat iyan ko Kadnan iyan.

Aya makallbi a manga masa o kapanawbat sa dosa na sii ko masa a kakhapita' o gagawii, a so phakaoma so maliwanag na khisayat mambo' so malibotng, na so:

1. Anda dn i masa a miakandosa tano na magaan so magaan na mamangni tano sa rila' ko Kadnan tano, sa datar o pinggolawla o apo tano a Adam go so Hawwā' a miamakaot siran ko kapanaw-bat ko kiapakandosa iran.

2. Apiya pn da' a mianggalbk tano a dosa ko katawi tano ron, na aya dn a patoray na pphamangni tano sa rila' ko Allāh ﷻ, sa panala-mat tano ron ko kadakl o manga limo' iyan a inibgay niyan rkitano.

3. Ayon ko onga o kiapakandosa o Adam go so Hawwā' ko kiakan iran ko isasapar a kayo, na so niyawa a rahasiyan a miadadas kiran ko kiapakandosa iran, na miakambalingan kiran pharoman gowani a mamangni siran ko Allāh ﷻ sa rilaan iyan siran. Sabap roo na mamakopakot

tano ko kapangni sa rila' ko manga dosa tano, sa di tano kadaan sa panginam sa ba so manga dosa tano na di iprila' o Allāh ﷻ.

4. Sayanan tano so Hābıl a inosar iyan so niyawa a rahasiyan gowani a masmpang iyan so kabaya' sa kaoyagoyag a kabibinatangi, sa miakhipantag iyan so limo' o Allāh ﷻ.

5. Patot a di tano dn kalipatan a sa dn sa taw a mbabago sa mapiya a galbk na mbalasan on go khakowa niyan so balas a datar o balas o minggalbk on a salakaw a kidg iran so inibtad iyan a lalan a galbk a mapiya, sa datar anan so kapato'a on, a sa dn sa taw a mtad sa galbk a marata' na isiksa' on, go khakowa niyan so kasiksaan o manga taw a mionot ko inibtd iyan a galbka marata'. So Hābıl i ibarat a mapayag o kanggalbk sa mapiya, na so Qābıl na skaniyan i iringa' a mapayag ko kanggolalwa sa dosa a isasapar.

Sii ko kiatin'san on na so Adam i:

- Paganay a manosiya' go paganay a nabi.
- Paganay a taw a magintaw sii ko sorga' go sii ko doniya'.
- Paganay a taw a makandosa go paganay a taw a mianawbat ko dosa niyan ko Allāh ﷻ.

So kalilintad na sii rkaniyan!...

MANGA PAKAIZA'

A. Sembag anka so phamakatalingoma a manga Pakaiza'

1. So kiapagintaw o manga sogo' go so pagtaw iran na mitotompok a manga thothol sii ko Soti a Qur'ān. Osay anka so manga sabap oto go so madadalm on a manga ongangn?
2. Osay anka so katharo' a "ma'rifatullāh" so kaknala ko Allāh ﷻ, go so "mahabbatullāh" so kababaya'i ko Allāh ﷻ!
3. Osay anka so manga pankatan o kiaadna ko manosiya' sii ko sindaw o manga ayat o Qur'ān.
4. Antonaa so manga sabap a miakasapar ko Shaytān ko kasojud iyan ko nabi Adam?
5. Osay anka so waraan o sojud a pinggalbk o manga malaikat go so jinn sii ko nabi Adam.
6. Antonaa i khoyaptaan o pagltan o istighfār go so kapanalamat a so iniropa sii ko phakatalingoma a kiambitiara'i o Aishah a karoma o Rasūlullāh ﷺ go skaniyan a Rasūlullāh ﷺ (s.a.w.s).

Aishah: Inirila' rka o Allāh so miaona a dosa nka go so miaori ron, na ino ka giipromasay ko simba nka ko Allāh ﷻ, na pitharo' o Rasūlullāh ﷺ a: :”Ba ako da maadn a oripn a pananalamat (ko Allāh ﷻ)”?

7. Ino to khatarima' so korban o Hābīl, na so korban o Qābīl na miasanka'?
8. Antonaa a manga okit so kiakhasad o akal o manosiya'. Antaa so romaramig ko dow a so mapiya go so marata' na ron minitana'?
9. Soratn ka so lima a manga pankatan o niyawa.
10. So manga niyawa o manga manosiya' na minithoona' iran so Kadnan iran sii ko doniya' o manga niyawa “ālam ar rūh” sa simbag iran so pakaiza' kiran o Kadnan iran a: “Ba di sakn so Kadnan iyo?” na pitharo' iran a: Enkayno di' a skadn so Kadnan ami. Sa inadn iran so kapasadan iran ko Allāh ﷻ a siran na manga oripn iyan. Na antonaa i manga sabap a so manosiya' na pkhalipatan iyan anka'i a kapasadan iyan ko Kadnan iyan sii sank'a'i a doniya'?

B. Pno' anka so manga awasawas (go'ang)

1. Adn a tlo a manga darpa' o tarotop a rinayagan o manga sifat o Allāh ﷻ, so sabagi' on na katawan na so sabagi' on a salakaw na di' katawan sii rkitano. Na sii ko manga olowan ankai' na phkaoma
2. Minsan pn so nabi Adam na skaniyan i paganay a manosiya' a inadn ko sapo' iyan, na so niyawa o Muhammad (s.a.w.s.) na miaadn dn ko onaa anan. Sabap san na so nabi Muhammad na katawan skaniyan a

3. So mayaw a pkhagdam sii ko poso' go so kazndit a so pkhagdam skaniyan o manosiya' ko oriyen o kiapakang-galbk iyan sa dosa na pmbthowan sa
4. Antonaa i ngaran a inibgay skaniyan o Allāh ﷻ sii ko ilmo (knal) a so isa a taw na di niyan oto khaparoli sa ba nggolalan sa kapromasay, ogaid na phakambowat oto sa pagokit ko kambarasa' a kaniniyawa'i o isa a manosiya' sa sii oto phakaayon ko ko isa a matndo' a kapasangan o isa a taw?
5. Apiya pn so isa a manosiya' na panamaraan iyan so kapakawatani ko kanggalbk sa dosa sa tarotop, na mostahil sii kiran so kadiyakaa iran ko panalamat iran ko Allāh ﷻ ko langowan a manga limo' a inibgay niyan kiran. Na aya onga oto, na da' a sakataw a manosiya' o ba niyan tarimaa a ginawa niyan a kaporo'an o kapangni sa rila' ko Allāh ﷻ (istigfār). Aya lbi a mala' i arga' a manga masa ko kapnggalbka ko kathawbat go kapangni sa rila' (istgfār) na siran so:

C. Pili' anka so ontol a smbag phoon ko phamakaoma a pat a phamili'an.

1. **Anda ko phamakatalingoma i di' skaniyan ropaan o manga thotholan ko manga nabi a miaaloy sii ko Qur'ān?**
 - A. So manga pan'kaw a manga btad na giitharo'on sa da skaniyan bgi sa tala-say, go sii ko ayon o antap o kiphang-nda'on ko dars (osayan).
 - B. So kaaatora ko miamangitalmba' a manga btad go so manga tahun o manga thothol a so mitotompok on na miangaaaloy dn.
 - C. Da sii ko manga blangan o manga btad sii ko manga thothol i ba matatatap dn a skaniyan na pagn's a margn a sabotn o pmbatiya' on.
 - D. Pd ko manga btad a minitkaw ko manga thothol a miaaloy so piakang-golalan sa manga ndaowan go manga toro'an a so khaoyag iyan so manga poso' a so malbod a kakhasabota on o pmbatiya'.
2. **Adn a tlo a manga darpa' a so Soti a manga Ingaran na miapayag on sa tarotop a maana. So manosiya' na pkhaadn iyan so pompongan o manga enka'i. Na anda ko phakatalingoma i kna' a sabap ko manosiya' a ba skaniyan na darpa' o tarotop a kiapayag o Soti a manga Ingaran:**
 - A. So kamataan a mataan a so manosiya' na skaniyan i darpa' a so ron khapayag so Soti a Limo' go skaniyan i piakammsa o kiapangadn o Allāh ﷻ.
 - B. So kamataan a mataan a so manosiya' na skaniyan i pagn's o lankapa a kibabatog (universe) sa khatarima' skaniyan a aya niyan onayan.
 - C. So kamataan a mataan a so manosiya' na skaniyan na inadn a phoon ko bayan'k a lopa'.
 - D. So kamataan a mataan a so manosiya' na skaniyan na adn a akal iyan go adn a ginawa niyan (nafs).

3. So kiatharo'a ko manga malaikat o Allāh ﷻ a lbi a Maporo' a so pitharo' iyan a: *Mataan a sakn na magadn ako sii ko lopa' sa khalifah.* (al Baqarah 30), na anda sank'a'i a manga maana i phakasold sii ko maana o khalifah?
 - A. So manosiya' na maporo' a kaadn a di so malaikat go so jinn sii ko itongan o phoonan a inadnan on.
 - B. So manosiya' na aya darpa' a rinayagan o manga inagaran o Allāh ﷻ go aya niyan salinding ko kipnggolalann ko kabaya iyan sii ko lopa'.
 - C. Langowan a manosiya' na sinimba iran so Allāh ﷻ.
 - D. Langowan a manosiya' na makikilala iran so Allāh ﷻ.
4. Anda ko phamakatalingoma i khiropa niyan so lankap a ropaan o niyawa a phapaar (sultanic spirit) go so binatang a niyawa (animalistic spirit)?
 - A. Langon siran a dowā na phoon siran ko doniya' o kasogo' (al am'r).
 - B. Itataros iran a dowā so kaaadn iran sii ko lawas (badan).
 - C. Langon siran a dowā na khadadas siran ko kapatay o manosiya' a khi-niyawa kiran.
 - D. Siran i pthankd ko manga galbk go manga kabaya' o manosiya'.
5. Sii ko ayat a: Pitharo' ami ko manga malaikat a: *Sojud kano sii ko Adam, na somiojud siran on, inonta bo' so Iblis, ka somianka' skaniyan ko kasojud sa mithakabor na miaadn skaniyan a pd ko manga kafir (somialka' ko Allāh)* (al Baqarah 34). Antonaa i piayag o sogo'an ko kasojud?
 - A. So kiataraimaa ko kapakalalawan o Adam ko kiaadna on.
 - B. So kiaslaa ko btad a mataan a so niyawa o nabi Adam na kaaawidan iyan so tihaya' o Muhammad (s.a.w.s.).
 - C. So sarat o kasimbaa ko Allāh ﷻ a so miadn rkaniyan a Adam a so inisogo' sa pagokit ko kasogo'a kiran ko kasojud iran ko Adam.
 - D. So kaphangniya ko kapanalamati ko Allāh ﷻ sabap ko kiapangandn iyan sa nggolalan ko kasojud ko Adam.
6. Anda ko phamakatalingoma a phamili'an i makararan-kom ko katharo' a "jāmi' al adhdād" tomitimo' ko manga zopasopak, a inosar sa ontol.
 - A. So Shaytān na tinimo' iyan sa ginawa niyan so langowan o marata'.
 - B. So manosiya' na kaaawidan iyan so tarima' go so kasanka' (negative and positive) sii ko ginawa niyan.
 - C. So manga malaikat na da iran zagipaa so waraan.
 - D. So manosiya' na tinimo' iyan so langowan a olawla a marata' sii ko ginawa niyan.

7. Antonaa i tanto a mabisa a okit ko kapananadm go so kapagikhlas ko kapasadan a so gitas o manga niyawa go so Kadnan iran gowani a izaan iyan siran a: *“Ba di sakn so Kadnan iyo?”*
- A. So lalayon gii kakhasokasoya sankā’i a kapasadan, go lalayon skaniyan tatadman.
 - B. So kathpngi sa kaphakadaa ko waraan a kabibinatangi a niyawa sii ko manga lawas tano.
 - C. So kalompiyowa ko manga kabaya’ a kagdam tano, go sotin tano so manga poso’ tano sa sapangn tano so manga pagalang o baya’ a ginawa tano.
 - D. So kasokata tano ko madakl a knalan ko manga kokoman o agama, go sawaan tano so so manga soti a pagn’s.
8. Anda sankā’i a phamakatalingoma i kna’ a pphangnin a sarat ko kaplompiyowa ko niyawa o isa a manosiya’?
- A. So kasiyapa ko kipagpdaan ko manga taw a manga barasimba ko kaphago-saya ko agama.
 - B. So katatadmi ko Allāh ﷻ sii ko poso’ o taw go sii ko dila’ iyan.
 - C. So katawaranga ko langowan a nganin a kadodoniya’i.
 - D. So kakalota ko kata’o a pmbthowan sa “ilm ladunni” ilmo’ a inipansir o Allāh ﷻ ko taw sa da niyan paganada.
9. Anda sankā’i a phamakatalingoma a phili’an i skaniyan so khoyaptaan o “akal” go so wahi a piakatoron o Allāh ﷻ, sii ko katampar a kazimba ko Allāh ﷻ sa mapiya, a inibgay sa ontol?
- A. So akal na lalayon maporo’ i pankatan a di so wahi a initoron o Allāh ﷻ, ka kagiya so akal na aya kiapayagan ko sifat o Allāh ﷻ a skaniyan so Lbi lawan a Mata’o (al Alīm).
 - B. So wahi na aya lalayon makalalawan ka kagiya so akal a maada’ on so wahi na khaadn a di ipnggolalan.
 - C. So akal go so wahi a initoron na mlagid siran sa pankatan.
 - D. So akal na matag arga’ amay ka mapangindaw skaniyan o wahi a nitoron. Sa so wahi i mababaloy a toro’an a mapnggonana’o niyan so akal sa aya kasasanaan iyan na so wahi a iniitoron.
10. Antonaa i onayan pantag ko kazndit go so kapangniya ko rila’ o Allāh ﷻ, ba tano da mapd ko kiathawbat o apo tano a Adam go so ina’ tano a Hawwā’? *Kadnan ami mataan a mialalim ami so manga ginawa mi na amay ka da kami nka karila’i go da kami nka mipangalimo’ na khaadn kami dn a pd ko miangalalapis.* (al A’rāf 23).
- A. So oripn na patoray ron a makilala niyan so dosa a mianggalbk iyan a giyoto na iziksa’ ko ginawa niyan.
 - B. So kandosa na so kalalima o taw sa ginawa niyan.
 - C. So kazndit ko kianggalbk sa dosa na di mamantk a khatarima’, sa daan skaniyan a ziksaan o Allāh ﷻ sa matndō’ a masa oriyan oto na prilaan iyan skaniyan.
 - D. So manosiya’ na da’ a khibolong iyan a pd a ba niyan kalawani so kaphangni niyan sa apas ko limo’ o Allāh ﷻ go so rila’ iyan, apiya pn i kala’ o manga dosa niyan a mianggalbk iyan.

SO NABĪ
IDRĪS
Alayhi as Salām

— ◆ —

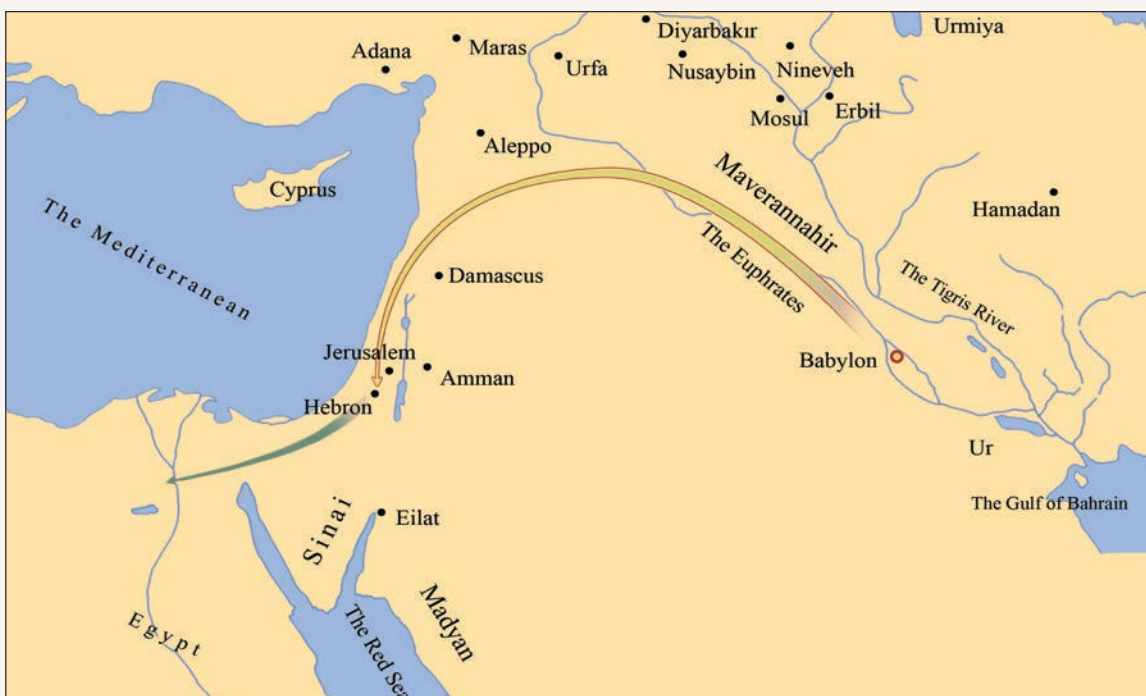
SO NABĪ
NŪH
Alayhi as Salām

SO NABĪ IDRĪS *Alayhi as Salām*

SO NABĪ NŪH *Alayhi as Salām*

So nabī Idrīs, *Alayhi as Salām*

Miapnothol a skaniyan na inimbawata' sii sa lopa' a *Babylonia*. Giya Babelonia na ingd a andang so bandaran iyan a makambbtad sii sa kawali a *Mesopotamia* ko pagltan o dowa a lawasaig a *Dijlah* go *Furāt*. So nabi Idrīs na apo' o nabi a Adam, *Alayhi as Salām*, sii ko ika nm iyan lapis. Skaniyan na nabi sa sii makababangnsa ko nabi Shayth, *Alayhi as Salām*. Pat a manga ayat sii ko Qur'ān a inaloy ran so btad o nabi Idrīs. Sii ka da on pn kasogo'a nabi, na so nabi Idris na makikilala dn ko kabagr o simba niyan ko Allāh ﷻ sa aya dn a manga bolayoka' iyan na so manga taw a mathitho i kapphagintaw.

Pzokatn iyan so kaoyagan iyan sa giinggolalan ko lima niyan. Miagintaw skaniyan ko zaronsarongan o manga taw a manga apo o Qābīl a wata'amama o nabi Adam.

Giyanan so pagtaw a sominilay siran phoon ko lalan a piayag kiran o nabi Shyth, *Alayhi as Salām*, sa mimbotakal siran ko kaoyagoyag iran sankā'i a lopa'. Sa kialipatan iran so kaparatiaya a iran ko Allāh ﷻ go so kasimbaa iran on, sa aya tindg iran na langowan a nganin marata' sa mapiya na palaya dn halal, na sabap roo na miakalo-mang siran sii ko blangan o kasopak go so kandarowaka' sa miangarasi siran go milalalim siran ko liawaw o lopa'.

Na siogo' o Allāh ﷻ so nabi Idrīs sankā'i a pagtaw a miadadag siran ko mathitho a lalan, sa pantag sa an siran matoro'. Na bigan o Allāh ﷻ so nabī Idrīs sa mararani tlo polo' a manga pandangan a pangitaban a ipnggolalan iran a madadalm on so manga sogo'an go so manga lalangan o Allāh ﷻ a patot kiran so kanggalbka on.

Na inisampay o nabī Idrīs anka'i a manga pandangan ko pagtaw niyan. Na miapanothol a so mararani sanggibo a taw a pd sankā'i a pagtaw na miaratiaya siran ko panolon o nabi Idrīs.

So manga malaikat na pphamisitaan iran so nabi Idrīs sa gii siran on makimbitiara'i.

So sabaad ko manga ndaowan o nabi Idrīs ko pagtaw niyan sa pantag sa katoro' iran ko mathitho a lalan na pd on so phakata-lingoma:

“So kapangalilimbabaan o baraakal a manosiya' na pphamagoman oman dn mamagoman so kapkhiporo' o pankatan iyan.”

“So baraakal a manosiya' na di niyan pagilayin so manga karibatan o manga salakaw ron, go di niyan mbalowin so manga karibatan iran a sopaka' iran. Di skaniyan khabaloy a maligt ko masa a kapphakala' o kakawasaan iyan, go di niyan mbinasaan so manga pipiya a paparangayan iyan.”

“So taw a di niyan zotin so ginawa niyan na kna' o ba taw a baraakal.”

“So babaya' sankā'i a doniya' go so alongan a maori na khatimo' ko satiman a masa.”

“Sii ko masa a kapzambayang ka na pakatolangd anka so niyat ka”.

Sii ko kapphakarani o kaposan o kaoyagoyag iyan na so nabi Idrīs na iniporo' o Allāh ﷻ sii ko langit. Giyanka'i a btad na miaaloy sii ko ayat a 57 ko Sūrah Maryam sa datara'i:

Na iniporo' ami skaniyan (a nabi Idrīs) sa pankatan a maporo' (sii ko langit) (Maryam 57).

So manga pananapsir ko Qur'ān na tiarima' iran so katharo' a: “pankatan a maporo” na isa ko tlo a manga darpa': so darpa' a marani ko Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo', a so sorga' ko ika pt pankat on.

So phakatalingoma a Hadīth o Sahīh al Bukhārī go so Muslim na babagr n iyan ankanan a kiniporoon o Allāh ﷻ ko nabi Idrīs sii ko sorga'.

Sii ko kiami'raj akn, na miaoma ko so nabi Idrīs gowani a isampay ako ko ika pat pankat o sorga'. Sa pitharo' rakn o Jibrīl a:

Giya'i so nabi Idrīs, na salam anka skaniyan. Na sialam akn skaniyan sa salam o kalilintad, na simbag ako niyan sa okit a datar iyan a salam. Na oriyan iyan na pitharo' iyan rakn a:

Bolos ka pagari ko a magiinontolan, a magiinontolan a sogo'. (al Bukhari, bad'ul Khalq 6, Muslim, Imān-259-264).

So nabi Idris na mialoy a skaniyan na nabī a makikilala ko kapagiinontolan, kapapatiis go so kapantang.

Pananadm inka so nabi Idris sii ko kitab (Qur’ān) a mataan a skaniyan na miaadn a patiis a nabi. (Maryam 56).

Go so Ismā’īl go so Idrīs go so Dū al Kifl a langon siran dn na pd o manga barasabar **﴿86﴾ *Go inisold Ami siran ko limo’ Ami a mataan a siran na pd ko manga Sālih (manga pipiya i amal a simba ko Allāh)*** (al Anbiyā’ 85-86).

Langon anka’i a manga olawla a “kapagiinontolan” go kapapatiis go kapantang a miaaloy ko ayat makapantag ko miangaaaloy a manga nabi na aya antap roo na so kapphayaga ko manga kalbihan iran go so kapmbantoga kiran.

So *Jalāluddīn ar Rūmī* na iniropa niyan anka’i a manga btad o nabi ʿĪsā, *Alayhi a Salām*, go so nabi Idrīs a siran na makaphlagid so manga olawla iran.

“Na aya onga o makasisibay a kapananggila go kapromasay o nabi ʿĪsā na so kiabaloy ran a datar siran o manga malaikat. Sa miaraot iran ankanan a pankat ko masa a kababaloy ran a di siran khan go maginom ko kapamowasa. Sa miabaloy siran a datar o saginda o manga malaikat na sabap roo na iniporo’ siran o Allāh ﷻ sii ko langit.”

Sii sankā’i a ibarat na so *Jalāluddīn ar Rūmī* na phagosayin iyan o andamanaya i nggolalan ko kapophowasa iran lalayon go so kaphapantang iran ko manga rrgn, na so nabi Idris go so nabi ʿĪsā na miagaga iran so kapakamaradikaa iran ko manga ginawa iran ko manga pangindaw niyan a kalalawasi a paparangayan, sa miapayag kiran so isa a mattno’ a kananaw go tihaya sii ko manga ginawa iran na sabap roo na iniporo’ siran sii ko sorga’ a datar o manga malaikat.

Giya’i na iptholad iyan sii rkitano so andamanaya i salakaw a manga taw, so kalilid a manga taw a datar tano, na khagaga niyan a kisampay niyan sankoto a maporo’ a pankatan sa nggolalan ko kasotiya tano ko manga ginawa tano (nafs) sa malompiyo tano so manga poso’ tano.

Sa datar o manga nabī a miaadn siran sii ko pondiyong o kaplompio ko kapniniyawa ko lagaday o thotholan ko kamama-nosiya’i, na datar oto mambo’ a miaadn siran ko giikazambisambi’ o manga masa a siran i manga tagna’ sii ko barandiya’ a kapakaozor.

Na so nabi Adam, *Alayhi as Salām*, na skaniyan i goro a somisiyap ko kanggalbk ko kaplopa’, na so nabi Idris na skaniyan i onayan a sominiyap ko kapanankir a kapamana’i sa manga nditarn. Na so kata’o ko kazorat a paganay a phoonan o manosiya’ na miakaozor sa mala’ sa minggolalan ko nabi Idris sa miokit ko missnggay a panamar iyan. Na ioman roo, a skaniyan pn i miphoon sa kinitadi’ o lalan a rk o kamamanosiya’i ko kaparoliya ko onayan go poonan o kata’o ko *physics* go so *chemistry* a makamomoayan dn imanto a masa.

So nabī Idrīs, na pd ko manga nabi a bigan o Allāh ﷻ sa manga pandangan a pangitaban, a so miaaloy sii ko Qur’ān so kapagi-ikhlas iyan, so kapagiinontolan iyan, go so mnang iyan, sa sabap roo na iniporo’ skaniyan o Allāh ﷻ ko masa pn a katatago’ iyan sii ko doniya’. Sa miaadn skaniyan a ladiawan o kalankapan, ko kapantang iyan a piayag iyan ko pagtaw niyan sa kapphana-nadman a skaniyan so magiinotolan a orpn o Allāh ﷻ a pphakapa-rolī ko maporo a limo’ a phoon ko Kadnan iyan.

So nabī Nūh, *Alayhi as Salām*

So nabī Nūh na isa skniyan ko manga nabī go rasūl a pd ko pthawagn a khirk ko mabagr a thkhs (ulul eazm), a basa nan a itotoro' iyan so thatakna' a mabagr a tindg ko kassmpanga ko manga sosopiit a btad. So ngaran iyan na miangaaaloy sii ko Qur'ān sa miaka 43 makasoy. Miatharo' rkitano a so tonay a nagran iyan na so *Yashkur*, *Sakin*, odi' na Abdulghaffar, na aya ilano iyan na siabt o Allāh ﷻ ko kiasagad o lndb "najiyyullahi", odi' na Shaykh o manga nabi "Shaykh al Anbiyā". Miagintaw so nabi Nūh sa mararani sanggibo ragon, (aya tindg o sabagi' a panonothol na sobra sanggibo ragon a omor iyan).

Sii ko oriyan o nabī Idrīs. Na so pagtaw niyan a miaratiaya on na miphoon siran ko kapphakasilay ko mathitho a lalan, sa miphoon kiran dn so kapzimba sa manga barahala go manga piagtawtaw a mbabaropa.

Sa aya bo' a mialamba' ko pagtaw niyan a giinggolalan ko manga simba iran ko Allāh ﷻ na so *Wadd*, so *Suwa*, so *Yagūth*, so *Ya'ūq*, go so *Nasr*, sa inggogolalan iran so Sharī'ah o Allāh ﷻ a kiaganatan kiran o nabī Idrīs.

Na gowani a mamatay anka'i a manga mama a barasimba ko Allāh ﷻ, na so miaori a pagtaw na inmbaalan iran so manga toladan iran a piagtawtaw sa pananadm kiran ko kapiya o manga simba iran ko Allāh ﷻ, sa inilmba' siran ko manga darpa' a pzimbaan anka'i a pagtaw ka an malalayon so katatadmi kiran ko panga pipiya iran i amal a manga taw. Na so manga monāfiq ko pagtaw a miataban o Shaytān so manga poso' iran na inipoyapoy ran ko pagtaw so kapakasobraa ko kasslaa sankā'i a manga barahala, sa taman sa ba iran dn sinimba a sambī' o Allāh ﷻ a Kadnan iran, sa oman i isa kaloks na kominowa sankā'i a manga barahala na aya niyan sinimba.

Na sii ko olowan o isa ka topo' (tribe) a marani sii sa ingd a Kūfa, a so piagingdan o Nūh, na kakatagoan sa mama a salimbot a mngangaran sa *Darmasil*, a skaniyan na pd ko bangnsa o Cain

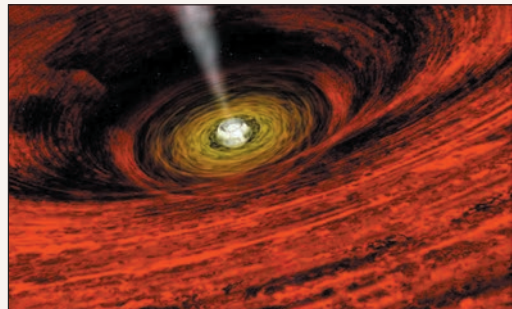
(Qābīl). Na sii sankā'i a isa a topo', na so kalaan kiran na sominimba sa manga barahala, na adn mambo' a salompok a manga taw a di siran zimba sa barahala a miatatap dn so paratiaya iran ko Allāh ﷻ. Na so nabı Nūh na sii pd sankā'i a lompok a manga taw. Sa aya onayan o kapphagintaw niyan na skaniyan na talaonong sa manga kambing, sa gii pn nggalbk sa kandagang ko sabaad ko manga masa niyan. Na miatoon o Nūh a so pagtaw na tanto siran dn a minibolog ko kapzimbaa iran ko manga barahala. Na miniawid iyan oto a akal. Na so kiabaloy niyan a nabi, na tanto a maito' ko pagtaw niyan i miaratiaya on, a siran so wata' iyan a mama a so Shem (Sām), so Hām, go so Japheth (Yāfith), na so isa ko manga wata' iyan a so Canaan na mikhafir skaniyan sa sianka' iyan so ama' iyan a nabı.

Sii ko lagaday o kapphanolon iyan ko pagtaw niyan, na so pagtaw na ba iran dn kokowaa a kasablawan iran sa pphamakasakitan iran sa katharo' go galbk, na miatatap dn so Nūh a papantangn iyan so manga rrgn a pkhabaak iyan ko kapndolona niyan ko pagtaw niyan sa taman sa lomiagaday so omor iyan sa 950 ragon, na da siran dn paratiaya ko Nūh.

فَدَعَا رَبَّهُ * أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانتَصِرْ

Na tiawag iyan so Kadnan iyan (sa miamangni ron sa tabang) sa pitharo' iyan a: Mataan a sakn na kadadaoban ako (o manga taw a darowaka') na panabangi ako nka (Kadnan ko). (al Qamar 10).

Na tiarima' o Allāh ﷻ anka'i a pangni ron o Nūh sa tabangan iyan, na inisogo' iyan on so kathapi' iyan sa mala' a kapal. Na pimbabay niyan so kapal sa tlo ka andana'. Na so kiapasada niyan on na piakapagda' iyan on so mararani walo polo' kataw a miamaratiaya on sa inipagpda' iyan siran ko kapal iyan.

Na so ngganapa' ko oman i binatang, na piakapagda' iyan pn ko kapal, ka kagiya so langowan o kaadn ko doniya' na khapolang siran ko kaplapay o lndb o ig, sa so barangan o manga kaadn na khabinasaan siran na so miakapagda' on ko kapal i khabarmbad sii sa oriyan a phagintaw sii ko doniya'.

Na so kiaoma o talad o Allāh ﷻ na somiolapay so lopa' sa bowalan a margs go domiogayas so langit sa pkhabobos a oran sa miakam-baratmowa' so lapay sa baba' go so dogayas a mabagr ko kawang sa minigald so doniya' na lomitaw so kapal o Nūh sii ko ragat a maolad sa aya kiathay a kalltaw niyan sa kalodan na miakanm olan na go bo' tharotos so ig ko lopa'.

Na gowani a mgay so Allāh ﷻ sa sogo'an na pitharo' iyan a:

Go miatharo' a hay lopa' (lamd) pakasnp anka so ig, go hay langit na kompn (pakatha'id) anka so oran, na mitharotos so solapay o ig, sa gitas so mambbtad sa mithakna' so kapal sa palaw a al Jūdīy sa miatharo' a inantiyor sa inibowang so pagtaw a pananakoto a salimbot. (Hūd 44).

Na so kiatharotos o ig na so kapal o Nūh na miakaampir sa palaw a Judiyy. Ayon ko manga thothol, na so Arab go so manga taw sa Faris na phoon siran ko bangnsa o Nūh ko wata' iyan a Sām, na so manga Indian, Ethiopians, go so manga Africans na sii siran makababangnsa ko Hām, na so manga taw a Asian na go so manga American a pagtaw a miakapoon sa Auropa na pd siran ko Japhet (Yāfith).

So manga olawla dadabiatan o pagtaw o nabi Nūh.

1. So pagtaw o Nūh na siran i paganay a pagtaw a sominimba sa manga barahala.

A sii sa poonan na so manga barahala a piagtawtaw na inmbaalan siran sa pantag sa an siran katatadmi sa massla' siran ko kapiya iran i manga simba ko Allāh ﷻ, na oriyan o kialagaday o manga masa na mimbaloy siran a barahala a pzimbaan o pagtaw sabap ko kiadadag iran ko mathitho a lalan. Sii ko lagaday o thothol, na so manga taw a sominimba ko manga barahala na miakasilay siran ko mathitho a lalan. Sa pitharo' o pagtaw o Nūh a:

Sa pitharo' iran a di' niyo plikati so manga tohan iyo go di' niyo pagawa'i so barahala a Wadd go di' pn so barahala a Suwāe go di' pn so barahala a Yagūth go so barahala a Yaēūq go so barahala a Nasr. (Nūh 23).

Sa giyankoto a manga barahala na mimbaropa so manga bontal iran sa inalin iran a sii sa paganay na manga toladan oto o manga mama a barasimba siran ko Allāh ﷻ, na imanto na kiasambi'an so manga bontal iran a salakaw a barahala, a oman i isa on na adn a kaaawidan iyan a maana a missnggay ron, sa so barahala a *Wadd* na sii sa bontal a mama, na so *Suwa* na botal a babay, so *Yagūth* na bontal a arimaw, na so *Ya'ūq* na bontal a koda' na so *Nasr* na bontal a banog. (E. Hamdi, Yazar 8/5378).

So langowan o manga agama a piakabkn ko tawhīd a kapakaisaisaa ko Allāh ﷻ na piokas iyan ko Miangadn so langowan a ropaan go sabot a mbobolawas a barandiya', sa so Allāh ﷻ na di thantaln o pamikiran so kamamaatani ron sa aya pkhasabot o manosiya' na so manga sifat iyan sa skaniyan na da dn a datar iyan go da' a saginda niyan a shayi' (nganin) a skaniyan so lbi lawan a pphakan'g a lbi lawan a mata'o. Na so akal o manosiya' a di niyan makikilala so tohan iyan, na phrampi' sii ko kiptholadn iyan ko nganin a matatago' ko pamikiran iyan ko kapangintohan, na sabap roo na miakambowat so sabot ko kapphangintohana ko manga nganin a maggdam ko rinayagan o barahala a piagtawtaw sabap san na miakambowat so kapanakoto (shirk) sa pphakapdn so Allāh ﷻ ko kapzimbaa on sa salakaw a katohanan a makhikipantag iyan so kapzimbaa on a pd o Allāh ﷻ.

Giyanan i sabap a so Islam na inisapar iyan so kapanolad sa piagtawtaw go so kapangmbaal sa manga barahala, ka an masiyap so akal o manosiya' sa miawat sii ko kiropaan iyan ko Allāh ﷻ sa makaproropaan sa bontal a mattndo' a barandiya'.

Sa so Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na aya ropaan iyan na skaniyan so Paganay go skaniyan so Kaposan, a somosopak so btad iyan sii ko miangababago a nganin, sa da dn a saginda niyan a nganin a maaadn, ka skaniyan i miaadn ko langowan a kaadn na skaniyan na salakaw ko waraan o inadn iyan.

So Shaykh Shiblī na pitharo' iyan makapantag ko bandingan a:

“Sii ko masa a khapikir ka a khasabot ka so kamataani ko Allāh ﷻ sii ko akal pamikiran ka, na so pamikiran ka na pmbalingan rka. Giyanan na sabap sa so sosen o pamikiran ka na so nganin a inadn ka sii ko pamikiran ka, sa datar ka a ska na nganin a inadn a pimbago...”

Sii na so Shaykh Shiblī na phagosayin iyan so kaiimportanti o mapayag a kisnggay o pagltan o nganin a inadn a so miakaoma sii ko kiapangadn, phoon ko paganay a so da' a poonan iyan ka makaliliyo ko goliling o masa. Sa aya okit a kakhasabota tano ko kamataani ko Allāh ﷻ na so kapamimikirana tano ko manga sifat iyan a so inaloy niyan ko kiniropaan iyan ko ginawa niyan, go so kiniropaan on o nabi niyan a Muhammad ﷺ.

Sa so kiropaan ko Allāh ﷻ sa bontal a kaadn na khatonda' iyan so manosiya' ko piakalkl a btad go mababa' a khandodan.

Imanto na adn a salakaw a btad a so manga taw na matatago' siran sa piakalklk a kanggolawla sa kapanakoto. Sa skaniyan so kappha-mangni sa limo' sii ko liawaw o manga kobor o manga taw a miakilala siran ko kala'i simba ko Allāh ﷻ. A aya paliyogat ko manga taw na so kapakabantaka iran ko pangni ran sii ko Allāh ﷻ sa mamantk a da' a sasankotan on a salakaw a nganin. Sa so kapangni o taw ko izik iyan a kaadn a salakaw ko Allāh ﷻ sa nganin a di ran khagaga na pd anan ko kapanakoto a isasapar o Islam. Sa datar o pinggolawla o pagtaw o Nūh sa miaona.

2. Sa miadadag siran sa tanto a mawatan ko kiapangalandada iran sa milalalim siran, *Go so pagtaw o Nūh sa miaona a mataan a miaadn siran a siran i lbi a mianakoto go lbi a mimalawanda'*. (an Najm 52).

3. Sa da siran dn panawbat ko langowan a pinggolawla iran a manga dos airan.

4. Sa miapakada' iran so langowan a mapiya a kalbihan iran sa kinowa iran so kadadag a aya iran tanda' a phagonotan.

Na ba siran kominowa sa salakaw Ron a manga katohanan a phoon ko lopa', a siran (a manga katohanan) na khaoyag iran so miamatay ko alongan a maori? (al Anbiyā' 21).

5. Sa miapokas siran ko onayan a panagayanan a onga o kiasilay ran sa miaolog siran sii ko kaantiyor sa miadadag so arangan iran a pamikiran. ***Na piakambokhag iran (na piagld Ami siran) na siabt Ami skaniyan go so siran oto a pd iyan sii ko kapal, na piagld Ami so siran oto a piakambokhag iran so manga tanda' Ami, ka mataan a siran na pagtaw a manga bota (i pamikiran, ilay anka so manga ayat a: 54:11, 29:14).*** (al A'rāf 64).

So matas a ragon o kinipanolonn ko sogo'an o Allāh ﷻ

So kinisampay o Nūh ko omor a 50 ragon. Na miakaoma on so Jibril, *Alayhi as Salām*, sa piakitokawan iyan on a skaniyan na miatindos a nabī. Sa pitharo' iyan on a:

“Song ka sa *Darmasil* go so pagtaw nka sa pangndaon ka kiran so kaparatiyaa iran so Allāh ﷻ...”

Na migay so Nūh sa kapasadan sa iphanolon iyan ankoto a sogo'an ko tnday o kaoyagoyag iyan, Sa giyankoto a btad na ianaloy sii ko Qur'ān sii ko madakl a manga ayat iyan.

Na gowani a kowaan Ami ko manga nabī so kapasadan iran go sii rka (hay Rasūl) go sii ko Nūh, go so Ibrāhīm, go so Mūsā, go so Eīsā, a wata' a mama o Maryam go kominowa Kami kiran sa kapasadan a mapn'd. (al Ahzāb 7).

Na sabnsabnar a siogo' Ami so Nūh sii ko pagtaw niyan (sa pitharo' iyan kiran) a sakn rkano na phamarinta a mapayag ﴿26﴾ A da' a zimbaan iyo a rowar ko Allāh (sa o di niyo skaniyan simbaa) na ipkhalk akn rkano a siksa' sii sa sagawii a phamasakit. (Hūd 25-26).

Mianagipoon so nabi Nūh ko panolon iyan sa masoln, oriyen iyan na inipayag iyan ko pagtaw niyan so panolon iyan.

Minsan pn skaniyan na makikilala o pagtaw niyan ko kangoda niyan pn ko kapiya o parangay, na so kiapayaga niyan ko panolon iyan kiran, na tanto a maito' a miaratiaya on.

Na gowani a isampay ko dato' sa *Darmasil* so btad o nabi Nūh ko kapphanolon iyan ko manga taw sa paratiyaan iran, na inamad ankoto dato' ko pagtaw so btad o nabī Nūh.

Antawaa skaniyan?

Aya smbag na:

“Aya ngaran iyan na so Nūh ibn Lamak a skaniyan na pd ko bangnsa tano, ogaid na di tano niyan oonotan ko kapzimba tano. Skaniyan sa paganay na baraakal, na so kinibolog iyan na miabthang. Sa pthontotn iyan a skaniyan na nabi a sosogo’on.”

Oriyan oto na pitharo’ iran a:

“Skaniyan na sasankaan iyan so manga barahala tano”. Na so *Darmasil* na tiawag iyan so Nūh, sa sianka’ iyan sa mabasng.

“So morka’ na sii rka! Ino nka pzankaa so manga katohanan tano?”

So *Darmasil* go so manga pd iyan a manga kāfir na sianka’ iran so Nuh sabap ko manga mrmr a taw a aya on miaratiaya. Sa pitharo’ on o manga kafir a:

... andamanaya i kapharatiaya mi rka so manga lolobay a taw na aya rka miaratiaya... (as Shu’arā’ 111).

Sabap ko katatakabor iran na giyanka’i a manga jahil go tangarasi a pagtaw na inikagowad iran so manga lolobay a miskin a manga taw. Na so nabi Nūh na lininding iyan so galbk iyan go lininding iyan sa inipanindg iyan so manga taw a manga lolobay a miaratiaya on.

Sa simbag iyan so marata’ a katharo’ ankoto a pagtaw a kāfir a baradosa sa pitharo’ iyan a: ***Di akn imbowang so manga taw a miaratiaya rakn.*** (as Shu’arā’ 114).

Sa lalayon a phagalowin iyan a:

Go hay pagtaw akn da’ a phangnin akn rkano ron a sokay (balas) ka so balas akn na sii ko Allāh, go di’ akn khabogaw so siran oto a piaratiaya iran so Allāh ka mataan a siran na khatmo iran so Kadnan iran, ogaid na pkhailay akn skano a pagtaw a da’ a katawan iyo a gii kano mlalong. (Hūd 29-30).

Na so kiatatay o *Darmasil*, na so wata’ iyan a *Nawlin* na siambian iyan skaniyan a dato’. Na skaniyan na lawan sa karata’ a di si ama’ iyan. Na miatatap dn so Nūh a itataros iyan dn so panolon iyan ko Allāh ﷻ ko masa a kandadato’ o *Nawlin*. Na tatap dn so pagtaw niyan a pzankaan iran, sa pthanaan iran pn a lima go phlbadn iran a manga rrzik. Na skaniyan na ipapayag iyan dn so pithamanan a kaphantang ko margn. Na so limo’ o Allāh ﷻ na miakaoma on sa pphamisitaan skaniyan o Jibril sa pphamolongan iyan ko manga pali’ iyan. Na so manga kafir na ipthawag iran ko Nūh a:

“So kaantiyor na sii rka hay Nūh. Sambī’ o kapphran’ga mi rka sa pphamakaitoon ami ska, na tatap ka dn a pzankaan ka so kibagakn ka ko galbk ka ko panolon ka.”

Na so nabī Nūh na phagosiatan iyan siran sa manga katharo’ a:

“Kna’ o ba ako pmbthanga. So manga apo’ iyo na imanto na masisiksa’ siran. Na pagnaw kano ko manga ginawa niyo”.

Pitharo’ iyan kiran a: Skaniyan na di niyan siran ikhalk sa gii niyan kiran tharo’on sa lalayon a:

“Amay ka tialikhodan ako niyo na di ako niyo dn khabinasaan sa apiya antonaa a okit. Di ko ikhalk sa ba ako niyo kabinasa’i. Inipalad akn dn so btad akn sii ko Allāh ﷻ... go di ako rkano dn phamangni sa balas a sokay o galbk akn...”

So ayat na pmbalsn iyan a:

Go da' a phamangnin akn rkano ron a sokay (balas) ka da' a sokay akn inonta a sii ko Kadnan o manga kaadn. (as Shu'arā' 109).

Sa kalkn iyo so Allāh go onoti ako niyo.. (as Shu'arā' 110).

So kiawiswisi kiran ko toro'an

So sabaad ko manga sabap a sii ko lagaday o thothol, na so sabagi' ko manga pagtaw a sianka' iran so paratiaya ko kapakaisaisaa ko Allāh ﷻ “tawhīd” a so minioma o manga nabi sa aya inonotan iran na so katharidadag na datar o phamakatalingoma:

a) So kialawan sa thipo' ko kiasopak; Sii ko langowan a bnar a agama na adn a paratiaya on sa sii sa alongan a maori na ron khakowa so balas go so siksa' ko langowan o mambbtad. Sa roo zosiya so langowan a pnggalbkn o manosiya' a maradika' on a makambaba-yabaya', sa so agama na iphatoray niyan kiran so kaonoti ran ko toro'an a ibbtad iyan sa di siran on phakasopak.

Na sii ko lagaday o thothol, na so pagtaw a pzimba sa barahala, a di ran paparatiayaan so kakhaoyag ko alongan a maori, na so mabagr na phlalimn iyan so malobay, sa giiran siran pangongo-ripnn sa ayon ko okit a ikasosoat iran, na sii ko datar anan a kaphagingd na so mabagr na phlalimn iyan so malobay sa da dn a khagdam iyan a rasng a zapar on ko manga rarata' a galbk iyan ka di ran paparatiayaan so sika' sa alongan a maori. Sa so kipphano-lonn ko agama a ontol a ipphangangalk iyan so siksa' sa alongan a maori na pkhasabapan oto sa kapkharimornng iran a pphakarn ko manga kabaya' iran a kabibinatangi, sabap roo na ipkhagowad iran so agama a ontol go so manga taw niyan.

Na gowani a so Islam na payagn iyan so paganay a matolangd a paawing iyan ko manga taw a barasimba sa barahala sa aya onayan iyan na so pamikiran o kaaadn o kaoyagoyag ko alongan a maori. Na so manga pananakoto a pagtaw na maririmornng siran sankoto a pamikiran, na sabap roo na pphakalankapn iran a so ndaowan o manga nabī na kabokhagan o miangaoona a pagtaw a sisipatan iran sa “thothol kon a mala’. So soti a Qur’ān na phagalowin iyan so karirimornng iran ko thothol a mala’ a ipphammsa iran.

Antonaa so gii ran ipamagiza'i? ﴿2﴾ Makapantag ko thothol a mala' ﴿3﴾ A so siran na masosobag siran on. (an Naba' 1-3).

b) So kialilang o balas iran: So manga biatan go sogo'an a atorani sii ko kanggalbka ko manga simba na tanto a margn a kaggdama on o manga taw a barasimba sa manga barahala a so kialayaman iran so kaphagosara iran ko barahala iran sa ayon ko manga kabaya' iran go so manga gona iran a kaatawi.

c) Kiawiswisan siran ko kapakakowa sa ladiyawan a kaatawi a aya pzonggiringan: na sii ko sanang a agama, na so pagtaw na makapa-ngingindaw siran sa manga sogo' a aya iran ladiyawan a rawatn. Na sii ko kasimba sa barahala na da' a matatago' roo a ladiyawan a rawatn a pzayanan o manga taw ka oman i isa na tohan iyan so kabaya' iyan, a aya oonotan o kabaya' iyan, sa di tharima' sa ba misankot so manga kabaya' sa nganin a phakagapos on.

d) So kapanakabor: So manga kawasa a manga ala i g's ko pagtaw a barasimba sa barahala, na maito' a kapkhailaya iran ko kalbihan o manga nabi a sosogo'on kiran go so miamaratiaya

sankoto a manga nabi na mababa' a kapkhailaya iran on ko kababaloy ran a manga llmk a pagtaw. Sa opama o pakizaog siran sankoto a manga taw a manga lolobay na maphakada' iran so pankatan iran ko kaphagi-ngd.

e) So kagagawi'a kiran o kaoyagoyag ko doniya': Sa pd a balamban o manga taw a barasimba sa barahala ko kapakatoon sa toro'an na so kalolomboki ran ko kakawasaan a tamok, so kadakl o manga moriataw na aya kiran makagagawi' sa giiran kanggayagomaya' sa giyoto i makrrnding ko manga mata iran sa di ran khailay so sanang a kamataan. Sa phagalowin o ayat o Qur'ān a:

Iniphandara' ko manga taw (mama) so kabaya' ko manga babay (karoma) go so manga moriataw, go so dapolog a bolawan go pirak, go so manga koda' a khititiapan, (khitotoosan) go so manga ayam go so pangomaan (manga asinda) giyoto na kakayaan ko kaoyagoyag ko doniya', na sii ko Allāh na matatago' On so mapiya a khandodan. (Āli Imrān 14).

Sa datar o kiaosaya on ko ayat a 71 ko Sūrah Yūnus, a so Nūh na siawaan iyan so marata' a niyat o manga taw a barasimba sa manga barahala, sa inrar iyan siran a:

1. Btadn iyo so langowan a okit iyo sa pantag sa kakowaa niyo ko manga antap iyo.
2. Tawaga niyo so manga pd iyo
3. Nggalbka niyo so khabayaan iyo. Sa di kano pzanka' sa nggalbka niyo sa pagn's.
4. Bantakn iyo so langowan a marata' a gasta' iyo sii rkan.
5. Nggalbka niyo so nganin a khabayaan iyo sa mamantk.

Sa di ako niyo mbgi sa taalik a pkhaori.

Giyankanan a manga katharo' o nabī Nūh na piakigdam iyan kiran so tarotop a pananarig iyan ko Allāh ﷺ sa di niyan siran ikaalk ko manga ringasa' iran on.

Na so da' a okor iyan a bangnsa na piangni ran so katana'i kiran o siksa'

Na gowani a so nabī Nūh, *Alayhi as Salām*, ba inphoonan iyan so kapndolona niyan ko pagtaw niyan ko ontol a agama, na adn a maito' a lompokan a miaratiaya on. Na oriyen oto na da dn a khagdam ko manga pd iran a pharatiaya ko panolon iyan, sa mianagipoon dn so kiphthmon iran ko manga rarata' a galbk sii rkaniyan go sii ko manga taw a miamangonot on. Na sii ko kiapanagompot o kasasanka' iran, na so Nūh na pakababasngn iyan so panolon iyan kiran, na ba iran dn piangni ko nabi Nūh a itana' iyan kiran dn so siksa' iran ka an iran kasandngi so kabbnar iyan. Sa pitharo' iran a:

Pitharo' iran a hay Nūh sabnar a miakiphawala' ka rkami sa piakalabaw nka so kiapakiphawala' sii rkami, na talingomaan ka so nganin a ipphamagita' aka rkami (a siksa' o Allāh) amay ka miaadn ka a pd ko manga taw a bnar i katharo'. (Hūd 32).

Na so oriyen ankoto a wahi, na so pagtaw a salimbot na piakabasng iran so giiran kapakambokhaga ko Nūh. Na so kialalayona iran ko pangni ran a itana' kiran dn o Nūh so siksa' kiran, na kiasoy kiran o Nūh sa piakisabotan iyan kiran a so Allāh ﷺ na gaga niyan so kasiksaa niyan kiran:

Mataan a so Allāh ﷺ na khagaga niyan a kitanaan iyan kiran ko siksa' iyan o kiabaya'i niyan, na di niyo dn khalinding so manga ginawa niyo ko siksa' iyan.

Go di' rkano phakanggay a gona so osiyat akn amay ka kabayaan akn a osiyatan ko skano, amay ka adn so Allāh a kabaya' Iyan a kadadaga Niyan rkano, a Skaniyan so Kadnan iyo go Ron kano pagndodn. (Hūd 33-34).

Na miakaoma so paganay a papata' o kaphakaoma o siksa' o Allāh ﷻ, sa miasogat siran a pangola'on a mabagr a miatatap kiran ko sold a 40 ragon, ka oba siran makapamimikiran ko kaparatiyaa iran ko panolon kiran o nabi Nūh, sa miabalk sirak ko kambaba-wata' go kiabinasaan so manga ayam iran.

Na miagapas siran ko Nūh, na pitharo' iyan kiran a:

Bagakn iyo so kapzimbaa niyo ko manga barahala ka ipamangni akn skano, na inipamangni siran o Nūh sa pitharo' iyan a:

Sa pithro' akn a pangni kano sa rila' ko Kadnan iyo ka mataan a Skaniyan na Adn a lbi lawan a Paririla' «11» (ka amay ka mamangi kano sa rila') na sogo'on (botawanen) Iyan rkano so kawang (oran) sa margs i (dogayas) «12» Go omanan kano Niyan sa manga tamok go manga wata' go bgan kano Niyan sa manga asinda go adnan kano Niyan sa manga lawasaig. (Nūh 10-12).

Sa miatatap dn so Nūh a pphangosiatan iyan so pagtaw niyan sa phlalangan iyan siran sa:

Go omanan kano Niyan sa manga tamok go manga wata' go bgan kano Niyan sa manga asinda go adnan kano Niyan sa manga lawasaig «13» Sayana kano, a da' a pagarapn iyo ko Allāh a kalk On go slasla' On «14»

A sabnar a inadn kano Niyan sa kazapankat «15» Ba niyo da' mailay o andamanaya'i kiaadn o Allāh sa pito a manga langit a mag'enkapa' «16» Go bialoy Niyan so olan sii kiran a manga langit a sindaw, go bialoy Niyan so alongan a palitaan

«17» Go so Allāh na inadn kano Niyan a phoon ko lopa' sa kaadn (a datar o kiatho' o mangngtho') «18» Oriyan iyan na ipagndod kano Niyan on (sii ko lopa') go phakambowatn kano Niyan on (ko kakhaoyag pharoman) sa samporna' a kapakambowat

«19» Go so Allāh na inadn Iyan rkano so lopa' a maddmpas «20» Ka an kano ron makaokit sa manga lalan a manga bblang. (Nūh 13-20).

Na minsan pn giyoto dn, na so manga barasimba sa barahala a pagtaw niyan na miatatap siran dn a di ran dn phamakin'gn so nabi Nūh.

Na so kiatankda o Nūh sa di dn pharatiaya so pagtaw niyan na pitharo' iyan a:

Na pitharo' o Nūh a Kadnan ko sabnar a sianka' ako iran sa inonotan iran so taw (so manga olowan iran a thatabowakar ko kandosa sabap ko kakawasaan iran sa thatabowakar siran ko kandosa) a da' a minioman on o tamok iyan go so wata' iyan a rowar sa kalapis (sabap ko da niyan kaparatiaya). ³¹

«22» Go minikmat siran sa ikmat a lbi a mala' (ko kambinasaa iran ko Nūh).

«23» Sa pitharo' iran a di' niyo plikati so manga tohan iyo go di' niyo pagawa'i so barahala a Wadd go di' pn so barahala a Suwāe go di' pn so barahala a Yagūth go so barahala a Yaēūq go so barahala a Nasr.

«24» Go sabnar a miakadadag siran sa madakl go da' a ipagoman Ka ko manga pananakoto' a rowar sa kadadag.

Adn a sakataw a mama a initoro' iyan so Nūh ko wata' iyan. Na pitharo' iyan a giyanan so Nūh na di nka skaniyan pharatiyaa ko panolon iyan.

Na kiawa o wata' iyan a badas ko lima o ama' iyan na inibadas iyan ko Nuh sii sa olo', sa miphirogo' a olo niyan, na pitharo' o Nūh a:

Kadnan ko oba nka khasoatn anka'i na toro' anka siran, na bgi ako nka sa kapantang sa taman sa itana' aka so kokoman ka. Ka mataan a ska so lbi a mapiya ko pphamangokom.

Na sii ko masa a so ringasa' iran ko Nūh na somindad ko pithama-nan iyan, sa da dn a okit a pd ko kaparatiyaaa iran ko panolon kiran o nabi Nūh. Na liangag o Nūh so Kadnan iyan sa miamangni ron sa tabang sa pitharo' iyan a:

Tialowan o Nuh so Kadnan iyan, sa pitharo' iyan a: Mataan a sakn na kadadaoban ako (sa di kapharatiaya o pagtaw akn) na panabangi ako nka (Kadnan ko)! (al Qamar 10).

Na sii ko kapphamatay o maoona a sarapiyag o pagtaw o Nūh sa pphakasambi' so sarapiyag a bago, na pndolonn iyan dn so bago a sarapiyag sa kaparatiaya iran ko Allāh ﷻ, na di siran dn pharatiaya sa so ama' na iphagosiyat iyan ko manag wata' iyan a di ran pharatiyaa so nabi Nūh.

Oba nka paratiyaa so nabi Nūh ko tnday o kaoyagoyag ka!

Sa so waraan ankaya a pagtaw a siogoan ko Nūh na tarotop dn a binasa, sa di siran dn pharatiaya ko panolon kiran o nabi ran. Na sabap roo na so Nūh na miangni ko Kadnan iyan sa pitharo' iyan a:

Na pitharo' o Nūh a Kadnan ko di' Ka mbagak sii ko lopa' ko manga kāfir sa isa bo' a gii ron mlibta' ﴿27﴾ Ka amay ka ibagak ka siran on na ndadagn iran so manga oripn Ka go da' a ipmbawata' iran a rowar sa baradosa a barakafir. (Nūh 26-27).

Kadnan ko rila'i ako Nka go so mbala' a loks akn go so taw a somiold ko walay akn a mapaparatiaya go so miamaratiaya a manga mama go miaratiaya a manga babay go da' a ipagoman Ka ko manga pananakoto a rowar sa kaantiyor. (Nūh 28).

Na sii ko oriyān ankaya a kiapamangni niyan ko Allāh ﷻ sa maantiyor so pagtaw a barakafir, na mianagipoon dn so kiathapi'a niyan ko kapal.

Sii ko oriyān oto na piakitokawan dn o Allāh ﷻ ko nabi niyan a Nūh so btad o pagtaw niyan sa initoron iyan on ankaya a manga ayat o Qur'ān a:

Da dn a pharatiaya ko pagtaw nak inonta so miaona dn a miamara-tiaya siran, na di nka pmboko'on so nganin a gii ran nggalbkn a manga rarata' a dosa iran.

Go iniwahi (ilaham) sii ko Nūh a mataan a da' dn a pharatiaya ko pagtaw nka inonta bo' so taw a miakaparatiaya dn (sa miaona) na oba nka mboko'on so kiaadnan kiran a gii ran nggalbkn (a manga dosa) ﴿37﴾ Go thapi' anka so kapal sa mokit sa tikay Ami, go siyap Ami,

go sogo'an Ami sa o ba Ako nka mbitiarain (makapantag) ko btad o siran oto a miamanakoto (sa ba Ko siran kalimo'on ko oriyān o katana' kiran o siksa' Akn) ka mataan a maphagld siran dn (ko solapay a mala'). (Hūd 36-37).

Na sii ko kiaphooni niyan thapi' ko kapal, na so pagtaw niyan a barasimba sa barahala na initaros iran dn so kakokowaa iran a diyaman ko nabī Nūh.

«38» *Sa gii niyan thapiin so kapal sa oman adn a somagad on a manga olowan a pd ko pagtaw niyan na pagitoito'on iran, na tharo'on iyan a amay ka gii kami niyo pagizawizawn na mataan a skami na phagizawi-zawn ami skano sa datar o gii niyo rkami kapagizawizawa.*

Sa katokawan iyo dn a sa dn sa taw a maoma a siksa' na pakadapanasn iyan a go pnggolalanan a siksa' a tatap. (Hūd 39).

Sa da siran pn kaonsri sa kabaya' iran a thotongn iran so kapal iyan, na so da iran on kagagaa, na pitharo' iran a:

Giya'i na pd ko salamankiro nka.

Na aya siowa' iran na piangodowan iran so kapal o Nūh sa phirzikan iran, na adn a bota a somiong on ka phangodowan iyan so kapal o Nūh na miaolog ko marzik on a diyamban na miakailay sa kahanda' o Allāh ﷻ, na piakalangkap iyan ko manga taw a so marzik a ta'i a matatago' ko kapal o Nūh na mabagr a bolong, na piagakot o pagtaw sa kiasabapan sa kialompiyo ankoto a kapal ko manga rrizik iran, sa da' a margn ko Allāh ﷻ.

Sa tatap siran dn a pzopakn iran ko lalangan kiran o nabī Nūh.

So solapay o ig, so mabasng a siksa'

So nabī Nūh go so miamaratiaya on na pimbabay ran so kapal a phoon sa manga ttgas a kayo a phakagaga sa karna niyan ko mabagr a bagl ko ragat. Sa aya kabasa o thothol na so kapal na tlo ka andana' a kaporo' iyan a miadiyanka' so kiathapi'a niyan on ko kiaipos o miakapat ragon ko lalayan a mapadal a galbk.

Ayon ko thothol o Ibn Abbās na adn a walo polo' (80) a manga taw a miakapagda' ko kapal o Nūh.

Go so ngganapa' a mama go babay a binatang na piakapagda' siran o Nūh ko kapal iyan. Na so kiaripara o langowan a nganin, na miakaoma so sogo'an o Allāh ﷻ (so siksa' iyan ko pagtaw a kafir).

Na gowani a makaoma so sogo'an (siksa') Ami go somiolapay so kombaan (odi' na so bowalan ko doniya') sa ig a margs na pitharo' Ami a awid inka sii ko sold o kapal so oman i ngganapa' a dowā (ko manga binatang) go so pamilya nka, inonta bo' so miaona on so katharo' (a khasiksa' a datar o karoma niyan go so wata' iyan a mama a somianka'), go so taw a miaratiaya (na pakada' anka pn ko kapal), na da' a miaratiaya a pd iyan a rowar sa maito'. (Hūd 40).

So basa Arab a “tannūr” a miaaloy ko ayat na madakl i maana, sa isa on so kombaan sa roti. Sa sabap roo na adn a mithindg ko manga tata'o sa pitharo' iran a so kapal na adn a missnggay ron a bilik a pmbiagan sa apoy.

Na isa ko manga wata' o Nūh a so Canaan, na da paratiaya ko ama' iyan a nabi Nūh, sa da' pagda' ko kapal sabap sa skaniyan na kafir a di tomarima' ko manga katharo' o ama' iyan, na

gowani a talowan o ama' iyan a magda' ko kapal na aya pitharo' iyan na phamanik ko palaw ka khalinding on ko solapay o ig, sa miaadn a pd ko miangaald.

Sa (aya btad) na skaniyan (a kapal) na ipphalalagoy (iphladlad) iyan siran sa bagl a datar o manga palaw, go tiawag o Nūh so wata' iyan a miaadn a misisibay a hay wata' ko pagda ka a pd ami, sa di' ka phangpd ko manga kāfir ﴿43﴾ Na pitharo' iyan a thabid ako sa palaw a khalin-ding ako niyan ko solapay o ig, na pitharo' iyan a da' dn a phakalidas imanto ko sogo'an (siksa') o Allāh inonta bo' sa taw a ikalimo' Iyan, go piagltan siran o bagl na miaadn a pd ko miangaald. (Hūd 42-43).

Na tiawag o Nūh so Kadnan iyan sa pitharo' iyan a: Kadnan ko so wata' akn na pd ko pamiliya ko, go mataan a so kapasadan Ka na bnar go Ska i makalalawan i kakokom ko manga pangongokom. (Hūd 45).

Sa miaadn roo so kinidolas o katharo' o Nūh, a inipangni niyan sa kaantiyor so pagtaw niyan a manga kafir a pd on so wata' iyan, na so kialapay o ig na piangni niyan ko Allāh ﷻ a malpas ko siksa' so wata' iyan a kafir, sa rarad oto o gagaw o loks ko wata' iyan a khabinasaan. Na piangosiyatan skaniyan o Allāh ﷻ sa piakatanod iyan a so kafir a wata' o nabi na kna' o ba niyan pamiliya, ka aya bangnsa sii ko Islam na so paratiaya kna' o ba so rogo' a mbida' so paratiaya.

Pitharo' Iyan a hay Nūh mataan a skaniyan na kna' o ba pd ko pamiliya nka, na mataan a so kiapangniya nka on (so wata' aka) na galbk a di' mapiya, na di ka rakn phangni sa nganin a da' a katawi nka on, sa plalangan Ko ska o ba ka maadn a pd o manga taw a lalong (jāhil) (Hūd 46).

Na so kiatoona niyan ko kiaribat iyan na miamangni ko Allāh ﷻ sa rilaan iyan skaniyan.

Na pitharo' iyan a Kadnan ko mlindong ako Rka o ba ako Rka pangni sa (nganin) a da' a katawi ko ron, go amay ka di' ako Nka rilaan go ikalimo' na khaadn ako dn a pd ko miangalalapis. (Hūd 47).

Ka inaloy dn o Allāh ﷻ ko Nūh a lialangan iyan o ba niyan on pangniya so kamapiyaan o manga taw a barakafir ko masa a maoma siran o siksa' iyan, ka da dn a ba roo khalpas a isa bo'.

... sa o ba Ako nka mbitiarain (makapantag) ko btad o siran oto a miamanakoto (sa ba Ko siran kalimo'on ko oriyan o katana' kiran o siksa' Akn) ka mataan a maphagld siran dn (ko solapay a mala'). (Hūd 37).

﴿27﴾ Na iniwahi (sogo') Ami ron a mbaal (thapi') ka sa kapal sa nggola-lan sa tikay Ami go sogo'an Ami, na gowani a makaoma so sogo'an Ami na somiolapay so kombaana sa ig odi' na so bowalan ko doniya' (na pitharo' Ami a) soldn ka sii ko kapal so oman i dow a ngganapa' (ko manga binatang a mama a go babay) go so pamiliya nka (na soldn ka sii ko kapal), inonta bo' so taw a miaona on so katharo' a siksa' a pd kiran (so karoma niyan go so wata' iyan) sa o ba Ako nka mbitiyarain ko makapantag ko siran oto a manga salimbot (sa ba Ko siran kalimoon) ka mataan a maphagld siran dn. (al Mu'minūn 27).

﴿11﴾ Na likaan Ami so manga pinto' o kawang sa ig a margs a pkhaanton. (al Qamar 11).

﴿12﴾ Go binsad Ami so lopa' a manga bowalan na mithmo so ig sa sogo'an (btad) a miadiyanka' dn. (al Qamar 12).

Na so kapal imanto na maliliawaw ko ragat sa phladlad on, sa matatago' ko sold iyan so Nūh go so pagtaw niyan a miamaratiaya on, go so manga binatang a nggaganapa' a piakada' iyan on sa imanto na matatago' siran ko siyap o Allāh ﷻ a Kadnan iran, sa iniropa o Qur'ān so mambbtad o kapal.

Sa (aya btad) na skaniyan (a kapal) na ipphalalagoy (iphladlad) iyan siran sa bagl a datar o manga palaw, go tiawag o Nūh so wata' iyan a miaadn a misisibay a hay wata' ko pagda ka a pd ami, sa di' kaphangpd ko manga kāfir. (Hūd 42).

«14» *Sa phladlad sa nggolalan sa siyap Ami, a balas a rk o taw a miaadn a sianka' (o pagtaw niyan).* (al Qamar 14).

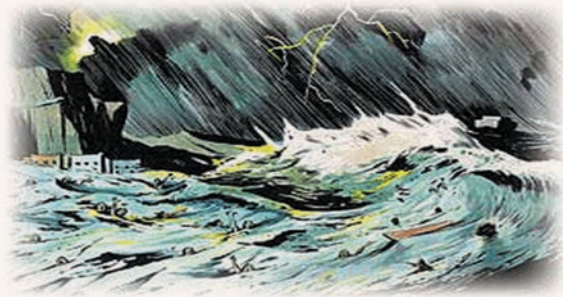
«15» *Go sabnsabnar a inibagak Ami skaniyan a tanda' na ba adn (a taw) a phananadm.* (al Qamar 15).

«16» *Andamanaya dn i kiaadn o siksa' Akn go so lalangan Akn?* (al Qamar 16).

So Kiatharotos o Ig

Sabap ko pangni o nabı Nūh ko Kadnan iyan a inipangnda'o niyan on ko kapagda' iyan ko kapal na mialinding so kapal go so matatago' on ko kabinasaan.

«28» *Na amay ka makambatang ka a go so taw a pd ka ko liawaw o kapal na tharo' anka a so: Langowan o bantongan na rk o Allāh a so piakalidas kami niyan phoon ko pagtaw a salimbot* «29» *Go tharo' anka a Kadnan ko tpadn ako Nka sa khatp-adan a pakambabarakatn ka Ska so Mapiya ko langowan a phamaktpad.* (al Mu'minūn 28-29).

Ayon ko thothol, na so solapay o ig na mianagipoon ko paganay a gawii ko olanolan a Rajab na miatatap sa nm olan, sii sa ragat. Na so Allāh ﷻ na inisogo' iyan ko langit so katha'id iyan go so lopa' so kapakasn'pa niyan ko ig.

«44» *Go miatharo' a hay lopa' (lamd) pakasnp anka so ig, go hay langit na kompn (pakatha'id) anka so oran, na mitharotos so solapay o ig, sa gitas so mambbtad sa mithakna' so kapal sa palaw a al Jūdīy sa miatharo' a inantiyor sa inibowang so pagtaw a pananakoto a salimbot.* (Hūd 44).

Na sii sa kaposan ko ika sapolo' ko olanolan a Muharram, na so kapal na miakaampir ko palaw a Jūdī. Sa so nabı Nūh go so pagtaw niyan na mialinding siran ko kaantiyor a lbi a mala'.

«119» *Na piakaapas Ami skaniyan go so taw a pd iyan sii ko kapal a mammlpl (mappno' a roran).* (as Shu'arā' 119).

Na pitharo' o Allāh ﷻ ko nabı Nūh, a pd ko maana niyan, a:

«48» *(na mitharotos so ig) na miatharo' a hay Nūh tpad ka sa kalilintad a phoon Rkami go manga kabarakat sii rka, go sii ko manga bangnsa a pd ka, na adn a manga pagtaw a phakasawitn Ami siran, oriyen iyan na khasogat siran a phoon Rkami a siksa' a masakit*

(giyoto so sabaad kiran a pkhapir siran sa oriyan a katawan dn oto o Allāh ﷻ). (Hūd 48).

﴿73﴾ *Na piakambokhag iran skaniyan, na siabt Ami skaniyan go so taw a pd iyan sii ko kapal, sa bialoy Ami siran a miamakasambi', sa piagld Ami so siran oto a piakambokhag iran so manga tanda' Ami, sa ilay anka o antonaa i kiabolosan (o siksa') ko manga taw a lialangan. (Yūnus 73).*

Piakatokaw tano o Allāh ﷻ makapantag ko minisogat a marata' a siksa' ko manga taw a pphanalimbot sank'a'i a lopa' a iniropa niyan sank'a'i a ayat a phakatalingoma:

﴿25﴾ *Na sabap ko nganin a manga dosa iran na piagld siran na inisold siran sa naraka' na da' a miatoon iran a rk iran a salakaw ko Allāh a manga tabanga' (a phakalinding kiran ko siksa'). (Nūh 25).*

So Gawii a Ashūrā

Oriyan o kiapakaampir o kapal sa palaw a Judī sa miakatpad so Nuh go so pagtaw niyan, na mikhariayala' siran sa panalamat iran ko limo' kiran o Allāh ﷻ. Sa so mialamba' ko loto' iran ko kapal *Ashūrā*³² na inipaninda' iran sa mikhakan siran sa nkoto a gawii. Sa mimbalo' a sunnah o manga Muslim a gii ran zlaslaan so gawii a *Ashūrā* sa pananadm iran ko limo' o Allāh ﷻ ko manga oripn iyan a miaratiaya on, sa gii siran mbbgaya' sa manga pangnnkn.

So Abu Hurayrah na pianothol iyan a pitharo o Rasūlullāh ﷺ a:

So makallbi a kaphowasa na so powasa ko Ramadhān, go so powasa a pkhitana' ko olanolan a Muharram. (Muslim, so kaphowasa, 38).

Pianothol o Aishah a karoma o nabī ﷺ a pitharo' iyan a:

So pagtaw a Quraysh na giiran phowasaan so gawii a *Ashūrā*, ko masa pn a jāhiliyyah, (da pn so Islam), go so nabi na gii niyan oto phowasaan ko da niyan pn kabaloy a nabi. (al Bukhārī, Sawm 69, manāḳib al Ansār, 26 tafsir, 224).

So hadith na iniropa niyan so kaiimportanti go so kapakallbi o gawii a *Ashūrā*. So manga pd a mala' i btad a manga gawii a miamangitana' sank'a'i a gawii na siran so:

1. So kiatarimaa o Allāh ﷻ ko kiathawbat o Adam ko kiapakandosa niyan.
2. So kiniporo'on iyan ko nabī Idrīs sii ko langit.
3. So kialindinga niyan ko nabī Nūh ko mala' a solapay o ig.
4. So kialindinga niyan ko nabi Ibrāhim ko malagindab a apoy.
5. Initoron iyan on so Tawrah sii ko nabi Musa.
6. Piakaliyo niyan so Yūsuf ko kalaboso niyan.
7. Piakandod iyan so kapphakailay o Ya'qūb ko oriyan o kiabota niyan.
8. Piakapiya niyan so sakit o nabi Ayyūb
9. Siniyap iyan so nabī Yūnus ko tiyan o mala' a sda' a miarab on.

10. Binsad iyan so ragat ko mbawataan o Israil ko kapzalobaa kiran o Fir'aun, sa piagld iyan on so Fir'aun go so manga tantara' iyan.

11. Rinilaan iyan on so nabi niyan a Dāūd.

12. Inibgay niyan ko nabi Sulaymān so kakawasaan iyan go so kadato' iyan.

13. Inirila' iyan ko nabī Muhammad ﷺ so miaona go so miaori a dosa niyan.

Sabap sankanan a manga ala' a btad a minitana' sankā'i a gawii na mimbaloy so gawii a *Ashūrā* a mala' i pankatan a gawii sii ko manga Muslim.

Ayon ko manga ulama, na aya tindg iran na so kialapay o ig na langon minigald so doniya'. Sa miaaloy sii ko kitab a bithowan sa *Mi'āt al Kainat* o *Nisancizade Muhyuddin Mehmet* a:

Gowani a so kapal na miakaampir. Na so walo polo' a manga taw na mimbaal siran sa ingd a aya inibtho iran on na "Bandaran ko Kawang, ka kagiya zisii siran ko poro' o palaw a maporo' odi na bithowan iran sa Padi'an ko Kawang. Sa giya pagtaw anan na aya ikadowa a kiabarmbad o manosiya' ko liawaw o lopa' a miakapoon sankā'i a walo polo' a taw.

Sa aya kaka a wata' o nabī Nūh na so Sam a tanto a baraakal go magiinontoaln a mama. Sii ko oriyan o ama' iyan na skaniyan i mimbaloy a salinding iyan.

Sa skaniyan i pkhatanaan o mapiya a pangni ron o ama' iyan a nabī Nūh. Sa so magiinontolan a pagtaw na kalilid a pphakapoon sankā'i a bangnsa. Na so bangnsa a Indians, Ethiopians, go so Africans na sii siran miakapoon ko wata' o Nūh a so Hām, na so pagtaw a Russians, Slavs, go so bangnsa a Turks na sii miakapoon ko moriataw o Japhet (Yāfith). Na sii ko kialagaday o manga masa a manga atas na miphoon pman so manosiya' ko kapphakasilay niyan ko toro'an o Allāh ﷻ a inawidan o manga nabi, sa mianagi-poon so kiasimba iran sa manga bitoon, so alongan, go so sabaad a manga barahala sa miaawat siran ko lalan a ontol.

Ayon ko tafsir o Qur'ān, na so Fakhruddīn ar Rāzī, na pitharo' iyan a: Aya antap o Qur'ān ko kapphakitokawi niyan rkitano sa so nabi Nuh na miagintaw sa masakit go mabasng a kapromasay ko sold o 950 ragon, sa pphakitokawan iyan rkitano so kiarasay o Nāh, sa bialoy oto a Allāh ﷻ a rinarinaw niyan ko Rasūlullāh ﷺ ko kiaromasay niyan ko panolon iyan, sa katokawan iyan a kna' o ba skaniyan bo' i somiagad sa maragn ka so salakaw ron a manga nabi na miakasagad siran mambo' sa mapitl a btad ko kinisampayin iran ko panolon iran ko Allāh ﷻ.

So Manga Karibatan a miasopak o Nūh

1. Ayon ko thothol na so Nāh na miakailay sa pkhasakit a aso na da niyan tabangi sa inawaan iyan. Na sabap roo na miasogat skaniyan a insoya' o Kadnan iyan:

Hay Nūh sakn i miadn sankoto a aso, ino ako nka zankaa sa da nka kalimoon so kaadn akn.

2. Gowani a mald so wata' iyan na miapangni niyan ko Allāh ﷻ a sabtn iyan, sa di mapd ko manga taw a phangaald, na piakisabotan on o Allāh ﷻ a miakanggolawla sa kasopak, ka inibanay ron dn o Allāh ﷻ a da' dn a phangnin iyan ko Allāh ﷻ a tabang ko kathana' o siksa' iyan ko manga kafir sa pd so wata' iyan a khasiksa' ko kakhakafir iyan. Sa patot a di skaniyan mabaloy a pd ko manga taw a lalong.

Na sabap sankā'i a kiapakasopak iyan na miatatap dn so Nūh a pphamangni sa rila' ko Kadnan iyan sa makagogoraok on dn, sa so ingaran iyan a Nūh na makapmamaana sa lalayon

makagogoraok ko Kadnan iyan. Sa patot ko manosiya' a kabaloy niyan a makapdiin i poso' ko langowan a manga binatang go so manga kaadn a salakaw.

So manga onayan a sabap a kiaantiyor o pagtaw o nabī Nūh.

1. So kiasimba iran sa manga barahala go piangoyatan iran so manga salakaw sa kasimbaa iran on.
2. Adn a salompok a maito' a pd kiran a miaratiaya siran ko Allāh ﷻ. Na so kalangkapan o pagtaw na palaya siran dn mikhafir.
3. Sianka' iran so maana o kaoyagoyag ko oriyan o kapatay a giyoto so gawii a mbalasan on so manosiya' ko mapiya go marata' a pinggalbk iyan.
4. Sabap sa so manga taw a miaratiaya ko nabī Nūh na so manga lolobay ko pagtaw, na inikagowad siran o manga tabowakar a manga taw a khakawasa siran sa tamok a manga kāfir.
5. Minsan pn so Nūh na makikilala o pagtaw niyan ko kapiya i parangay go kasasarigan, ogaid na so pagtaw niyan na sianka' iran. Sa lomiawan siran ko kiasankaa iran on sa taman sa riningasa' iran skaniyan.
6. Gyanka'i a manga taw na dakp siran o kapzawiti ko mapiya sank'a'i a doniya', a oba di so Allāh ﷻ na bigan iyan siran sa maloag a kapphagintaw a manga limo' na aya inibalas iran on na so kiasankaa iran ko panolon o nabī Nūh.
7. So manga babay sank'a'i a pagtaw na kiawiswisan siran ko mapiya a parangay go so kabibilangataw.

Na langon dn anan na miakatonay sa kiabinasa iran sa minggolalan sa siksa' o Allāh ﷻ sa da dn a miakaiwas kiran a isa bo'. Na siabt o Allāh ﷻ so nabi niyan a Nūh go so pagtaw niyan a miamaratiaya on.

So Panalamat o nabī Nūh, *Alayhi as Salām*

Inaloy rkitano o Qur'ān so kababaloy o nabī Nūh a pphanalamat ko Allāh ﷻ, ka an skaniyan mabaloy a ladiyawan ko kamamanosiya'i. Sa datar oto a patot rkitano a kabaloy tano a panalamat ko langowan a limo' a inibgay rkitano o Kadna tano.

Hay! moriataw o siran oto a tianggong Ami a pd o nabī Nūh (sii ko kapal iyan) a mataan a skaniyan (a Nūh) na miaadn a oripn a panalamat. (a Isrā' 3).

Sa datar oto a pianothol rkitano sa miokit sa thothol o Abdullāh ibn al Ās a so Rasūlullāh ﷺ na pithro' iyan a:

Adn a dow a sifat a kalbihan a apiya antaa a taw i katago'an on, na so Allāh ﷻ na izorat iyan siran a pd ko siran oto a panalamat a mapantang:

Siran oto so phagilayin iran so siran oto a manga taw a onaan iran ko kapiya i kapagagama, na pphananayan iran, go so siran oto a pkhailay ran so manga taw a kababaan iran sa pankatan ko kakhakawasa, na pphanalamat siran ko Allāh ﷻ ko kadakl a limo' a inibgay niyan kiran, na so Allāh ﷻ na izorat iyan ankoto a taw a skaniyan na barasalamat go mapantang. (at Tirmidī, Qiyāmah, 59).

So nabī Nūh na skaniyan na sii ko btad a tatatapn iyan so kapphanalamat iyan ko Allāh ﷻ, sii ko langowan a ko'at iyan a galbk a kakan go kainom. Sii ko kapnditar iyan go sii ko kakhan iyan na gii niyan tharo' on a: *Bismillāh*, na sii ko kapakapasad iyan koman go so kanda' iyan sa nditarn na ptharo'on iyan so: *al Hamdulillāh*.

So ptharo'on a *Shukr* kapanalamat, na ko'at oto a katharo' go galbk a parangay a pphakaantapn ko Allāh ﷻ a Kadnan a malimo' sabap ko kadakl o manga pangalimo' iyan ko manosiya'.

Pitharo' o *Sarriyyu al Sakati* a: Amay ka so taw na miakakowa sa limo' na da niyan oto panalamatn ko Allāh ﷻ a khirk on, na giyankoto a limo' a miakowa niyan na khalowas on sa khada' on.

Pitharo' o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' a:

لَيْسَ شَكَرْتُمْ لَا زَيْدَنْكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ

﴿7﴾ *Go gowani a pakitokawan o Kadnan iyo a ibt ka amay ka manalamat kano (ko limo') Akn na disomala' a omanan Ko skano, go ibt ka amay ka sankaan iyo (so limo' Akn) na mataan a so siksa' Akn na disomala' a mabasng a mitataralo* (Ibrāhīm 7).

So makikilala a manga olawla o nabī Nūh

1. Minsan pn skaniyan na misasaog ko pagtaw niyan a barasimba sa manga barahala, sa maito' a tanto a miaratiaya on, na papantangn iyan dn so gii niyan kapakindolona' ko pagtaw niyan sa mapiya.

2. Miphantang so nabī Nūh ko miathay a masa a 950 ragon ko kapndolona niyan ko pagtaw niyan, minsan pn aya ipmbalas iran on na so kariringasaa iran on, sa skaniyan na nabi a mapantang ko langowan a margn a pkhabaak iyan ko kaoyagoyag iyan,

3. So nabī Nūh na oripn a tatap skaniyan dn ko kalalayon ko kapphanalamat iyan ko Kadnan iyan sa giimanawbat ko manga karibatan a gii niyan manggolawla.

4. Ipoon ko masa o nabī Nūh, na so manosiya' na miakaphoon dn ko kiapragaragat ko blangan o ig, sa miapaganad iran a so ragat na kadadalman sa phizoson a manga limo' o Allāh ﷻ ko manosiya'.

Giyanka'i a mala' a nabī a somiagad sa margn a kambtadan ko oriyān o kiapos o mala' a lndb o ig na skaniyan na ladiawan a mapayag a pkhakowa a thoma o manga nabi go so manga pagtaw a phakaoma ko oriyān iyan, a rk iyan so kaphantang a inipayag iyan ko pagtaw niyan ko sold o miaka 950 ragon, minsan pn aya ipmbalas on o pagtaw niyan na so kasasanka' go so kapanakoto. Na so kapantang iyan na skaniyan i lbi a mapiya a paninggalan a minibagak iyan ko thotholan ko manosiya'.

Sii rkaniyan so kalilintad....

MANGA PAKAIZA'

A. Smbag anka anka'i a phamakatalingoma a manga Pakaiza'

1. Antonaa ko manga olawla o nabi Idrīs i mala' a kiabantoga on o Allāh ﷺ sii ko Qur'ān?
2. Antonaa so ngaran go so olawla o manga taw o isa a ingd a siogo'an ko nabi Idrīs?
3. Bgay ka sa isa a ibarat o osiyat o Idrīs a inibgay niyan ko pagtaw niyan.
4. Minsan pn so Idrīs na isa a nabi na miromasay skaniyan ko kasotiya niyan ko poso' iyan go liompiyo niyan so ginawa niyan sa minggolalan sa kapamowasa go kapromasay. Na antonaa i khibgay oto a tanda' sii rkitano?
5. Pakarayag anka so olawla o pagtaw o nabi Nūh ko onaan go sii ko oriyān o kiabaloy niyan a nabi.
6. So nabi Muhammad ﷺ na inisapar iyan so kalaawiya ko manga kobor sa matndō' a masa. Na andamanaya i kakhitompok oto ko galbk a kapmbalaya ko kapakaisaisaa ko Allāh ﷻ (tawhīd) sii ko kaphagingd?
7. Sii ko lagaday o thothol na langowan a miangongonotan ko panolon o manga nabi na manga taw a manga mrmr (pobri), go manga llmk a mababa' sira i pankatan sii ko kaphagingd. Na andamanaya i kiapakaprarad anka'i ko manga salakaw a manga taw sii ko ingd iran?
8. Sii ko ayat a: ***So Allāh na piakatho' kano niyan sii ko lopa' sa samporna' a kapakatho'*** (Nūh 17) ino to so kиаadna ko manosiya', na ipndayag sii ko kaphagtho' o mangngtho'?
9. Minsanpn mianagontaman so nabi Nūh sa katoro'a niyan ko pagtaw niyan na so panolon iyan na da makambatas sa ba iran piaratiaya so kapakaisaisaa ko Allāh ﷻ, na sabap roo na miamangni so nabi Nūh sa pitharo' iyan a: ***Kadnan ko mataan a kiadaoban ako na panabangi ako nka***, antonaa i mitotoro' oto a maana?
10. Antonaa so kidolas (kiaribat) a mianggolawla o nabi Nūh? Antonaa i kalobayan iyan a minisabap on na mianggalbk iyan ankoto a karibatan?Antonaa i manga sabap a kиаantiyora ko pagtaw o nabi Nūh?

B. Pno' anka so manga awasawas (go'ang)

1. Katotokawan a mataan a mararani Manga taw a phoon ko isa ka loks ko pagtaw o Idrīs na miaratiaya siran on.
2. a pandangan na initoron sii ko nabi Idrīs.
3. Sii ko kaposan o omor iyan na so nabi Idrīs na iniporo' sii ko sa minggolalan ko Allāh ﷻ.

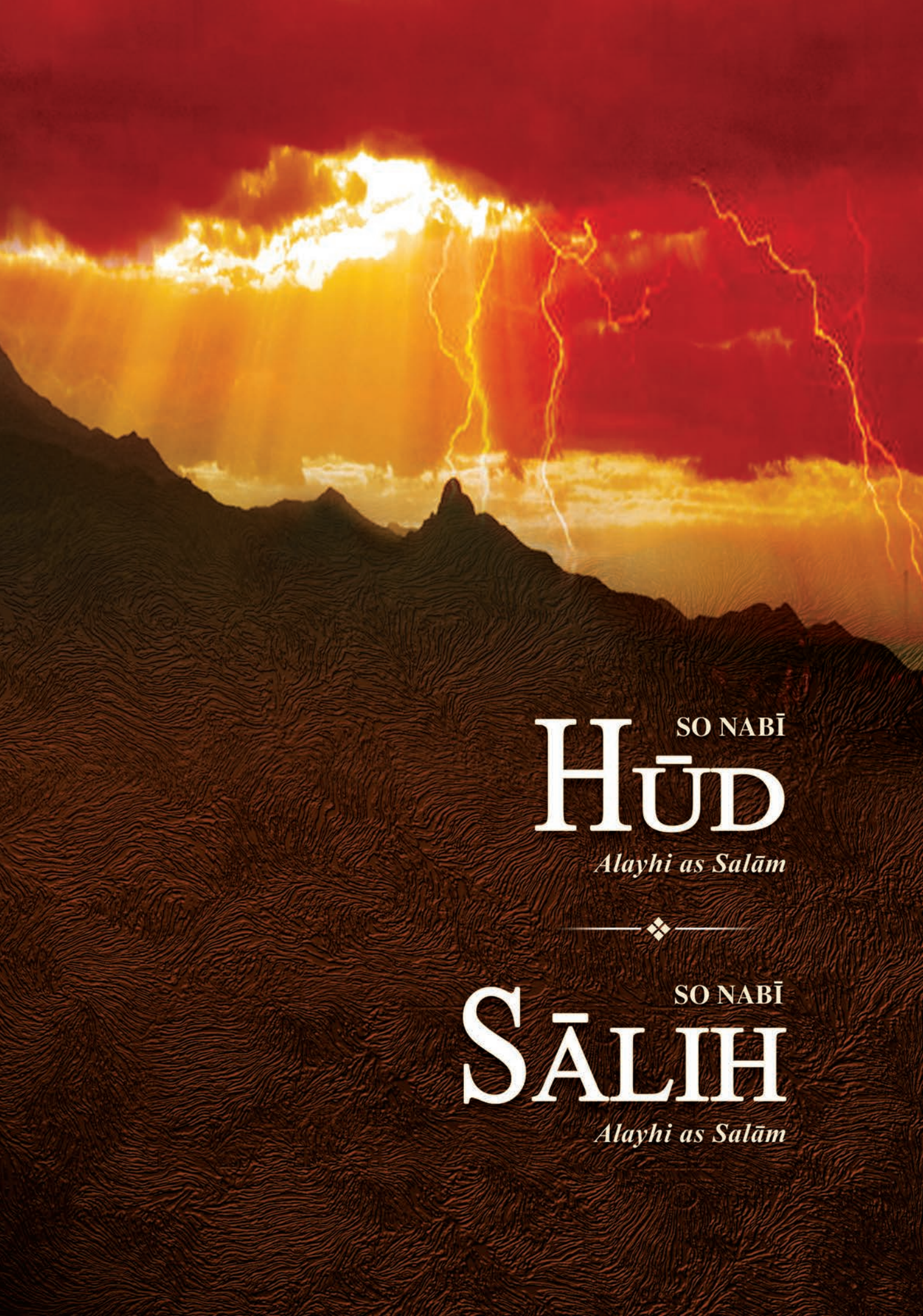
4. So iphagilano' sii ko nabi Nūh na "najiyyullāh". Giya katharo' anan na aya maana niyan na
5. So kabaloya ko Allāh ﷻ a izayan sa manosiya' sa mbgan skaniyan sa ropaan a anggawta' na kna' o ba anan pd o paratiaya o
6. So pagtaw a barasopak ko pagtaw o nabi Nūh na inipamagita' iran so kathotonga iran ko kapal iyan sii sa masa a gagawii. Na sii ko da iran roo kagagaa na pitharo' iran a:

C. Pili' anka so ontol a smbag phoon ko phamakatalingoma a pat a phamili'an.

1. **Anda ko phamakatalingoma i di' skaniyan i sabap o kiaantiyor o pagtaw o nabi Idrīs?**
 - A. So pagtaw o nabi Idrīs na tanto a manga rarata' a pagtaw a da' a kama-piyaan iran sii ko doniya' go sii ko akhirat.
 - B. Iitongn iran a langowan a nganin a isasapar na khapakay so kanggalbka on sa pinggalbk iran.
 - C. Siniksa' iran so nabi Idrīs.
 - D. Tanto siran a lomiawan ko kiambotakal go so kiapalalong.
2. **Antonaa ko phamakatalingoma i di' pd ko manga paparangayan o nabi Idrīs a miaaloy sii ko Qur'ān?**
 - A. So kapagiikhlās iyan go so kapapatiis iyan.
 - B. So kapzimba niyan sa gagawii dawndaw.
 - C. So kababaloy niyan a magiinontolan a oripn.
 - D. So kiabaloy niyan a iniporo' sii ko langit a oyagoyag skaniyan.
3. **Antonaa i sabap a rk o pagtaw o Nūh so kiabaloy ran a sominimba siran sa manga barahala?**
 - A. Sii ko oryan o kiapamatay o manga taw a miaratiaya ko nabi Idrs, na so manga taw na mimbaal siran sa manga piagtaw o miamatay a manga ala i simba.
 - B. So manosiya' na sominimba siran sa manga barahala ipoon dn ko masa o nabi Adam.
 - C. So kapandayan ko kapangmbaal sa barahala na tanto a lomalankap ko pagtaw.
 - D. So nabi na kna' o ba sii kiran siogo' sa phagosayin iyan kiran so agama a kapakaisaisaa ko Allāh ﷻ (tawhīd).
4. **Anda ko phamakatalingoma i di' skaniyan isa ko manga paratobowan o paratiaya a kapakaisaisaa ko Allāh ﷻ (tawhīd)?**
 - A. Adn a isaisa a tankd a Tohan.
 - B. Di' ron khiropa so sabot a pamikiran go antaan o manosiya' sa ba niyan sagindaan sa bontal go ta'ong.
 - C. So Allāh ﷻ na di niyan sasayanan so isa ko manga kaadn iyan.
 - D. So kamataani ko Allāh ﷻ na inisayan sa manosiya' ka an makalbd so kakhasabota on.

5. Sii ko lagaday o thothol na so paratiaya a minioma o manga sogo' na sii ko kalaan on na sianka' skaniyan o manga pagatw iran. Na anda ko phamakatalingoma i kna' a sabap sankoto?
- A. Siran na makambobobko' ka kagiya so atoran a kambibisaya' go so kaphaapa-ar a marata' a so piakatindg iran na khaarogan sa khabinasa.
 - B. Tanto a malbod so kapagmbaali ko manga taw a da' a sabot iran a thari-maan iran sa datar o manga barahala iran a so pkhailay ran sa so dn so manga mata iran go pkhagdam iran sa so dn so manga lima iran.
 - C. So onayan a mataan a so onga o paratiaya ko alongan a maori a so inipanolon skaniyan sii ko tonay a agama, na tankd a zomariyaan siran ko nganin a pinggalbk iran sii sank'a'i a doniya' a khabaaloy niyan siran a karrgnan siran.
 - D. Sii ko atoran a minioma skaniyan o sanang a agama, na di ran khagaga o ba iran maosar so manga barahala iran sa ba niyan siran kabgi sa kamapiyaan, sa miatoon iran a kaoyagoyag a lalayon a kasimba a margn sii kiran.
6. Sii ko ayat a miaaloy a so pagtaw o nabi Nūh, na anda ko manga paparangayan iran i mapapayag a tanto a makalalawan?
- A. Siran na pphamanimba sa manga barahala, sa da siran dn pamakin'g ko manga ndaowan o manga nabi ran.
 - B. Lomiawan siran sii ko kaphringasa' iran, so kapzanka' iran sa bialoy ran so marata' a aya iran toos.
 - C. Siran na manga takabor a pagtaw a siran na manga kawasa a madakl siran i kaoyagan.
 - D. Miagintaw siran sa manga atas a masa.
7. Anda sank'a'i a phamakatalingoma i kna' o ba maptharo' makapantag ko pagtaw o nabi Nūh?
- A. So manga babay kiran na miapakada' iran so m'nang iran so kabilangataw iran, go so pagrg iran.
 - B. So Allāh ﷻ na bigan iyan siran sa maolad a limo' a pammgayan kiran.
 - C. Piakaito' iran go sianka' iran so miamaratiaya ko Allāh ﷻ go so manga sogo' iyan.
 - D. Da iran sarigi so nabi Nūh, go da iran pagadati ko kiabaloy niyan a nabi.

8. Anda ko phamakatalingoma a manga maana i khakowaan tano phoon ko pangni o nabi Nūh a: *“Hay Kadnan ko mataan a sakn na kadadaoban ako, na panabangi ako nka?”*
- Diaag skaniyan sii ko ginawa niyan, sa di niyan khatanggong so masakit a maggdam iyan.
 - Skaniyan na diaag sa kaposan a kiasa-bapan sa kiaromsay niyan sa kiargnan.
 - Minsan pn giyoto dn na miromasay skaniyan ko kapphakalankapa niyan go so kaphagosaya niyan ko paratiaya a tawhīd ko miathay a manga ragon, na miatatap dn so pagtaw niyan a di ran phamakin’gn go da’ iran para-tiayaa na sabap roo na miadaag iyan siran sa kaposan.
 - Diaag skaniyan sabap ko kababaloy niyan a di khapaka-yan o ba mabaloy a nabi, sa miatatap skaniyan ko btad iyan a malobay.
9. Anda ko phamakatalingoma i kna’ o ba pd ko manga btad a mu’jizah a manga btad ko kaoyagoyag o nabi Nūh?
- So kapal a pimbalay niyan na adn a matatago’ on a manga kasangkapan a makalalawan sa kabagr, minsan pn so btad sankoto a masa a kiambalaya on. Skaniyan na tatago’an sa maakina a phagawidan a spot a apoy, sa skaniyan na mala ‘ a kapal go matibay.
 - So barasopak a pagtaw na inipangang-alk iran so kathotonga iran ko kapal ko gagawii ogaid na da iran oto magaga.
 - So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo’ na siogat iyan anka’i a pagtaw a mabagr a tagthr a linog ko da pn kapakaoma o lapay a mabagr a kaposan a pangang-alk kiran.
 - So siran oto a pikhadiyatan iran sa marata’ so kapal na miasogat siran a sakit, sa tiniyoba’ siran sa so manga rzzik iran na aya iran bialoy a bolong iran ko sakit iran.

SO NABĪ
HŪD

Alayhi as Salām

SO NABĪ
SĀLIH

Alayhi as Salām

SO NABĪ HŪD *Alayhi as Salām*

SO NABĪ SĀLĪH *Alayhi as Salām*

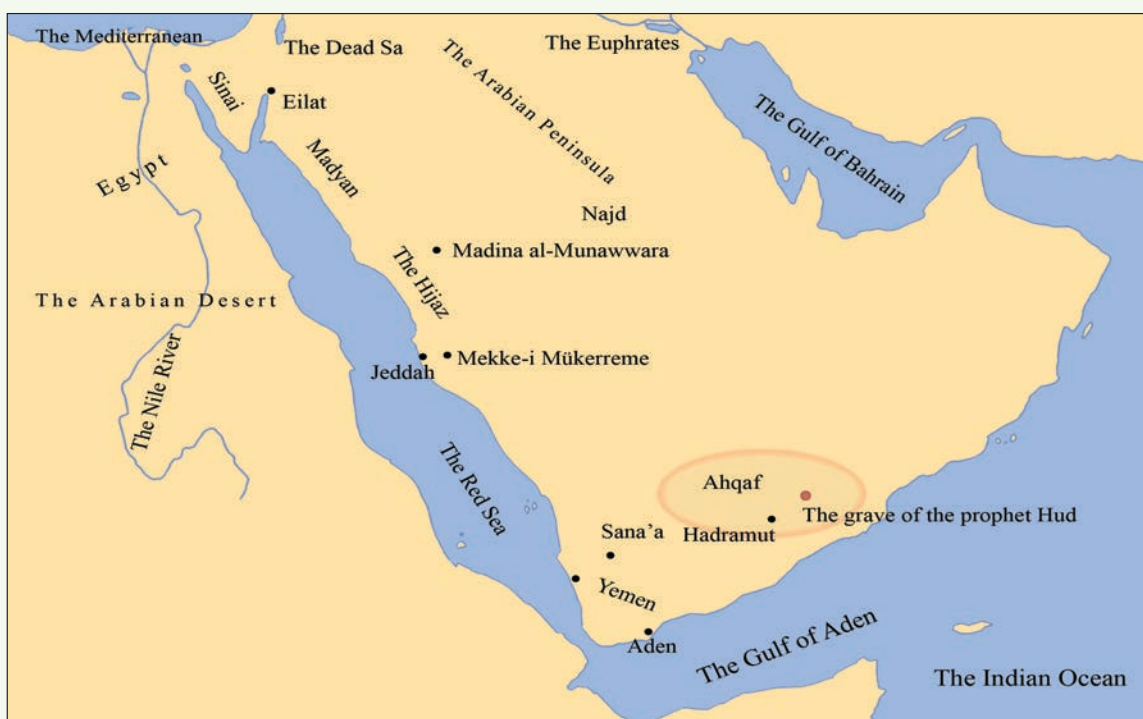
So nabī Hūd, *Alayhi as Salām*, na isa skaniyan ko manga apo o Sām bnu Nūh, *Alayhi as Salām*. Makikilala skaniyan ko ingaran a Abīr. Inimbawata' skaniyan go piagoyagoyag sii sa lopa' a Ahqāf. So kalimah a Hūd na phoon ko bkaw o basa Arab a “hawada” a makatotoro' sa maana a kananaw, kaintad, kaompiya, go kalilintad. So nabī Hūd na siogo' skaniyan sii ko pagtaw o Ād. So ingd a Ahqāf na giyoto so ingd o pagtaw a Ād a so kiaantiyor iran na marayag a nda'o ko kamamanosiya'i, giya darpa' iran anan na makambbtad sa pagltan a Yaman, Adan go Ummān.

So Pagtaw o Ād

So bangnsa a Ād na bangnsa a Arab a romarankom sa 23 a topo' iyan. Bithowan siran sa pagtaw o Ad, a skaniyan na apo' o nabi Nūh, *Alayhi as Salām*. Miagintaw siran sa mararani 800 ragon ko oriyan o nabi Nūh, *Alayhi as Salām*. Miapanothol a giyanka'i a manga taw na mimbabalay siran sa manga ala' go manga poporo' a taragomabaly, sa miagintaw siran ko malndo' a manga masa.

So lopa' a piagingdan iran na tanto a masibokar. So lopa' a Ahqāf a piagingdan iran na romarankom sa madakl a manga asinda, manga sapadan, a aya ipmbtho ron na lopa' o *Iram*, go so *Iram* na apo' o Ād a inibtho pn ko darpa' a babalingan iran.

So manga taw o Ād na pphamsowan iran so manga ala' a lakongan (ator) sa giiran mabaalan a manga walay a manga ala'. Sa miakilala siran ko kapasang ko kaphanday sa manga nganin, so kapangm-baal sa manga sapadan, manga asinda a manga pipiya i paras. So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na piakandaya' iyan anka'i a pagtaw go piakasawit iyan ko dayaan ko doniya', na sii ko kialagaday kiran o manga masa na kialipatan iran so Kadnan iran sa tialikhodan iran so kapangongonotan on, go so kapanalamat ko manga limo' iyan sii kiran, na siogo' kiran o Allāh ﷻ so nabī Hūd ka oba siran mbasowi' ko panalamat iran ko Allāh ﷻ.

Na ba siran dn mimbotakal sa somianka' siran ko pratiaya ko Allāh ﷻ, sabap ko kakhakawasa iran a tpng kiran oto o Allāh ﷻ. Sa miabokakay kiran so kanggalbk sa manga dosa a onga oto o kaphagonoti ran ko manga baya' a ginawa iran, sa kialipatan iran so ontol a agama. Sa da iran dn pamimikirana so manga ndaoan o nabı Nūh sa miaona, ko kialapay o ig a miapolang so pagtaw ko lopa'. Inaloy o Qur'ān ko ayat iyan a:

Na so pman so ĒĀd na mithakabor siran ko lopa' sa da' a kabnar iran sa pitharo' iran a antaa i makalawan rkitano sa kabagr i g's, ba iran da' mailay a mataan a so Allāh a so miadn kiran na Skaniyan i Mabasng a di' siran i bagr, sa miaadn siran ko manga tanda' Ami a pzankaan iran. (Fussilat 15).

Sa miadadag siran sa mawatan phoon ko mathitho a lalan, sa kominowa siran sa barahala a aya iran sinimba a pngangaranan sa *Samed, Samud, Sada, go Heba*. Sa minggayagomaya siran dn ko kandosa go so kasawit ko langowan taman a ipzogo' kiran o baya' a ginawa iran.

Miphoon siran dn ko kaphringasaa iran ko manga taw a manga lolobay, sa mimbaloy siran a pagtaw a tangarasi a manga lalim, sa pphanibowaan iran so mana bangnsa a salakaw a makadadair kiran sa gii ran thabann so manga pathamotamokan iran. Pmbiagn iran so manga lolobay a taw na ipphamank iran ko manga poro' o taragombalay ran na pphangologn iran sii sa lopa' sa pantag bo' sa kaphlilanga iran ko manga ginawa iran. Sii sa btad iran anan na miakatgas dn so manga poso' iran sa di dn phakagdam sa mapiya a pamikiran.

So nabı Hūd, *Alayhi as Salām*, na pd sank'a i a bangnsa, sa skaniyan na salakaw kiran i pamikiran go kagdam sabap sa so familiya niyan na mapiya a familiya a makazisipat sa kapiya o parangy.

Na sii ko kiapamolowak dn o karata' o manga galbk o bangnsa a Ād, na siogo' Allāh ﷻ so Hūd a nabı a pd kiran ka an iyan siran mapaka-tadm go kalalangan iyan siran ko langowan a marata' a gii ran nggalbk. Pitharo' o Allāh ﷻ a pd ko maana niyan a:

Go sii ko bangnsa a Ad na siogo' ami kiran so pagari ran (ko bangnsa) a so Hūd, (Hūd 50).

Sii ko oriyen o kiabaloy o Hūd a nabī, na siongowan iyan so pagtaw a Ād sii ko kalimodan iran sa inisampay niyan kiran so panolon o Allāh ﷻ sa kaparatiaya iran. Na so *Shaddād* a aya dato' sankoto a bangnsa na moontod ko kursi iyan a bolawan, na so nabī Hūd na mitharo' sa matanog sa:

Hay pagtaw akn! Simba' a niyo so Allah a so da' a tohan apatot a zimbaan a salakw rkaniyan, na ba kano di phananggila' (sa maratiaya kano ko Allah)? (al A'rāf 65).

﴿52﴾ *Hay pagtaw akn pamangni kano sa rila' ko Kadnan iyo oriyen iyan na thawbat kano Ron, ka sogo'on Iyan rkano so (kawang) oran sa margs go omanan kano Niyan sa pagr (a khioman) sii ko pagr iyo, sa o ba kano talikhod a (a aya btad iyo na) manga baradosa. (Hūd 52).*

Na kiararangitan so *Shaddād* sa pitharo' iyan a:

“Hay Hūd! Sii rka so morka'! ba nka mapipikir a ska na khagaga nka so kadaag anka rkami a skami na tanto kami a madakl i bilangan go manga babagr a pagtaw. Sii rka so kaantiyor! Ba nka di katawi a ska na tibayo a sakataw a mama. Go ba nka di katawi a oman gawii na giikami mbawataan sa sanggibo a manga wata'?

Na pitharo' o manga olowan kiran a siran oto so miamangonkir a pd ko pagtaw niyan a mataan a skami na disomala' a matoto'on ami ska a bbthangn, go mataan a skami na disomala' a aya kapipikira mi rka na pd ka ko manga bokhag. (al A'rāf 66).

Na pitharo' iran a hay Hūd da' a minioma nka rkami a marayag a tanda' go di ami imbagak (plikatan) so manga katohanan ami sa sabap ko kaonoti ami ko katharo' oka go di kami rka pharatiaya. (Hūd 53).

Sabap ko kinipagambogn iran ko kadakl o manga moriataw iran go so kakawasaan iran, na so *Shaddād* go so pagtaw o Ād, na piphapakaito' iran so nabī Hūd sa da iran paratiayaa so panolon iyan kiran.

Da' a ptharo'on ami a rowar sa siogat ka o sabaad ko manga katohanan ami a kabthang, na pitharo' iyan a sakn na pzaksiin akn so Allāh go zaksi' kano sa mataan a angiyas ako ko nganin a gii niyo ipanakoto. (Hūd 54).

Na pitharo' iyan a hay pagtaw akn da' a matatago' (middkt) rakn a bthang (kabobon'g) ogaid na sakn na sogo' a phoon ko Kadnan o manga kaadn. (al A'rāf 67).

So lalangan a phoon ko Allāh ﷻ a mappno' a Pagita'

Tanto' a miarata' a ginawa o nabī Hūd ko kapzanka' o pagtaw niyan a pthoro'on iyan siran ko mathitho a lalan. Na sii ko kararata' a ginawa niyan, na iniporo' iyan so mbala' a lima niyan sii sa langit sa miamangni ko Allāh ﷻ sa lindingn iyan skaniyan ko karata' anka'i a pagtaw. Na aya miaonga oto na so kiapakaoma o lalangan (pagita') o Allāh ﷻ sa minggolalan sa babay a pd sankoto a bangnsa a skaniyan na balk a di pmbawata'. Sa so manga babay kiran na di pmbabawata' sa lomiagaday kiran oto sa miakasapolo' ragon, na miakasogo' kiran oto sa kasong iran ko nabī Hūd sa tabangan iyan siran, na tiabangan siran o nabī Hūd. Ogaid na mimbasowi' siran pman ko andang a adat iran ko kasasanka' iran, minsan pn miailay ran so mu'jizah a miakaoma kiran, sa miatatap siran dn a pphamangni siran ko nabī Hūd sa mapayag a mu'jizah sa gii ran tharo'on a:

Bgi kami nka sa mapayag a mu'jizah!

Oriyan oto na lomiawan siran sa pangni sa aya dn a piangni ran ko nabī Hūd, *Alayhi as Salam*, na pakatana' anka rkami dn so siksa' a ipphangangalk ka rkami amay ka bnar ka.

Na pitharo' iran a ba kami nka miaoma ka an ami kalikati (kaganati) so manga katohanan ami, na talingomaan ka rkami so nganin a ipphamagita' aka (kapasadan ka) rkami amay ka pd ka ko manga taw a bnar (i katharo') (al Ahqāf 22).

Oriyan oto na so pakaig iran na miamara sa somin'p ko lopa'. Na miagankil so manga asinda iran, go so manga sapadan iran. Na so matanos a asinda sa ingd a *Iram* na miaponas sa miada'. Na so mabagr a pagtaw a thatakabor ko bagr na mimbaloy a pagtaw a malobay a di niyan khasokat so saami a pagpr iyan.

Na so nabī Hūd, na tinimo' iyan siran pharoman, sa piangosiyatan iyan siran sa mapiya a osiyat sa pitharo' iyan kiran a: Pamangni kano ko Allāh ﷻ sa sapngan iyan rkano so manga dosa niyo. Sa lialangan iyan siran sa mabasng a lalang sa ipagawa' iran so kakhakafir iran a di siran pharatiaya ko Allāh ﷻ.

... na pitharo' iyan a sakn na pzaksiin akn so Allāh go zaksi' kano sa mataan a angiyas ako ko nganin a gii niyo ipanakoto. (Hūd 54).

... Ko salakaw Ron, na gastaa ko niyo langon oriyen iyan na di ako niyo planati. (Hūd 55).

Mataan a sakn na mizalimbotawan ako ko Kadnan ko go Kadnan iyo, sa da' dn a pndola a baraniyawa inonta bo' a Skaniyan a (Allāh) na kkhkhmn (gagamakn) iyan sa ombonombonan (ipapaar Iyan sa tarotop) ka mataan a so Kadnan ko na matatago' sa lalan a mathitho. (Hūd 56).

Na amay ka tomalikhod kano na sabnar a minisampay akn rkano so nganin a inisogo' rakn sii rkano, na phakasambiin o Kadnan ko a pagtaw a salakaw rkano, go da' dn a khibinasa niyo Rkaniyan a mlk bo', ka mataan a so Kadnan ko na sii ko kalangowan a shayi' na lbi lawan a Somisiyap on. (Hūd 57).

Na giyanka'i a manga lalangan go pagita' na da' kiran pn maka-ampl sa ba siran mangaalk ko siksa' o Allāh ﷻ ko oriyen o kiataami ran ko mapitl a pangola'on a miaantiyor iyan so prpran iran, sa da siran dn paratiaya ko Allāh ﷻ.

So kapakadadaya' anka'i a pagtaw a miakalombok siran sa mapiya ko kaoyagoyag ko pithamanan a sindadan iyan, na miakasapar oto sa kaplmk o manga poso' iran sa kapakapamimikiran iran ko kapanalamatati ko miadn sankoto a manga limo' a kalolombokan iran, na sabap sa so paratiaya ko Allāh ﷻ na ipphatoray niyan ko miaratiaya so kakompna ko baya' a ginawa sa di niyan botawanan so kadadalo' iyan ko kasawit ko mapiya, na inikagowad iran o ba kabalambani so lapogot o kabaya' sa ingaran a simba ko miangadn. Sa aya dn a tiomo' iran na so kasankaa ko nabi asar ka di siran mapokas ko dayaan a kasasawitan iran.

So Mangayamabr a Sobosobo

Sii ko da pn kapayag o gabon ko langit. Na so kialankawa o pagtaw o Ād ko gabon a pphakarani kiran na miababaya' siran sa pitharo' iran a:

Katii si oran a phakaoma rkitano!

Sa da iran dn mapikir a so gabon na gabon a siksa' a pagantiyorn iyan siran.

Na sii ko kaposposan dn a masa na so nabı Hūd na lialangan iyan siran sa pitharo' iyan kiran a:

Hay pagtaw! Paratiaya kano ko Allāh ﷻ!

Na miatatap siran dn a maiibg so manga akal iran sa kadadag. Sa pitharo' iran a:

Di' ka giyankanan a gabon na kamonaan o da pn kadogayas o oran.

Sa tatap siran dn ko kasasanka' a iran ko nabı ran a Hūd.

Ogaid na so manga malaikat a sosogo'on kiran ko kapagantiyora sankoto a pagtaw na piakaantap iran so siksa' sankoto a pagtaw ko kalangolangan iran.

Na sii ko kapipita' ko gawii a Arbaa, na so sambr o ndo' na miakabagr dn, sa miphoon dn sa pphangaratn iyan so manga kayo ko kaatho'an iyan, na pphamagoman dn sa kabagr sa ipmbayog iyan so manga taw sa datar o kikakayambr o manga tarapan, sa mikhakapta' siran sa mimbaal siran sa tiboron ka oba iran marn so sagozob o sobosobo' a mabagr, na da' siran dn makarn, na kagiya malankaw iran a so manga ayam iran na minikayontong sa poro' sa minibayog siran, na miagapas siran ko sold o manga walay ran, na so manga walay ran na miamangikayontong sa kawang sa miangaggba'.

Na siogo' o Allāh ﷻ so mabagr ando' sa ikayontong iyan so maolad a ipamthad sa mimbaloy a mititinggay a manga palaw, sa miatatap kiran ankoto a sobosobo sa miakawalo a dawndaw go pito a manga gagawii. Na so kiaantiyor ankoto a pagtaw na siabt o Allāh ﷻ so nabı Hūd go so manga taw a miaratiaya ko panolon iyan sa da siran kabinasa'i ankoto a mabagr a siksa' ko manga kāfir. Inaloy o Qur'ān, pd ko maana niyan, a:

Na gowani a makaoma so sogo'an Ami (so siksa') na piakalidas Ami so Hūd go so siran oto a piaratiaya iran so Allāh a pd iyan sa minggolalan sa limo' a phoon Rkami, go piakalidas Ami siran phoon sa siksa' a lbi a mabasng. (Hūd 58)

﴿59﴾ *Na giyoto so pagtaw a EĀd a sianka' (inonkir) iran so manga tanda' o Kadnan iran go siopak iran so manga sogo' Iyan sa mionot siran sa sogo'an a langowan a mangarasi a somosopak. (Hūd 59).*

﴿60﴾ *Go piakatondogan siran sanko'i a doniya' sa morka' (so kiaawat iran ko limo' o Allāh) go sii sa alongan a qiyāmah, tanodan a so pagtaw a EĀd na sianka' iran so Kadnan iran na inantiyor so EĀd a pagtaw o nabı Hūd. (Hūd 60).*

Na siogo'an Ami siran sa mabagr a sobosobo a somasagisir sa manga gawii a zonosono', phakitaaman Ami kiran so siksa' a kapakadapanas ko kaoyagoyag ko doniya' na so siksa' ko maori a alongan na aya lbi a khidapanas sa di' siran dn khatabangan. (Fussilat 16).

Go sii ko EĀd gowani a sogo'on Ami kiran so sobosobo a phamakabalk (phakaantiyor) ﴿42﴾ A da' a imbagak iyan a shayi' a maoma niyan inonta a balowin iyan a datar o miagopk sa kiardak. (ad Dzāriyyāt 41-42).

Na aya pman a so EĀd na inantiyor siran sa minggolalan sa sobosobo a mabagr ﴿7﴾ Tiatap Iyan kiran sa pito a manga gagawii go walo a manga dawndaw a mizonosono' kiran (ankoto a siksa') sa khailay nka on so pagtaw a mapopolang (miamatay) a datar siran o manga kayo a korma a malalati'. (al Hāqqah 6-7).

Na ba adn a miailay nka kiran a lamba'a miasama'. (al Hāqqah 8).

Na andamanaya i kiaadn o siksa' Akn go so lalangan Akn? (al Qamar 21).

So manga Ulamā' ko Tafsir na inosay an so ayat a: Piakalidas ami siran (ko siksa') sa minggolalan sa limo' a phoon rkami".

A mataan a so Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na siabt iyan so nabī Hūd go so siran oto a miaratiaya ko Allāh ﷻ a pd iyan sa rarad oto o limo' iyan kiran, sa so limo' na khaparoli sabap ko limo' o Allāh ﷻ. Na sii ko oriyan o kiaantiyor o pagtaw o Ād, na so nabī Hūd go so pagtaw niyan na tomiogalin siran sii sa lopa' a Makkah na roo siran mialing sa taman dn ko kiawafat o nabi Hūd.

So Manga Mu'jizah o nabī Hūd

Sabap ko idin o Allāh ﷻ a inibgay niyan ko nabī Hūd, na so nabī Hūd na miagaga niyan a kapphaginsarati niyan ko mabagr a sobosobo sa sa dn sa kabaya' iyan o anda niyan phakasangora. Na gowani a pangniyan o pagtaw niyan sa mu'jizah, na inizaan iyan siran o antonaa i khabayaan iran a tanda'.

Na pitharo' iran on a sogo' anka so ndo' sa sambr ko katampar a kabaya' ami.

Na so nabi Hūd na siogo' iyan so ndo' sa somambr sii ko katampar a kabaya' iran, sa mianggolawla dn oto. Aya thanodan san na so pagtaw o Ād na kiasandngan iran dn so mu'jizah o nabī a Hūd a phoon ko Allāh ﷻ, na da siran on dn paratiaya, na so da iran kaparatiaya na inantiyor siran ankoto a ndo' a piangni ran a tanda' o nabī Hūd.

So mabagr a ndo' na bithowan o Qur'ān sa "rīhun sarsarun" sobosobo a mabagr i sagozob.

Pd a salakaw a mu'jizah o nabī Hūd, na so kapkhasobida niyan ko thawd a sotra' sa giimbaloy a tanor (thawd). Gowani a domansal so mabagr a oran na da' a phakalalakaw a taw, na so nabī Hūd na pphamangni ko Allāh ﷻ sa pkhaadn so lalan a thataidan o oran a pkhaokitan o manga taw, na minsan pn giyoto dn na so pagtaw na tatap siran dn ko kakhakafir iran sa somasaka' siran.

So phakataingoma a manga ndaowan na khakowa sii ko thotholan o nabī Hūd a:

So nabī Hūd na mama a sslaan a mala' i mnang a inokitan iyan so lalan o Allāh ﷻ a mathitho. Phthimbangn iyan so manga katharo' iyan, sa palaya dn mapiya. Di niyan zmbagn so marata' a katharo' sa datar iyan a marata' ogaid na phagompiyaan iyan sa mapiya. Pmbalasan iyan sa mapiya so olawla a marata' a ipzogaton o pagtaw niyan. Pznditan skaniyan o pagtaw niyan sa skaniyan na mama a pmbthangn, na phzmbagn iyan siran sa kna'o ba skaniyan

pmbthanga' a aya mataan na skaniyan na nabi a siogo' Allāh ﷺ sii kiran ka an siran matoro' ko lalan a mathitho. Ipndolon iyan ko pagtaw niyan so kapangongonotan iran ko manga sogo'an o Allāh ﷺ ko oriyen o kaparatiayaa iran on. Sa lalayan iyan kiran giitharo'on a so kapndolona niyan kiran ko Allāh ﷺ na da' a phangnin iyan kiran a sokay niyan roo ka so balas iyan na sii ko Allāh ﷺ a Mahasoti a Maporo'.

So nabī Sālih, *Alayhi as Salām*

So nabi Salih, alayhi as salam, na apo' a phoon ko ika sapolo' a go siyaw apid o nabi Adam, alayhi as salam. Skaniyan na nabi a siogo' o Allāh ﷺ ko pagtaw a Thamūd. So pagtaw a Thamūd na kinowa iran so ngaran iran a Thamūd a siran na pd ko barmbad o Sām (Shem) a isa ko manga wata'amama o nabī Nūh, *Alayhi as Salām*. So pagtaw a Thamūd na sii siran mithampat ko ingd a pmbthowan sa al Hijr, a makambbtad ko pagltan a Dimashq go giya lopa' a Hijāz sa polo a Arabia. Sa miabmbar siran sa madakl sii sankanan a darpa' iran sa siran so pagtaw a pmbthowan sa Ād a ika dowa, ka kagiya barmbad iyan siran.

Na sii ko kinibolog kiran o masa a miakalbod kiran so kaoyagoyag sa miakala' so kaoyagan iran na mimbotakal siran sa miakasilay siran ko mathitho a lalan, sa da iran makowa a thoma so miambtad o pagtaw o Ād, a amay ka sayanan iran so manga galbk iran na khisogat kiran so siksa' a datar o minisogat kiran.

Gii ran mbabalayin so manga walay ran sii ko maolad a ipmathad a kalopaan, go pimbabalay ran pn sa piamsowan iran so manga ala a lakongan sa pipharasan iran so manga paminto'an iyan a manga poporo' sa makasasarig siran ko kapzagad o manga babagr a sobosobo (typhoon) ko lagaday o manga musim a mabasng.

So pagtaw o Thamūd na manga mama a manga babagr a datar dn o miaona a pagtaw o Ād. Sa pitharagomabaly ran so bandaran a kapandayan. Sa aya mala' a kalakiyan iran na so

kambabalay sa manga ala' a walay a so dn so manga palaw a ator na aya iran pnggaangan sa pphamsowan iran a manga walay ran, sa tanto siran a lomalawan ko kaphanday sa manga walay a manga pipiya i paras so kinitadi' iyan a pkhagdam on so kapasang iran ko kaphanday.

So dato' iran na pmbthowan sa *Janda*.

Mimomosawira' so pagtaw o Thamūd na miaopakat siran sa magmbaal siran sa barahala a mala' a so da' a lagid iyan sa kapiya ko langowan o manga barahala o phizoson a pagtaw a salakaw kiran, Na so dato' iran a so *Janda* ' na miakaayon sankoto a pamikiran iran. Na somiong siran ko manga palaw na kominowa siran on sa mala' a lakongan, na inmbaalan iran a piagtawtaw a and a mata niyan sa so rarb iyan na rarb a sapi' a aya ski niyan na ski a koda' na siador iran ankoto a ator a bolawan go pirak, na pipharasan iran sa phizoson a manga imbolawan go manga montiya' na oriyen oto na sinimba iran aa aya iran bialoy a tohan iran.

Oriyan o kiapasad ankoto a barahala iran, na so pagtaw o Thamūd na mmbalay siran sa mala' a torogan na inilmba' iran on so barahala. Na mianimo' siran sa manga pd a barahala a so pmbthowan iran sa Wadd, Jedd, Hed, Shams, Manāf, Manāt, Lāt, na sinimba iran ankoto a manga barahala. Sa siran i paganay a pagtaw a mimbalay sa simbaan a kasimba sa piagtawtaw sii ko iringa' a thothol.

Na so nabī Sālih, *Alayhi as Salām*, na pphagintaw a pd anka'i a pagtaw. Sa so pagtaw niyan na mapipikir iran pn a kambaloya iran on a dato' a olowan iran. Ogaid na so Allāh ﷻ na pinili' iyan skaniyan a nabi a siogo' iyan sankanan a pagtaw a dadag.

So Panolon o nabī Sālih, *Alayhi as Salām*

Gowani a isampay so omor o Sālih sa pat polo' ragon, na miaoma skaiyan o malaikat Jbrīl na inisampay niyan on a so Allāh ﷻ na pinili' iyan skaniyan a nabi. Na sii sa paganay na mapapanka' so Salih sa kawan iyan sa oba badn so pagtaw niyan na di ran paratiayaan so panolon iyan kiran sa kapakaisaisaa iran ko Allāh ﷻ. Ogaid na so Jibrīl na pitharo' iyan on a:

“Hay Sālih dolonn ka ko pagtaw nka so kapakaisaisaa ko Allāh ﷻ (tawhid)”

“Hay Sālih! Tankd a khamasaan ka dn a manga btad a da' makatana' ko masa o nabī Nūh go so nabī Hūd.” Oriyan oto na lomiantap sii sa kawang.

So kiabaloy niyan a sosogo'on ko kapnggalbk iyan ko panolon iyan, na so Sālih na siongowan iyan so dato' a so *Janda*, na diolon iyan skaniyan sii ko agama o Allāh ﷻ.

So *Janda* na simbag iyan sa mananaw sa pitharo' iyan a: Bagakn ako nka a pakatokawn akn so pagtaw akn. Na oba siran di pharatiaya na dow a ta dn a makimbitiara'i kiran.”

Na tinimo' o *Janda* so pagtaw niyan na piakalangkap iyan kiran a so Sālih na sogo' kiran o Allāh ﷻ a nabī, na inosay niyan kiran so kaparatiyaa iran ko kapakaisaisaa ko Allāh ﷻ sa simbaan iran skaniyan.

Na simbag skaniyan o pagtaw niyan sa pitharo' iran on a:

Hay *Janda*! Bagakn ka skaniyan a skaniyan dn i magosay ko tindg iyan sa talingoma skaniyan sii.

Na miakaoma so nabi Sālih, *Alayhi as Salām*, sa piakalangkap iyan ko pagtaw a aya panolon iyan kiran na so kaparatiyaa iran ko Allāh ﷻ sa pakaisaisaan iran so kasimbaa on. Sa so btad na pianothol rkitano o manga ayat o Qur'ān sa:

«61» *Go (siogo' Ami) ko Thamūd so pagari ran (sa bangnsa) a so nabī Sālih, na pitharo' iyan a hay pagtaw akn simbaa niyo so Allāh ka da' a rk iyo a tohan a zimbaan a salakaw Ron, a Skaniyan so inadn kano Niyan sii ko lopa' go pitharagombalay kano Niyan on, na pamangni kano Ron sa rila' oriyan iyan na thawbat kano Ron, ka so Kadnan ko na Marani a ptharima' ko manga pangni.* (Hūd 61).

«141» *Na piakambokhag o Thamūd so manga sogo' «142» Gowani a tharo'on kiran o pagari ran a Sālih a ba kano di' phananggila' (sa maratiaya kano).* (as Shu'arā' 141-142).

Tanto a maito' a miaratiaya on sa so kadaklan kiran na somianka' ko panolon iyan sa pitharo' iran a:

«62» *Na pitharo' iran a hay Sālih sabnar a miaadn ka rkami a pkhaba-bayaan ko onaan anan (ko da nka rkami pn kadolona ko panolon ka, sa imanto na inikagowad ami ska ko kiadolon anka rkami), ba nka rkami zaparn so kapzimbaa mi ko nganin a pzimbaan o manga apo' ami, na mataan a skami na disomala' a matatago' kami sii sa sankaan ko nganin a ipndolon ka rkami (so kaparatiyaa iran ko Allāh).* (Hūd 62).

«63» *Na pitharo' iyan a hay pagtaw akn ay pandapat iyo amay ka miaadn ako sa toro'an a phoon ko Kadnan ko go bigan ako Niyan sa limo' a phoon On (so kiabaloy niyan a nabī), na antaa i thabang rakn ko Allāh amay ka sopakn akn Skaniyan sa da' a ipagoman iyo rakn a rowar sa kalapis.* (Hūd 63).

«46» *Na pitharo' iyan a hay pagtaw akn ino niyo giinggagaani so marata' (kandosa) ko onaan o mapiya (paratiaya), e'na na ino kano di phamangni sa rila' ko Allāh ka an kano Niyan kalimo'on.* (an Naml 46).

Minsan pn mapiya so manga katharo' kiran o nabi Sālih a palaya dn tharimaan o akal iran, na ba iran dn sinditi so Sālih sa skaniyan na masosogat a salamankiro a skaniyan na bokhag. Sa pitharo' iran a:

«153» *Na pitharo' iran a aya man a btad ka na pd ka ko manga taw a masosogat a sihir (kata'o, odi'na taw ka adn a бага' iyan)* (as Shu'arā' 153).

Oriyan oto na mimbibitiara'i siran sa:

«24» *Sa pitharo' iran a ba sa mama a sakataw a pd rkitano na pagonotan tano skaniyan, mataan a o maolawla nan, na dalm tano dn sa kadadag go kabthang.* (al Qamar 24).

Sa initaros iran dn so manag katharo' iran a:

«25» *Ba on initmo so pananadm ko lltl tano ogaid na skaniyan na bokhag a takabor.* (al Qamar 25).

Sa simbag o Allāh ﷻ anka'i a dadag a manga sndit iran ko nabi Salih, sa mabasng a pagita' iyan kiran a:

«26» *Tankd a katokawan iran dn mapita' o antaa i taw a lbi a barabokhag a takabor.* (al Qamar 26).

﴿40﴾ *(Na pitharo' iyan a) Oriyan a di mathay na ibt ka khabaloy siran dn a makapmboko' siran.* (al Mu'minūn 40).

Minsan pn gianan dn, na so nabi Sālih na itataros iyan dn so panolon iyan ko pagtaw niyan.

﴿146﴾ *Ba kano babagakn sii a somasarig kano* ﴿147﴾ *Sii sa manga asinda go manga bowalan a pakaig* ﴿148﴾ *Go manga babasoka' go manga asinda a korma a so manga lpangan iyan na makarik a mato'a.* (as Shu'arā' 147-148)

﴿150﴾ *Kalkn iyo so Allāh go onoti ako niyo.* (as Shu'arā' 150)

﴿151﴾ *Sa o ba niyo onoti so btad o manga taw a tabowakar* ﴿152﴾ *A siran so pphaminasa sii ko lopa' go di' siran phangompiya.* (as Shu'arā' 151-152)

Sianka' iran so kaparatiayaa ko nabī Sālih, sa inadn ran akan'i a manga sndit iran on a:

“Khabayaan ka a kakowa anka ko kakawasaan ami sa mabaloy ka a mapiya a di skami.”

Oriyan oto na inidaawa iran so manga katharo' iran a:

“Andamanaya i kiatndo'a rka o Allāh ﷻ a nabī a ska na di malantas i kapamimikiran.”

“Opama o gii ka tharo' sa bnar, na nggalbk ka sa galbk a da' dn a phakasowa' on a isa bo' ko manga taw.”

﴿154﴾ *Da' ka a rowar sa taw a datar ami, na talingoma ka sa tanda' amay ka bnar ka.* (as Shu'arā' 154).

So Mu'jizah a Babay a Onta

Miaadn so nabi Sālih a mimboboko' iyan so di ron kaphamakin'ga o pagtaw niyan. Na

gianatan iyan siran sa sabaad a masa, sa isisibay niyan a ginawa niyan. Oriyan oto na mimbalingan kiran, sa so Allāh ﷻ na piayag iyan so kaporo' a pankatan go so katatatap o kananabii ron.

Somiong so nabī Sālih sii ko dato' o pagtaw niyan a so *Janda* a so pitharo' iyan ko Sālih a:

“Imanto na thphngan ami ska ka an ami mailay o bnar so giinka rkami tharo'on.”

Na itotoro' iyan on so mala' a lakongan a so langon a taw na katawan iran so ngaran akoto a ator a so *al Khatiba*, na so *Janda* na pitharo' iyan a:

Zong kami roo a pd ka. Na tawag anka so Kadnan ka a pakambowata niyan a phoon sankoto a ator a mariga' i bombol a babay a onta a maogat a magaan dn mbawata'. Na so ipmbawata' iyan na kailangan a datar o ina' iyan sa warna.

Sa giiniyan zandagan so pagtaw niyan sa iniplalis iyan a:

Pnggatasan tano ankoto a onta a so gatas iyan na matnggaw ko masa a pangola'on, na mayaw ko masa a pan'nggaw. Na so langowan a phakainom ko gatas iyan a pkhasakit na patoray a mapiya ko gdamn iyan. Na so mmmr na makainom on na pmbaloy a kawasa.

Sii sankoto a masa iran a aya lbi a mala' i arga' a onta na so mariga' i warna. Sa giyoto i sabap a aya piangni ran ko nabi Sālih na mariga' a onta a babay a maogat.

Na gowani a malimod so pagtaw o Thamūd sankoto a darpa', na so nabī Sālih na miamangni ko Allāh ﷻ sa mianarig on sa pakaliyon iyan kiran so pangni ran a babay a onta.

Na so mala' a lakongan na pphakala'. Na miakan'g siran sa matanog a sowara a phoon sankoto a lakongan, na miakambowat on so mariga' a babay a maogat a onta sa pitharo' iyan a: Da' a tohan a patot a zimbaan a rowar ko Allāh ﷻ, na so Sālih na sogo' o Allāh ﷻ.

Na sii ko kiapayag anka'i a mu'jizah, na so *Janda* na siniom iyan so Sālih ko ombonombonan iyan sa pitharo' iyan ko pagtaw niyan a:

Hay pagtaw akn, ampl dn anka'i a kabobota o pamikiran iyo.... Piaratiaya ko so Allāh ﷻ, a da dn a salakaw a nganin a patot a zimbaan sa so bo' so Allāh ﷻ, sa da dn a sakotowa' iyan, go piaratiaya ko Sālih a nabi o Allāh ﷻ.

Na so kiaipos oto an so magatos a taw ko pagtaw niyan na inonotan iran so *Janda* sa piaratiaya iran so Allāh ﷻ.

Na so maporo' a pandita' iran na pitharo' iyan a:

Andamanaya a sayana' a magaan a kiaparatiaayaa niyo ko salaman-kiro (magic),... phakailayin akn skano sa lawan on a magic...

Sa pianamaran iyan a kapakasilaya niyan ko panarima' o manga taw. Na so pagari o *Janda* na makadadarpa' roo a maampil ko pandita'.

Na so pandita' iran na sininggawt iyan a lima so sankad o *Janda* na inisankad iyan ko pagari o *Janda* sa gii niyan tharo'on a:

Ipoon imanto na ska dn i dato' ami.

Gianatan siran o *Janda* sa mialing ko walay niyan na piroropt iyan so langowan a barahala a matatago' ko walay niyan. Na so langowan o tamok iyan na pimbagibagi' iyan ko miamaratiaya a pd o nabī Sālih. Na mimbankala' skaniyan sa nditarn a di mala' i arga'. Na inphoonan iyan so kipphanolonn iyan ko Allāh ﷻ a pd o nabi Sālih. Sa mimbalooy skaniyan a isa ko manga sariga' go tabanga' o nabi Sālih. Na so pagaw niyan na gii ran mbabasaan sa marata' sa kinisowa'sowa' iyan ko salamankiro o nabī Sālih.

Na so *Janda* na d aniyen dn lilingaya so manga katharo' o pagtaw niyan, sa da niyan dn blaga so nabī Sālih ko panolon iyan ko manga taw sa kasimbaa iran so Allāh ﷻ a aya iran Kadnan.

Pitharo' o Allāh ﷻ ko nabī Sālih, a pd ko maana niyan, a:

﴿27﴾ *Mataan a Skami na iphakawit Ami so babay a onta a tiyoba' kiran, na nayaw ka go zabar ka.* (al Qamar 27).

Oriyan oto na inibtad o nabı Sālih so manga sarat o kipndolonaan iran ko babay a onta a:

﴿64﴾ *Go hay pagtaw akn katii so babay a onta o Allāh rkano a tanda' na gikasi niyo skaniyan a pphanathab sii ko lopa' o Allāh, go o ba niyo tmowi sa marata' (bono'a) ka singgawtn kano a siksa' a marani.* (Hūd 64).

﴿155﴾ *Na pitharo' iyan a katii so babay a onta a adn a kabnar iyan ko inoma', go adn a rk iyo ron a gawii a mappnto'* ﴿156﴾ *Na o ba niyo skaniyan pmarata'i ka singgawtn kano Niyān (so Allāh) a siksa' sa isa a gawii a mala'.* (as Shu'arā' 155-156).

So onta na tanto a matanos i bontal, a tanto a kaolit go pzabot a baraakal. Na pphanathab skaniyan go so wata' iyan sa pthasbih siran ko Allāh ﷻ. Na so manga pd a onta na sasabotn iran so kapakallbi ankaya a onta sa phagawatn iran. Na sa dn sa makailay ron na pkhalilini niyan sabap ko katanos iyan. Na so kapphanathab iyan ko kalopaan na mibibida' ko manga pd iyan a binatang. Na sii ko gawii a mattndo' a alang iyan na phaginomn iyan so ig ko paridi', sa da' a pkhalamba' ko ig on na di phakainom so manga pd a binatang. Na so pagtaw o Sālih na adn mambo' a missnggay a alang iran ko kapamakaig sa biagi' kiran oto o nabı Sālih, na so mambo' so manga pd a binatang na adn a alang iran ko pakaig a pphakainom siran on.

Na so onta na pitharo' iyan a:

Sa taw a khabaya' minom sa gatas na pthalingoma siran. Na so pagtaw o Thamūd na pphakaoma siran sa phaginom siran ko gatas iyan go pphanangl siran on.

Na so kaphaginom o onta ko pakaig iyan na tatap dn so kapthasbih iyan ko Allāh ﷻ. Na so miamaratiaya a phaginom ko gatas iyan na pkhabolongan iyan so manga paniyakit iran.

So di' Kapanalamat ko Limo' o Allāh ﷻ

So manga kafir sankoto a pagtaw na makamboboko' siran go da' a bagr iran ko kassmpanga iran ko mu'jizah a miakaoma kiran, sa gii ran pamikirn so kazombali'a iran on sa mapatay ran ba dn, sa ipkhalk iran so siksa' a khisogat kiran amay ka nggalbkn iran oto.

Na sambı' o kalk iran roo, na adn a dowā kataw a babay a pd ko pagtaw o Thamūd a tiatap iran so kapphangoyati ran ko manga kafir kiran sa kasombali'a iran ko babay a onta sa aya daawa iran na kiabinasaan iyan so manga binatang iran. So isa sankoto a manga babay na so *Unayzah bintu Ghanim*. Skaniyan na loks a babay ogaid na adn a manga wata' iyan a manga raga a manga tataid.

Na so isa a babay na aya ngaran iyan na so *Muheyya*, a skaniyan na kawasa go mataid.

Na giya dowā oto a babay na aya kabaya' iran na so kasombali' o onta, ka kagiya da' a khainom o manga binatang iran ka palaya pkhainom o onta.

Na so *Muheyya* na tiawag iyan so thgd iyan a so *Mista* na pitharo' iyan on a:

“Amay ka masombali' ika so onta na phangaromaan akn ska go langowan a tamok akn a rk ka dn.”

Na tiarima' o *Mista* so ayag iyan. Ogaid na makapangingindaw sa mapd iyan, na miloloba' sa mapd iyan na miatoon iyan so isa a mama a so *Qudār bnu Sālif (Qitār)*. Na inipalad iyan on so wata'ababay o *Unayzah*. Na tomiarima' so mama sa minili' sa isa ko manga wata' iyan a babay.

Giyanka'i a dowa kataw a mama na miakakowa siran sa manga pd iran sa taman sa miasiyaw siran kataw. Na piakalankap iran so antap iran ko kalankapan ko pagtaw sa kambono'a iran ko babay a onta, na tomiarima' so kalankapan a pagtaw sa nkoto a shaytan a pamikiran iran.

Pianothol o Allāh ﷻ sii rkitano so btad iran sank'a'i a phakatalingo-ma a ayat a:

﴿48﴾ *Na adn a miaadn ko Ingd a siaw kataw a mama a gii siran maminasa ko lopa' sa di siran phangompiya.* (an Naml 48).

Na so siyaw kataw a manga mama na piagayanan iran. Na so *Mista* na piana' iyan so onta. Na so *Qitār* go so manga pd iyan na siombali' iran so onta kagiya masogat a pana'. Pitharo' o Allāh ﷻ a:

﴿77﴾ *Na siombali' iran so babay a onta go somiopak siran ko sogo'an o Kadnan iran go pitharo' iran a hay Sālih talingomaan ka rkami so nganin a ipphamagita' aka rkami amay ka ska na pd ko manga sogo'.* (al A'rāf 77).

Na so wata' o onta na kialkan sa mialagoy sii ko kalasan a manga kapalawan. Ayon ko thothol, na so pagtaw na kiayan iran so sapo' o onta sa piagdasan iran.

Gowani a so Sālih na mian'g iyan so kiapatay o onta na miakam-boko' skaniyan. Na siongowan iyans o onta na miontod on a pzgad skaniyan sa miathay a masa.

Na miamangni sa toroon o Allāh ﷻ so pagtaw niyan. Oriyan oto na siongowan iyan so pagtaw niyan na pitharo' iyan kiran a:

﴿46﴾ *Na pitharo' iyan a hay pagtaw akn ino niyo giinggagaani so marata' (kandosa) ko onaan o mapiya (paratiaya), e'na na ino kano di phamangni sa rila' ko Allāh ka an kano Niyān kalimo'on.* (an Naml 46).

Na somimbag siran sa pitharo' iran a:

... *go pitharo' iran a hay Sālih talingomaan ka rkami so nganin a ipphamagita' aka rkami amay ka ska na pd ko manga sogo'.* (al A'rāf 77).

﴿79﴾ *Na tialikhodan iyan siran sa pitharo' iyan a hay pagtaw sabnsab-nar a inisampay akn rkano so sogo'an o Kadnan ko go miangosiyat ako rkano, ogaid na di' niyo khababayaān so manga.* (al A'rāf 79).

﴿47﴾ *Na pitharo' iran a phinaas (phisokna') ami ska a go sa taw a pd ka, na pitharo' iyan a so naas (sokna') iyo na sii ko Allāh, ogaid na skano na pagtaw a titiyobaan kano.* (an Naml 47).

So mabagr a linog go so siksa' a mabasng

﴿65﴾ *Na siombali' iran skaniyan na pitharo' iyan (so nabi Salih) a sawit kano ko ingd iyo sa tlo gawii, ka giyoto na kapasadan (talad) a di' phliwag.* (Hūd 65).

Giyanka'i a tlo a manga gawii na miphoon ko alongan a Arabaa, so Khamis go so Jumu'ah. Na so paganay a gawii na so manga paras iran na mimansi'. Na so ika dowa gawii na miakariga' so manga paras iran. Na so ika tlo gawii na miamakaitm dn so manga paras iran. Na so ika pat gawii na thana' dn so kakhaantiyor iran. Na sii ko kapipita'o paganay a gagawii, na adn a miapayag a piamaka-mmsa a btad. Sa so rogo' a mala' na miphoon a pzolapay ko lopa' a

siombali'an iran ko onta. Na so manga raon o manga kayo na miamakariga' i warna. Na so paridi' iran na miakariga sa mimbalo'y a rogo' so ig iyan. Na miamansi' dn so paras o pagtaw. Na so siyaw kataw a mama na pitharo' iran a:

So Salih na siogat tano niyan a salamankiro a kata'o, na songowan tano ka bono'on tano skaniyan.

«49» *Na pitharo' iran a mizapa' siran ko Allāh sa tankd dn a pagayanan ami skaniyan (so Sālih) sii sa gagawii go so pamiliya (karoma) niyan (sa phmarataan iran) oriyen iyan na tankd dn a tharo'on ami ko wali (lolot) iyan a da' ami kamasa'i so kiabono'a ko pamiliya niyan, sa mataan a skami na disomala' a ithoman ami so pamikiran ami a marata'.* (an Naml 49).

Na kagiya magagawii na so siyaw kataw a mama na pphagayanan iran so Sālih sii ko masjid iyan ka mbono'on iran. Na minggolalan ko sogo'an o Allāh ﷻ na miaoma siran o Jibrīl na phiroropt iyan a manga olo iran sa miapolang siran.

«50» *Go minikmat siran sa ikmat (a so kambono'a iran ko Nabī Sālih), na inrn Ami so ikmat iran sa di' ran maggdam.* (an Naml 50).

Na sii ko oriyen ankoto a miaolawla na so pagtaw o Sālih a miamaratiaya on a mararani pat nggibo a kadakl iran na gianatan iran so ingd a tinaan a bankit a siksa'.

«66» *Na gowani a makaoma so sogo'an (siksa') Ami na piakalidas Ami so Sālih go so siran oto a piaratiaya iran so Allāh a pd iyan, sa nggolalan sa limo' a phoon Rkami, go phoon sa siksa' sankoto a gawii, ka mataan a so Kadnan ka na Skaniyan so lbi lawan a Mabagr a lbi lawan a Mabasng.* (Hūd 66).

Na oriyen o kiaganat o miamaratiaya sankoto a ingd, na sii ko ika dowa gawii, na so manga paras o pagtaw na mimbalo'y a mariga' i warna. Na sii ko ika tlo gawii, na miamakaitm dn so manga paras iran. Na oriyen oto na miakadansal kiran so mabasng a siksa' kiran o Allāh ﷻ.

Na siogo' o Allāh ﷻ so Jibrīl, sa antiyorn iyan so ingd ankoto a manga pananakoto a pagtaw sa biankit iyan siran sa biaklid iyan so lopa' iran.

«52» *Sa kaoto so manga walay ran a minidaropar sabap ko kiapanakoto iran (sa miasogat siran a siksa'), mataan a kadadalman oto sa disomala' a tanda' a pantag sa pagtaw a mata'o.* (an Naml 52).

Ayon ko *Fakhruddīn ar Rāzī*, na miaantiyor siran sa minggolalan sa matanog a sowara, sa da' magaga o kan'g iran so kasopiit iyan sa miapolang siran langon.

«41» *Na sininggawt siran o matanog a sowara sa minggolalan ko bnar na bialoy Ami siran a koyapr, na so siksa' na rk o pagtaw a salimbot a pananakoto.* (al Mu'minūn 41).

«67» *Sa sininggawt so siran oto a mianakoto o sowara a matanog na kiapitaan siran ko ingd iran a khipakaggpha a mapopolang a marrmpas.* (Hūd 67).

«84» *Na da' kiran makanggay a gona so nganin a phizokat iran.* (al Hijr 84).

«30» *Na andamanaya i kiaadn o siksa' Akn go so lalangan Akn?* «31» *Mataan a siogo'an Ami siran sa sowara a satiman na miaadn siran a datar o mikakayambr a ra'on a kayo o taw a komikibir ko kodal (o binatang)* (al Qamar 30-31).

«158» *Na sininggawt siran o siksa', na mataan a kadadalman oto sa disomala' a tanda', go da' maadn so kadaklan kiran a mapaparatiyaa* «159» *Na mataan a so Kadnan ka na disomala' a Skaniyan so lbi lawan a Mabagr a so lbi lawan a Masalinggagawn.* (as Shu'arā' 158-159).

So manga sabap ko kiaantiyora ko pagtaw o Thamūd

1. Sianka' iran so kaparatiyaa ko Allāh ﷻ, go da iran paratiyaa so manga sogo' sa mianatap sirn ko gii ran kandosa.

2. Da iran onoti so manga ndaowan o nabi ran, sa ba iran dn kinowa a kasablawan iran. Sa mithabowakar siran sa aya inonotan iran na so baya' a ginawa iran.

3. Sa inilay ran sa so manga akal iran na aya maporo'a di so manga ndao o agama a phoon ko Allāh ﷻ. Sabap roo na da iran paratiyaa so panolon kiran o nabī ran.

4. Aya inonotan iran na so manga sogo'an kiran o darowaka'a babay. Na so kabaya' iran sa babay na minisonggod iyan siran ko kadadag sa lialim iran so onta a phoon ko Allāh ﷻ. Sa miangpd siran a pagtaw sii ko pamikiran o siyaw kataw a manga baradosa a manga mama a kiasabapan oto sa kiapolang iran langon.

5. Sinditan iran so nabī Sālih go so manga taw a miamaratiyaa on sa marata', sa aya paratiyaa iran na siran i mapiya a di so nabi o Allāh ﷻ a siogo' iyan kiran.

6. Inikalk iran o ba kiran mapokas so kakayaan iran a pkhababaya' iran amay ka maratiyaa siran ko nabi a miakaoma kiran, sa piakalawan iran so babaya' ko doniya' a di so paratiyaa iran ko Allāh ﷻ.

7. Pindonsiyanan iran so sarig a inibgay kiran o Allāh ﷻ. Sa piamang-niyan iran so nabī Sālih sa mu'jizah a mapayag sa bontal a babay a onta a maogat a giyoto na sarig o Allāh ﷻ sii kiran ko oriyen o kiapakaoma niyan kiran na ba iran dn biono' sa lialim iran so kabnar iyan ko pakaig.

8. So onta a miakaoma kiran na kna' o ba iran rk, ka rk oto o Allāh ﷻ, a giyoto na pammgayan kiran so gatas iyan a pphakainom siran on sa dayamang kiran langon ka pkhaamplan iyan siran, na so kiabono'a iran on na aya dn a inantiyor iran na so kamapiyaan a lankap ko ingd.

9. Na so kadostaan o siyaw kataw a mama na tanto dn a miangosbo go lomiawan so karata' iyan. Sa miarambit iran so pagtaw iran a palaya siran dn kiabinasaan sabap ko kiaampil iran ko karataan ankoto a siyaw kataw a manga mama sa miapatot a romabray kiran so siksa' o Allāh ﷻ sa da' a matabiya'on a isa bo' a baradosa a pd iran.

MANGA PAKAIZA’

A. Smbag anka so phamakatalingoma a manga Pakaiza’

1. Anda i ribat a miatago’ sii ko katharo’ o Shaddād, so dato’ o pagtaw o Ad, a mianompang ko nabī Hūd: *Ba nka mapipikir a khagaga nka a kalankolobi nka rkami ko masa a skami na tanto a madakl i bilangan go mabagr kami?*
2. So pagtaw o Ad na piangni ran a itana’ kiran dn so siksa’ o Allāh ﷻ. Na atonaa i paparangayan iran a khiropa ini?
3. Gowani a mailay o pagtaw o Ad so gabon o siksa’ a miakaoma ko da pn kapakaoma o mabagr a sobosobo, na pitharo’ iran a: *Giya’i so gabon o oran*. Arga’ anka so manga katharo’ iran sii ko sindaw anka’i a ayat a: *Adn a manga mata iran a di ran miphangilaylay, go adn a manga tangila iran a di ran miphamakin’g*. (al A’rāf 179).
4. Antonaa i khabaloy a sabap a rk o Qur’ān a gii niyan pakandayagaan so miaantiyor a pagtaw o Ad go so kayo o korma a khikaaarat a marrmpas?
5. Ropaan ka so manga mu’jizah o nabī Hūd.
6. Antonaa i tanda’ a minioma skaniyan anka’i a manga taw sabap sa kazankaa iran ko nabī Sālih?
7. Antonaa a sosen a mu’jizah i piangni o da pamaratiaya a phakapoon ko nabī Sālih?
8. Ropaan ka so gatas a pphakiinom a ipmbgay ko pagtaw o Sālih a pphakapoon ko babay a onta.
9. Antonaa i ongangan o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo’ a bigan iyan so pagtaw o Thamūd sa taalik a tlo gawii ko da iran pn kaantiyor?
10. Sii ko ayat a: *Giya’i so kigobaran ko manga walay ran sabap ko kiapanakoto iran, sa mataan a kadadalman oto sa tanda’ a rk a pagtaw a adn a kata’o niyan*, (Naml 52), aya sabap o kiaantiyor o pagtaw o Thamūd na inibgay a skaniyan so kiasanka’ iran sa lomialim siran. Ba so kiaantiyor a pkhisogat ko manga taw imanto a masa na ba onga oto o gii ran kanggolalwla sa manga rarata’?
11. Andamanaya i kazmbag anka ko pakaiza’ o pagtaw o Thamūd a: Ba kami pharatiaya sa tohan a so di aki skaniyan khailay?

B. Pno’ anka so manga awasawas (go’ang)

1. Mataan a so Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo’ na kinowa niyan a sagintas ko limo’ a inibgay niyan ko pagtaw o Ad ka an oto kasabapi sa kapakathanod iran sa makanaw siran phoon ko
2. Isa a sabap a kiaantiyor o pagtaw o Ad na so a miailay ran roo a so salakaw kiran na manga bababa’ a taw, go isa pn a sabap na so a miaadn oto a sabap ko kala’ o kakawasaan iran.

3. So pagtaw o Ad na miaola' siran ko kaparatiayaa iran ko nabī Hūd minsan pn pkhailay ran so mu'jizah niyan, na sabap roo na inantiyor siran sa minggolalan sa mabagr a sobosobo a endo'. Giyankoto a endo' na bithowan sa (mabagr a sobosobo) sii ko Soti a Qur'an.
4. So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na tindo' iyan so Sālih sa bialoy niyan a nabi gowani a skaniyan na ragon.
5. So babay a onta a mu'jizah a miakapoon ko lakongan na pitharo' iyan a:
6. Sii ko oriyan o kiabono'a iran ko onta na so pagtaw o Thamud na sianka' iran o ba iran onoti so pagita' a phoon ko pagtaw o Salih, sa aya pn a pitharo' iran na:

C. Pili' anka so ontol a smbag phoon sankā'i a phamakatalingoma a phamili'an

1. **Anda ko phamakatalingoma i kna' o ba paparangayan o pagtaw o Ad?**
 - A. Phringasaan iran so malobay go so da' a bagr iyan a manga taw sa ipphaka-piya oto o ginawa iran.
 - B. Tanto siran a makasasawit sa kang-gayagomaya' go kathabowakar.
 - C. So manga poso' iran na mimbaloy a miakatgas sa imbaloy siran a pagtaw a mababaya' sa morka' go kaplalalalim.
 - D. Miaadn siran a tanto a manga kawasa a adn a manga asinda iran a manga kakarik i onga go adn a ithataataar iran a manga anggor.
2. **Sii ko onaan o da pn kaantiyora ko pagtaw o Ad na miakakowa siran dn sa lalangan a phoon ko nabi Sālih.**
Anda sankā'i a manga lalangan i di pd sankoto a manga pagita'?
 - A. So bowalan iran a pakaig na miati, na so mapiya a asinda iran a Iram na mialayon sa miagankil.
 - B. So manga karoma iran na di pmbaba-bawata' ko miathay dn a manga masa.
 - C. Miagintaw siran a tanto siran a tataonn sa da' a khakan iran.
 - D. Siran na khasogat siran o mabagr a sobosobo a endo'.
3. **Anda sankā'i a phamakatalingoma i di pd ko manga sarat a so sioladan ska-niyan o pagtaw o Ad?**
 - A. Adn a ginawa iran a di tolangd a sabap roo na di niyan khagaga o ba niyan mapgs so manga kabaya' iyan.
 - B. Da' iran dn pamikira so Allāh ﷻ sa ba iran panalamati ko kinibgan iyan kiran ko asinda a Iram, adn a manga pipiya i paras a manga walay ran, go so manga pd a limo' a inibgay kiran o Allāh ﷻ, na da iran dn oto panalamati ko Allāh ﷻ.
 - C. Sinikasa' iran so nabi a siogo' kiran o Allāh ﷻ sa minggolalan sa radiyam a kiaringasaa iran on.
 - D. Mimbaloy siran a manga takabor, sa da iran panalamati so limo' kiran o Allāh ﷻ, sabap roo na piphapakaito' iran so sogo' kiran o Allāh ﷻ.

4. Anda sanká'i a phamakatalingoma so kna' o ba aya sabap a so pagtaw o Ad na sianka' iran so kaparatiayaa ko Allāh ﷻ minsan pn maaadn dn so madakl a manga lalangan a phoon ko Allāh ﷻ:
- A. Siran na thgln sa kibagakn iran ko manga galbk a isasapar a mataan a khabgan iyan siran sa kasosoat opama o tiarima' iran so paratiaya.
 - B. Di ran khagaga so kitatarosn iran o galbk iran sa kakowaa ko pirak sa mokit sa kna' o ba khapakay a manga okit.
 - C. Di ran khagaga so kasiksaa iran ko manga lolobay a taw go manga mrmr sa pantag ko mattndo' a ipphakapiya o manga ginawa iran go so kanggalbk sa marata'.
 - D. Miaphakada' iran so mala' a asinda iran a Iram go so manga salakaw a limo' a makokowa iran opama o tiarima' iran so paratiaya.
5. So nabi Hūd na miatatap dn ko kapndolona niyan ko pagtaw niyan sa kaparatiayaa iran ko Allāh ﷻ sa taman dn ko kaposan a kotika' minsan pn miapakatokaw skaniyan dn sa so pagtaw niyan na khaantiyor siran. Anda ko phamakata-lingoma a kaposan i di pnggalbk anka'i a pagtaw o Hud?
- A. So nabi Hūd na sii sa paganay na pphagarapn iyan sa so pagtaw niyan na tarimaan iran so paratiaya go malinding siran ko kaantiyor.
 - B. So nabi Hūd na kiababayaán iyan so pagtaw niyan go sila' iyan siran.
 - C. So nabi Hūd na tanto a makalimoon sa taman sa da niyan matarima' so kabinasaan a minisogat ko pagtaw niyan.
 - D. Pizimalaw niyan a kagagaa niyan ko galbk iyan ko kipndolonn **nyan ko Allāh ﷻ sii ko pagtaw niyan sa taman dn ko kaposan a mapontok a masa.**
6. Anda ko phamakatalingoma i kna' o ba paparangayan o pagtaw o Ad go so Thamūd?
- A. Dowa siran na palaya siran manga kawasa a pagtaw a bigan siran o Allāh ﷻ sa maolad a kakawasaan.
 - B. Dowa siran na mimbaloy siran a marata' a pagtaw a barasanka' sa taman sa mimbaloy siran a miaola' siran ko kailaya iran ko karataan o manga galbk iran go so mabasng a waraan iran.
 - C. Dowa siran na ipphagambog iran so pangababagr iran ko kambabalay sa manga timan a matibay a manga torogan.
 - D. So dowa a bangnsa na mialing siran ko isa a kalopaan go miakanggona siran ko ndatar a pkhapoonan o kaoyagan iran.

7. **Anda ko phamakatalingoma i da' misogat ko pagtaw o Thamūd ko onaan o da iran pn kaantiyor?**
 - A. So manga paras iran na miamansi'.
 - B. So rogo' na mimbawat sii ko darpa' a kiadapo'an o babay a onta.
 - C. Piamikir iran so kambono'a iran ko nabi Sālih.
 - D. So ig sii ko manga bowalan iran na mimbaropa sa mariga' a rogo'.

8. **Giyanka'i a pagtaw o Thamūd na kiababayaan iran so nabi Sālih ko onaan o da niyan pn kanabi, sa taman sa ibbtad iran sa skaniyan i olowan iran. Na sii ko oriyān o kiaphooni niyan sa pndolonn iyan siran makapantag ko agama a tawhīd a kapakaisaisaa ko Allāh ﷻ na sinditan iran skaniyan sa skaniyan na bokhag a aya bo' a sosoatn iyan na so ginawa niyan. Na antonaa i khitōro' anan makapantag kiran?**
 - A. Miasopak iran so manga ginawa iran sabap ko da iran kaparatiaya, so kiasanka iran o ba iran tarimaa so paratiaya ko tawhīd go so manga ndaowan o nabi Sālih.
 - B. Na sabap roo na skaniyan na sianka' iyan so paratiaya iran, sa kiababayaan iran so nabi Sālih sa mabasng.
 - C. Piaratiaya iran sa so nabi Sālih na masogat a sosen a sakit sa mimbaloy skaniyan a masosogat a pangalintawan.
 - D. Miatankd iran a mataan a so miaona a pamikiran iran ko Sālih na ribat.

9. **So katharo' o da pamaratiaya a: *Da' ka a rowar sa mama a masosogat a kata'o a sihir*, (as Shuara' 253) na tanda oto o phakaoma a manga pamikiran o pagtaw o Thamūd makapantag ko nabi Sālih.**
 - A. Mianagipoon siran ko kiararangiti ran ko nabi Sālḥ.
 - B. Piaratiaya iran a mataan a so nabi Sālih na aya bo' a awid a akal iyan na so kamapiyaan o ginawa niyan.
 - C. Piaratiaya iran a mataan a so nabi Sālih na mama a bokhag.
 - D. Piaratiya iran a mataan a so nabi Salih na miphlano sa kabaloy niyan a olowan o pagtaw niyan.

10. **Anda ko phamakatalingoma i kna' a sabap ko so pagtaw a di phanalamat ko pagtaw o Thamūd na piangni ran so kabono'a ko babay a onta a mu'jizah"**
 - A. So onta na ininom iyan langon so ig sa da' a liamba' iyan on a khainom o manga pd a binatang.
 - B. Adn a kawan iran sa oba ba dn so Onta na panathabn iyan langon so otan ko tathaba' na so manga pd a binatang na khabinntay siran ko piligro ko kap-hatay ran a ongos.
 - C. So manga taw a pzimba sa barahala na di siran mapaparo ko kapkhailaya iran ko onta a skaniyan i tanda' ko mu'jizah a so piayag skaniyan kiran o nabi Sālih,
 - D. So babay a onta na bialoy niyan so manga pd a binatang a di siran mapaparo sii ko tathaba' sa ppharan'gn iyan siran.

11. So olowan anka'i a isa kaloks a so Janda go so mangatotoa a manga taw na magaan a kiatarimaa iran ko paratiaya kagiya mailay ran so mu'izah a so piayag skaniyan o nabi Sālih. Na antonaa i paratobowan o mu'jizah a kha-payag iyan anan?

- A. So mu'jizah na khagaga niyan so kaoyati niyan ko manga taw a siran oto so mapiya i kapamimikiran a so da' kapraradi o di ran kapharatiaya a katharimaa niyan ko paratiaya.
- B. So mu'jizah a so inibgay skaniyan o Allāh ﷻ sii ko manga oripn iyan a manga nabi na khaparo a kabaloy niyan a manga okit sa katoro' o salakaw a manga taw.
- C. So mu'jizah na di kalalayaman a rinayagan a aya bo' a phakasabot on na so manga taw a malantas i pikir go gdagda'.
- D. So mu'jizah na maphangnda'o niyan so siran oto a adn a matatago' a maito' a paratiaya sii ko manga poso' iran.

12. Apiya pn so saiyaw a manga mama a miabono' iran so onta na so kalangowan o pagtaw ko bangnsa o Thamūd a siran na manga kafir na miaantiyor siran. Anda ko phamakatalingoma i di' skaniyan sabap anka'i?

- A. Da ko manga salakaw a manga taw a pd ko pagtaw o Thamūd i ba niyan pinggalbk so karn anka'i a siyaw a manga mama a lomialakaw siran sa kaphakaasobraa iran ko galbk iran a marata'.
- B. Sabap sa so karata' o galbk go so kaphakabinasa ankoto a siyaw kataw a manga mama na mimbaloy a tanto a mala' na so Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na inantiyor iyan so manga salakaw kiran a pd iran a miaantiyor.
- C. So pagtaw o Thamūd na kiatiokopan siran go miasoat siran ko plano a kambono'a iran ko onta, sa biagr iran ankoto a siyaw kataw a manga mama, na sabap roo na miapatot kiran so mabasng a siksa' ka pd siran ko miono' ko onta sa misabap ko kiapa-kaayon iran ko kambono'a on.
- D. Opama bo' ka so Allāh ﷻ na da niyan antiyora ankoto a pagtaw o Thamūd na pmbaloy siran sii sa oriyan a pithamanan a manga rarata' i galbk sa datar sa karata' o siyaw kataw a manga mama, sa datar o ba siran dn i miono' ko onta a pinggolom ao siyaw kataw a mama.

SO NABĪ
İBRĀHĪM
Alayhi as Salām

SO NABĪ
İSMĀİL
Alayhi as Salām

SO NABĪ
İS'HĀQ
Alayhi as Salām

SO NABĪ IBRĀHĪM
Alayhi as Salām

SO NABĪ ISMĀĪL
Alayhi as Salām

SO NABĪ IS'HĀQ
Alayhi as Salām

So nabı Ibrāhīm, *Alayhi as Salām*

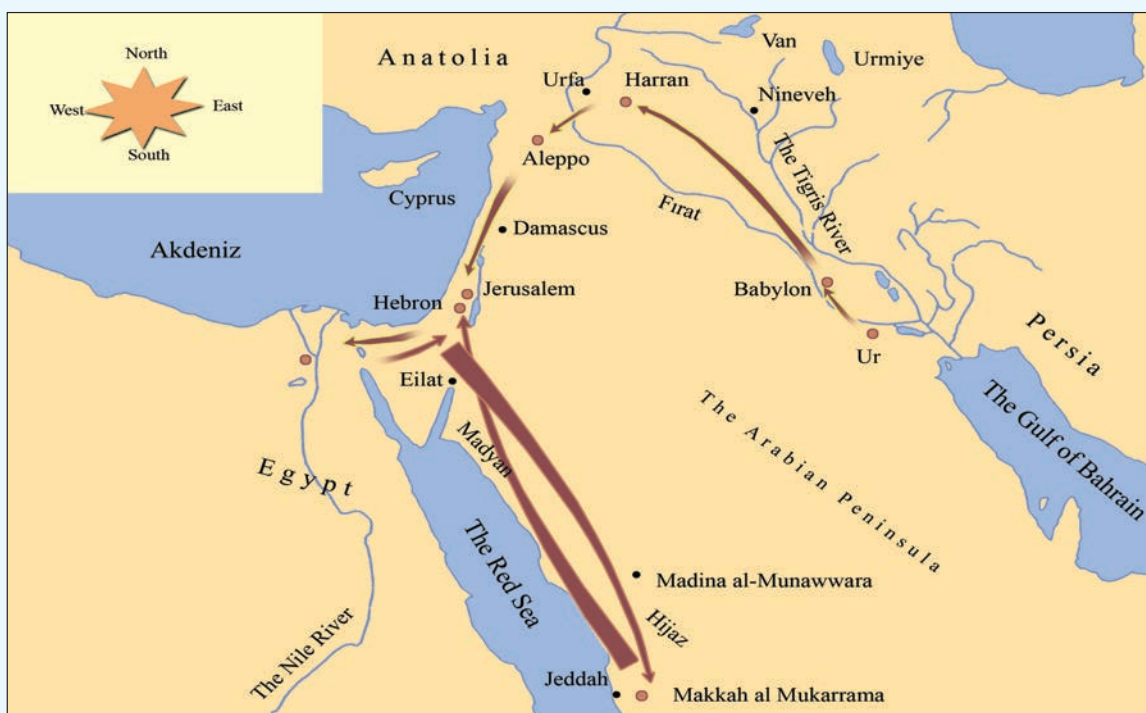
So nabı Ibrāhīm na inimbawata' sii ko lopa' a pagltan o dowa dorog a lawasaig a *Tigris* go so *Euphrates*, sii ko sbangan a ingd a Babylon (Irāq).

Ayon ko mapiya a thothol, na aya ama' iyan na so *Terah* a skaniyan na sanang a mapaparatiaya. Na so kiawafat o *Terah*, na so ina' o Ibrāhīm na miapangaroma o *Azar* a pagari o *Terah*, na so *Azar* na pasisimba sa barahala, sa skaniyan i miapagamaama' o Ibrāhīm. Ayon ko isa a thothol na so *Terah* na isa a ngaran o ama' o Ibrāhīm, na so kiambaloy niyan a pzimba sa barahala na kiasambi'an so ngaran iyan sa *Azar*.

Ayon ko thothol o Imām as Suyūtī, a miakapoon ko Ibn Abbās, na so *Azar* na kna' o ba ama' o Ibrāhīm ogaid na bapa' iyan.

So nabi Ibrāhīm na skaniyan i makalalawan ko langowan a kaadn ko oriyon o nabi Muhammad ﷺ, alayhi as salam,. So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na iniporo' iyan so btad o Ibrāhīm gowani a kowaan iyan skaniyan a bolayoka' iyan (khalīl), sabap roo na bithowan skaniyan sa Bolayoka' o lbi lawan a Makalimo'on "Khalīl ar Rahmān", Na so manga kitab a initoron on na binilang sa sapolo' a manga pandangan, ika dowa a grar iyan na skaniyan na ama' o manga nabi (Abū al Anbiyā').

Na aya wata' iyan na so Ismail, *Alayhi as Salām*, go so Is'hāq, *Alayhi as Salām*. Na so nabi Muhammad ﷺ na miakaoma a sii makababa-ngnsa ko Ismāīl, na so bangnsa a Isrāīl (yahūd) na sii siran makababangnsa ko nabi Is'hāq.

Na so nabi Ibrāhīm na siogo' sii ko manga taw sa *Chaldan*.

Na aya dato' o manga taw a *Chaldeans* na so *Nimrod*, a skaniyan sii sa asal na maontol a olowan. Na so manga taw niyan na mialayam siran ko kapzimba iran sa manga bitoon go manga barahala. Na gowani a makala' so ndato'an o *Nimrod* na mimbaloy skaniyan a takabor sa mimbaal skaniyan sa barahala niyan sa pitharo' iyan ko pagtaw niyan a:

“Sakn so tohan niyo na simbaa ko niyo”.

Inaloy o ayat o Qur'ān so makapantag on sa:

﴿258﴾ *Ba nka da' mailay so taw (so Nimrūd) a miakindng'ga' (phawala') sii ko Ibrāhīm sii ko (kaaadn o) Kadnan iyan, a inibgay ron o Allāh so kadato', gowani a tharo' on o Ibrāhīm a, aya Kadnan ko na so Pphangoyag go pmbgay sa kapatay, na pitharo' iyan a sakn na phakaoyag ako go phakapatay ako, na pitharo' o Ibrāhīm a, mataan a so Allāh na ipthalingoma Niyan so alongan phoon sa sbangan na talingomaan ka a phoon sa sdpan (pakasbang anka sa sdpan) na miamansi' so kāfir (sa diyaag) na so Allāh na di' niyan thoro'on (di niyan mbgan sa tanda' a mapayag) so pagtaw a lalim (pananakoto).* (al Baqarah 258).

So ayat na piakisabotan iyan rkitano so kitataralo o kasasanka' o *Nimrod*, sa di skaniyan phanalamat ko manga limo' a makokowa niyan a inibgay ron o Allāh ﷻ.

Ayon ko isa a thothol na so *Nimrod* na mithataginp sa isa a gawii a miailay niyan a isa a sindaw ko langit a kialankoloban iyan so ranti' o alongan go so sindaw o olan.

Sii sa isa a thothol na adn ko a miakaoma on a sakataw a mama na miaagaw niyan on so kadato' iyan, sa inipaps iyan skaniyan sii ko lopa'. Na kagiya makanaw na miakandamar a akal iyan ko taginpn iyan, na linimod iyan so manga parimar iyan a manga pamimi-toon sii ko marigay niyan na pianothol iyan kiran so taginpn iyan, na pitharo' iran on a:

Adn a phakaoma a bago a agama. Na so taw a magawid on na ikhayambr iyan so kadato' oka sii ko lopa', sa pananggila ka sa mabagr sa sopak on.

Na sabap roo na inisogo' o *Nimrod* a langowan a giiimbawata' a mama na pphakibono' iyan, ka an iyan masigoro a da' a phaka-agaw ron ko kadato' iyan.

Na mararani magatos nggibo a wata' a inimbawata' a palaya dn miangabobono' sankoto a masa niyan.

Na sii sa isa a masa na so ina' o Ibrāhīm na inikaogat iyan so Ibrāhīm, na sii ko masa a miakarani dn so kapmbawata' iyan na pitharo' iyan ko karoma niyan a so *Azar* a:

Song ka ko simbaan o manga pananakoto na pamangnin ako nka ko tohan iran. Sa amay ka mbawata' ako sa wata' a mama, na pagwitn akn skaniyan roo. Na wit anka so wata' akn ko *Nimrod* ka an iyan masombali'. Sa aya khaonga oto na phakala' so pankatan ka on ka khagdam iyan a magiikhlas ka on.

Na sii ko oriyan o kiasong o *Azar* ko simbaan sa inipamangni niyan so karoma niyan, na inimbawata' so Ibrāhīm. Na so ina' iyan na mamantk dn a inwit iyan skaniyan sii sa isa a girb na tiago' iyan on.

Na gowani a mbalingan so *Azar* sa walay ran, na pitharo' iyan on a so wata' iyan na inimbawata' iyan a tanto a malobay go miawafat skaniyan.

Na anda dn i kaawa o *Azar* sa walay, na lomalakaw mambo' so ina' iyan na songowan iyan so wata' iyan a Ibrāhīm sa pakasoson iyan.

Na adn a manga masa a miailay niyan a so Ibrāhīm na pzosowan iyan so manga kmr iyan.

Ayon ko isa a thothol, na so malaikat a Jibrīl na phagododan iyan sa gatas go timk a korma so manga kmr iyan sa aya niyan pzoson. Miapanothol a sii ko oriyan o Ibrāhīm na miatonay niyan so kawawata'i ron sii ko sold o girb, na pianagipoonan iyan so kipphanolonn iyan ko kapakaisaisaa ko Allāh ﷻ.

Giitharo'on o ayat o Qur'ān, a pd sa maana niyan, a:

Go sabnsabnar a inibgay Ami ko Ibrāhīm so toro'an iyan (rushdahu) ko da niyan pn kanabi, go adn Kami ron a katawan Ami. (al Anbiyā' 51).

Na aya maana o “rushd” na so kakhagagaa niyan ko kapakazng-gayaa niyan ko ontol san ko ribat.

Na aya miaona sankanan a “rushd” na so Ibrāhīm na miakowa niyan so madakl a kamataan an a phoon ko Allāh ﷻ go okit a toro'an ko lalan o kapakaisaisaa ko Allāh ﷻ (tawhīd), minsan pn da' a miaparoli niyan a barasa' odi' na sinanad a nda'o ko manosiya'.

So Allāh a Mahasoti a Maporo' i Kadnan ko

Pitharo' o Allāh ﷻ sankaya a manga ayat makapantag ko Ibrāhīm, a pd ko maana niyan, a:

﴿76﴾ ***Na gowani a libotngan skaniyan o gagawii (so Ibrāhīm) na miailay niyan a bitoon na pitharo' iyan a giya'i so Kadnan ko, na gowani a somdp na pitharo' iyan a di ko khababayaana so pphangaada a phzdp.*** (al An'ām 76).

﴿77﴾ *Na gowani a mailay niyan so olan a mamomotayag, na pitharo' iyan a giya'i so Kadnan ko, na gowani a somdp na pitharo' iyan ibt ka amay ka di' ako toro'on o Kadnan ko na tankd a khabaloy ako dn a pd o pagtaw a khikadadadag* ﴿78﴾ *Na gowani a mailay niyan so alongan a somsbang na pitharo' iyan a giya'i so Kadnan ko giya'i i makalalawan sa kala', na gowani a somdp na pitharo' iyan a hay pagtaw akn mataan a sakn na angiyas ko nganin a ipphanakoto niyo.* (al An'am 77-78).

﴿79﴾ *Na mataan a sakn na iniadap akn a paras akn sii ko miadn ko manga langit a go so lopa', a magiinontolan ako (hanifa)* ³³, *go di ako pd ko manga pananakoto.*³⁴ (al An'am 79).

Na so kamataan a inaloy ankaya a manga ayat na katii:

So Ibrāhīm na pphakitanodan iyan sankoto a manga taw a pphamanimba siran sa salakaw ko Allāh ﷻ a mataan a so okit iran na ribat go so paratiaya iran na di bnar.

Ioman roo, a giyanaka'i a manga iringa' na pphayagn iyan a nggolalan ko kapamimikiran, na oman i isa a taw a adn a akal iyan na khagaga niyan a makowa niyan so kamamataani ko Allāh ﷻ go so manga sifat iyan sa phakasonggod on ko kapharatiayaa niyan ko Allāh ﷻ.

Giyanan i sabap a so paganadan o *al Māturīdī* ko kaosara ko pamikiran na aya tindg iyan ko pagtaw a da siran maoma o Islam, na tatap siran dn a pagizaan siran o Allāh ﷻ ko makapantag ko paratiaya iran on sabap sa so akal iran na khagaga niyan so kasabota niyan ko kaiisaisa o Allāh ﷻ a miangadn, sa datar o kiarota on a pandapat o Ibrāhīm sa miatoon iyan so Allāh ﷻ a isaisa a da' a sakotowa' iyan sabap ko kalantas o pamikiran iyan.

So Kinipanolonnn iyan ko Tawhīd

So Ibrāhīm na miagaga niyan so kiatoona niyan ko Kadnan iyan sa minggolalan ko kiapamimikiran iyan sa taman sa siabot iyan so kamataan a phoon ko Allāh ﷻ, sa miakaliwanag on so btad o langowan taman. Sa inphoonan iyan so kipphanolnn iyan ko *tawhīd* sa sii niyan dn pimbkasan ko ama' iyan a so *Azar* sa okit a mananaw, sa pitharo' iyan on a:

﴿42﴾ *Gowani a tharo'on iyan ki ama' iyan a hay amakolay ino nka pzimbaa so nganin a di' phakan'g go di phakailay go da' a khibgay niyan rka a mlk bo' a shayi'.* (Maryam 42).

﴿43﴾ *Hay amakolay! mataan a sakn na miakaoma rakn so kata'o a da' rka makaoma, na onoti ako nka ka toroon akn ska sa lalan a mapiya* ﴿44﴾ *Hay amakolay! di' nka pzimbaa so Shaytān ka mataan a so Shaytān na miaadn ko lbi lawan a Makalimoon a somosopak On.* (Maryam 43-44).

﴿45﴾ *Hay amakolay! ikhalk akn o ba ka masogat a siksa' a phoon ko lbi lawan a Makalimoon na mabaloy ka ko Shaytān a salinggogopa'.* (Maryam 45).

Na sabap roo na kiararangitan so ama' iyan a *Azar*, sa pitharo' iyan a:

﴿46﴾ *Na pitharo' iyan (so ama' iyan) a ba nka pkhagowadn so manga tohan akn hay Ibrāhīm, ibt ka amay ka di' ka tomarg na tankd a radiamn akn ska dn go awa'i ako nka sa mathay a masa.* (Maryam 46).

Na simbag o Ibrāhīm so ama' iyan a *Azar* sa mananaw a katharo' a:

«47» *Na pitharo' iyan a so kalilintad na sii rka sa iphamangni akn ska sa rila' ko Kadnan ko (giyanan so kapasadan o Ibrāhīm a iphamangni niyan so ama' iyan sa karilaan o Allāh, na gowani a katokawan iyan a si ama' iyan na kāpir na inangiyasan iyan) ka Skaniyan na Adn rakn a Somasakaw.* (Maryam 47).

Oriyan oto na inipamangni niyan so ama' iyan sa karilaan skaniyan. Ogaid na so pangi niyan on na da' matarima', sabap sa so ama' iyan na rido'ay o Allāh ﷻ.

A gowani a masabot oto o Ibrāhīm, na initarg iyan dn so kipphama-ngnin iyan ko ama' iyan, ka kagiya so miaratiaya na da' a kabnar iyan sa ba niyan pamangnin sa karilaan so taw a kāfir ko Allāh ﷻ mapiya pn i kadazg iyan on sa bangnsa.

So Qur'ān na piakitokawan iyan rkitano so makapantag roo:

«113» *Da' maadn a rk o nabī go so siran oto a piaratiaya iran so Allāh, o ba iran pamangnin sa rila' so manga mushrik, apiya pn manga dadazg iran ko oriyan o kiapayag iyan sii kiran a mataan a siran i khi manga rk ko malagindab a apoy a (Jahīm).* (at Tawbah 113).

«114» *Na da' maadn so kinipamangnin sa rila' o Ibrāhīm ko ama' iyan a rowar sa sabap sa kapasadan a inidiyandi' iyan on (gowani a pagawaan iyan si ama' iyan na pitharo' iyan on a iphamangni niyan sa rilaan skaniyan o Allāh), na gowani a mapayag on a skaniyan (a ama' iyan) na rido'ay o Allāh na inangiyasan iyan, ka mataan a so Ibrāhīm na disomala' a parrgo (sa kalk sii ko Allāh) a matigr.* (at Tawbah 114).

So nabi Ibrāhīm na riasng iyan si ama' iyan go o pagtaw niyan sa pphakatadmn iyan siran ko kariribat o panarima' iran a khakafir siran, sa gii niyan tharo'on a:

«52» *Gowani a tharo'on iyan ki ama' iyan go so manga pagtaw niyan a antonaa anka'i a manga barahala a so aya niyo dadarktan (a pzimbaan iyo).* (al Anbiyā' 52).

Na simbag skaniyan o pagtaw niyan sa pitharo' iran a:

«53» *Na pitharo' iran a miatoon ami so manga apo' ami a aya iran pzimbaan (na sinmba mi mambo' ka ganat o manga apo' ami).* (al Anbiyā' 53).

Na sii ko oriyan oto na so giiran kambitiara'i na miaadn ko pagltan iyan go si ama' iyan go so manga taw niyan:

«54» *Na pitharo' iyan a sabnsabnar a miaadn kano skano go so manga apo' iyo sa kadadag a mapayag.* (al Anbiyā' 54).

«55» *Na pitharo' iran a ba nka rkami minioma so bnar antaa ka ba ka pd ko giimagizawizaw*
 «56» *Na pitharo' iyan a aya Kadnan iyo na so Kadnan o manga langit go so lopa' a so inadn Iyan siran, go sakn sii rkano sankoto na pd o manga somasaksi'.* (al Anbiyā' 55-56).

Na miatatap so Azar a pphangmbaal sa barahala sa pantag sa pkhikowa niyan sa kaoyagan ko gii niyan on kaphasaa. Na so manga pd a manga wata' o Azar na pphamantogn iran so manga barahala go phagogop siran ko gii ron kaphasaa.

Na so nabī Ibrāhīm na pphangiktan iyan so manga barahala sa pthoyokn iyan ko kaphagwita on sa padi'an sa okit oto a kapphaka-dapanasa niyan kiran. Na ipzomk iyan so manga olo o barahala sii ko ig sa gii niyan tharo' on a:

Imanto na tanto ka a pkhawaw na inom ka sa ig.

So Ibrāhīm na piaminasa niyan so manga barahala

So bangnsa a *Cahlrdean* na gii siran thimo' sa makaisa ko oman saragon ko liyo o ingd iran sa kapzlaa iran ko manga barahala iran.

Na pitharo' o *Azar* ko Ibrāhīm a:

“Onot ka a pd ami imanto sa pphakaradiyaan tano’

Na lomialakaw siran na so kiawatani kiran. Na mimbaal so Ibrāhīm sa daawa niyan sa di niyan kapagonot sa pitharo' iyan a skaniyan na masasakit sa komisoy na somiong ko simbaan iran, na sii ko sold o simbaan na ndodon so manga barahala a adn a phoon on sa pirak, galang go kayo. Na so pangnnkn na e'e'natn ko hadapan iran sa pantag sa kapakakowa niyan sa barahalalah. Na so mala' ko barahala na inmbaalan a phoon sa bolawan sa pakaoontodn iran ko panggaw. Sa pakandiditarn iran sa pirak go adn a sankad iyan a ibabatog ko olo niyan.

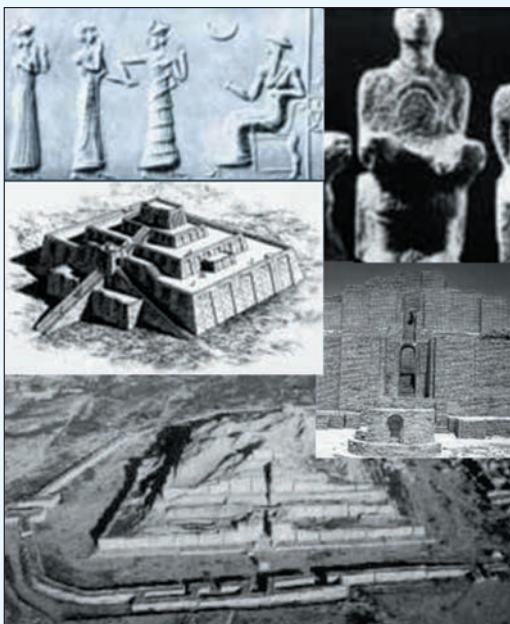
Na kominowa so Ibrāhīm sa parkol (patok) na pingggba' iyan so langowan o manga barahala sa lipas iyan on so lbi a mala' ko manga barahala sa da niyan binasaa, na inisadang iyan so parkol sii ko lig iyan.

Na kagiya magabi na so manga *Chaldean* na miakaoma siran sii ko simbaan iran ko kialiyi iran ko ingd iran a mikhariyala' siran, na kiatkawan siran kagiya mailay ran so miambtad o manga barahala iran, na miatharo' iran a:

Da' a makapnggolawla sank'a'i a rowar ko Ibrāhīm.

Na philoba' iran so Ibrāhīm na inizaan iran sa: Ba ska i minggu-lawla sii? Na so Ibrāhīm na simbag iyan siran sa pitharo' iyan a:

So mala' ko manga barahala ka di niyan kabaya' o ba adn a pzimbaan a pd iyan a barahala. Sabap roo na pkhararangitan skaniyan. Na aya pianinggaposanan oto na piaminasa niyan so manga pd iyan a barahala sa inosaran iyan siran sa parkol a so isasambir iyan ko lig iyan. Na o khabaya'i niyo na ino niyo di pagiza'i skaniyan, ka an iyan rkano mapanothol so miasowasowa'.

Na pitharo' o manga taw a barasimba sa barahala a: So manga barahala na di siran makapthataro'.

Na pitharo' kiran o Ibrāhīm a:

Amay ka ba giyanan, na siran na manga llmk a kaadn, a di siran makapthataro' go di ran khalinding so manga ginawa iran, na di kano iran pn khalinding, na ino niyo siran pzimbaa, ba da' a manga akal iyo!

Na so miasowa' na pianothol skaniyan o manga ayat o Qur'ān sa datar aya:

﴿91﴾ *Na somiyong ko manga katohanan iran na pitharo' iyan a ba kano di' phakakan* ﴿92﴾ *Antonaa i btad iyo a di' kano makaptharo'* ﴿93﴾ *Na biantak iyan siran sa piroropt iyan siran sa mabasng.* (as Saffāt 91-93).

«58» (na so kiaipos iran) na bialoy niyan siran a mazasaro^{pt} inonta bo' so mala' ko barahala ka kalokalo o ba iran pangndodi (sa kaizaan iran) «59» (na kagiya mailay ran so kiazaro^{pt} iran) Na pitharo' iran a antaa i taw a minggolawla sank'a'i (a kiapaminasaa) ko manga katohanan tano a mataan a disomala' a skaniyan na pd ko manga salimbot. «60» Na pitharo' iran a mian'g ami a mangoda a phagalowin iyan siran (sa kapamagita') a aya ipmbtho ron na so Ibrāhīm «61» Na pitharo' iran a kowaa niyo skaniyan ko kailay o manga taw ka o ba iran zaksii (a skaniyan i miakaolawla) «62» Na pitharo' iran a ba ska i minggolawla sii ko manga katohanan ami hay Ibrāhīm «63» Na pitharo' iyan a; Di', ogaid na aya minggalbk on na so mala' kiran sa iza'i niyo siran o makaptharo' siran. (al Anbiyā' 58-63).

«64» Na miakandod siran ko manga ginawa iran (sa kiabnaran siran a so barahala na di makaptharo') na pitharo' iran a mataan a skano na skano so manga salimbot³⁵ «65» Oriyan iyan na mindod siran ko kasasanka' (sa da iran tarimaa so bnar sa pitharo' iran a) sabnsabnar a katawan ka a di' ya'i makapthataro' «66» Na pitharo' iyan a ba niyo pzimbaa so salakaw ko Allāh a so da' a khibgay niyan rkano a gona a mlk bo' go di' kano niyan khabinasaan «67» Sianka' akn skano, go so pzimbaan iyo a salakaw ko Allāh, na ba niyo di' maphamimikiran (so kariribat o pamikiran iyo). (al Anbiyā'. (64-67).

Oriyan o kian'ga iran ko katharo' o Ibrāhīm, na so manga barasimba sa barahala na miatankd iran a so Ibrāhīm i miaminasa sankoto a manga barahala iran, na siabot iran a so Ibrāhīm na pphakatanodn iyan so manga pamikiran iran a madadadag ko kapzimbaa iran ko manga barahala iran, na kiararangitan siran sa mimaratabat siran sa pitharo' iran a panindgn iyo so manga katohanan iyo a kiabinasaan o Ibrāhīm.

«68» Na pitharo' iran a totonga niyo skaniyan sa tabangi niyo so manga katohanan iyo amay ka pnggolawlaan iyo. (al Anbiyā' 68).

So Ibrāhīm na inibatog iran ko miphalaw a itagon sa thotongn iran skaniyan

So pagtaw a barasimba sa barahala na piakatokaw iran so dato' iran a *Nimrod* makapantag ko pinggalbk o Ibrāhīm, na piakadarpa' o *Nimrod* so Ibrāhīm. Sa aya adat o manga taw na pzjud siran ko *Nimrod*, na so kiapakaoma o Ibrahim na da sojud ko *Nimrod*.

Inizaan skaniyan o *Nimrod* o ino da skaniyan sojud sii rkaniyan? Na somimbag so Ibrāhīm a:

Di' ako zojud ko salakaw ko isa a inadn ka niyan go sakn.

Inizaan skaniyan o *Nimrod* a:

Antawaa i tohan ka? Somimbag so Ibrāhīm a:

Aya tohan akn na so Allāh ﷻ, a pmbgay sa kaoyag go kapatay. Pitharo' o *Nimrod* a:

Sakn na phakabgay ako sa kaoyag go kapatay, sa inidarpa' on a dowā kataw a mama na biono' iyan so isa on na inibagak iyan so ika dowā. Sa pitharo' iyan a:

Miailay nka a gii akn manggalbk so dowā a inaloy nka?

Na so *Nimrod* a bon'g na di niyan katawan a aya kapangoyag na so kaadn sa niyawa, na so kapatay sa taw na so kakowaa ko niyawa niyan.

Na pitharo' o Ibrāhīm, *Alayhi as Salām*, a:

So Kadnan ko na pphakasbangn iyan so alongan sa sbangan na pphakasdpn iyan sii sa sdpan. Na ino nka di phakasbanga so alongan a makapoon sa sdpan.

Inaloy oto o Qur'ān gowani a tharo'on iyan a:

﴿258﴾ *Ba nka da' mailay so taw (so Nimrūd) a miakindng'ga' (phawala') sii ko Ibrāhīm sii ko (kaaadn o) Kadnan iyan, a inibgay ron o Allāh so kadato', gowani a tharo' on o Ibrāhīm a, aya Kadnan ko na so Pphangoyag go pmbgay sa kapatay, na pitharo' iyan a sakn na phakaoyag ako go phakapatay ako, na pitharo' o Ibrāhīm a, mataan a so Allāh na ipthalingoma Niyan so alongan phoon sa sbangan na talingomaan ka a phoon sa sdpan (pakasbang anka sa sdpan) na miamansi' so kāfir (sa diyaag) na so Allāh na di' niyan thoro'on (di niyan mbgan sa tanda' a mapayag) so pagtaw a lalim (pananakoto).* (al Baqarah 258).

Inaloy a mala' a pananafsir ko Qur'ān a so *al Baydhāwī* a mataan a so *Nimrod* na skaniyan i paganay a bon'g a tiontot iyan a skaniyan na tohan.

Sa sambi' o kabaloy niyan a pananalamat ko manga limo' a miakowa niyan a phoon ko Allāh ﷻ, na ba dn mindarowaka' sa tiontot iyan a skaniyan kon na tohan.

Adn a dow a thotholan ko kiapakathoona o *Nimrod* go so Ibrāhīm: So paganay ron na sii ko oriyen o kiapaminasaa o Ibrāhīm ko manga barahala sa miakalaboso skaniyan. Sa inidarpa' skaniyan sa hadapan o *Nimrod* ko magaan dn a masa a imbatog skaniyan ko miphalaw a itagon ko kathotonga iran on.

Na so ika dow a datar o kaphakatalingoma niyan a: Adn a somiagad a ta'on a miatatap sa miakasaragon. Na so *Nimrod* na gii skaniyan mammgay sa pangnnkn ko manga pagtaw niyan. Sa phagizaan iyan so manag taw a piangan iyan sa pangnnk sa gii niyan tharo'on a:

Antaa i Kadnan ka?

Na kagiya kaizaan iyan so Ibrāhīm, na pitharo' iyan a:

Aya Kadnan akn na so isa a pmbgay sa kaoyag go pmbgay sa kapatay.

Na kiararangitan so *Nimrod* ko kian'ga niyan ko smbag o Ibrāhīm. Na da niyan bgi so Ibrāhīm sa pangnnkn. Na inizaan o *Nimrod* so pagtaw niyan o antonaa i madait a isiksa' iran ko Ibrāhīm. Na adn a sakataw a mama a aya ngaran iyan na so *Hanun* a pitharo' iyan a:

Ithogn iyo skaniyan ko mala' a rapog sa totonga niyo skaniyan. Na so pamikiran iyan na tiarima' o pagtaw. Na miphoon siran ko ripara iran ko kathotonga iran ko Ibrāhīm. Sa mianimo' siran sa manga itagon ko sold o miakasaolan.

Na so manga omaw a manga bon'g a pagtaw na pitharo' iran a:

Giyanka'i a mama na sianka' iyan so manga barahala tano, sa minggagaan sa kaawid iyan sa itagon.

Na piakakarab iran so manga itagon a datar o palaw sa kigagayam-paw. Sa miniporo' so lagindab o apoy a makadg. A apiya so papanok na di phakalayog ko obay o rapog sabap ko kayaw niyan, na so kiadiyanka' o ripara iran. Na miakaoma so pagtaw ko mlilibta' ko rapog.

Na inibatog iran so Ibrāhīm ko liawaw o makadg a rapog sa initibng on sa miokit sa pitik ka kagiya di khaobay so kayaw o rapog, a so mbala' a lima niyan na papatongn go so mbala' a ski niyan.

Na so ikhlās a nabı na matatago’ skaniyan ko btad a tarotop a kapananarig iyan sii ko Kadnan iyan sii ko hadapan o mabasng a kambtadan.

A da’ dn a matatago’ ko poso’ iyan a mlk bo’ a kalk go kawan. Na so *Nimrod* go so manga tantara’ iyan na iniiza’ iran o andamanaya i kakhatago’ o Ibrāhīm ko poro’ o makadg a rapog? Na aya miapikir iran na ipalantig on so Ibrāhīm sii ko poro’ o makadg a rapog.

Na so manga malaikat ko langit go so lopa’ na kiatkawan siran sa miamangni siran ko Allāh ﷻ sa sabtn iyan so oripn iyan a Ibrāhīm.

Ya Allāh ﷻ! so Ibrāhīm na skaniyan so lalayon ka niyan katatad-man, na imanto na inipalantig sii ko malagindab a apoy. Skaniyan na nabı a di ka niyan dn khalipatan ko oman dn i kotika’ (minotos). Na botawani kami nka sa tabangan ami skaniyan, ya Allāh ﷻ. Na gowani a mgay so Allāh ﷻ sa idin, na adn a malaikat a miakaoma ko Ibrāhīm sa pitharo’ iyan a:

Mataan a so endo’ na inibgay rakn so kapaar ko kazogo’a on. Na o kabaya’ aka, na ikayontong akn siran langon.

Adn a isa a malaikat a mitharo’ sa:

So ig (ragat) na inibgay rakn so kapaar ko kazogo’a on. Na o kabaya’ aka na, padngn akn so apoy sa pakasolapayan akn sa mala’ a ig’

Adn a isa a malaikat a pitharo’ iyan a:

So lopa’ na inibgay rakn so kapaar sa kazogo’a ko ron. Na o kabaya’ aka, na sogo’on akn sa lamdn iyan so apoy.

Ogaid na so nabı Ibrāhīm, na pitharo’ iyan ko manga malāikat a:

“Di niyo planggani so lt o dowa a mbolayoka’. Masosoat ako dn ko apiya antonaa a nganin a aya rakn kabaya’ o Kadnan ko. Opama o phakalidasa ko niyan , na sabap oto ko limo’ iyan rakn, Na amay ka totongn ako niyan ko apoy, na sabap oto ko karibatan akn. Ogaid na aya kabaya’ akn na mabaloy ako a mapantang ko margn, omiog so Allāh ﷻ.”

Na gowani a tagoon skaniyan sii ko pitik a iplbad iyan skaniyan sii ko lmbak o mala’ a rapog, na gii niyan tharo’on so:

“Ampl rakn dn so Allāh, a miakapiapiya a sasarigan.”

Na sii dn sankoto a mapontok a masa a kiphalanta on ko malagindab a rapog, na miakaoma on so Jibrıl na inizaan iyan:

Ba adn a phangnin ka a nganin?

Na simbag skaniyan o Ibrāhīm a:

Oway ana pangindaw akn, ogaid na kna’ o ba sii rka phakapoon. Na pitharo’ o Jibrıl a giimammsa a:

Ino ka di phamangni ko Allāh ﷻ sa sabtn ka niyan?, na simbag iyan a:

Skaniyan na katawan iyan so mambbtad akn. Na tharo’ anka rakn o antaa i khirk ko sogo’an a so pzogo’on iyan so apoy sa kapakato-tong iyan, a rk iyan so langowa mambbtad?

Na biantog o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' so olawla niyan, sa pianothol o manga ayat ko Qur'ān sa datar aya:

﴿37﴾ *Go so Ibrāhīm a so tomioman (sa pasad a tarotop so pananarig iyan ko Allah)* (an Najm 37).

Mimbaloy so malagindab a apoy a Sapadan

Na sabap ko mala' a kazasalimbotawan go kapananarig ko Allāh ﷻ o nabi Ibrāhīm, na bolayoka' o Allāh ﷻ, na siogo' o Allāh ﷻ so apoy sa pitharo' iyan on a:

يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ

... *na pitharo' Ami a hay apoy adn ka a matnggaw go kalilintad sii ko Ibrāhīm.* (al Anbiyā' 69).

Na sii sank'a'i a sogo'an o Allāh ﷻ, na so darpa' a pialantigan iran ko Ibrāhīm, na mimbaropa' sa sapadan a maolad, sa datar on o makaggdam sa matnggaw a salatan, minsan pn lomalagindab so sokhayaw o apoy niyan.

Na miammsa so *Nimrod* sii sankoto a btad sa miatharo' iyan a:

“Imanto na pkhorban ako sa pat nggibo a sapi' sa pantag ko Kadnan ka”.

Na pitharo' o Ibrāhīm a:

Da dn a arga' o apiya antonaa a korban ka ko tnday a sosopakn ka so kabaya' o Allāh ﷻ, sa di nka skaniyan paparatiyaan”.

Na pitharo' o *Nimrod* a:

“Di akn d ithopa so kakawasaan akn go so ndato'an akn. Ogaid n pnggalbkn akn so kambgay akn sa korban”.

Na pinggolawla niyan so kiakhorban iyan sa pat nggibo a sapi'. Go initarg iyan so gii niyan kapakiplotng sa tindg ko Ibrāhīm. Ogaid na da skaniyan dn paratiya ko Allāh ﷻ sabap ko kapphanakabor iyan, sa tiatap iyan so kasasanka' iyan, na sabap roo na pd dn skaniyan ko manga rarata' i okor a manosiya' a phagbong ko naraka'. Na sii ko oriyan o kiamasa'i ran sa kiasaksi'an iran so lbi a mala' a mu'jizah, na so sagorompong a manga taw a pphamanimba sa barahala na miaratiya siran na miakalidas siran ko siksa' o Allāh ﷻ.

Na oriyan o kiapakalidas o Ibrāhīm ko katotong sa idin o Allāh ﷻ, na so Ibrāhīm na lialangan iyan so pagtaw a tatap siran dn ko kasasanka' iran a di siran pharatiya ko Allāh ﷻ, sa magaan dn na khaoma iran so siksa' kiran o Allāh ﷻ.

﴿25﴾ *Go pitharo' iyan a aya man a kinowa niyo a salakaw ko Allāh na manga barahala a arap iyo ko katabangi ran rkano sii ko kaoyagoyag ko doniya', oriyan iyan na sii ko alongan a*

qiyāmah na zankaan o sabaad rkano so sabagi', go phmorkaan o sabaad rkano a sabagi', go aya darpa' iyo na so naraka' a go da' a rk iyo a manga phananabang rkano. (al Ankabūt 25).

Na oriyān anka'i a mianggolawla, na so Allāh ﷻ na siogo' iyan so Ibrāhīm go so siran oto a miaratiaya on, a tomogalin siran sa darpa' ka an siran makalidas ko siksa' a phakasogat ko *Nimrod* go so pagtaw niyan, go an iran mindayadaya' so simba iran ko Allāh ﷻ.

Na sabap roo, na so Allāh ﷻ na piakalidas iyan so bolayoka' iyan go so miamaratiaya a pd iyan. Sa giyana'i a btad na iniropa o Qur'ān ko katharo' iyan a:

﴿26﴾ *Na miaratiaya on so Lūt (sa inonotan iyan so panolon o Ibrāhīm a kapakaisaisaa ko Allāh) go pitharo' iyan (so Ibrāhīm) a sakn na thogalin ako sa pangilay ko Kadnan ko, a mataan a Skaniyan so lbi lawan a Mabagr a lbi lawan a Maongangn.* (al Ankabūt 26).

Na so Lūt na pakiwataan o Ibrāhīm. Sa skaniyan na pinili' mambo' o Allāh ﷻ a nabı, ko oriyān o kiaparatiyaa niyan ko panolon o Ibrāhīm. Sa skaniyan na pd ko tagna' a taw a miaratiaya ko panolon o Ibrāhīm ko pagtaw niyan sa pakaisaisaan iran so Allāh ﷻ a Kadnan iran ko kapzimbaa iran on.

So Kiaantiyor o Nimrod go so pagtaw niyan a Chaldeans

Oriyan o kiaganati o Ibrāhīm sa ingd a Babylon (Irāq), a so da siran dn paratiaya ko panolon kiran o Ibrāhīm, na piakatoronan siran o Allāh ﷻ sa madakl a maroni a tagn'k a makasasayan sa kolpong ko kadakl. Na so maroni a old na siosop iran so manga rogo' ankoto a pagtaw na oriyān oto na miapolang siran a pd iran so dato' iran a *Nimrod* a sioldan o old so pso o ngirong iyan na miakaoma sii ko otk ko olo niyan na di niyan thankaan so masakit a maggdam iyan sa ipphamasal iyan a olo niyan go pphakibasal iyan sa isa a sapak a kayo sa miaropt so lagas a olo niyan sa taman sa minitandoray sa miasilang.

Pitharo' o Qur'ān, a pd ko maana niyan, a:

﴿70﴾ *Go biantakan iran skaniyan sa antiyor (so kambono'a iran on) na bialoy Ami siran a lbi a miangalalapis (sa da matotong so Ibrāhīm sabap ko bagr o Allāh a manardas).* (al Anbiyā' 70 – as Saffāt 98).

Na aya kiaposan kiran na so *Nimrod* go so pagtaw niyan a manga kāfir, na miaikmat iran so manga ginawa iran sa miapokas siran ko limo' kiran o Allāh ﷻ sabap ko katatakabor iran ko kala' o kakayaan iran ko doniya', na tinaan siran o manga old a pphanosop ko manga rogo' iran a man dn so kolpong sa kadakl, na miapolang siran, sa mimbaloy siran a poringana' a iringa' a thotholan ko kamamanosiya'i a patot a makowa a thoma o manosiya'.

So kiatogalin o Ibrāhīm a gianatan iyan a Irāq na somiong sa lopa' a Shām (Levant)

So nabı Ibrāhīm go so pakiwataan iyan a so Lūt go so tngd iyan a bagoataw a so Sārah, go so manga pd iran a miaratiaya ko Ibrāhīm, na tomiogalin siran sa somiong siran sii sa lopa' a *Harrān* a ingd oto sa pagotaraan a *Urfa* (a skaniyan imanto a ingd sii sa Turkey).

Na sabap ko sogo'an on o Allāh ﷻ na piangaroma niyan so Sārah. Go sabap ko sogo'an on o Allāh ﷻ, na tomiogalin siran sii sa lopa' a Dimashq (Damascus) na phoon roo, na somiong siran

sa lopa' a Misir. Na so Lūt na siogo' o Allāh ﷻ a nabi go magingd sa lopa' a *Sodom*,³⁶ sa ndolonn iyan so pagtaw roo a manga darowaka' a aya giikhakaroma'i na so manga mama go so so manga babay (*Homosexual & Lesbians*).

Na giya Misir na ndadato'an o manga Fir'aun sa masa oto. Giyanka'i a manga taw na manga barasopak go manga lalong. Na sa dn sa pphakaoma roo a mataid a babay na iphagiza' o Fir'aun so pd iyan a mama na o karoma niyan na pphakibono' o Fir'aun, na o pman o laki niyan, na ndolonn iyan a mapangaroma niyan so babay niyan.

Na gowani a isampay so Ibrāhīm go so Sārah sii sa Misir, na inilantok iran ko dato' iran a Fir'aun a adn a mataid a babay a miakaoma sa Misir, na piakidakp siran o dato' na inizaan iyan so Ibrāhīm o nganin iyan so Sārah, (odi' na aya inizaan iyan na so Sārah o nganin iyan so Ibrāhīm) na pitharo' iyan a so Ibrāhīm na laki niyan (maana a pagari niyan ko agama).

Na sabap roo, na da niyan kabinasa'i so Ibrāhīm, sa kinowa niyan so Sārah na inwit iyan ko marigay niyan.

Adn a hadīth o nabi a pianothol o al Bukhārī makapantag sankoto a btad a:

Gowani a makasold so Sārah sii ko marigay o dato' na miagabdas skaniyan na mizambayang sa dowa rakaat, sa piangni niyan ko Allāh ﷻ a lindingn iyan skaniyan. Na so Fir'aun na phangaptan iyan so Sārah, na oman iyan zkhoon na mabrñ so lawas iyan sa kadaan sa kagdam a di niyan khakaog, ka so Allāh ﷻ na lininding iyan so Sārah o ba kabinasa'i o kāfir, na so da kapakaapas ankoto a Fir'aun ko marata' a antap iyan ko Sārah, na biokaan iyan sa inibgay niyan on so isa ko manga raga ko marigay niyan a so Hājar (Hagar), a pammgayan iyan on.

Na so kiapammsa o manga taw a makalilibt on, na pitharo' iyan kiran a:

Giyanka'i a babay na skaniyan na jinn. Opama o matatap sii na khabinasaan ako niyan, sa inibgay akn on so Hājar (Hagar) sa pantag sa mapokas rakn so kakhabinasa'i niyan rakn. (Muslim, Fadhā'il 154).

So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na pitharo' iyan a:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ

Hay so siran oto a piaratiaya iran so Allāh, pangni kano sa tabang ko Allāh sa nggolalan ko kaphantang (powasa) go so sambayang. (al Baqarah 153).

Na sabap ko limo' o Allāh ﷻ na piakalidas iyan so Sārah ko karataan o Fir'aun, sa tiarima' iyan so pangni niyan on sa ilidas iyan ko marata' sa datar oto mambo' so pangni o Ibrāhīm ko Allāh ﷻ a so kiaipos o Sārah ko kiakowaa on o Fir'aun na tominindg sa giimanambayang ko Kadnan iyan.

Ayon ko salakaw a thohtol, na so Fir'aun na piangni niyan ko Ibrāhīm a lomiyo siran sa lopa' a Misir sa di siran on maninkarg sa ba siran on baling, ka inikalk iyan siran sabap ko kiailaya niyan sa adn a bagr iran a di kharn a manosiya'.

Na oriyen oto na mimbalingan so Ibrāhīm sa lopa' a Palestine a pd iyan so Sārah go so Hājar (Hagar). Na tomiarg siran sa da' mathay sa isa a darpa' a pmbthowan sa Seb.

A roo na komialot on so Ibrāhīm sa bowalan (paridi') a mimbowat on so malingaw a ig.

Na gowani a kalnganan siran sa loto' sii sa oriyen, na so Ibrāhīm na somiong ko bandaran. Na da mathay na miapamikir iyan a kalinganan siran dn sa pagpr, na mimbalingan. Na kagiya phakaoma ko darpa' iyan na mianimo' sa maroni a ator a tiago' iyan ko poyo' iyan, ka an mapikir o Sārah go so Hājar a adn a kaoyagan iran na di siran kadaan sa panginam. Na kagiya dokawan na miniga' na inolonan iyan so poyo' iyan a tatago'an iyan sa manga ator a maroni na tiorog. Na pitharo' o Sārah ko Hājar a:

Lka' inka so poyo'. Na so maroni a ator go pthad a tiago' o Ibrāhīm ko poyo' iyan na mimbaloy a bantad. Na pinggagaan iran tomapong sa piagapang iran a roti. Na gowani a makanaw so Ibrāhīm na miammsa skaniyan na miabantog iyan so Kadnan iyan. Na oriyen oto na so kaoyagan sa ingd a Seb na miakala', sa mindakl roo so manga limo' o Allāh ﷻ sa pindaklan a taw ankoto a darpa'. Na oriyen oto na mimbaloy so manga taw roo a manga liligt, sa siaparan iran so Ibrāhīm o ba makapphamakaig ko paridi' iyan a skaniyan i komialot on. Na so Ibrāhīm na miagdam iyan so karata' i ongar o pagtaw. Na sabap roo na sominp so pakaig o paridi' sabap ko kialalima iran ko Ibrāhīm a skaniyan i khi rk on, sa kahanda oto o Allāh ﷻ a bolayoka' o nabı Ibrāhīm.

Na miphoon dn so mabagr a pangola'on a ta'on a da' a khakan o manga taw. Na so pagtaw a manga rarata' i ongar na kiatanodan iran a kiaarasan iran so Ibrāhīm na miakamboko' siran, sa miamangni siran sa rila' ko Ibrāhīm ko kiapakanggolawla iran on sa marata'. Sa piangni ran on a ipamangni niyan siran sa rila' ko Kadnan iyan. Na so Ibrāhīm na inipamangni niyan siran ko Allāh ﷻ, sa ikalimo'yan siran, na tiarima' o Allāh ﷻ so pangni niyan on, sa so pakaig o paridi' na mimbalingan sa margs so pakaig iyan.

So Kiaoyag o manga Papanok

Adn a isa a gawii a so Ibrāhīm na piangni niyan ko Allāh ﷻ a:

Hay Kadnan ko! Pakiilayin ka rakn o andamanaya i kaphagoyag anka ko miamatay.

Sa so Qur'ān na pianothol iyan rkitano ankoto a btad sa:

﴿260﴾ *Na (tadm inka) gowani a tharo'on o Ibrāhīm a Kadnan ko pakiilayin Ka rakn o andamanaya i kaphagoyag Anka ko miamatay? na pitharo' Iyan a ba ka da' makapa-ratiaya? Na pitharo' iyan a: Nkaino da', ogaid na kagiya an thakna' so poso' akn, na pitharo' Iyan a, kowa ka sa pat a pd ko papanok, na layam anka siran tomalo, na tathad anka siran (sa zaozaog) na tago' ka ko oman i palaw sa sagintas on, oriyen iyan na talo inka siran, ka makatalingoma siran rka a gii siran nggagaan (a manga papanok) knal anka a so Allāh na lbi lawan a Mabagr a lbi lawan a Maongangn.* (al Baqarah 260).

Miaadn so Ibrāhīm a tanto a mala' i anogon sa katokawan iyan o andamanaya i kapkhaoyag o manga baraniyawa a maatay, sa piangni niyan oto ko Kadnan iyan a kasandngan iyan sa so dn so mata niyan. Na tiarima' on o Allāh ﷻ sa piakiilay niyan on sa mapayag a kamamasaan iyan. Ogaid na da niyan on payaga sa ba niyan mailay so sabap a waraan o kaphagoyaga niyan ko miamatay. Sabap sa so akal o manosiya' na di niyan khagaga o ba niyan kasrsbi so btad o kaphagoyaga o Allāh ﷻ ko maatay a kaadn iyan. Ka so kapphangoyag o Allāh ﷻ a so inaloy niyan ko kappha-ngadn iyan na mookit sa mu'jizah a da' a sabap iyan, na sabap roo na di

khagaga o akal o manosiya' o ba niyan kasandngi sa so dn so mata niyan, ka so mata' (kailay) na sii bo' ko goliling o manga sabap, na so talikhodan o sabap na di khagaga o mata o ba niyan kasandngi. Sa aya mala' a titik a zabotn san, na so kaparatiyaa sa tankd a mataan a so Allāh ﷻ na tankd a pagoyagn iyan so miamatay a manga kaadn iyan a aya maporo' on na so manosiya' na oriyen iyan na pagizaan iyan siran ko manga galbk iran sii ko doniya'.

Go mataan a banr a so Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' a phapaar ko langowan taman na pphangoyag skaniyan go pmbgay skaniyan sa kapatay ko masa dn a kabaya'i niyan on, go khapakay ron a ibgay niyan so sabagi' on ko isa ko manga oripn iyan amay ka kabayaan iyan oto (a datar o kapphakaoyag sa miatay o nabi ʿĪsā, *Alayhi as Salām*, sa nggolalan ko idin o Allāh ﷻ).

Sa piakimasaan iyan ko Ibrāhīm so kiaoayaga niyan ko manga papanok a miamatay.

So Ibrāhīm a so pitharo' iyan ko kiapanathola on o Qur'ān a:

So Kadnan ko a so pmbgay sa kaoyagoyag go pmbgay sa kapatay. (al Baqarah 258).

Na pitharo' iyan a: So Kadnan ko! A so pphangoyag go pmbgay sa kapatay (ko manga kaadn iyan).

Na igira miamangni skaniyan na gii niyan tharo'on a: Kadnan ko! Andamanaya' i kaphagoyag anka (ko miamatay a kaadn ka)? Na aya maana oto na tatankdn akn a ska na phagoyagn ka so miamatay, na sabap ko di ko katawi ko andamanaya i gii nka roo kanggalbka, sa khabayaan ko a kailaya ko ko okit a kaphagoyag anka ko maatay a kaadn sa kamasaaan o mata ko.

Na inizaan skaniyan o Allāh ﷻ sa: Ba ka da' makapariaya? Na pitharo' iyan a: Nkaino da' (a miakaparatiaya ko dn Kadnan ko!) Ogaid na kagiya an thakna' so poso' akn. Sa aya mapipikir o Ibrāhīm na liyo ko paratiaya o poso' iyan na khabayaan iyan pn a makasakat ko kasandngi o mata niyan ko kaphhangadn o Allāh ﷻ, ka an pamagoman so kathatakna' o poso' iyan, sa da dn a saninsaning iyan a mabagr a paratiaya niyan ko kaphakagaga o Kadnan iyan.

So Kiapangaromaa o Ibrāhīm ko Hājar (Hagar)

So karoma o Ibrāhīm a so Sārah na babay a di pmbawata' go inisampay dn ko kinitolod o omor iyan, na sabap roo na pimaradika' iyan so Hājar ko kababaloy niyan a panakawan iyan, sa piangni niyan ko Ibrāhīm a pangaromaan iyan ka oba on rizkhii o Allāh ﷻ sa moriataw. Na so kiapangaromaa o Ibrāhīm ko Hājar na inikaogat iyan so wata' iyan a mama a so Ismail, a pmbaloy a nabi go apo o Muhammad a kaposana nabi sank'a i a lopa'. Na so kiambawata' iyan, na miakagdam so Sārah sa siib (ghierah) a pd oto ko waraan o manga babay, na piangni niyan ko Ibrāhīm a isibay niyan sa isa a darpa' so Hājar. Na minggolalan ko wahi o Allāh ﷻ, na so Ibrāhīm na inilalakaw niyan so Hājar go so wata' iyan sa oonotan siran o Jibrīl, sa taman sa inisamapy siran sa balintad a Makkah sa gianatan iyan siran roo sa tadin iyan siran sii ko Allāh ﷻ a di dn khailang so tadin on.

Ayon ko thothol a miakapoon ko Ibn Abbās a miaaloy ko Sahīh al Bukhārī, na so Ibrāhīm na piakaonot iyan so Hājar go so wata' iyan a Ismail a skaniyan na wata' a maito' a phzoso' pn.

Na inibagak iyan siran ko darpa' a miboboto a lopa' ko lmbak o balintad a so pagmbowatan o paridi' a Zam-zam sii sa oriyen, sa adn a loto' iran a pansing a tatago'an sa gango a korma go so kalonkong a tatago'an sa ig a pkhainom iran. Na tialikhodan iyan siran roo sa mimbalingan sa Palestine. Na tialowan skaniyan o Hājar sa pitharo' iyan a:

Ba so Allāh ﷻ na inisogo' iyan rka a imbagak kami nka sii?

Na simbag iyan a: Oway.

Na pitharo' o Hājar a rakhs o kathatana' o pananarig iyan ko Allāh ﷻ a:

Sii sankanan, na so Allāh ﷻ na di kami niyan ndadasn sa ba kami kabinasa'i (sanka'i a darpa'), na komiasoy skaniyan ko darpa' a bbtadan iyan ko Ismā'īl. Na so pman so Ibrāhīm na tominkayos dn lomalakaw, na kagiya kadalongan ko kailay o Hājar go so Ismā'īl, na iniporo' iyan a lima niyan sii sa langit na miamangni ko Kadnan iyan sa pitharo' iyan a:

«37» Kadnan ami mataan a piakabaling akn so pd ko moriataw akn (so Ismā'ēl go so ina' iyan a Hājar) sii sa balintad a da' a ibabasok (pamo-molan) on ko Walay Nka a sasakawn, Kadnan ami ka an iran mapaka-tindg so sambayang na baloy Ka sa manga poso' o sabaad ko manga taw (a miaratiaya ko Allāh) a magagawi' sii kiran (romarampi' kiran sa pangindaw iran so kalaawiya sa Baytullāh) go rizki Inka siran sa pd ko manga onga (a sapad) ka an siran makapanalamat sii ko manga limo' oka kiran (sa nggolalan sa simba rka). (Ibrāhīm 37).

Tiarima' o Allāh ﷻ so pangni o Ibrāhīm, sa mimbaloy a Makkah a darpa' o Hajji go so Umrah, sa bialoy niyan a Makkah a ingd a lomilintad a kasoya' o manga taw, sa magagawi' on so poso' o langowan a mu'min ko liawaw o lopa' sa ipphananding on so langowan a onga a sapad go so phizoson a rizki, sabap ko barakah o pangni o Ibrāhīm.

Ioman roo, a so kialngan o ig a loto' o Hājar na miawaw so wata' iyan a Ismā'īl, na kiasimpitan so Hājar sa miloloba' sa ig a mainom o wata' iyan, na pikhasoayan iyan za'i so kapantaran a pagtan o dow a bobong a so as Safā go so al Marwah sa miakapito niyan oto makasoy. Sa oman isampay ko sabala' a bobong na makan'g sa rapandas ko isa a bobong na kasoyan iyan pman sa panginam iyan sa oba on makatoon sa pakaig a mainom o wata' iyan a pkhawaw.

Na so kiatarotop o miakapito niyan makasoy so balintad, na miakan'g sa sowara a giyoto so malaikat.

Na inantapan o Hājar ankoto a kiapoonan o sowara a pitharo' iyan a:

Giyanka'i a darpa' na mapmbalay ron o Ibrāhīm go so Ismā'īl so walay o Allāh ﷻ a darpa' a simba o manga oripn iyan.

Na mimbalingan so Hājar ko darpa' o Ismā'īl na miaoma niyan so bowalan a pzolapay ko liawaw o lopa' ko obay o palo o Ismā'īl.

Na kawan iyan sa oba ba dn snp so pakaig, na mimbaal on sa maito' a li'ong sa pphangakopn iyan so ig sa pthinkongn iyan, sa gii niyan tharo'on a *Zam-zam*, a aya maan niyan na Targ ka! Targ ka! sa di ka thoga'.

Miaaloy ko hadith o Rasūlullāh ﷺ a pitharo' iyan a: Ikalimo' o Allāh ﷻ so ina' o Ismail (so Hājar) a opama o piakambaya' iyan so ig a Zam-zam sa da niyan tinkonga ko lopa' na pmbaloy so paridi' a Zam-zam a lawasaig a pthoga' ko liawaw o lopa'. (na so kiatinko-nga niyan on na sii miondas sa didalm a lopa' ankoto a bowalan).

Na so pakaig na tanda' o tarotop a pananarig ko Allāh ﷻ, a imanto na pzolapay go khatatapan dn a pzolapay sa taman dn ko kapos o masa, a skaniyan na bolong o ummah o nabı Muhammad ﷺ.

Sii sankā'i a okit, na so Ibrāhīm go so Hājar na miaparoḷi ran so mala' a limo' o Allāh ﷻ a onga oto o kiathapapay ran ko kabaya' o Allāh ﷻ a Kadnan iran.

Pd a rinayagan ankoto a limo' na so kiambaloy o sa'i a so pinggalbk o Hājar ko gii niyan kaploba' sa ig a isa a onayan o Hajji go so Umrah, go khatatap dn ankanan a simba a ipphananadm ko Hājar ko kiapromasay niyan a tatap dn anan sa taman dn ko kaphaning-gaposan o masa.

Na miatatap roo dn so Hājar go so wata' iyan a Ismāīl a da dn a pd iran roo a taw, na adn a isa a gawii a somiagad sankoto a darpa' a salompok a manga Arab a Jurhum a phoon siran sa Yaman, na mialankaw iran so manga papanok a phliyt siran ko balintad ko kaphlayog iran, na inantap iran sa adn a pakaig roo, na somiogo' siran sa mama a amadn iyan so balintad, na mimbalingan so mama sa pianothol iyan a adn a paridi' roo a rk a mbataa a babay go so wata' iyan a mama, na siongowan iran.

Na piangni ran ko Hājar o pagiyog skaniyan a mbaling siran roo a pd iyan go so wata' iyan a Ismāīl.

Na miakaayon so Hājar sa aya sarat iyan na da' a kabnar iran ko pakaig oba iran mamilik, sa pphamakaig siran on ogaid na rk iyan go so wata' iyan, na miakaayon siran on.

Na so kiabaling iran roo, na mimbaloy so isa kaloks a Jurhum a manga Arab a phoon sa Yaman a siran i paganay a manga taw a mialing sii sa Makkah a pd o Hājar go so Ismāīl.

So Tiyoba' ko Kakhorbana o Ibrāhīm ko Ismāīl

So Ibrāhīm na gowani a phlalalakaw phoon sa Babylon (Irāq) sa pzangor sa Dimashq na pitharo' iyan a:

«99» *Go pitharo' iyan a sakn na zong ako ko Kadnan ko ka tankd a thoro'on ako Niyan*
«100» *Kadnan ko bgi ako Nka sa (moriataw) a mapiya* «101» *Na pianothol Ami ron (a pmbawata') sa bagoamama a mapantang a so (nabī Ismāēīl)* (as Saffāt 99-100).

Sii na adn a papata' sa giyoto na lalakaw niyan ko kakhitaalok iyan ko Kadnan iyan, phoon ko poso' a so rahasiyan a doniya' sa makatogalin ko pithamanan a kandayo' go kambolayoka'.

Na sii ko phamakatondog a manga ayat, na miaaloy ron so kaphakaoma o malangas a thtothol a so kipmbwataan iyan ko Ismāīl go so kakhaadn o kapkhorbana on.

«101» *Na pianothol Ami ron (a pmbawata') sa bagoamama a mapantang a so (nabī Ismāēīl)* «102» *Na gowani a misampay skaniyan sa miphagonota' iyan na pitharo' iyan a ikaritan ko gii ko thaginpṇ a pkhorbann ko ska na pamimikiran ka sa khapikir ka, na pitharo' iyan a hay amakolay nggolawla anka dn so nganin a ipzogo' rka ka tankd a khatoon ako nka dn, omiog so Allāh, a pd o manga sasabar* «103» *Na gowani a mbayorantang siran a dowā (ko kabaya' o Allāh) na piakagpha niyan ko bn'ng iyan sii ko lopa' (ka zombaliin iyan)* «104» *Go tiawag Ami skaniyan a hay Ibrāhīm* «105» *Sabnar a tioman ka so taginpṇ ka, mataan a Skami na datar oto a mbalasan Ami so manga taw a miphapiya* «106» *Mataan a giya'i na disomala' a skaniyan so tpng (tiyoba') a mapayag* «107» *Go sianggar Ami skaniyan (a Ismāēīl) a kambing a zombaliin a mala'* «108» *Go inibagak Ami skaniyan (a ladiawan) ko pkhisalono' sa oriyan* «109» *So kalilintad (salām) na sii ko Ibrāhīm* «110» *Datar oto a mbalasan Ami so manga taw a miphapiya* «111» *Mataan a skaniyan na pd ko manga oripṇ Ami a miamaratiaya.* (as Saffāt 101-111).

Oriyan o kiaganati o Ibrāhīm ko Hājar go so Ismail sa lopa' a Makkah, na mimbalingan ko Sārah. Na oman oman na pphami-sitaan iyan so Hājar go so Ismail. Na miakaisa a masa a skaniyan na zisii sa Makkah, na mithataginp, sa datar o kiaaloya on o ayat a pithataginp iyan a gii niyan khorbann so Ismāīl. Na sii sa paganay na da tankda o Ibrāhīm o ba so taginpn iyan na phoon ko Allāh ﷻ antaa ka ba sambar a taginpn a phoon ko Shaytan. Na so kialalayon iyan on sa miakatlo ron makakasoy. A so manga gawii na minipantag ko gawii a *Tawriyah*, *Arafah* go so paganay a gawii ko boka.

Na adn a masa a so Ibrāhīm na miatharo' iyan a:

Amay ka bgan ako o Allāh ﷻ sa wata' a mama na tankd a pkhorbann akn skaniyan sii ko Allāh ﷻ.

Na so kapasadan iyan na mimbalo' a sabap o kiapangniya on sa kakhorbana niyan ko wata' iyan a mama.

Na pitharo' iyan ko Hājar a phakaonotn iyan so Islamil sii ko bolayoka' iyan, sa pantag sa kapagonoti niyan ko sogo'an on a phoon ko Kadnan iyan sa kaphaigo'i niyan ko Ismail sa pkhakamotanan iyan sa mapiya a kanayo a borok.

Na pitharo' iyan ko Ismāīl a kaawid iyan s a tali go glat sa tig iyan a:

Watakolay!, pkhorban ako sa soasoat akn ko Allāh ﷻ.

Na lomialakaw siran sii ko darpa' a so pthargan o manga Hajji sii sa Arafah ko masa a kahajji.

Na sii sank'a'i a btad, na so Shaytan a zsalin sa mama na siongo-wan iyan so Hājar na pitharo' iyan on a:

Ino katawan ka o anda pagwita o Ibrāhīm so wata' aka?

Na simbag iyan a:

Pagowitn iyan sii ko bolayoka' iyan.

Pitharo' o Shaytan a:

Di', piakaonot iyan ka pkhorbann iyan skaniyan.

Na somimbag so Hājar sa:

Mataan a pkhababaya' iyan so wata' iyan a mama sa sangat a kabaya'.

Na gowani a matatap so Shaytān ko katharo' iyan a:

Sa pkhorbann iyan so wata' iyan sabap sa inisogo' on o Allāh ﷻ. Na simbag skaniyan o Hājar a:

Amay ka so Allāh ﷻ na inisogo' iyan on oto na giyoto na mapiya a nganin. Sa minarig kami sii ko Allāh ﷻ.

Na gowani a da' magaga o Shaytān so kagogo'a niyan ko Hājar, na siongowan iyan so Ismail, sa inizaan iyan a:

Ino katawan ka o anda ka pagowita i ama' aka?

Na somimbag so Ismāīl sa:

Sa phamisitaan iyan so bolayoka' iyan.

Pitharo' o Shaytān a:

Di' piakaonot ka niyan ka pkhorbann ka niyan. Ka inisogo' on o Kadnan iyan a pkhorbann ka niyan.

Na somimbag so Ismāīl sa:

Amay ka so Allāh ﷻ na inisogo' iyan on, na skami na pagonotan ami so sogo'an iyan. Oriyan oto na biogaw niyan so Shaytān sa pillbad iyan a manga ator.

Na da magaga o Shaytān a kawaswasi iyan ko Ismail, na siongowan iyan so Ibrāhīm sa pitharo' iyan a:

Hay loks a mama. Anda nka pagowita so wata' aka a mama? Mataan a so Shaytān na pagakaln ka niyan ko taginpn ka a phoon on.

Na simbag skaniyan o Ibrāhīm a:

Ska so Shaytān, awai kami nka sa mamantk.

Na kominowa skaniyan sa pito a maroni a manga ator na inipllbad iyan on sii ko pithibarang a manga darpa'.

Sa giyanan so mimbaloy a kalbada ko Shaytān sii ko manga jamarat a pzowaan o manga hajji a tatap dn anan sa taman sa kapos o masa.

Sa giyana na ibarat a pzayan an o pzalono' a sarapiyag, a ibarat anan o pananarig iran ko Allāh ﷻ go so giiran on kathaoripn sa pzimbaan iran.

Na gowani a phlalakaw so Ibrāhīm go so wata' iyan ko kapzong iran sa Arafah, na so manga malaikat ko langit na kattkawan siran. Sa gii ran tharo'on ko manga pd iran a:

So langowan o bantogan na rk o Allāh ﷻ, a adn a nabi a pkhorbann iyan a wata' iyan a nabi.

Na so Ibrāhīm na piayag iyan so kamataan ko wata' iyan a Ismail sa pitharo' iyan a:

Ikaritan ko! Mataan a inisogo' rakn a pkhorbann ko ska.

Somimbag so Ismāīl sa:

Amakolay! Ba so Allāh ﷻ na inisogo' iyan rka nan?

Somimbag so Ibrāhīm sa: Oway. Na pitharo' o Ismail a:

Amakolay, nggolawla anka so inisogo' rka o Kadnan ka, ka in sha Allāh ﷻ na khatoon ako nka dn a pd ko manga papantang (ko magn).

Piakitokawan iyan ko ama' iyan a skaniyan na ripara dn ko kimbagan iyan ko kaoyagoyag iyan. Oriyan ankoto a katharo' iyan a so iphakapiya a ginawa o ama' iyan, na pitharo' iyan a:

“Amakolay! Ska na mapantang ka ko kiatotonga rka o *Nimrod*. Na miasoat rka so Allāh ﷻ. Na sakn mambo' na masosoat ako dn ko kakhakorban akn. Na sakn na khatoon ako nka dn a pd o siran oto a manga papantag sa margn. Na so kakhada' akn rka na phakandod ako ko Kadnan ko. Na so kakhaganati akn ko manga limo' o Allāh ﷻ sank'a'i a doniya', na phakatogalin ako sii ko

limo' iyan a so sorga' a Firdaws. Na aya bo' a rata' a ginawa ko, na so kakhagdam anka ko boko' oka ko kiablag akn rka sa ikhadali' ika so wata' aka a pikhorban ka sa so dn so lima nka. Amakolay! Oba ako nka bo' piakatokaw ko onaan ai ka miakaodas ako ko ina' akn sa miagaks akn skaniyan sa kaposan sa ranonan..."

Na pitharo' o Ibrāhīm a:

Ikaritan ko! Inikawan akn oba sank'a' si ina' aka (amay ka katokawan iyan a pkhorbann ko ska).

So Ismāīl na aya omor iyan sankoto a masa na pito ragon odi' na 13 ragon.

Miapanothol a so Alī, a pangninta a masoat on so Allāh ﷺ, na pitharo' iyan a:

Gowani a so Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na pakiilay niyan ko Ibrāhīm so manga ndato'an iyan ko manga langit go sii ko lopa', na so Ibrāhīm na miakailay sa isa a taw a pzopakn iyan so Allāh ﷻ. Na piangni niyan ko Allāh ﷻ a antiyorn iyan skaniyan, na inantiyor skaniyan o Allāh ﷻ. Oriyan to na miakailay pman sa manosiya' a pzopakn iyan so Allāh ﷻ, na piangni niyan pman ko Allāh ﷻ a antiyorn iyan skaniyan na miaantiyor pman. Na sabap roo na madakl a manga taw a miangaaantiyor. Na oriyan oto. Na so Allāh ﷻ na piakatoron iyan so phakatalingoma sii ko Ibrāhīm a:

"Hay Ibrāhīm. So mataan na ska so taw a tatarimaan akn so manga pangi niyan. Na di ka rakn phamangni sa kabinasaa ko ko manga oripn akn, sabap sa adn a manga sifat iran a so pkhailay akn a:

1. So oripn akn na pthawbat rakn ko manga dosa niyan na tharimaan akn so panawbat iyan.
2. So sarapiyag a pagtaw na phakaoma siran a phakapoon ko manga taw a somosopak rakn, na siran na khatadman ako iran.
3. Sii ko gawii a kaphangokom akn, na tankd a prilaan ko siran odi' na siksaan akn siran o kabaya'i akn.

Sii ko pd a thothol na miatharo' a:

So Ibrāhīm na ipphoro' o Allāh ﷻ ko manga ndato'an iyan ko manga langit sa pkharongawan iyan siran go so lopa' a giyanan so inaloy o ayat o Qur'ān a:

... piakiilay ami ron so manga ndato'an ko manga langit go so lopa' ka an skaniyan a mabaloy a pd ko manga taw a thatakna' so paratiaya niyan. (al An'ām 75).

Adn a isa a gagawii a iniporo' skaniyan pharoman ko manga ndato'an ko langit. Na miailay niyan a taw a baradosa na pitharo' iyan a: Yā Allāh ﷻ, giyanka'i a mama na pkhn iyan so nganin a inirizki nka on sa phlalakaw sii ko liawaw o lopa' aka, na minsan pn giyoto dn na di niyan pagonotan so manga sogo'an ka. Na bowangn ka skaniyan, na tiarima' o Allāh ﷻ so pangni niyan. Na gowani a miakailay pman sa isa baradosa na siowa' iyan so andang a pangni niyan ko Allāh ﷻ sa kaantiyor iyan.

Na oriyan oto na pitharo' on so phakatalingoma a:

“Hay Ibrāhīm, targn ka dn so kapphangni anka sa kapkhaantiyor a manga oripn akn. Bgi nka siran sa masa sa di nka siran pnggagaani ko kabinasa. Pkhailay akn so kapzopaka iran rakn, na di ko siran pnggagaanan mantiyor ko manga dosa iran.

Oriyan oto na miagiasa’ dn so Ibrāhīm sa kazombali’a niyan ko wata’ iyan ko oriyan o kiambayorantang iran ko kosogo’an o Allāh ﷻ.

Nggalbk anka dn so inisogo’ rka o Kadnan ka hay ama’, na kinowa niyan dn so glat iyan sa gii niyan tharo’on a:

Yā Allāh ﷻ, Katii so wata’ akn a mama a onga o poso’ akn a da’ a lawan iyan a pkhababayaan ko ko langowan o manga manosiya’. Na oriyan oto na miakan’g skaniyan sa sowara a:

Ino khatadman ka so gagawii a piamangni nka so kaantiyora ko ko manga oripn akn a pzopak rakn? Ba nka di katawi a sakn so lbi lawan a Masalinggagawn ko manga oripn akn sa datar o kala’ o limo’ oka ko sakataw a wata’ aka? Na piangni nka rakn a antiyorn akn so oripn akn. Imanto na piangni akn rka so kakhorban anka ko wata’ aka.”

Na kagiya dn a zombaliin iyan so Ismāīl, na pitharo’ on o Ismāīl a:

Amakolay, adn a polimposan a pangni akn rka a:

Patong anka so lima ko go so ski akn, sa di ako makaplado ko kakhagdama ko ko masakit.

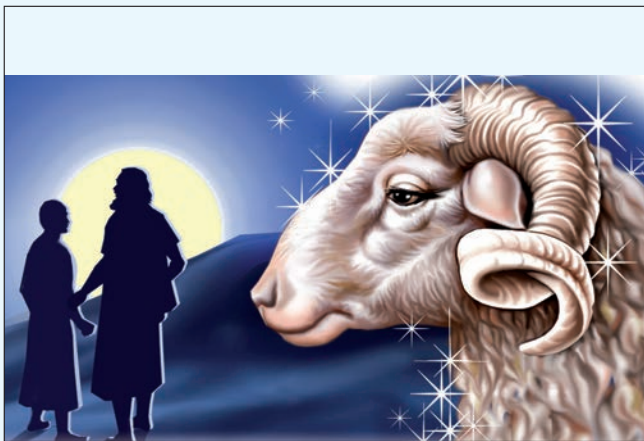
Timo’ anka so nditarn ka sa di ron mitarsik so rogo’ akn.

Tankd anka a so glat ka na magarang sa magaan a katatas o ogat ko lig akn sa madaya’ a kandogayas o rogo’ akn, sa mgan a kakhapasad o galbk ka ko kasombali’.

Di’ nka pagilaya so paras akn amay ka thonggosn ka dn so glat ka. Ka amay ka kowan na di nka miatigr so ranon ka rakn sa phakalombat so kathonay anka ko sogo’an rka o Allāh ﷻ.

Awid inka so nditarn akn ko ina’ akn ka oba on makaogop sa kaloagi ko rata’ a ginawa niyan. Na tharo’ anka on a: So wata’ aka na miona dn ko Allāh ﷻ a khashafaat ka niyan.

Gowani a so Ibrāhīm na pphamamakin’g sank’a i a manga katharo’ o wata’ iyan na so lo’ o mata niyan na man dn so oran a kapndoga-yas iyan, sa miakagoraok sa sangat a kagoraok, na pitharo’ iyan a:

Ikaritan ko! Andamanya dn i kiaogop inka rakn ko kithonayin akn ko sogo’an rakn o Kadnan ko!

Na iniporo’ iyan so mbala’ lima niyan napitharo’ iyan a:

Hay Kadnan ko, bgi ako nka sa mabagr a kaphantang sii sank’a i a mambbtad akn. Kalimoon ako nka, ko mambbtad o omor akn a minitold dn.

Na miamangni so Ismail sa pitharo’ iyan a:

“Yā Allāh ﷻ! bgi ako nka sa kapantang go mabagr a katanggong sa margn.”

Oriyan oto na pitharo’ o Ismail a:

Amakolay! So manga pinto’ o sorga’ na kallkaan dn. Na so manga malaikat o Allāh ﷻ na khisosojud siran ko Kadnan iran, sa pphangangarapan siran on, sa gii ran tharo’on a: Kadnan ami! So isa a nabi na pkhorbann iyan so wata’ iyan a isa pn a nabi sa soasoat iyan rka... na kalimoon ka siran.

Na so Ismāīl na bigan iyan so ama’ iyan sa rinarinaw sa tig iyan a:

“Amakolay! Aya sarat o kabaya’ na so kapananggila’i ko kasndoda ko kipnggolalann ko sogo’an. Talingomaan ka dn so galbk ka sa datar o kiasogo’a rka...”

Na piakagpha dn o Ibrāhīm so wata’ iyan sa pitharo’ iyan a: “Watakolay! Pngganata’ ta dn sa taman ko gawii a kaphangokom o Allāh ﷻ, sa roo ta dn makapthoona pharoman...”

Na piakadarpa’ iyan dn so glat iyan sii ko bakrng o Ismāīl. Na sii sank’a’i a mapontok a masa na so Allāh a Mahasoti a Maporo’ na siogo’ iyan so Jibrīl sa pitharo’ iyan a:

“Magaan so magaan na rn anka so glat”. Na so Jibrīl na magaan so magaan na gianatan iyan so *Sidrah al Muntahā*, sa inrn iyan so glat sa da otng, na tionggos pman o Ibrāhīm so glat iyan, na da pman otng so glat iyan.

Pitharo’ o Allāh ﷻ, a pd ko maana niyan, a:

Hay Ibrahim, sabnar a tioman ka so taginpn ka (ko kapkhorban anka ko Ismail).

Oriyan oto na so Jibril na tomiana’ sa doniya’ sa sogo’an o Allāh ﷻ, a ipthakbir iyan so ingaran o Allāh ﷻ, Allāhu Akbar.

الله أكبر الله أكبر

Allāhu Akbar, Allāhu Akbar

Na kagiya man’g oto o Ibrāhīm na inismbag iyan on so:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ

Lā Ilāha Illallāhu Allāhu Akbar

Na pitharo’ o Ismāīl a:

الله أكبر وَاللهُ أَكْبَرُ

Allāhu Akbaru wa Lillāhil Hamdu

Na giyanan i mimbaloy a takbir ko gawii a *tashriq* ³⁷ a pphakaoma ko manga gawii o Arafah ko kapipitaan on go so kagabiyan on ko ika pat gawii ko gawii a *Eid al Adh’ha*.

Na sii sankoto a da’ kasombali’ o Ismāīl na dominingil so Ibrāhīm na miailay niyan so kambing ko obay niyan na aya niyan miakhorban.

Sii ko oriyan oto na mimbalingan so mbataa sii ko Hājar sa mapipiya a ginawa iran sa pmbantogn iran so Allāh ﷻ a Kadnan iran.

Oriyan oto na mimbalingan pman so Ibrāhīm sii sa Palestine.

So kiatotonga ko Ibrāhīm, na tipngan so ginawa niyan, na so kiasogo'a on sa pkhorbann iyan so wata' iyan na tipngan skaniyan ko kabagr o pangongonotan iyan ko Allāh ﷻ.

Na aya miaonga oto, na so pananarig iyan ko Allāh ﷻ go so kathatapapay niyan on, na miawit iyan sii ko kiaapasa niyan sankoto a manga tpng on a manga babagr.

Na so phakatondig pman a tpng on ko oriyan oto na so kakawasaan iyan.

Ayon ko isa a thothol, na so Ibrāhīm na adn a sapolo' a go dowā nggibo a manga kambing iyan, sa madakl a manga aso a lalayamn iyan a pphagipat ko manga ayam iyan.

Na ana isa a alongan a so Jibrīl na somiong ko Ibrāhīm a zasalin sa mama na piangni niyan on a:

Khapakay a phasaan ka rakn ankoto a manga kambing ka?

Simbag o Ibrāhīm a:

“Aloy anka rakn so inagran o Kadnan ko sa makaisa' ka ibgay akn rka so isa ko tlo ron bagi', na kasoy anka rakn sa makatlo ka ibgay akn siran rka langon.”

Na somimbag so Jibrīl a:

سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ

(So Allāh) a misotisoti a lbi a malolompiyo ko langowan a paawing a Kadnan ami, go Kadnan o manga malaikat go so Jibril.

Na pitharo' o Ibrāhīm a:

Kowa anka dn so langowan a kambing akn sa rk ka dn.

Na pitharo' o Jibrīl a:

Sakn na malaikat, sa di ko siran howaan.

Na simbag o Ibrāhīm a:

Opama o ska na malaikat, na skn na bolayoka' o Allāh ﷻ, a di akn ipagndod so nganin a minibgay akn.

Na aya kiaposan on na piphasa o Ibrāhīm so manga kambing iyan na inipamasa niyan so arga' iyan sa lopa' na inibgay niyan a waqaf³⁸ ko manga Muslim ka an iran kanggona'i.

Sabap roo, na so kabgay sa waqaf na aya paganay ron a somowa' na so Ibrāhīm, *Alahyi as Salām*.

Sa so Ibrāhīm a bolayoka' o Allāh ﷻ na khagaga niyan a palaya iyan dn korbann so tamok iyan sa pangilay niyan ko kasoso'at o Allāh ﷻ. Sa so langowan a tiyoba' on go tpng on o Kadnan iyan na palaya' iyan dn miasapang, sa miatankd iyan a skaniyan na bolayoka' o Allāh ﷻ.

So Ibrāhīm na inisampay ron so mapiya a thothol ko kipmbawataan iyan ko Is'hāq

Minsan pn minitolod dn so omor o Ibrāhīm, na sabap ko kabagr o paratiaya niyan ko Allāh ﷻ na bigan iyan pman sa isa a wata' iyan a mama a pangalimo' on o Allāh ﷻ.

Sa masa oto na aya omor o Ibrāhīm na 120 ragon na so Sārah na 90 odi' na 99 ragon a omor iyan. Inaloy o Allāh ﷻ sii ko Qur'ān a:

«112» *Go pianothol Ami ron so Is'hāq a nabı a pd ko manga sālih (a ipmbawata' iyan)*
 «113» *Go bigan Ami skaniyan sa kabarakat go so Is'hāq, go adn a pd ko moriataw iran a dowa a phiapiya go adn a lalalimn iyan so ginawa niyan sa mapayag.* (as Saffāt 112-113).

Isa a milalawan o Ibrāhīm na so kasakaw niyan a taw. Sa pmbthowan skaniyan sa ama' o manga ana (banto) (abu al adhyāf).

So kasakaw go kaginawa na sifat o manga nabi. Amay ka sii ko btad a kapamagana sa taw na so isa na patot a makakadn sa zokhodan sa di makathabowakar. Na so kapakasobraa ko kaparoli sa pangnnkn na pd oto ko kathabowakar a isasapar o Allāh ﷻ. Ogaid na da' a kathabowakar ko kapagana sa taw a makapagoongaya'.

Sa so kapphaganaa ko taw na aya sarat iyan na so taw a pphagana na aya gii niyan roo kanggalbka na pantag ko pangindaw niyan a balas go soaso'at iyan ko Allāh ﷻ.

Ayon ko thothol o Ibn Abbās. Na so Jibril go so lompokan iyan a manga malaikat na miakaoma siran ko Ibrāhīm sa kizampayin iran on ko mapiya a thothol ko kipmbawataan ko Is'hāq. Go pd ko antap iran so kapagantiyora iran ko pagtaw o nabi Lūt a manga darowaka'. Na so kiapakaoma o manga malaikat na zosalin siran sa manga tataid a manga mama sa somasayan siran sa manga ana (banto).

Na miagiyaw so Ibrāhīm sa sapi' a iphagana niyan kiran, na kagiya manat iyan kiran a da siran on kan na kiaalapan kiran sa kawan sa ba siran marata' i lalag ko kiapakaoma iran on, ka adat sa masa oto a so mibabagowan a taw ko darpa' na odi kan ko pagana on na ana bantak iyan a marata', na so kiasipata iran on sa piangilam iyan siran na piayag iran on a siran na manga malaikat a miakaoma siran ka izampay ran on so thothol a mapiya ko kipmbawataan o Sārah ko Is'hāq.

Inizaan iyan siran sa:

Ba adn a mapnggolawla ko kathana' o siksa' o Allāh ﷻ? odi' na ba kano miakaoma sa kapagantiyora niyo ko manga pagtaw akn?

Na pantag sa katankda niyan sa mataan a siran na manga malaikat na pitharo' iyan kiran a: Ino siran di pkhakan ko pagana niyan kiran. Na somimbag siran sa:

Di' kami khan ka da kami makabgay sa bayad.

Na biatiya' o Ibrāhīm so *Bismillāhi*, ko da pn kakan o taw, na so *al Hamdulillāh* ko oriyan o kapakapasad koman.

Na so manga malaikat na pitharo' iran makapantag on a:

Mataan a skaniyan na bolayoka' o Allāh ﷻ.

Oriyan oto na pitharo' iran on a:

Di ka pkhalk hay Ibrāhīm, ka skami na zongowan ami so pagtaw o Lut sa pagantiyorn ami siran.

Na sabap roo na miapayag so sabap a da iran kakan, go so sabap a minioma iran.

Na so kiapokas o sawan ko Ibrāhīm, na inisampay ran on so kipmbawataan iyan ko Is'hāq a ipmbawata' iyan mambo' a Is'hāq so wata' iyan a Ya'qūb. (da pn mimbawata' so Is'hāq na kiabtho-wan dn sa ngaran o Allāh ﷻ, sa datar oto pn so Ya'qūb).

Na so Sārah na pphamamakin'gn iyan so manga bitiera iran ko talikhodan o klb. Na sabap sa skaniyan na babay a bilangataw na inisapng iyan a lima niyan sii sa paras iyan, sa inipammsa niyan so kian'ga niyan ko thothol sa kapmbawata' iyan a skaniyan go so karoma niyan na inisampay siran dn ko omor a kialoks.

Na pitharo' o manga malaikat a:

Ba nka inipammsa so sogo'an o Allāh ﷻ?

Na miakapiya a ginawa o Ibrāhīm ko kipmbawataan i karoma niyan ko Is'hāq, go mikharata' a ginawa niyan ko kian'ga niyan sa khaantiyor so pagtaw o Lūt, sa aya tankap iyan on na mapiya so miamaratiaya on ko Lūt na ba siran khirampat ko siksa'.

Sa khabayaan iyan a phamangni ko Allāh ﷻ sa mitarg so kaziksaa kiran.

Na piakisabotan on o manga malaikat a di dn khatarima' so pangni sa kalinding ankoto a manga taw a darowaka' sa miatankd dn so kakhaantiyor iran. Na oriyen oto na miakapiya a ginawa o Ibrāhīm ko kian'ga niyan sa khilidas roo so Lūt go so miamaratiaya a pd iyan.

Sa so bnar na inosay o Qur'ān sa datar o kaphakaoma niyan sii ko Sūrah Hūd a manga ayat a 70- 74 a:

Go sabnsabnar a minioma o manga sogo' Ami (a malāikat) sii ko Ibrāhīm so mapiya a thotholan sa pitharo' iran a Salām rka, na pitharo' iyan a Salām rkano, na da' mathay na minioma niyan a iiawn a sapi' (a pagana kiran, ka di niyan katawan o ba siran na manga malāikat a di khan) ﴿70﴾ Na gowani a mailay niyan so manga lima iran a da' iran zkho'a (da' siran kan sabap sa siran na manga malāikat) na inandam iyan siran a go inikawan iyan siran, na pitharo' iran a di' ka pkhalk ka mataan a skami na siogo' kami ko pagtaw o Lūt (ko kithanaan kiran ko siksa' kiran o Allāh).

﴿71﴾ Na so karoma niyan na tomitindg na pianothol ami ron so kipmbawataan iyan ko Is'hāq go sii ko oriyen o Is'hāq na ipmbawata' iyan so Ya'eqūb, na miakakhala'

﴿72﴾ Na pitharo' iyan (so Sārah) a do'ando'an ako, ba ako pmbawata' a sakn na loks a thiaphkan! go katii so karoma ko a loks, mataan a giya'i na disomala' a shayi' a piakammsa
﴿73﴾ Na pitharo' iran a ba nka pphammsaan so sogo'an o Allāh, so limo' o Allāh go so barakah Niyan na sii rkano a manga pamilya o Ibrāhīm, a skaniyan a Allāh na lbi lawan a Babantogn a lbi lawan a Pmamaslaan
﴿74﴾ Na gowani a mapokas ko Ibrāhīm so kalk go miakaoma on so thothol a mapiya (ko kakhaogat o karoma niyan), na gii rkami makiphawala' (makapantag) ko pagtaw o Lūt (ko kakhaomaa kiran o siksa' a mabagr sa inikawan iyan o ba mirampat so Lūt ko siksa' a phakaoma ko pagtaw niyan a manga darowaka').

Giyoto na kagiya so Ibrāhīm na inikawan iyan o ba so Lūt go so manga pd iyan a miamaratiaya na ba siran khapd ko siksa' o Allāh ﷻ, na phamangnin iyan ko Allāh ﷻ a malpas siran on.

﴿75﴾ Mataan a so Ibrāhīm na disomala' a matigr a parrgo (sa tasbīh) a baraapas (sii ko Kadnan iyan) (Hūd 75).

Aya salakaw roo. Na kagiya so miaona a kapphamangniya o Ibrāhīm ko Allāh ﷻ sa antiyorn iyan so langowan a kāfir a somasanka', na inisapar oto o Kadnan iyan, na miakaoml so poso' iyan sa kapdi ko taw a di pharatiaya a amay ka matay na khatintiman iyan dn so siksa' a malipds.

Na so pagtaw o Lūt na pithamanan a manga darowaka' a barasoda, sa miatankd kiran dn so kapagantiyora kiran. Sa pphangnin iran a maoma siran dn o siksa' o Allāh ﷻ, sa itataros iran dn so piakasingay a manga dosa iran.

So ayat o Qur'ān na pitharo' iyan a:

﴿76﴾ *Hay Ibrāhīm dapay anka nan ka mataan a miakaoma so sogo'an o Kadnan ka go mataan a khaoma siran a siksa' a di' dn khindod.* (Hūd 76).

So Ibrāhīm na binisita niyan so wata' iyan a Ismāīl

Na so kiasokod o Ismāīl na miangaroma ko manga babay o isa kaloks a Jurhum. Go miaganad kiran sa basa Arab. Na gowani a mawafat so ina' iyan a so Hājar, na inilbng iyan sii ko darpa' a *Hijr*³⁹ a marani sa Ka'bah.

Na oriyon o masa, na miakaoma so Ibrāhīm sa phamisitaan iyan so wata' iyan, na da niyan kabalayi sa walay, na inizaan iyan so karoma niyan, na somimbag skaniyan sa:

Skaniyan a Ismāīl na lomialakaw sa giizokat sa pagpr iran.

Na inizaan skaniyan o Ibrāhīm a:

Anadamanaya i kapkhaoyag iyo, ino pphakaampl rkano?

Na somimbag so karoma o Ismāīl sa:

Matatago' siran sa sangat a mapitl a kapphagintaw, sa so btad iran na tanto a marata'.

Na pitharo' on o Ibrāhīm a:

Amay ka makaoma so karoma nka na tharo'a anka on a inisampay akn on so salam akn, go tharo' anka on a pizana ko a alina niyan so atong o pinto'an iyan.

Na gowani a makaoma so Ismāīl na miantok iyan a piamisita skaniyan o ama' iyan sabap ko miabaw niyan a kanayo' o ama' iyan. Na inizaan iyan so karoma niyan oba adn a miakaoma kiran a ana (bisita) sa alongan oto.

Na simbag skaniyan o karoma niyan a:

Oway, a dn a loks a mama a miakaoma rakn na iniiza' ka niyan. Na pitharo' akn on so katatago'an rka, na iniiza' iyan o andamanaya i kapkhaoyag tano, na pitharo' akn on a matatago' tano sa masopiit a kaoyagoyag.

Na iniiza' on o Ismāīl o ba adn a inibakag iyan a lalag a pantag ko Ismāīl.

Na simbag iyan a:

Oway, pianginsana niyan a izampay akn rka so salam iyan go tharo' anka on a alina niyan so atong o pinto' iyan.

Na so Ismāīl na siabot iyan so ongangn a madadalm ko katharo' i ama' iyan sa pitharo' iyan on a:

So loks a mama na giyoto so ama' akn, sa siogo' ako niyan sa kamblaga ko rka, na mbalingan ka ko pamiliya nka. Na inawaan iyan so walay niyan. Na da mathay a masa na miangaroma pman sa isa a babay ko bangnsa a Jurhum.

Na sii ko oriyan o masa na miakaoma pman so ama' iyan sa phamisitaan iyan so wata' iyan, na da niyan pman kabalayi sa walay, na iniiza' iyan ko karoma niyan o anda so Ismāīl.

Na pitharo' iyan a lomialakaw ka pphloba' sa kaoyagan iran.

Na inizaan skanyan o Ibrāhīm sa pitharo' iyan a:

Antonaa i masosowa iyo? Antonaa i kapkhaoyag iyo, ino pphakaampl rkano so kaoyagan iyo?

Na simbag skaniyan o babay sa pmbantogn iyan so Allāh ﷻ go pphanalamatan iyan.

Na inizaan skaniyan o Ibrāhīm a:

Antonaa i pkhakan iyo go pkhainom iyo?

Na tig iyan a pkhan kami sa sapo' a ayam go phaginom kami sa ig.

Na miamangni so Ibrāhīm ko Allāh ﷻ sa pitharo' iyan a: Yā Allāh ﷻ pakambarakat anka kiran so sapo' a pkhn iran go so ig a phaginomn iran.

Na pitharo' iyan ko babay a:

Amay ka makaoma so karoma nka na sampayin ka rakn on so salam akn, go tharo' anka on a tatapa niyan so atong o pinto' iyan.

Gowani a makaoma so Ismāīl na miabaw niyan so lanitan o ama' iyan, na inizaan iyan so karoma niyan a:

Ba ana taw a miakaoma ko walay ran?

Na simbag skaniyan o karoma niyan a pmbantogn iyan so nabi Ibrāhīm sa pitharo' iyan a:

Oway, adn a miakaoma sii a mataid a loks na iphagiza' ka niyan na pitharo' akn on so masosowa' aka. Iniiza' iyan i masosowa tano na pitharo' akn on a mapipiya dn so btad tano.

Iniiza' on o Ismail o ba adn a inibagak iyan a lalag a pantag on?

Na simbag iyan sa:

Oway, so bilangataw a mato'a na pitharo' iyan a izampay akn rka so salam iyan, go ptharo'on ko rka a thatapn ka so atong o pinto' oka.

Na pitharo' o Ismāīl a:

“Giyoto so ama' akn, na ska so inaloy niyan a atong o pinto' akn a thatapn akn. Sa so ama' akn na inisogo' iyan rakn so kathatapa ko rka a karoma ko sa ipndolona' akn ska sa mapiya.” (al Bukhārī, Anbiyā' 9).

So nabi na pitharo' iyan a: Oriyan oto na so Ibrāhīm na pitharo' iyan ko karoma o Ismāīl a: Amay ka makaoma so karoma nka, na sampayin ka on so salam akn, na tharo' anka on a tatapa

niyan so atong o pinto'an iyan. Na gowani a makaoma so Ismā'īl, na inizaan iyan so karoma niyan sa: Ba adn a isa a taw a tiawag ka niyan? Na tig iyan a: Oway, mato'a a mataid a mama a miakaoma rakn, sa piamodi niyan skaniyan sa inioman iyan on a: Skaniyan na iniiza' ka niyan, na pianothol akn on, na iniia' iyan so kapkhaoyag tano na pitharo' akn on a matatago' tano dn sii ko mapiya, na pitharo' o Ismail a: Ba kaniyan bigan sa osiyat? Na tig iyan a: Oway, pianginsana niyan rakn so kizampayin akn rka ko salam iyan, go inisogo iyan a thatapn ka so atong o pinto'an ka. Na sii sankoto, na pitharo' o Ismā'īl a: Giyoto so ama' akn, na ska so atong o pinto'an akn. Sa inisogo' iyan rakn so kathatatapa ko rka a karoma ko. (Sahīh al Bukhārī).

Phoon sank'a'i a thothol na khasabot tano ron a so kapanalamat na okit o kapphakala' o limo' go so kapkhatatap iyan. Na so kapakaito'a ko manga limo' o Allāh ﷻ, go so kaphanon sa di kasoso'at na kasankaa oto ko limo' o Allāh ﷻ. Na aya khaonga oto na so kaphakaito' o limo' sa taman sa khawiswisan on so taw.

So Kiambalaya sa Ka'bah

Oriyan o manga ragon na so Ibrāhīm na mimbalingan sa Makkah. Na giaks iyan so Ismā'īl, na da mathay na pitharo' iyan ko Ismail a:

“So Kadnan ko na inisogo' iyan rakn a pmbalayin ta a walay niyan sa khatabangan ako nka on.”

Na miangawid so Ismail go so Jibrīl sa manga ator na pimbalay o Ibrāhīm so klb o *Baytullāh*. Na so titindgan o Ibrāhīm a ator na minigaang on so palad o ski niyan ko kapndapo'i niyan on ko kapkhiporo' o panglban o walay.

Pitharo' o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' sii ko Qur'ān, a pd ko maana niyan a:

«127» *Na tadmi niyo gowani a ipphoro' o Ibrāhīm so manga onayan a Ka'e'bah (ilay anka so ayat a: 22:26) ko gii ran on kambalaya a go so Ismā'e'īl (sa gii ran tharo'on) a Kadnan ami tarima' Anka (so manga pangni ami) ka mataan a Ska na Ska so lbi lawan a Pphakan'g a lbi lawan a Mata'o.* (al Baqarah 127).

Ayon ko manga thotholan ko kiambalaya sa Ka'bah, na gowani a so nabi Adam go so Hawwā' na makaawa siran sii ko sorga' sa miaolog siran sa doniya' na miakamblag siran sa darpa' na sii ko oriyon o masa na miakathoona siran sii sa lopa' a *Arafah*, na lomialakaw siran sa taman sa miakaoma siran sankoto a darpa' o *Ka'bah*. Na kiabayaan o Adam a mbalay sa darpa' a pzimbaan iyan on so Allāh ﷻ sa panalamat iyan on ko kiatimo' iran go so Hawwā'. Na piangni niyan ko Allāh ﷻ a bgan iyan skaniyan sa polaos a aya niyan pkhalibt sa tawwāf ko katatago' iyan sa sorga'. Na miapayag on so polaos a tihaya a aya niyan gii kathawafan sa pzimbaan iyan so Allāh ﷻ.

Na so polaos a sindaw na miapadng sii ko masa o nabī Shayth, na sii sankoto a darpa' na adn a matatago' on a maitm a ator. Na so nabī Shayth na pimbalaan iyan sa pat i rogo a taragombalay, na tiago' iyan

so maitm a ator sii ko isa a rogo' ankoto a walay. Na so maitm a ator na skaniyan dn so kapapantagan imanto a matatago' sii ko isa a rogo' o Ka'bah a pmbthowan sa so Maitm a Ator (al Hajar al Aswad).

Na sii ko masa a kialndb o ig ko masa o Nūh, na so walay na minigald sii ko lopa' ko miathay dn a masa.

Na minggolalan ko sogo'an o Allāh ﷻ na so Ibrāhīm na somiong ko darpa' o Ka'bah na piakatarg iyan on so Ismā'īl go so ina' iyan a so Hajar. Na siran a dowā go so Ismail na inphoonan iran so kiakalota iran ko lopa' a ron matatago' so Ka'bah. Na miatoon iran so onayan o taragombalay a piakatindg on o nabi Shayth. Na siompatan iran so kiambalaya on sa miatatap dn sa taman imanto.

Sii ko ayat na katii so kialaoya niyan on: "Mbalay anka so manga onayan o Walay" so Ka'bah, sa makapmamaana sa itharos iyan ko oriyān o kinibtad o manga onayan iyan sa miaona.

Na kagiya mapasad iran mbalay, na so Ibrāhīm na miamangni sii ko Kadnan iyan sa pitharo' iyan a:

﴿126﴾ Na (tadmi niyo) gowani a tharo'on o Ibrāhīm a, Kadnan ko baloy Anka ini a Ingd a lomilintad (giya Makkah), go rizkhi Inka so manga taw niyan sa pd ko manga onga a sapad, so taw a miaratiaya a pd kiran sii ko Allāh go so alongan a maori na pitharo' Iyan (so Allāh) a sa taw a somanka' (sankaan iyan so limo' akn sa di niyan panalamatan - kufr an ni'emah) na phakasawitn Akn sa di' mathay oriyān iyan na isomag Akn sa mabasng sii ko siksa' ko naraka', a marata' a khabolosan. (al Baqarah 126).

Sa so Allāh ﷻ na bigan iyan pn sa masa so manga taw a khakafir on sa gii siran makanggona ko manga limo' iyan. Sa kiasabotan a so manga limo' o Allāh ﷻ ko lopa' na palaya on dn makapnggona so manosiya' a kafir go so manosiya a miaratiaya ko Allāh ﷻ ka kagiya inadn iyan siran na phrizkhiyan iyan siran ko manga limo' iyan.

Ogaid na so manga limo' o Allāh ﷻ sankā' i a lopa' na ipmbgay niyan sa phagokit sa tpng go tiyoba' ko manga kaadn iyan. Sa so taw a miaratiaya ko Allāh ﷻ na gii niyan kanggonaan so manga limo' o Allāh ﷻ sii sa doniya' na sampay sa alongan a maori. Na so pman so taw a kafir, na sii niyan bo' pkhasawiti so manga limo' o Allāh ﷻ ko doniya' na sii sa alongan a maori na da' a khakowa niyan a rowar ko malipds a siksa'.

Na itataros dn o Ibrāhīm so manga pangni niyan ko Allāh ﷻ sa:

﴿128﴾ Kadnan ami baloya kami Nka a (dowa kataw) a mbabayorantang sii Rka go so mbawataan ami na pagtaw a mbabayorantang sii Rka, go pakiilayin ka rkami (pangnda'on Ka rkami) so manga simba mi (so manga okit a simba ko hajji) go pakatawbata kami Nka ka mataan a Ska so lbi lawan a Pphamgay sa tawbat a lbi lawan a Masalinggagawn.

﴿129﴾ Kadnan ami go sogo' Ka sii kiran sa sogo' a pd kiran (ilay anka so: 62:3,2) a pmbatiya' kiran ko manga tanda' Aka, go iphagnda'o niyan kiran so ⁷² kitāb go so al hikmah (so Sunnah odi' na so ongangn) go phlompion iyan siran, ka mataan a Ska so lbi lawan a Mabagr a lbi lawan a Maongangn. (al Baqarah 129).

So Rasūlullāh ﷺ, na gii niyan tharo'on makapantag ko pangni o Ibrāhīm ko Kadnan iyan a inaloy ko ayat a:

“Sakn so tarima’ o pangni o ama’ akn a so Ibrahim, go sakn so mapiya a thothol a pianothol skaniyan o Nabi Isa.” (Ahmad ibn Hanbal 262).

So salsila o nabi Muhammad ﷺ na phagndod sii ko nabi Ibrāhīm sa datar o kaphakatalingoma niyan:

1. Mohammad ﷺ	12. Fihr (Quraysh)
2. Abdullāh	13. Mālik
3. Abdulmuttalib	14. Nadhr
4. Hāshim	15. Kinānah
5. Abdu Manāf (Mughirah)	16. Khuzaymah
6. Qusayyi	17. Mudrikah
7. Hākim (Kilāb)	18. Ilyās
8. Murrah	19. Mudhar
9. Ka’b	20. Nizār
10. Lu’ay	21. Ma’ad
11. Ghālib	22. Adnān

So ontol a salsila o Rasūlullāh ﷺ na sii phagndod ko Adnān, a moriataw o Ismail. Ogaid na so salsila ko pagltan o Adnan go so Ismā’īl na di marayag sa ba katotokawi.

So kakmpt iyan na, aya kamataan na madakl a manga nabi a miakaoma a phoon ko kiababadan ko Ibrāhīm, a so katndo’a on na so salsila o Muhammad ﷺ, a mitotoro’ iyan so mapayag a kattndo’ o pankatan o nabi Ibrāhīm ko thotolan ko manga nabi.

Na so *Ka’bah* go so manga simba ko hajji na pphakitadman iyan so panandm ko nabi Ibrāhīm sa tatap dn anan sa taman ko gawii a kaphangokom o Allāh ﷻ.

Aya di san salakaw, na oman dn gawii, na makalima ko oman salongan, na so millions a manga Muslim, na ipphamangni ran sa kapakaslang sa maliwanag so Rasūlullāh ﷺ ko gii ran khathaha-yyat, sa pkhaaloy ran mambo’ a misasarta’ on so ngaran o nabi Ibrāhīm.

اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ
وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ *
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ
وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ *

Ya Allāh! bgi nka sa barakah so Muhammad go so pamiliya o Muhammad, sa datar o kiabgi nka sa barakah ko Ibrāhīm go so pamiliya o Ibrahim, ka mataan a ska na babantogn a pmamaslaan, Ya Allāh! bgi nka sa limo’ so Muhammad go so pamiliya o Muhammad sa datar o kiabgi nka sa limo’ ko Ibrāhīm go so pamiliya o Ibrāhīm, ka mataan a ska na babantogn a pmamaslaan.

So nabī Ismāīl, *Alayhi as Salām*

Isa skaniyan ko manga nabi a miaaloy sii ko Qur’ān. Makikilala skaniyan pn ko ngaran a so Kokorbann (ad Dzabīh). Sa mimbalo so Ismāīl a nabī ko mbawataan o Jurhum a so isa kaloks a Arab a phoon sa Yaman a miagingd siran sii sa Hijāz. So ngaran a Ismail na makapmamaana sa taw a phagonotan iyan so Allāh ﷺ, aya timbang iyan ko basa a Hebrew na Ishmael.

Miakala’ so Ismāīl a mipag’pda’ iyan so manga wata’ o Arab a *Jurhum*, sa miapaganad iyan kiran so basa iran a Arab, go so kaphantas sa pana’, na so kiapmamangoda niyan na miakilala skaniyan ko kapasang go so kathindo’ i kapana’.

Gowani a so manga mama a pd ko bangnsa a *Asham* na gii siran mbatalo’ ko kapamana’, na so Rasūlullāh ﷺ na pitharo’ iyan kiran a:

“Hay mbawataan o Ismāīl, pana’ kano, ka so ama’ iyo na biaksa’ ko kathindo’ mamana’.” (al Bukhari, al Anbiya’ 9)

Na gowani a mawafat so ama’ o Ismāīl, na itataros iyan dn so kasisiyapa niyan sa *Ka’bah* go so btad o Hajji. Na aya paganay a pinggalbk iyan na bionkosan iyan a *Ka’bah* sa dinis. Oriyan oto na siogo’ skaniyan o Allāh ﷺ a nabi. Sa siogo’ skaniyan sa lopa’ a Makkah go so makadadair on a bangsa o Jurhum, go so topo’ a manga Amaliqah, go sa Yaman, go sa Ma’rib go sa Hadhramawt.

Na miatatap dn so Ismāīl a pndolonn iyan siran ko kasold iran ko Islam sa miakalima polo’ ragon. Na so sabagi’ kiran na miaratiaya, na so sabagi’ na da paratiaya.

So Ismāīl na tanto a mapantang a taw, sa pthonayin iyan so manga galbk iyan sa patiis skaniyan ko manga katharo’ iyan go so manga sogo’an iyan, sa datar o kiaaloy niyan sii ko ayat o Qur’ān a:

﴿54﴾ *Go pananadm inka (hay Rasūl) sii ko kitāb (so Qur’ān so thotholan) ko Ismāīl a skaniyan na bnar i kabgay sa kapasadan (phtoman sa pasad) go miaadn skaniyan a sosogo’on a nabī.*

﴿55﴾ *Go miaadn a iphsogo’ iyan ko familiya (karoma) niyan so sambayang go so zakāt (so kasotiya ko ginawa) go miaadn ko Kadnan iyan a masoso’at On.* (Maryam 55).

So manga mu’jizah o Ismāīl

1. Pkhabankiring iyan so kabagabagas a lopa’ sa tathaba’ a masilm.
2. Sabap ko pangni niyan ko Allāh ﷺ na pkhabaloy so pagti a kambing a kagatasan go so bombol iyan na datar o sotra sa kaoml.
3. Sabap ko pangni niyan ko Allāh ﷺ na giimbaloy so od a bantad a tapong a mawin’k.
4. Piakambowat o Allāh ﷺ so ig a Zam-zam sa pantag rkaniyan.

So manga paparangayan a missnggay a rk o Ismāīl

Skaniyan na nabi a tanto a mapantang ko margn, go tanto a patiis a makatotomana’ sa pasad ko salakaw di salakaw.

So nabı Is'hāq

So Is'hāq na wata' a mama o Ibrāhīm ko karoma niyan a Sārah. Gowani a katokawan o Sārah a ikhaogat iyan so Is'hāq na inipammsa niyan oto sabap sa skaniyan na loks a babay, sa miatharo' iyan a:

«72» *Na pitharo' iyan (so Sārah) a do'ando'an ako, ba ako pmbawata' a sakn na loks a thiaphkan! go katii so karoma ko a loks, mataan a giya'i na disomala' a shayi' a piakammsa*
 «73» *Na pitharo' iran a ba nka ppphammsaan so sogo'an o Allāh, so limo' o Allāh go so barakah Niyan na sii rkano a manga familiya o Ibrāhīm, a skaniyan a Allāh na lbi lawan a Babantogn a lbi lawan a Pmamaslaan.* (Hud 72-73).

«112» *Go pianothol Ami ron so Is'hāq a nabı a pd ko manga sālih (a ipmbawata' iyan)*
 «113» *Go bigan Ami skaniyan sa kabarakat go so Is'hāq, go adn a pd ko moriataw iran a dowa a phiapiya go adn a lalalimn iyan so ginawa niyan sa mapayag.* (as Saffat 112-113).

Biantog Allāh ﷻ so Is'hāq sii ko Qur'ān sa datar aya:

«45» *Go pananadm inka so oripn Ami a Ibrāhīm go so Is'hāq go so Ya'eqūb a adn a g's (bagr) iran go kalantas a pamikiran* «46» *A bionayon Ami siran ko kababantaka iran ko maori a alongan (sa aya iran babantakn.* (Sad 45-47).

Na sii ko oriyan o kiawafat o ama' iyan, na inibgay o Allāh ﷻ ko Is'hāq so kananabii ron, sa siogo' skaniyan ko manga taw sa Dimashq go sa Palestine. Sa bialoy skaniyan o Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' a pd ko manga oontol a taw.

Na sii ko kinitold o omor iyan na miakalobay so kailay niyan sa taman sa miabota dn.

Inimbawata' o Is'hāq so wata' iyan a so Ya'qūb go so Ishau' (al ʿĪs). Na sii ko kiloks dn o Is'hāq na inipamangni niyan ko Allāh ﷻ sa mababad so dowā a wata' iyan, sa so manga nabi na sii makapoon ko moriataw o Ya'qūb, na so manga olowan ko pagtaw na sii makambowat ko moriataw o al ʿĪs, sa tiarima' o Allāh ﷻ so pangni niyan on.

Ayon ko thothol, na so Is'hāq na miagomor sa 160 ragon, na miawafat skaniyan sii ko darpa' sa ingd a Jerusalem sii sa Palestine. Sa inilbng skaniyan ko marani ko koba o ama' iyan a Ibrahim. (Ibn al Athir, al Kamil 1. 127).

So manga mu'jizah niyan ko kiaaloy niyan ko manga thothol

So pagtaw a da' paratiaya ko Is'hāq na pitharo' iran on a:

“Amay ka so manga binatang na di ka niyan zaksi'an sa ska na nabi na di ami ska dn pharatiayaan.”

Na so Is'hāq na taiawag iyan so manga pangangayamn sa pitharo' iyan a:

“Hay manga binatang tharo'a niyo kiran o antawaa ko.”

Na so lako na pitharo' iyan a: Ska na nabi o Allāh ﷻ. Na pitharo' o saladng a: Ska so wata'amama o Khalīl, bolayoka' o Allāh ﷻ.

Na pitharo' o kambing a: Ska na nabi o Allāh ﷻ. Sa dn sa taw a di kaniyan paratiayaan na khaolog ko naraka'.

Na gowani a pakalankapn o Is'hāq so panolon iyan sii ko manga taw sa Jerusalem, na pitharo' iran on a:

“Opama o miisg ka ankanan a palaw ko kaoontodan iyan na pharatiya kami rka.”

Na minggolalan ko idin o Allāh ﷻ, na miagalin so palaw ko kaoontodan iyan. Na so manga taw sa Jerusalem na miaraiaya siran on.

Na sii ko kapphanolon iyan ko manga taw, na adn a pd kiran a inwit iran ko Is'hāq a miatay a sapi' na pitharo' iran on a: Oyag anka anka'i.

Na sabap ko idin o Allāh ﷻ na miamangni so Is'hāq ko Allāh ﷻ sa oyagn iyan ankoto a binatang na miaoyag siran.

Na miawafat so Is'hāq sii sa Palestine, Na inikobor skaniyan ko darpa' a *al Khalīl*, sii rkaniyan so kalilintad...

MANGA PAKAIZA'

A. Smbag anka so phamakatalingoma a manga Pakaiza'

1. Ino mbtowi so Ibrahim sa ama' o manga nabi?
2. So olowan o manga taw sa Chaldean na manga pipiya i adat. Na ino to a sii oriyen na mimbaal sa barahala o ginawa niyan na tiontot iyan a skaniyan na tohan?
3. Antonaa so sabap o taw a miakapatay sa mararani sa nggibo a manga bago inimbawata' sa minggolalan ko Nimrod, ko kiasagad o masa niyan?
4. Antonaa i khasowa o manga taw a da siran kasogo'i sa nabi ba siran pagiza'i ko gawii a kaphangokom o Allāh ﷻ?
5. Ino so sakataw a taw khisampay skaniyan sii ko kapakaisa-isa ko Allāh ﷻ sa da dn a tohan a rowar ko Allāh sa nggolalan ko akal iyan? Osay anka so smbag ka sa imbgay nka a ibarat so pinggolawla o nabi Ibrahim.
6. Sii ko onaan o kiapangndaowa niyan kiran makapantag ko agama a bnar, na so nabi Ibrahim na paganay na inosay niyan ko pagtaw niyan a mataan a so manga barahala na di patot a simbaan. Osay anka so sabap sii sankanan a okit a inosar skaniyan o nabi Ibrahim.
7. Oriyan o kiapaminasaa niyan ko langowan a barahala sii ko simbaan iran, na ino niyan zadangn so parkol (patok) sii ko lig o mala' ko barahala?
8. Pakandayaga anka so pangni a so inipamamngni o nabi Nuh a rk o wata' iyan a mama, go so pangni o nabi Ibrahim ki ama' iyan.
9. Antonaa so inisogo' o Allāh ﷻ a lbi lawan a Maporo' sii ko apoy gowani a iithog iran on so Ibrahim?
10. Ino zankaa o Nimrod so paratiaya apiya pn kiasandngan iran so mapayag a mu'jizah o nabi Ibrahim?
11. Antonaa i pinggalbk o Sarah sa kapakawatani niyan ko Shaytan a plano o Fir'aun gowani a tgl n iyan mowit so Sarah sii ko darpa' iyan?
12. Antonaa i ongangn o kaphlbada ko Shaytān ko masa a giikahajji?
13. So kapanakbir a tashriq a so phanagipoon ko kapipita' ko gawii a Arafah ko oriyen o sambayang a fajr na khatatap dn oto sa taman ko kagabinan a sambayang ko ika pat a gawii ko gawii a Eid al Adh'ha na pakaphapasodn oto ko antonaa a galbk?
14. Osay anka so galbk a so paganay a mitana' sii ko kaoyagoyag o nabi Ibrahim, a skaniyan i onayan o taragombalay tano imanto a makasasayan sa waqaf.

15. Gowani a so nabi Ibrahim na magaan dn so kipagithogn on ko mala' a rapog na miaoma skaniyan o tlo a manga malaikat na sianka' iyan so tabang iran on. Na sii ko kaposan o masa a ipagithog dn sii ko rapog na miaoma skaniyan o Jibril na inizaan iyan skaniyan a: Ino ka di phangni sa tabang ko Kadnan ka? Na pitharo' iyan a so Kadnan ko na katawan iyan so mambbtad akn. Nggolalan ko sogo'an iyan na so apoy na phakatotong.? Antaa i phakatago' sa sabap ko kaphakatotong o apoy? Antonaa i mambbtad o pamikiran, sii sank'a'i a tanto a piakalklk a mapontok a masa, ino giyanka'i a smbaga na khibgay niyan?
16. Antonaa i manga paparangayan o Ismail a miaaloy sii ko Qur'an?
17. Iptharo' o Jalaluddin ar Rumi a mataan a so lalan ko Allāh ﷻ na matitimo' a kazold sii ko apoy. Na sii ko onaan pn o da rka kilbadn sii ko apoy na ploba anka o adn a olawla nka odi' na kapakasayan ka ko Ibrahim sii ko ginawa nka. Sabap sa so apoy na miakilala niyan so Ibrahim na da niyan totonga. Osay anka ankanan a manga kalimah phoon ko maana o kazalimbotawan (tawakkul) odi' na so kasana'i ko Allāh ﷻ a phapaar ko langowan taman.
18. Pira i kadakl o manga wata' o Is'haq? Antaa kiran i miamangni go andamanaya i okit a kiapamangni niyan sa pantag kiran?
19. Sii ko manga ayat a 45-47 o surah Sad na antonaa i manga sifat o nabi Is'haq a miangaaloy ron?
20. Ropaa ka so kagdam a ginawa a miagdam skaniyan o Sarah, ko kiatatap iyan a di pmbawata' a skaniyan na mimbaloy a balk ko lagaday o manga ragon sa miapakada' iyan so langowan a arap iyan, gowani a matharo' iyan so phakaoma a katharo' a: *Doandoan ako dn! Andamanaya i kapmbawata' akn a mialoks ako dn a babay a tiaphkan, na so karoma ko na loks a mama*, (Hūd 72).
21. *Sii kiran (so Ibrahim go so manga moriataw o Is'haq) na manga pipiya i galbk, go adn a manga taw a manga rarata' i galbk sa lialim iran so manga ginawa iran*, (Saffāt 112-113). Antonaa i khasabot ka sankanan a ayat?

B. Pno' anka so awasawas a go'ang

1. So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na pphrinarinawan iyan so nabi Ibrahim sa kapthalowi iyan on a bolayoka' (khalīl), na sabap roo na so Ibrahim na tiawag skaniyan a
2. Gowani a so Fir'aun na initgl iyan so ginawa niyan sii ko Sarah na miapikir iyan a skaniyan a Sarah na na miambaloy skaniyan a kialkan. Na sabap roo na kiabokaan iyan skaniyan na inibgay niyan on so Apammgayan.
3. Na sabap sa so nabi Ibrahim na kabaya' iyan a kapakakana niyan ko manga taw na tiawag skaniyan a (so somisiyap ko manga ana (bisita).
4. so pangni na okit ko kiapayag o paridi' a Zamzam.
5. So nabi Is'haq na siogo' skaniyan ko manga taw o go so
6. Na so nabi Is'haq na miamangni sa so kadaklan ko manga nabi na sii makapoon ko manga moriataw niyan
7. So nabi Is'haq na piamangni niyan a go na miakapoon ko kiabababan ko wata' iyan a so Esau.

C. Pili' anka so ontol a smbag phoon ko phamakatalingoma a pat a phamili'an

1. **Anda ko phamakatalingoma i kna' o ba pd ko manga okit a inosar o nabi Ibrahim sii ko kiapakalankapa niyan ko paratiaya a kapakaisaisaa ko Allāh ﷻ (tawhīd)?**
 - A. Miphoon ko manga taw a lbi ron marani sa miokit sa lbi a mamis a kat-haro' go maoml a katharo' go bilanga-taw a okit.
 - B. Tatap skaniyan dn a ipphamangni niyan so pagtaw niyan a da' pamara-tiaya a katoro' iran sii ko bnar.
 - C. Sii ko langowan a btad na phagalowin iyan on odi' na pphayagn iyan a mata-an a so manga barahala a pzimbaan o manga pananakoto na da' a khibgay niyan kiran a gona.
 - D. Pingggba' iyan so manga barahala sii ko simbaan ka an so manga taw a pzimba sa barahala na makaito' so kapzimbaa iran on sa di makala' so manga dosa iran.
2. **Anda i katharimaa tano sa so langowan o mu'jizah a piayag skaniyan o nabi Ismail. Anyonaa i kaposan a so kha-kowa tano makapantag ko ingd a bia-lingan iyan?**
 - A. Skaniyan na tanto a madakl a taw ron sankoto a darpa'
 - B. Skaiyan na darpa' a pkhasokat on o manga taw so kaoyagan iran sa nggolalan sa kapragaragat go kakhala-san.
 - C. Skaniyan so darpa' a kiapayagan ko mala' a bandaran a pianothol o thot-hol.
 - D. Skaniyan na kamara a darpa' a da' a babasoka' on a so kaplopa' go so kap-angayam sa binatang na aya on giing-galbkn.
3. **Andamanaya i so nabi Ibrahim na tinio-ba' sa minggolalan ko ginawa niyan?**
 - A. Miokit sa kiapakithidawa' iyan ko Nimrod
 - B. Miokit ko kinilbadn rkaniyan sii ko malagindab a apoy
 - C. So kinipangndaon iyan ko ontol a agama sii ko pagtaw niyan ko atag o margn a kambbtadan iyan
 - D. Miokit ko kiakhorbana niyan ko wata' iyan a Ismail
4. **Gowani a plobaan o Ibrahim so miadn on na aya paganay a miailay niyan na so bitoon, na miakaprarad on oto. Oriyan oto na miailay niyan so olan, na kialipa-tan iyan so bitoon, na gowani a mailay niyan so alongan na gianatan iyan so olan, na aya kiaposan on na miatankd iyan a da sii sank'a'i a manga kaadni ba tohan. Langon anka'i na adn a minibgay niyan a saginda. Na anda ko phamaka-talingoma a manga nda'o i aya tano khowaan sank'a'i a masa a minitana'?**
 - A. Opama o so taw a di mapaparatiaya a phlobaan iyan so miangadn na phana-gipoon ko ko manga bitoon, na kha-toon iyan so thitho aTohan.
 - B. Sabap sa giyanan na saginda (metap-hor) na da a rk iyan a kamataan ko kamamasaan.
 - C. Aya onayan na so nabi Ibrahim na mianinggaposan sa miatoon iyan so Allāh ﷻ ko oriyan o kiazanka' iyan ko madakl a manga masa sa miapayag iyan so kargn o kapakaparatiaya.
 - D. Apiya pn amay ka so thitho a agama na d aniyan maoma so taw, na skaniyan na khatoon iyan go khaknal iyan so Allāh ﷻ sa pnggolalan ko kapamimikiran sa madalm ko btad o manga kaadn.

5. Oriyan o kiamamsa'i ran ko mu'jizah o apoy a mimbaloy a sapadan o obarobar sii ko nabi Ibrahim, na so Nimrod na tanto a kiatkawan go kiapraradan, na pitharo' iyan ko Ibrahim a: Pkhorban ako sa pat nggibo a sapi' sa pantag ko tohan ka. Sa pinggolawla niyan sa initoman iyan so katharo' iyan. Go inawaan iyan so gii niyan kapakit-ha-bana' ko Ibrahim. Ogaid na da skaniyan dn paratiaya. Anda sii ko phakatalingoma i kna' o ba aya sabap anka'i a manga galbk o Nimrod?
- A. Mialk skaniyan o ba mada' so kakawasaan iyan go so ndato'an iyan.
 - B. Da niyan magaga so katabana niyan ko kaambog iyan go so maratobat iyan, minsan pn miailay niyan so thitho a bnar.
 - C. Sabap sa so manga sapi' a siombali' iyan na di khatarima' na so kaambog iyan go so katakabor iyan na ba dn miama-goman sa di niyan khagaga so kata-rimaa niyan ko paratiaya ko Allāh ﷻ.
 - D. Inikawan iyan so kakhada' o m'nang iyan sii ko pagtaw niyan.
6. Antonaa i mitotoro' a maana o "Abū al adhyāf"?
- A. So ama' o manga wataailo
 - B. So ama' o manga taw a angiyas
 - C. So ama' o manga pobri
 - D. So ama' o manga bisita (ana)
7. Anda a masa i kianggalbka o nabi Ibrahim ko kapkhorbana niyan ko wata' iyan a Ismail. So Shaytan na miobay sa tlo a manga taw sa pantag sa kibagakn iran ko pnggalbkn iran. Antaa siran go antonaa i inisogo' iyan kiran ko kiaobaya niyan kiran?
- A. Ibrāhīm, Ismāīl, Hājar
 - B. Hājar, Ismāīl, Ibrāhīm
 - C. Ibrāhīm, Hājar, Ismāīl
 - D. Hājar, Ibrāhīm, Ismāīl
8. Andamanaya i so nabi Ibrahim na kiatokawan iyan a so manga malaikat a miakaoma on sa bontal a manosiya' na siran na manga malaikat?
- A. Miokit ko nditarn a sosolotn iran
 - B. Miokit ko kaito' o manga katharo' iran
 - C. So da iran kakan ko pagana niyan kiran
 - D. Siran na pkhararangitan siran
9. Sii ko paganay a kiandato' iyan, na so Nimrod na mindato' sa Chaldeans na maontol skaniyan, a katawan iyan so manga tamana' iyan. Ogaid na sii sa kaposan o kadato' iyan na piakalawan iyan so manga tamana' iyan sa mimbaloy a takabor. Sa taman sa inisampay sa tiontot iyan a skaniyan na tohan. Anda ko phamakatalingoma i di' pd ko sabap anka'i?
- A. So tamok iyan na miakaozor sa mimbaloy skaniyan a sinirang go miabina-sa sabap ko kiapanobra o slasla' on o pagtaw niyan.
 - B. So kiapakaolad go so kiatho' o kandadato'an iyan na so kadato' iyan na miabaloy niyan skaniyan a paparatia-yaan iyan a skaniyan na adn a pagr iyan a sobra ko waraan a kalalayaman.
 - C. So kabaya' o Nimrod ko kakawasaan a kadodoniya'i go so mala' a kasosoat iyan on na miabaloy niyan skaniyan a tanto a mala' a kinitompok iyan sii sanki' a doniya'; na so kalk iyan ko kakhada' o kadato' iyan na miabaloy niyan skaniyan a tanto a palalalim sa di niyan makikilala so thitho a btad iyan.
 - D. So Nimrod na dinki niyan so nabi Ibrahim. Sa mimbaloy skaniyan a madnki ko manga rahasiyan a manga limo' a inibgay rkaniyan a Ibrahim, sa miakaawid on oto sa kiapakalankpa niyan sa skaniyan na tohan.

10. **Gowani a so nabi Ibahim na inipalantig sii ko makadg a rapog na da niyan magdam so pinakamaito' a kalk ko katotong odi' na kawan. Antonaa i sabap ankoto?**
 - A. Sii skaniyan ko tarotop a kiapangalimbabaan ko Allāh ﷻ sa mianarig on sa tarotop.
 - B. Katawan iyan a so Jibril na thabangan iyan skaniyan
 - C. Katawan iyan a so apoy na pmbaloy a sapadan a obarobar.
 - D. Tiankd iyan a skaniyan na tothongn sa da' a bagr iyan o ba niyan oto sankaa.
11. **Gowani a so nabi Ibrahim na paaminasa niyan so manga barahala sii ko simbaan na inisadang iyan so patok ko lig o mala' ko manga barahala. Na gowani a makao-ma so manga taw na pitharo' iyan kiran a so mala' a barahala na di niyan kabaya' o ba adn a pkhasimba a pd iyan a barahala sa kiararangitan iyan siran sa piaminasa niyan siran. Na ino niyo skaniyan di pagiza'i? Na antonaa i di maaator a matatago' ko pagtaw ba niyan tipngi so kaphayaga niyan sii kiran anka'i a galbk go so katharo' iyan?**
 - A. So manga barahala a so siarigan o manga taw a so nanayawan iran sa gona a khakowa iran on na tanto a a mlbod a kiapangabibinasa niyan.
 - B. So manga barahala na makakokowa sa kagdam a dnki go mapiya sa datar o manosiya'.
 - C. So barahala a mala' a di so salakawron na di niyan khagaga so kabinasa'i niyan ko lbi a maito' a barahala apiya pn piamikir iran oto.
 - D. Mataan a so manga barahala a so nanayawan skaniyan o pagtaw sa kabgi niyan kiran sa gona go makapapa-ratiaya siran so kapakakokowa niyan sa mala' a bagr a kapniniyawa na di niyan khagaga so kanggalbk iyan sa apiya tanto a maito' a galbk.
12. **Antonaa i mu'jizah o nabi Ismail a mianggolawla ko miaipos a pinggibo ragon a so pagtaw na kamamasaan iran sa mapayag imanto a masa sa taman dn ko kaoma o kaphangokom o Allāh ﷻ ?**
 - A. So kapangalimbabaan a piayag iyan sii ko ama' iyan a Ibrahim.
 - B. So di dn khapos a paridi' a Zamzam a so miatoon o Ismail sa minggolalan sa limo' o Allāh ﷻ
 - C. So kaphlbada a ator ko Shaytan a so phagwaswasan iyan so nabi Ismail
 - D. So pangni o nabi Ismail a so kabaloy o kabagabagas a lopa' a mabaloy a manga kapalawan a darpa'
13. **Sii sa baba' na tiago'on so sabaad a manga btad a phoon ko kiapagintaw o nabi Ismail go so mataid a olawla a so piayag iyan ko kiasmbag iyan. Na anda i phakadatar on a ndatar a di skaniyan ontol a smbag?**
 - A. So smbag iyan ko ama' iyan sii ko masa a kapkhorbana niyan on / so pananarig iyan ko Allāh ﷻ go so kapphangalimbabaan iyan on.
 - B. So kiaplbadan niyan ko Shaytan a so phagwaswasan iyan skaniyan ko kapkhorbana on / so kalantas o pamikiran iyan go so pandapat iyan.
 - C. So tatap a kapphamngni iyan ko katoro'a niyan ko pagtaw niyan go so kaphagilaya niyan kiran sa kailay a limo' ko kasasagad o marata' a okor a pkhisogat kiran / so kakapdiin iyan go so kananaw niyan kiran.
 - D. So kapphangni niyan sa nggolalan ko limo' o Allāh ﷻ go so kaphagilaya niyan ko tapong a ipamthad / so kapa-sang iyan go so kaphakagaga niyan

14. Anda ko phamakatalingoma i di' skaniyan mu'jizah o nabi Is'haq?

- A. Oman i lalayamn a binatang a so kiaptan iyan sa so dn so lima niyan na khagaga niyan a makaptharo'
- B. So manga binatang na miawid siran sa saksi' sa mataan a skaniyan na nabi o Allāh ﷺ.
- C. Khagaga niyan so kapakakasoya niyan ko kaoyagoyag o manga sapi' a phakapoon sii ko manga potos a itatapok iran
- D. Khagaga niyan so kiisgn iyan ko palaw sabap ko pangni o pagtaw niyan

15. Anda ko phamakatalingoma i di niyan khiropa so mambbtad o taw a skaniyan so mapiya a kinibtadn iyan ko kasasari-gi niyan ko Allāh ﷺ (tawakkul)?

- A. So kalilintad o pamikiran go so kiaso-at o poso' a phakambowat oto phoon ko kasarigi ko Allāh ﷺ go mapnggalbk iyan a langowan a nganin sii ko bagr o taw.
- B. So btad a so isa na miapripara niyan a ginawa niyan ko oman odi' na apiya antonaa a onga a iniiza' odi' na piangni ko antonaa i lbi a mapiya sii ko isa a ginawa.
- C. O miakambowat a kiaola' sii ko masa a so isa na da niyan makowa so isa a pkhababayaan iyan a khisonggod iyan so isa a taw sii ko kidaplak sa pmbalingan skaniyan sii ko ginawa niyan sa makamboboko'.
- D. So isa na katawan iyan a mataan a so manga lalan a so khaawidan iyan so isa sii ko tarima' a manga antap na da pn kamara'i na so isa na aarapn iyan a kakowaa niyan on ko langowan a waqto.

16. Anda ko phamakatalingoma a kaposan a di tano skaniyan khowaan ko katari-maa ko ayat a: *Go tadmi niyo so manga oripn ami so Ibrahim, so Is'haq, go so Ya'qub, a manga mama o thothol a kabagr go so kalantas o pamikiran, na liompiyo ami so kiapagiikhlas iran sa miokit ko thitho a kapananadm ko alongan a maori, siran sii ko kailay ami na siran na pd ko miangapipili' a manga mama*, (Sād 45-47)

- A. So nabi Ibrahim go so Is'haq na manga sanang siran a manga oriron a miapa-kaatod iran so manga paparangayan iran sii ko kiatarimaa iran ko kaoyagoyag ko alongan a maori.
- B. So Ibrahim go so Ishaq na pinili' sian o Allāh ﷺ sii dn sa miaona sa siran na manga sogo' iyan.
- C. So Ibrahim go so Is'haq na magiikhlas a manosiya' sii ko kapzimbaa iran ko Allāh ﷺ.
- D. So Ibrahim go so Is'haq na siran so lbi a mapiya a miatindos a manga nabi a makokowa iran so maporo' a pankatan milalawan iran sii ko manga pd a manga nabi.

17. Antonaa i mapayag a sabap ko manga pipiya a manga taw go so manga sogo' a so phakaoma a phoon ko goris o nabi Is'haq a so khabaloy a bandingan o soti a limo' go barakah a pammgayan.

- A. Saniyan na nabi a pinili' o Allāh ﷺ
- B. So nabi Muahammad na phakaoma a phoon ko kiababadan on
- C. So ama' iyan a Ibrahim na miamangni a giyoto i khabaloy a bandingan a para rkaniyan
- D. So nabi Is'haq na aya kaposan o manga wata' o nabi Ibrahim

SO NABĪ
LŪT (LOT)
Alayhi as Salām

—◆—
SO NABĪ
DZU AL-QARNAYN
Alayhi as Salām

SO NABĪ LŪT (LOT)
Alayhi as Salam

SO NABĪ DZŪ AL QARNAYĪN
Alayhi as Salām

So nabī Lūt, *Alayhi as Salām*

So nabī Lūt na wata'a mama o Hara, a pagari o nabi Ibrāhīm.

So ngaran o Lūt na lalayon pkhaaloy sii ko manga ayat o Qur'ān, sa taman sa inisampay sa 27 makasoy.

So Lūt i paganay a mama a miaratiaya ko panolon o Ibrāhīm na miakowa niyan so bantogan ko kiataalok iyan ko Ibrāhīm ko kiatogalin iyan sa isa a ingd sa pantag ko panolon iyan ko Allāh ﷻ.

Sa kidg iyan so Shari'ah o Ibrāhīm. Skaniyan na mama a barasimba, go maginawa, go mapantang, go baraagama a tanto a masakaw a taw. Pkhasokat iyan so kaoyagan iyan sa phagokit sa kambasok ko lopa' go kaphapandayan.

Pantag sa kasowaa niyan ko okit a kapanolon ko agama na so Lūt na mionot ko Ibrāhīm ko kiasong iyan sa katampar sa lopa a Syria, Palestine go sii sa Misir. Na siogo' skaniyan a nabi sii ko manga taw sa Sodom, sa pantag sa kapagompiya'i niyan ko btad o manga taw ron a lomiawan siran ko kandarowaka' sa aya dn a mikhakaroma'i na so manga mama kiran. (*Homosexuality*).

Inaloy o manga ayat ko Qur'ān so thotholan ko Lut sa datar anan:

﴿74﴾ *Go so Lūt na bigan Ami skaniyan sa kokoman (ongangn) go kata'o go piakalidas Ami skaniyan ko lipongan (pagtaw) a so miaadn a giinggalk sa manga rarata' (so giikakharoma'i o palaya mama), a mataan a siran na pagtaw a marata' a manga fāsiq (phliyo siran ko agama)* ﴿75﴾ *Go inisold Ami skaniyan ko limo' Ami a mataan a skaniyan na pd ko manga sālih (manga pipiya i simba).* (al Anbiyā' 74-75).

﴿86﴾ *Go so Ismā'īl go so Alyasae' go so Yūnus go so Lūt a langon siran na piakalbi Ami ko manga kaadn.* (al An'ām 86).

Oriyan o kianabi niyan na inphoonan iyan so kapndolona niyan ko manga taw sa ingd a *Sodom* sa kaparatiyaa iran ko Allāh ﷻ. Sa pianamaran iyan a kaparatiaya iran minsan pn mibobolog siran dn ko kandosa sa sosopakn iran so manga lalangan o Allāh ﷻ.

So manga taw sa ingd a Sodom

So manga taw sa *Sodom* na miagingd siran ko sbangan o ingd a pmbthowan imanto sa Jurdan, sa pagltan a ʿIrāq go Palestine. So manga taw sa *Sodom* na pagtaw sii sa lomang a maila a pagtaw. Pinggalbk iran so langowan a sosen a a mrata’a dosa a da siran on kaona’i o manga pd a pagtaw. Sa somindad so karata’ o manga galbk iran gowani a ndarowaka’ siran, sa aya dn a mikhakaroma’i na so manga mama kiran sa bialoy ran a adat a lomalandap ko ingd iran.

Sa di siran phamakin’g ko manga pipiya a lalag, a khabayaan iyan so kaompiya’i kiran, sa aya katharo’ iran na:

“Bowangn iyo ko ingd tano so manga taw a manga pipiya i lalag.”

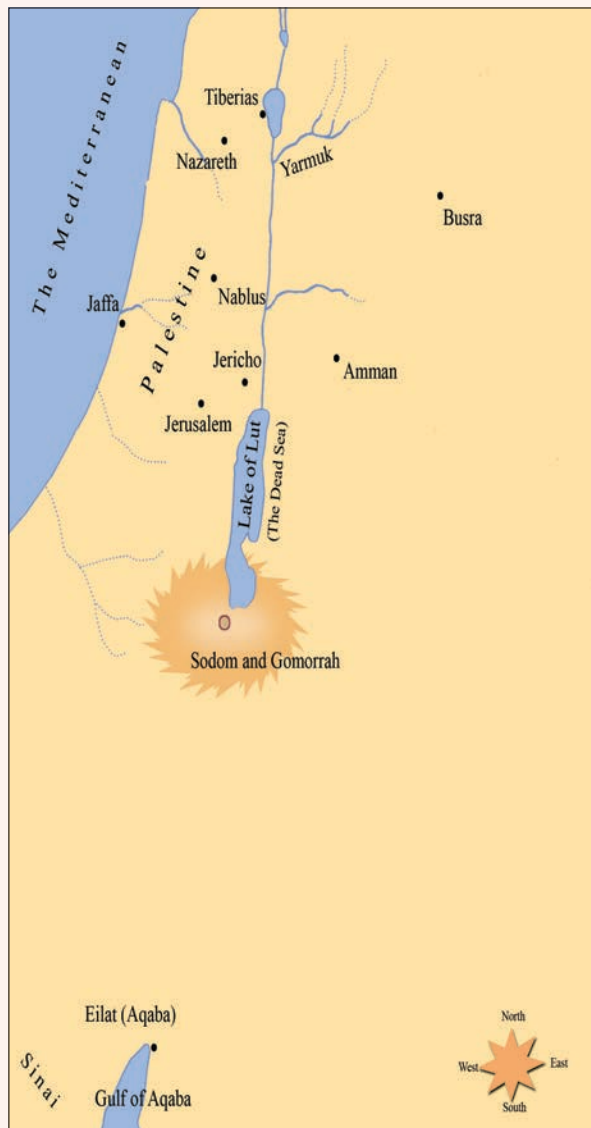
Sa giyanka’i a pagtaw na kialipatan iran so kabilangataw, so kaintad go so mapiya a parangay, sa liawanen iran so karata’ o binatang ko kipthanaan iran ko kabaya’ iran ko kaproyoda’. Sa mimbaloy siran a bandingan o Qur’ān ko karata’ o manga dosa iran.

«44» *Ogaid na ba nka tatankapa a so kadaklan kiran na phamakin’g o di’ na phamimikiran, da’ siran a rowar sa datar o manga ayam, ogaid na siran i lbi a dadag i lalan.* (al Furqān 44).⁴⁰

Sa kiapaliyogatan so Lūt sa mapn’d a galbk sa kathoro’a niyan snaka’i a pagtaw a dadag. Sa miromasay skaniyan sa gagawii dawndaw sa kapokawa niyan ko pamikiran iran sa makilala iran so bnar.

«161» *Gowani a tharo’on kiran o pagari ran a Lūt a ba kano di phananggila’* «162» *Mataan a sakn rkano na sogo’ a sasanaan.* (as Shu’arā’ 161-162).

«163» *Kalkn iyo so Allāh go onoti ako niyo* «164» *Go da’ a phangnin akn rkano ron a sokay (balas) ka da’ so sokay akn inonta a sii ko Kadnan o manga kaadn* «165» *Ba niyo pthalingoma’i so manga mama (sa kabaya’) a pd ko manga kaadn* «166» *Sa ipmbagak iyo so*

inadn rkano o Kadnan iyo a pd ko manga karoma niyo (a manga babay) ogaid na skano na pagtaw a salimbot a tamaba’. (as Shu’arā’ 163-166).

Na so manga taw sa *Sodom* na sianka’iran so panolon kiran o nabı Lūt.

Sa da iran pamakin’ga so panolon iyan kiran ko ontol a agama. Sa piagosay kiran o nabı Lūt so karata’ o manga dosa iran go so rarad iyan a phakabinasa sii sa oriyen.

«80» *Go (siogo’ Ami) so Lūt gowani a tharo’on iyan ko pagtaw niyan a ipthalingoma niyo so piakasingay (so giikakharoma’i o palaya mama, ilay anka so manga ayat a: 7:81, 26:165, 29:29) a da’ a miakaona rkano ron a isa bo’ ko manga kaadn.* (al A’raf 80).

Inilalang iyan kiran a so manga dosa iran na khatoyok iyan siran sii ko lankap a kaantiyor. Na so manga taw sa *Sodom* na da dn a niat iran sa ba iran pagawa’i so marata’ a piakasingay a galbk iran, sa aya biantak iran na so kibowangn iran ko Lūt sa makaawa’ sii ko ingd iran ka an siran di pkhalalangi ko manga galbk iran a kandosa.

Na inaloy oto o Qur’ān, a pd ko maana niyan, a:

«82» *Na da’ a miaadn a SMBAG o pagtaw niyan a rowar sa pitharo’ iran a pakaliyowa niyo (bowangn iyo) siran phoon ko lipongan (ingd) iyo ka mataan a siran na manga taw (manga mama) a giizosoti (sa di siran pndarowaka’ a datar tano a giikharomaan o mama so izik iyan a mama).* (al A’raf 82).

So kasiyapa ko ginawa sa malompiyo so taw go so kapharangay sa mapiya na miiitong oto sa kasalaan sii sanki’i a pagtaw a manga darowaka’. Sa maggdam iran a di siran mapaparo ko manga taw a pphanolon ko mapiya, sabap sa siran na manga taw a sii ran pkhatoon so mapiya sii ko manga najis a marzik a galbk a datar o kazbo’ o ndatar sa soson a palaya mama.

Sa taman sa inisampay siran sii ko kiapamagita’i ran ko Lūt.

Sa pitharo’ iran a: “Amay ka di ka tomarg ko panolon ka rkami na ibowang ami ska phoon ko ingd ami.”

Na so nabı Lūt na lialangan iyan siran pharoman ko siksa’ o Kadnan iyan.

«36» *Go sabnsabnar a inilalang iyan kiran so siksa’ Ami na piakambokhag iran so manga lalangan.* (al Qamar 36).

Na da iran dn tago’a sa ginawa so pagita’ kiran o Allāh ﷻ sa di ran khasabot so kabasng o siksa’ a phakatana’ kiran. Sa sii ko kialayam iran ko kabibinatangi a kabaya’ go so kiada’i kiran sa kaya’ na sianka’ iran o ba iran awa’i so pkhababayaan iran a manga kadostaan iran.

«29» *na da’ a miaadn a SMBAG o pagtaw niyan a rowar sa kiatharo’a iran sa talingomaan ka rkami so siksa’ o Allāh amay ka miaadn ka a pd o manga bnar i katharo’.* (al Ankabut 29).

So Oran a Ator a kiomba sa apoy go so Kiaantiyor iran

Minsan pn miatatap so kapkhisampay kiran o pagita’ kiran o Allāh ﷻ, na so pagtaw o Lūt na miatatap siran dn a sasankaan iran so Lūt.

Sa lomiawan siran pn sa piangni ran ko Lūt so kitalingomaan iyan ko siksa' a ipphamagita' iyan kiran. Na sabap roo na miapatot kiran dn so kaantiyor iran ko lopa'.

﴿169﴾ *Kadnan ko lidasn ako Nka go so pamiliya ko phoon ko nganin a gii ran nggalbkn (a manga kadostaan a kandarowaka')*. (as Shu'ara' 169).

﴿30﴾ *Na pitharo' iyan a Kadnan ko tabangi ako Nka ko pagtaw a pphaminasa. (al Ankabut 30).*

Na so pangni o Lūt na skaniyan i kaposan a apasa' a pagokitan iyan. Na sabap roo, na siogo' o Allāh ﷻ so manga malaikat sa kaantiyora iran sankoto a pagtaw a darowaka'. Na so manga taw sa Sodom na so kialaya iran ko manga malaikat a khizasalin sa manga mama a manisan, na siongowan iran so walay o Lūt ka kabaya' iran a kandarowakaan iran ankoto a manga mama a di ran katawan a manga malaikat oto a pagantiyorn iran siran.

So btad na iniropa o Qur'ān sa:

﴿77﴾ *Na gowani a maoma o manga sogo' Ami so Lūt na kiasimpitan go kialobayan sa miatharo' iyan a giya'i na gawii a mapitt* (Hūd 77).

Na kagiya mailay o Lūt so manga mama a bisita niyan a manga kamanisan na aya tankap iyan kiran na pd ko pagtaw niyan, na miniawid a akal iyan so kapndaraati kiran sa marata' o pagtaw niyan a manga darowaka'. Sabap sa inaloy o Qur'ān a so pagtaw niyan na manga mama a aya pphamakayin iran na so izik iran a mama.

Na so manga malaikat na pitharo' iran ko Lūt a:

﴿78﴾ *Go miaoma skaniyan o pagtaw niyan a gii siran nggagaan, a sii sa miaona na miaadn siran a gii siran nggalbk sa manga rarata' a dosa (so giikakharoma'i o palaya mama),* (Hūd 78).

Ayon ko manga pananafsir na so inaloy o Lūt a manga wata' iyan a babay a inidolon iyan ko manga mama a aya iran pamangaro-maan na kna' o ba giyoto so manga wata' iyan a manga babay, aya bantak iyan roo na so manga babay ko pagtaw niyan, ka aya bo' a wata' iyan a babay na dow a kataw. Sabap sa oman i nabi na makokokom sa datar o ba niyan manga wata' so pagtaw niyan ka aya iran ama' a rahasiyan.

Na so manga mama a manga darowaka' (sodomites) na pitharo' iran a:

﴿79﴾ *Na pitharo' iran a sabnsabnar a katawan ka a da' a kabnar ami ko manga wata' aka a babay, sa mataan a ska na disomala' a katawan ka so bantak ami.* (Hūd 79).

﴿81﴾ *Na pitharo' iran (so manga malaikat) a hay Lūt skami na manga sogo' o Kadnan ka sa di' ka iran dn khabinasaan, na panglmn ka so pamiliya nka ko sagintas ko gagawii sa o ba ana domingil (thalimbagak) rkano a isa bo' inonta bo' so karoma nka ka khasogat skaniyan o siksa' a minisogat kiran na aya talad kiran na so kapzobo na ba di' so zobo na marani dn!?*

﴿82﴾ *Na gowani a makaoma so sogo'an (siksa') Ami na bialoy Ami so liawaw (o ingd iran) a aya didalm (sa miabaklid) go piakaoranan Ami skaniyan sa ator a kokombaan sa apoy a thothondotondog a mlalapilapis.*

﴿83﴾ *A khitotoosan sii ko Kadnan ka, a kna' o ba skaniyan (a siksa' a kokombaan a ator, odi' na so ingd iran a biankit) na sii ko manga salimbot (a manga kāfir) na ba kiran mawatan (ilay anka so ayat a: 47:10) (Hūd 81-83).*

So kiapakaoma o siksa' kiran o Allāh ﷻ na iniropa o Sūrah al Hijr sii ko manga ayat iyan a 58 – 74.

Sa miaaloy o andamanaya i kiaantiyor ankoto a pagtaw o Lūt a miphoon so kiasiksaa kiran ko kazbang o alongan sa inoranan siran sa ator a kokombaan sa apoy. Ilay anka so Sūrah al Hijr 74.

So pd a ayat na iniropa niyan so kiaantiyor iran sa pitharo' o Allāh ﷻ, a pd ko maana niyan, a:

﴿74﴾ *Na bialoy Ami so liawaw niyan a didalm iyan (miabaklid so Ingd) go piakaoranan Ami siran sa manga ator a kokombaan sa apoy* ﴿75﴾ *Mataan a kadadalman oto sa manga tanda' a rk a manga taw a giimrasarasam (mamimikiran)* ﴿76﴾ *Go mataan a skaniyan na lalan a pzagadan a tatap (Ingd a pzagadan o mang taw sa Makkah ko gii ran kandalakaw ko kapzong iran sa katampar sa ingd a Shām).* (al Hijr 74-76).

Sii sa poonan na so Allāh ﷻ na piakatkawan iyan so pagtaw o Lūt sa matanog a parti', na oriyen iyan na biaklid iyan so lopa' o ingd iran, oriyen iyan na inoranan siran sa manga ator a kokombaan sa apoy na miapolang siran.

Na sii ko Sūrah al Ankabūt na inaloy niyan a so kiaantiyor iran na adn a manga paza' iran a liamba' o Allāh ﷻ ka an siran mabaloy a thoma o pagtaw a pkhisalono' sii ko lopa'.

﴿35﴾ *Go sabnsabnar a miagak Kami sa pd on a tanda' a mapayag a rk a pagtaw a giimamimikiran.* (al Ankabut 35).

Na so “manga tanda” na giyoto so miambtad o pagtaw ko kiabinasa iran, a pkhailay so miangalalamba' a manga bankay ran a miamagatorator, sa miakaitm so lopa' iran go so ithoga' o manga pakaig iran.

So karoma o nabi Lūt go so manga wata' iyan

Gowani a sogo'on so Lūt a nabi na miangaroma skaniyan sa raga a pmbthowan sa *Fawat* na miawafat skaniyan ko oriyen o miakadowa polo' ragon ko kiapakathapi' iran.

Oriyen iyan na miangaroma pman so nabi Lūt sa pd ko taw sa Sodom a aya ngaran iyan na so *Wahila*. Na sii sa oriyen na mimbalo so *Wahila* a monafiq sa miatatap skaniyan a di dn ptharo' ko btad o pagtaw niyan a manga kafir.

Ogaid na sii sa pagns na sosomangn iyan pn so pagtaw niyan ko giiran kanggalbk sa manga dosa. Na so gagawii a miakaoma so manga malaikat ko nabi Lūt, ko kapagantiyora ko pagtaw o Lūt, na minggagaan so karoma niyan na inilapoy niyan ankoto a btad ko pagtaw niyan a manga darowaka'. Sa sosen oto a kiandonsiyani niyan ko karoma niyan.

Na sabap roo na miakokom skaniyan a pd ankoto a manga baradosa sa khasogat skaniyan o kasiksaan iran.

So Lūt na adn a dow a kataw a manga wata' iyan a manga raga a miaratiaya siran ki ama' iran, na gowani a maoma so waqto a khakhabinasa o pagtaw na inawaan iran so ingd ka an siran di khirampat ko siksa' o Allāh ﷻ a pd iran so miamaratiaya.

Sa somiong siran ko nabı Ibrāhīm a pd iran so ama' iran, na so Ibrāhīm na piakipangaroma niyan siran ko dow a kataw a mama a pd ko miaratiaya on.

So manga kadosataan o pagtaw o Lūt go so sabap a kiaantiyora kiran

1. Sabap ko kiasimba iran sa manga barahala.

2. So kianggalbka iran ko kakharoma'i o mlagid sa sason a palaya mama (sodomite). Ayon ko pianothol o Ibn Abbās, na inaloy o nabi Muhammad ﷺ sa miakatlo niyan makasoy a:

“Siran oto a pinggalbk iran so galbk o pagtaw o Lūt na pimorkaan siran.” Imām Ahmad, Musnad 1-317.

Sii sa isa a thothol na pitharo' iyan a:

“O makailay kano sa taw a gii niyan nggalbk so galbk o pagtaw o nabi Lut, na bono'a niyo so giinggalbk go so pkhatanaan o galbk (so giizbo' a dowā kataw a mama).” (at Tirmidi, Hudud 24/1456, Abu Daud, hudud 28/4462)

Iniropa o Rasūlullāh ﷺ so masakit a btad a khisogat ko manga taw a darowaka' sii ko gawii a kaphangokom o Allāh ﷻ:

“Apiya antawaa ko ummat akn a nggolawla ko datar o pinggolawla o pagtaw o Lut na go matay sankoto, na ithapi skaniyan sii kiran go pagoyagn a pd iran ko gawii a kaphangokom o Allāh.” (as Suyuti, al Jami' as Saghir, 11/ 181).

Pitharo' o Malik bnu Dinar a pitharo' iyan makapantag sankoto a btad:

So miangaoona a pagtaw na da dn a ba on minggolawla ko kapphamakaya o mama ko izik iyan a mama (homose-xuality). Miapayag oto sa paganay sii ko pagtaw o Lūt. Sa so Shaytan na inipangnda'o niyan oto ko manga mama sankoto a pagtaw. Na so kianggalbka iran roo ko pagtaw iran, na miatoyok iyan siran sii ko tarotop a kiaantiyor iran.”

So Allāh ﷻ na piakay niyan ko mama go so babay so kaproyda' a halal sa pantag sa kabarmbad o kamamano-siya'i sii ko lopa'. Na so kaosara ko kabaya' sa kaproyoda' ko liyo ankanan a antap a mapiya na sopak anan ko ongagn, a aya pkhasabapan on na so kada' a plng o manosiya'. So kianggalbka iran roo na minibaba' iyan so btad iyan sa lbi a mababa' a di so btad o binatang.

3. So kapamono' sabap ko kanggalbk sa *sodomy*, sa adn a manga taw a pphgsn iran ko kandarowaka' oriyen iyan na pmbono'on iran so taw a pindarowakaan iran.

4. So manga taw sa Sodom na inipayag iran dn so kanggolawla sa manga dosa, sa da iran pagmaa so manga dosa iran. Sa bialoy ran oto a katmbangan iran sii ko manga kalimodan iran.

5. Sa pphamagayan siran ko kilid o manga lalan, sa khiaawid siran sa manga ator sa pphangalang siran ko manga taw a pphamangad kiran.

6. Pphangabaya' siran sa maito' maito' sa taman sa lomangkap so tongtong iran.

7. Siran na manga kadodoanan a manga taw a manga liligt a di siran phammgay sa kapiyaan ko manga taw.

Pitharo' o Allāh ﷻ makapantag ko pagtaw o nabi Lūt, a madait a kowaan tano a thoma so miambtad iran a:

...mataa *a kadadalman oto sa disomala' a manga tanda' a rk a pagtaw a ppharatiaya* (al Ankabut 24).

Na so mialamba' ko pagtaw a inantiyor na khatatap dn a tanda' a mapayag ko manga taw a barakafir sa taman dn ko kaoma o gawii a kaphangokom o Allāh ﷻ.

Na so mapayag a manga tanda' ko mlilibta' ko ranaranaw o nabi Lūt na piakammsa so btad iyan. Sa kamamasaan o manga taw ko doniya' so kapakamomoayan ankanan a ranaranaw, a so ranaw na mibababa' sa manga 400 ka maitros ko pankat o ragat a Mediterranean, go aya kadalm o sabagi' on na mararani 400 ka maitros, so tanto ron a madalm na mibababa' sa manga 800 ka maitros ko pankat o ragat a Mediterranean.

Sa tanda' anan o kibababa' o pagtaw o nabi Lūt a apiya so ingd iran na tanto a mibababa' sii ko pankat o liawaw o lopa'.

Pd a kissanggay o ranaw o Lūt a so ig iyan na tanto a matimos a iniraot sa 30% a katimos iyan a sabap roo na da' a khaoyag on a sda' go mangngtho'. Sa inibtho iran sankoto a ranaw a skaniyan kon na ragat a maatay (Dead Sea). So mianggolawla na kiamorkaan iyan pn so manga taw a miagintaw roo, sa minitana' ankoto a siksa' kiran ko mararani 1800 ko da pn so nabi ĒIsa.

Adn a khato'on a sabagi' a manga kayo sankoto a darpa', a miasiyap ko kaporo' o timbang o timos. Na so mialamba' ko bandaran na kiatambonan sa pthad. Na so ranaw na makambo-bontal sa lbog a ig sa pphakaspot sa mado' a baw ko mlilibta' on. Sa so karata' o baw niyan a pkhabaw ko mlilibta' ko ranaw na tanda' ko karata' o pagtaw a miagintaw sankanan a darpa' a madait a makowa a thoma o pagtaw a pzalono' ko oriyen o manga masa.

So siksa' o Allāh ﷻ a inisogat iyan ko manga bandaran a *Sodom* go so *Gomorrhah* na datar o kaantiyor a minisogat sii ko darpa' a *Pompeii*.

So kiaantiyora ko darpa' a *Pompeii*

So bandaran a *Pompeii*, na tanda' a kinibaba' o parangay o parinta a *Roman* a minitana' sii sa Italy.

Sa datar o pagtaw o nabi Lut, na siran mambo' na minikagm siran sii ko lopa' sa rard oto o kiathabowakar iran ko kazbo' (kandaro-waka').

Idadakat o manga panoratan o thothol a mataan a so da iran pn kabinasa, na so manga taw ko bandar a ingd na inisampay siran ko piphaporo'an on kandarowaka' a kabibinatangi. Mararani pito polo' ragon ko oriyen o ĒIsā, *Alayhi as Salam*, na so mala' a Volcano a bithowan sa *Vseuvius* na mimbto na so minitapoyak iyan a kadg na kiasapngan iyan so lopa' na miaponas iyan ko mapa.

Na da' a mialamba' a isa bo' a ba miakalidas ko siksa' o Allāh ﷻ. Giyankoto a manga taw a manga lalong a da' a manga

okor iyan a pagtaw na mimbaloy siran a manga ator sa miatotong siran a mimbaloy siran a mapayag a ibarat ko manga salakaw a giimami-mikiran ko pkhabolosan o langowa a malawanda' a pagtaw.

Na giyankaya a miambtad na minitkaw a da sa itongan. Sa so langowan a pagtaw a darowaka' na miatibowa' siran a di ran mapipikir so kakhaantiyor iran na mimbabaloy siran a manga ator, na so rarad iran na makamomoayan dn sa taman imanto, sa miatatap siran a isa dn a marata' i paras a miambtad a idadakak o thothol.

So soti a Qur'ān na inaloy niyan so manga pan'kaw a manga btad sa datar o kaphakaoma niyan a:

«29» *Da' a miaadn a rowar sa sowara a satiman na minitkaw siran (a mapopolang) a datar o apoy a miphondaw so kadg iyan.* (Yā Sīn 29)

«98» *Go di bo' dn pirapira i inantiyor Ami ko miaonaan iran a pagtaw (so pagtaw o Nūh, so ĒĀd, so Thamūd, so Fir'eaun, go so salakaw kiran) na ino adn a khagdam ka kiran a isa bo', odi' na adn a khan'g ka kiran a rapandas a garasa' a kaokhaog iran? (da' a mialamba' kiran a rowar sa iringa' a thothol a khowaan a thoma o manga taw a pkhisalimbago).* (Maryam 98)

So manga taw a di ran zabotn so bnar, a pmasaan iran so manga btad a pphamangitkaw sa phagokit ko kagdam o manga ginawa iran, sa kialowasan siran sa malawanag a kapamimikiran, na pkhailay ran so manga paza' sa matag manga lamba' a rarad o miamanagad a manga pan'kaw a manga masa. So manga ingd a miangabibinasa sabap ko kiasankaa iran ko Allāh ﷻ a datar o manga taw sa Sodom go Gomorrah, go so manga paza' o pagtaw a Ad go so Thamūd, sa pkhailay ran a so kaoyagoyag ko doniya' na matag katmbangan, sa pzimbaan iran so manga baya' o ginawa iran a katohanan iran, na giyanka'i a manga darpa' na da' a mababaling on a orowar ko zasarnkap a manga bngit.

So manga barasopak a pagtaw go so kiasiyapa ko kamamanosiya'i

Pitharo' o Allāh ﷻ sii ko Qur'ān, a pd ko maana niyan, a:

«70» *Ba siran da maoma o thotholan ko miaonaan iran a so pagtaw o Nūh go so ĒĀd go so Thamūd go so pagtaw o Ibrāhīm go so taw sa Madyan go so al Mu'tafikāt a minioma kiran o manga sogo' kiran so manga rarayag a tanda', na da' maadn so Allāh i ba Niyan siran lalima, ogaid na miaadn siran a so manga ginawa iran na phlalimn iran (sabap ko kiandosa iran).* (at Tawbah 70)

So manosiya' na lalayon iyan phagosarn so oras iyan sii sank'a'i a doniya' sa pzagad sa manga tpng sii sa madakl a kada' a plng go kadadadag sa pkhatoyok iyan skaniyan sii ko marata' a btad. Na mimbaloy so doniya' iyan a antaan a pamikiran go darpa' a ikmat sii kiran.

So kabinasaan a minisogat sankoto a manga taw a miakasilay siran ko ontol a lalan go so parangay, na mappno' oto a rarangit o Allāh ﷻ. Sa datar o pagtaw o Nūh, so Ad, so Thamūd, so Fir'aun a so sianka' iran so panolon kiran o manga sogo' kiran, sa tiontot iyan a skaniyan na tohan, na aya kiaposan on na miapagld skaniyan sii ko ragat. Na so *Nimrod* na miasogat a old a

kiasabapan ko kiabthanga on, so pagtaw o Lūt a inibaba' iran so btad iran sa mababa' a di so pankatan o binatang. Na anda dn ankoto a manga taw a miamangalandada ko lopa'?

So miangaoona a pagtaw na miaantiyor siran sa rarad oto o kiakhapir ian, go so kiandarowaka' iran go so kiapmalawanda' iran ko lopa'.

Na so kiaantiyor iran sa miapowalas siran ko lopa', na piakalklk oto a toladan o siksa' kiran o Allāh ﷻ a sabap ko kiakhapir iran.

Minsan pn miaipos dn so masa iran, ko pinggatos a manga ragon, na so iringa' ko manga taw sa *Pompeii*, a mimbabaloy siran a manga ator na mapayag dn imanto a kamamasa'i kiran o manga taw ko doniya' ka an makowa a thoma go lalangan.

Na da siran goraoka o langit, sa da siran sgadi o manga mata ko kiambtadan iran, go da siran mboko'on o manga poso' ko kiaipos iran. Sa aya sopaka' oto, na so kiapmalawanda' iran sa lialim iran so manga taw a ngiyas na miaponas siran sa tanod o thothol. Na so manga ingd iran a piagintawan iran na so kiaipos iran na mimbabaloy a tapoka' o manga bngit go so manga la'og a aso.

So thotholan ko kakhafir, kaplalalim, kapanalimbot na miapno' a manga ibarat o manga siksa' o Allāh ﷻ. Na siran oto a sianka' iran so panolon o manga nabi sa sianka' iran so Allāh ﷻ na magaan mathay na khasogat siran o kaantiyor a masakt a siksa'. Giyanan na di dn khaalín a pangitaban o Allāh ﷻ.

So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na siogo' iyan so manga nabi niyan sii rkitano a siran na bolong ko phizoson a manga pali' a so pkhaadn oto sa onga o kapphangongonotan o manosiya' sii ko manga sogo'an o baya' a ginawa niyan.

Na so siran oto a miaikmat siran o ikmat o doniya' na inisampay ko pankat o tatap a kaantiyor, a piakalklk go kadodoanan sa nggolalan sa kaawa'i ko maliwanag a kawankawangan a likaan o manga sogo' o Allāh ﷻ. Sa piaminasa iran so manga ingd iran, sa miasogat siran o kalapis go so kaola', ko oriyán o kiakowaa iran ko kapiپیya ginawa. Sabap sa da iran masabot so ongangn go so pagns o kiapangadn, sa siayanán iran so manga binatang sa miaantiyor siran a onga oto o kinisogat kiran ko siksa' o Allāh ﷻ.

So kaiimportanti o kalbihan, go so kasiyapa ko m'nang, so katatatap o kapzalono' o pagtaw, go so kaptharagombalaya ko pamiliya, na langon dn oto onga go rarad o waraan a pangitaban o manga limo' o Allāh ﷻ a skaniyan so kaoyagoyag.

Ipoon ko masa o nabi Adam, na so langowan o manga nabi na kiabgan siran sa mala' a kaiimportanti sii ko kaphakatindga iran ko taragombalay o kapangaroma sa pantag sa kapiپیya ginawa go kapiپیya a kapphagintaw o barmbad o kamamanosiya'i.

Giyanan na kagiya so okit o kasiyap o bangnsa o manosiya' na khaparo sa sii bo' ko kaokit iyan ko kaaadn go so kitataros o kapakatitindg o gakot a kakharoma'i.

Na so manga sarapiyag a so da' mapagoyagoyag sii ko goliling o pamiliya sa miatatap a makaliliyo ko rankom o kakharoma'i, na so kaoyagoyag iyan na kasagala, na so onayan o kaphagingd na khatambg sa plinogn sii dn ko manga polaos iyan, na so kasagala na aya phamondas so bagr iyan.

Da' a makalawan ko mala' a kabbthangi go kada' a sowa' a ba niyan kalawani so kasambii ko kalilintad go so kapipiya ginawa o kaaadn o kapangaroma sa aya isambi' on na so kandarowaka' go kazbo' a kaoyagoyag.

Na so kiporo'on ko mapiya a kaphagingd o manosiya' na skaniyan i sslaan a ladiyawan o kamamanosiya'i go kapipiya ginawa a so patot a aya bantakn. Miaaloy ko hadith so makapantag ko kasinanada ko manga wata' a:

Argaa niyo so manga wata' iyo, sa siyapa niyo so kapangndaowa kiran go so kasinanada kiran. (As Suyuti, al Jami' as Saghir 1. 47).

So manga rrgn go manga sagala a pkhisogat ko nggagaisa sii ko kipphoroon iyan go kapzinanada niyan ko manga wata' iyan na sabap oto o manga dosa a mianggalbk o manga loks a patot a mapayopas.

So Qur'ān, a so mapayag a gii niyan on katharo'a sa mataan so manga pagtaw a miapakada' iran so sabot ko btad iran, so rahasiyan a andisan iran, go so m'nang iran a kamamanosiya'i, na palaya dn oto miaponas sii sank'a i a mapa o doniya', a so Allāh ﷻ na inadn iyan oto ka an mabaloy a darpa' o simba niyan go ndato'an a so manosiya' na khagaga niyan on so kapnggalbka niyan ko manga sarat o kapakadaya' iyan. Sa skaniyan dn so Qur'ān a so pzindawan iyan so lalan ko manosiya' sa nggolalan ko barabad o toro'an iyan go ipthoro' iyan so lalan a tatap a kapipiya ginawa.

Ya Allāh ﷻ boka' inka rkami so kaosara mi ko manga limo' oka a so inibgay nka skaniyan sii rkami sa pantag sa kaparoliya mi ko kasosoat ka... Sa baloy anka so sarapiyag ami a sangat a oripn ka, sa mapatot rkami so kiabaloy ami a ummat o Muhammad ﷺ.

Amīn...

So Dzū al Qarnayin, *Alayhi as Salām*

So ngaran a *Dzū al Qarnayin* na basa Arab a matitimo' a dow a kalimah a so *dzū* go so *qarnayin*, so *dzū* na makapmamaana sa sa "rk" na so *qarn* na makatototo', sa maana a isa on so, "magatos ragon", ika dow a so "panga", sa so sabagi' na phimaanaan iran sa, khirk ko dow a mbabagatos ragon, odi' na khirk ko dow a panga.

Sa so *Dzū al Qarnayin* na inibgay ron so grar iyan sa rarad o kiandalakaw niyan sii ko sdpan go so sbangan o doniya', go so kababaloy o malibotng go so maliawanag a minipaar iyan sa idin o Allāh ﷻ.

Na so *Dzū al Qarnayin* na pd ko barmbad o Yāfith (Jafeth) a isa ko manga wata' o nabi Nūh, *Alayhi as Salām*. So sabagi' a panonothol na pitharo' iran a aya ngaran iyan na so *Iskandar* (Alexander).

So kiaaloy niyan sii ko Qur'ān na mindalakaw skaniyan ko sdpan go so sbangan o doniya', sa kiasobagan so btad iyan, sa adn a mitharo' sa skaniyan na nabi, na adn pman a skaniyan na barasimba a mata'o.

Sa di tano maparampang ko *Dzū al Qarnayin* go so mama a phoon sa Macedonia a so *Alexander the Great*, a skaniyan na inimbawata' ko ika tlo gatos ragon ko da pn so Isa sii sa

Macedonia. A skaniyan na morit o Aristotle a pindato'an iyan so ndatoan a mala' a so miangolad sa taman sa iniraot sa lopa' a India.

So *Dzū al Qarnayin* na miagintaw skaniyan ko masa o Ibrahim go nomiyik a pd iyan, go miakaparoli ko pangni niyan on.

So *Dzū al Qarnayin* na giiphanday sa rabn sa gii niyan phasaan, sa pkhasokat iyan on so kaoyagan iyan sa phagokit ko galbk o lima niyan, sa ipmbgay niyan a sadka niyan so pkhalamba' ko kaoyagan iyan sii ko manga taw a mrmr.

So *Dzū al Qarnayin* na minithidawa' iyan so manga kafir sa miathay a manga masa. Sa pimbabay niyan so plit a tionaw a tombaga a bialoy niyan a paglt sa sopak ko manga taw a Gog go Magog (Ya'jūj go Ma'jūj).

Miromasay sa kinisampayin iyan ko agama o Allāh ﷻ go so kapakaisaisaa on.

Gowani a so nabī Muhammad ﷺ na pphanotholn iyan so makapan-tag ko manga btad a miamangitana' ko miangaoona a pagtaw a miagintaw siran sa lopa' a Makkah, na so manga yahūd go so manga taw sa Fāris, na pphanotholn iran mambo' so manga thothol iran makapantag ko miangaoona a pagtaw.

Na pd roo so manga yahud sii sa Madinah a so iphkarang iran a so nabi a kaposan a phakaoma na phakapoon ko bangnsa iran a yahūd sa phagingd sii sa Madinah, na phagosiatan iran so manga mushrik sa Makkah ko phakatalingoma a:

Adn a nabi a magaan dn makambowat a pd rkano. Na amay ka skaniyan na thitho a nabi na izaan iyo ron so makapantag ko manga taw ko liyang (as'hāb al kah'f) go so makapantag ko *Dzū al Qarnayin*, go so waraan o niyawa. Na amay ka so smbag iyan ko manga taw o liyang, go so *Dzū al Qarnayin* na tarotop, na so smbag iyan ko btad o niyawa na matag poonan sa di tarotop, na paratiyaa niyo skaniyan ka mataan a thitho a nabi. Na o pman o di niyan anan mangassmabg na skaniyan na pphanangin a kna' o ba nabi.

Na so manga mushrik sa Makkah na iniiza' iran oto ko Muhammad ﷺ sa pitharo' iran on a:

Antawaa so manga taw ko liyang, go antawaa so *Dzū al Qarnayin*,? Go antonaa i waraan o niyawa?

Na sabap ko smbag roo na tomioron so Sūrah al Kah'f.

﴿83﴾ *Na ipagiza' iran rka (hay Rasūl) so makapantag ko Dū al Qarnayn na tharo' anka a magaloy ako rkano makapantag on sa bandingan* ﴿84﴾ *Mataan a Skami na piakandato' Ami skaniyan ko lopa' go bigan Ami skaniyan ko langowan a shayi' sa kapaar a okit.* (al Kah'f 83-84).

So missnggay a manga sifat o *Dzū al Qarnayin*

1. So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na bigan iyan so *Dzū al Qarnayin* sa bagr a khagaga niyan so kandalakaw niyan ko sdpan go sabangan o doniya'. Go mimbabay skaniyan sa plit a tionaw a tombaga.

2. Miphapaaran iyan so gabon sa phagonot ko sogoan iyan sa idin o Allāh ﷻ.

3. Bigan sakaniyan sa bagr go kata'o, sa rk iyan so rahasiyan go so barabdiya' a bagr sa idin o Allāh ﷻ.

4. Bigan skaniyan sa dow a mantabla a pandi', so isa on na mapoti' i warna, na so ika dow a na maitm i warna. Igira giimakithidawa' ko dawndaw na phagosarn iyan so pandi' iyan a maitm, na pphakadaag skaniyan, na amay ka so kathidawa' na masa a gagawii na phagosarn iyan so pandi' iyan a mapoti' na pzindawan iyan so manga sondaro niyan na pkhadaag iran so manga rido'ay ran.

5. Miratiaya skaniyan ko Allāh ﷻ, go so alongan a maori, sa mimbaloy skaniyan a alowan a mala' i limo' ko manga pagtaw niyan, di niyan plalimn so manga taw ko manga kabnar iran.

6. Skaniyan na lomalawan ko kaginawa go mapantang. Di niyan pangindaw so kakawasaan sa ba datar o salakaw a manga dato'. Pkhababayaan iyan so kabgi niyan ko manga salakaw go pkhababayaan iyan so karila' ko taw a miakazala' on.

7. Skaniyan na tanto a pmaamslaan go maongangn. Skaniyan na mapantang sa margn go mipapaar iyan so ginawa niyan igira kiararangitan. Aya onayan a bantak iyan na so kasakodowi niyan ko kamamanosiya'i ko manga ongaya' iran go ipmbgay niyan kiran so kaontrol ko manga taw a mialalim so kabnar iran. Sa iitongn iyan a so kakawasaan na patot a isakodo ko pagtaw, kna' o ba tinkong o manga dato' sa ba siran bo i khirk on.

So kialalakaw niyan pantag ko kapanolon

Nggolalan ko kapphanaban iyan ko manga kathidawa' iyan na so *Dzū al Qarnayin* na miakablang so ndato'an iyan, sa piakabagr iyan so parinta niyan. Sa piakalankap iyan so manga sogo'an go so lalangan iyan ko manga salakaw a gama sii ko lopa'. Na pd iyan so manga sondaro niyan a miamaratiaya on na sii paganay a mantap sa kaomag sa sdpan. Na pndolonn iyan so manga taw a manga kafir sa kaparatiyaa iran ko Allāh ﷻ.

Sa lomiomang dn ko kiasong iyan sa katampar sa sdpan, sa somindad so lopa' o doniya' sa kaomag sa sdpan, sa miailay niyan a so alongan na pzdp sa maitm a ragat, sa miaoma niyan roo a manga pakatopo' a manga taw a di siran mapaparatiaya ko Allāh ﷻ. Na pianolon iyan siran na miaratiaya on so sabagi' kiran. Na inithidawa' iyan so siran oto a somianka' siran ko panolon iyan. Na diaag iyan siran, sa gianatan iyan siran ko kalilibotngi kiran. Na sii sa oriyen na so pagtaw a da on paratiaya na miaratiaya siran on bo'.

Inosay o Qur'ān ankoto a btad sa pitharo' iyan, a pd ko maana niyan a:

﴿84﴾ *Mataan a Skami na piakandato' Ami skaniyan ko lopa' go bigan Ami skaniyan ko langowan a shayi' sa kapaar a okit* ﴿85﴾ *Na komidg sa lalan (a khisong iyan sa katampar sa sdpan)* ﴿86﴾ *Taman sa kagiya misampay ko pzdpn o alongan (so lopa' a sindadan a sdpan) na miaoma niyan a phsdp sa bowalan a lipaw a maitm (so ragat) na kiaomaan iyan sa pagtaw, na pitharo' Ami a hay Dzū al Qarnayn mbaya' ka o ziksa' ka antaa ka ba ka kiran khowa sa mapiya.* (al Kah'f 84-86).

Na so kinibgan on sankoto a bagr iyan, na so *Dzū al Qarnayin* na pitharo' iyan a:

﴿87﴾ *Na pitharo' iyan a sa dn sa taw a manalimbot na matatankd a ziksaan ami skaniyan oriyen iyan na pakandodn ko Kadnan iyan na siksaan Iyan sa siksa' a margn* ﴿88﴾ *Na sa*

pman sa taw a maratiaya go nggalbk sa mapiya na rk iyan so balas a mapiya a go bgan Ami ko btad Ami sa malbod ﴿89﴾ *Oriyan iyan na komidg sa lalan (a izong iyan sa Sbangan)* (al Kah'f 87-89).

Na miatatap dn so *Dzū al Qarnayin* a ipphanolon iyan so kaparatiayaa ko Allāh ﷻ. Na so siran oto a miaratiaya on na mialinding siran. Na so da on paratiaya na miasogat siran a kasiksaan. Na oriyen oto na miantap skaniyan sa kaomag sa sbangan. Sa inaloy o Qur'ūn so btad iyan san a:

﴿89﴾ *Oriyan iyan na komidg sa lalan (a izong iyan sa Sbangan)* ﴿90﴾ *Na kagiya misampay ko pzbangen o alongan na miaoma niyan a phsbang sa pagtaw a da' a inadn Ami sii kiran ko alongan a sapng.* (al Kah'f 89-90)

Lomialakaw so *Dzū al Qarnayin* sa taman sa somindad so lalakaw niyan sa Atlantic Sea, sa sii ko isa a thothol na sii miataman sa kalodan a maitm (Black Sea). Roo na kiamasaan iyan so alongan ko masa dn a kapzdp iyan sii ko pikhilidan o kawang. Na sii ko kala' o lankap a kibabatog (universe), na giyanka'i a kalodan na miapayag on sa datar o miakaitoito' a paridi' a ig. Sa so alongan na sii phzdp sa ragat, a kabobonkosan sa lamok a lkp sa aya bontal iyan na datar o ba skaniyan pkhigald sa malapot a ranaranaw. Na so manga taw a maioma niyan roo sankoto a pagilidan na manga taw a di siran mapaparatiaya ko Allāh ﷻ. Sabap roo na so Allāh ﷻ na pipharo niyan ko *Dzū al Qarnayin* a kasiksaa niyan kiran odi' na toroon iyan siran ko mathitho a lalan o agama.

Na sii ko masa a so alongan na sii ko kabasng o ranti' iyan, na so manga taw a miaaloy ko ayat na pzold siran ko manga girb iran sii sa kilid a ragat. Na nggmaw siran amay ka makalnggaw so karanti' o alongan. Na so *Dzū al Qarnayin* na diolon iyan siran sii ko ontol a agama o Allāh ﷻ.

Oriyan oto na tominkayos sa kaomag sa pagabagatanmo doniya'. Na roo na miabalak iyan on a manga taw a salakaw siran i basa. Na miakimbitiara'i kiran sa minggolalan sa siripiti. So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na iniropan niyan siran ko katharo' iyan a:

﴿92﴾ *Oriyan iyan na komidg sa lalan (a salakaw)* ﴿93﴾ *Sa kagiya misampay ko pagltan o dowa a palaw na miaoma niyan on a pagtaw a di' siran phamanabot sa katharo' (salakaw siran i basa).* (al Kah'f 92-93).

Giyanka'i a manga taw na madait a kabaloy ran a bangsa siran a Turkey. Sa inosay ran ko *Dzū al Qarnayin* so makapanatg ko kaadn a pmbthowan sa Gog go Magog (Ya'jūj go so Ma'jūj) a pphakabi-nasa siran sankanan a pagtaw. Na piangni ran on a kambalay niyan kiran sa paglt ka an siran malinding ko kapphaminasa iran. Na so *Dzū al Qarnayin* na pimbayanan iyan siran sa pagalad. Na giyanka'i a manga taw a ibbtad siran sa bangnsa siran a Tukey na miamagislam siran.

Phagalowin o ayat a:

Na pitharo' iran a hay Dū al Qarnayn mataan a so Ya'jūj go so Ma'jūj na pphaminasa siran ko lopa' na ba ami ska mbgi sa sokay sa asar ka tago'an ka so paglt ami sa plit (a paglt) ﴿95﴾ *Na pitharo' iyan a so nganin a inibgay rakn o Kadnan ko na mapiya a tomo' (a di so sokay a imbgay niyo) na tabangi ako niyo sa bagr ka tago'an akn so lt iyo go so lt iran sa paglt a mabagr* ﴿96﴾ *Bgi ako niyo sa zasagpik a potaw sa amay ka makarpng ko pagltan o dowa pimping o palaw na tharo'on iyan a tatap kano (iyop kano) na kagiya mabaloy niyan a tonaw a apoy na pitharo' iyan a witi ako niyo ka mbobosan akn sa tionaw a galang.* ﴿97﴾ *Na da iran*

dn magaga o ba iran masapang (so pagalad sa ba iran matabid) go da iran magaga o ba iran kalbowi ﴿98﴾ Na pitharo' iyan a giya'i na limo' a phoon ko Kadnan ko, na amay ka makaoma so talad o Kadnan akn (so bankit a khagba' a langowan taman) na balowin Iyan a magogopk, go so talad o Kadnan ko na bnar (a mapnggolawla). (al Kah'f 94-98).

So pagalad (plit) o *Dzū al Qarnayin* na kna' o ba skaniyan so paagalad a China. Adn a sobag ko anda a darpa' i katatago'an on. Sa so kakhagba ankoto a pagalad na isa a toos go papata' ko kaphaninggaposan o masa (bankit o doniya'), sa phakalontana' so Gog go so Magog sii ko lopa' sa phaminasa siran on. Sa so kadakl iran na makazasaog on so sosen a manosiya' go so jinn sa mararankom iran so isa ko ika sapolo' bagi', sa minibtad siran sa isa ko siyaw bagi' ko taw ko lopa'.

Na so kakhagba' ankoto a pagalad go so kakhabokalag ankoto a pagtaw na inaloy o Qur'ān sa datar aya:

﴿96﴾ Sa taman sa amay ka kalkaan so Ya'jūj go so Ma'jūj a siran ko oman i miboboto a lopa' na gii siran on nggagaan ﴿97﴾ Sa miakarani so talad a bnar (so bankit) na mitkaw a masasambolayang (mabobora-rat) so manga kailay o siran oto a manga kāfir (sa matharo') iran a do'ando'an tano dn sabnar a miaadn tano a kalilipatan tano wa'i ogaid na taw tano a manga pananakoto. (al Anbiyā' 96).

So Gog go so Magog (Ya'jūj go so Ma'jūj)

Ayon ko thothol, na so Gog go so Magog na pagtaw a pphaminasa. Adn a paras iran a damplas a maroni siran i manga mata. Manga oolad so manga tangila iran a manga bababa' siran i tindg a tanto siran a madakl i bilangan. Sa mlangkap sira sii ko liawaw o lopa' ko kagaan dn o bankit.

Sa datar siran o maroni a mranaranap a magaan a gii ran kandakl.

Sa datar siran o kiabarmbad o manga apo' o Adam go so Hawwā'. Sa datar siran o mimbto a tanto a magaan a kakhabarmbad iran ko mapontok a masa. A so bo' so Allāh ﷻ i lbi a mata'o ko btad iran.

Na amay ka magba' dn so pagalad o *Dzū al Qarnayin*, na magm-bowat ankanan a manga taw sa khabmbar siran ko lopa'. Ogaid na di siran phakasold sii sa Makkah go sii sa Madīnah go sa Jerusalem, ogaid na khagaga iran a kisampay ran sii ko apiya anda a darpa' ko lopa'.

Khn iran go paginomn iran a langowan a khasangba' iran a nganin ko lopa', sa khamaraan so langowan taman a khaomaan iran, sa phaminasa siran ko manga kalopaan. Sa makasasaibarat siran ko rnkapan o tarapan. Sa kabinasaan a awid iran ko apiya anda siran makaoma a darpa'. Na sii sa kaposan na pholangn siran o Allāh ﷻ, sa da dn a khalamba' kiran.

So khakowa a thoma ko Thothol

Isa ko lalakaw a pinggalbk o *Dzū al Qarnayin* na so kiaomaa niyan ko piakammsa a manga taw. A siran na tialikhodan iran so kasawiti ran ko parayasan sank'a'i a doniya' sa aya aantapan iran an so kamaradika' iran ko kasakit o kapatay, sa aya bo' a phkhn iran na manga llthaan, sa pzimba siran sa mabagr sa pthpngan iran so kapakaboka iran ko kabaya' sa kaproyoda'. Sa

giyanka'i a manga taw na da' a rk iran ko kakayaan ko doniya'. Sa aya bo' a ipkhaoyag iran na so pphamolaan iran a llthaan go so manga onga a sapad.

Sa sisiyapn iran so kapkhatatap o pangnnkn iran. Na oman i isa sank'a'i a pagtaw na pkhalotn iyan so girb iyan sii ko lopa' sa ron siran pzimba. Na so *Dzū al Qarnayin* na tiawag iyan so dato' iran, na piakawitan iyan skaniyan sa manga katharo' a katatan siran:

“Di’ ko khabayaan a kapakailay akn sa apiya antawaa. Sa khabaya’ rakn makimbitiara’i na song rakn.”

Na siongowan o *Dzū al Qarnayin* so dato' iran na inizaan iyan a:

Piakitawag akn ska, na ino ka da makaoma?.

Somimbag so dato' sa:

Da' a pangindaw akn rka, o kiabaya'i akn na makaoma ko rka.

Inizaan skaniyan o *Dzū al Qarnayin* sa:

Antonaa anka'i a mambbtad iyo? A da ko dn mailay so datar iyo sii ko manga pd a manosiya'.

Somimbag so dato' a:

“Oway da dn a kabaya' ami ko bolawan go so pirak. Ka kagiya miailay ami a sa dn sa masa a makakowa san so taw na phakala' so panginam iyan go so kabaya' iyan na di dn phakadkha' so mokarna niyan, na sabap san na di ami dn pangindaw so kakayaan ko doniya'.

Inizaan skaniyan o *Dzū al Qarnayin* a:

Antonaa anka'i a manga koba? Ino niyo skaniyan pkhalota sa ron kano giimbarasimba?

Somimbag so dato' a:

Pimbaalan ami anan ka an ami di maphloba so doniya'. Na oman ami mailay so kalot o kobor na katadam ami a san kami pphakasangor, na kadaan kami sa panginam ko kaoyagoyag.

Inizaan o *Dzū al Qarnayin* a:

Ino a da dn a khn iyo a salakaw ko manga llthaan? Ino kano di phangoyag sa manga binatang a kanggonaan iyo so sapo' iyan go so gatas iyan.

Somimbag so dato' sa:

Di ami kabaya' o ba ami baloya so manga tiyan ami a lbnga' o manga binatang. Pkhasokat ami so kaoyagan ami sa giinggolalan ko manga pamomolan ami. Sa da' a nganin a khataam ami ko masa a kasagad iyan ko manga bakrng ami ⁴².

Na pitharo' o dato' ko *Dzū al Qarnayin* a:

“Pangnda'o ako nka sa nganin a maphakabagr iyan so paratiaya ko go so pamikiran akn (*basīrah*) ⁴³. Na simbag iyan a:

“Di ka pkhararangiti so apiya antawaa, apiya pn maggdam ka so gani. So Shaytan na pphakasokhayawn iyan so marata' ko masa a so taw na pkhararangitan. Di ka pnggagaan. Ka amay ka sowaan ka oto na maphakada' aka so miatankd a rk ka. Baloy ka a mananaw ko

langowan a taw mlagid o madazg rka antaa ka mawatan rka. Oba ka mabaloy a pzanka' ko mapiya go tamaba' ko salakaw”.

Na sii ko karani dn o kaphatay o *Dzū al Qarnayin* na mimbaal sa amanat iyan a:

“Rigo’ ako nka, go kapan ako nka. Na tago’ ako nka ko kaban. Na liyon ka so sabala’ ko barokan akn a matatayothon ko liyo o kaban. Na pakatondog anka so manga panakawan akn ko oriyan akn sa totondogn ako iran. Na roran anka so manga kakawasaan akn sa himar. Na bagakn ka so manga taw a khailay ran so kala’ o kadato’ akn go so kakawasaan akn sii ko doniya’ na so kiambalingan akn ko alongan a maori na da’ dn a makokowa ko a nganin. Bagakn ka siran a kamamasaan iran a so kakawasaan akn na khibagak akn sank’a’i a doniya’ sa di ako iran khaonotan sii ko kobor akn. Bagakn ka siran a di siran maikamt anka’i a tagakal a doniya’.”

Nggalbk anka so inisogo’ akn rka.

So manga ulama na piamagosay ran ankanan a kaposan a amanat iyan sa:

Sii ko kadakl o manga sondaro akn a oonotan ako iran. Na kiandatoan akn so sdpan go so sbangan. Miakowa ko so madakl a sondaro go manga oripn akn. A da’ a isa kiran bo’ oba ako niyan siopak ko manga sogo’an akn. Na so doniya’ na tarotop dn a miangalimbabaan rakn. Miakowa ko so madakl a gadong. Ogaid na so kakawasaan sank’a’i a doniya’ na di khatatap sa lalayon. Ilay anka imanto a zold ako sii ko kobor akn a da’ dn a magagamak akn a tamok. So kakawasaan sank’a’i a doniya’ na tatap on a di ron magawa’. Nggalbk anka so manga galbk a khabgan ka niyan sa gona sii ko maori a alongan.

So Rasūlullāh ﷺ, na iniropa niyan so phakatalingoma a katharo’ o *Dzū al Qarnayin* a:

Tlo a ndolog ko miatay sii ko kobor iyan. Siran so manga pamiliya niyan, so tamok iyan, so amal iyan. Na so dowa kiran na pagawaan iran bo’, na aya khalamba’ on na so isa kiran, so pamiliya niyan go so tamok iyan na pmbalingan, na so amal iyan na aya on pthalimbagak a pd iyan. (al Bukhari, ar Riqaq 42, Muslim, az Zuhd 5).

Na miatay so *Dzū al Qarnayin* sii sa darpa’ a pmbthowan sa *Dumat al Jandal* sa pagltan a Madīnah go Dimashq. Miapanothol a skaniyan na sii minilbng sa lopa’ a Tihamah ko kapalawan on a marani sii sa Makkah.

Sii rkaniyan so kalilintad.

MANGA PAKAIZA'

A. Smbag anka so phamakatalingoma a manga pakaiza'

1. Antonaa i manga paparangayan o manga taw sa Sodom?
2. So pakambbtad o lopa', so baw, so waraan o ig sii ko iqlim a Maatay a Ragat (Dead Sea) a so ron miaantiyor so pagtaw o Sodom, na skaniyan na da' a magtho' on a manga pamomolan go da' a manga binatang on a ba on maooayag. Antonaa i nda'o a khaparo a mipangnda'o niyan rkitano?
3. Na so matanog a dalndg (parti') a minisogat kiran ko kapkhalibabas o gagawii. *Na skami na kilid ami so darpa' sa tarotop sa miabaklid sa so didalm na mialiwaw na piakaoranan ami siran sa oran a ator a kokombaan sa apoy.* (al Hijr 73). Ropaan ka so manga kagdam go so manga pamikiran a so khibgay anka'i a ayat.
4. Na antonaa i malalamba' o manga taw o Pompeii, a so pkhailay tano dn imanto a masa, a maphangnda'o tano niyan ko ropaan o kiandarowaka' iran a mala'.
5. So manosiya' na skaniyan i khalifah o Allāh ﷻ ko liawaw o lopa' (khalīfatullāh". Sii ko isa a basa na skaniyan so kaadn a khagaga niyan so kapayaga niyan ko soti a manga sifat sii rkaniyan. So kaoyagoyag a inokitan iyan na khagaga niyan a kabaloy niyan a bolayoka' o Allāh ﷻ odi' na rido'ay niyan. Na antonaa i sangat a mapagiino tano so kanggalbka on sa pantag sa kabaloy tano a bolayoka' o Allāh ﷻ?
6. Antonaa i mattno' a manga paratobowan o pagtaw a Gog (Ya'jūj) go so Magog (Ma'jūj)?
7. Antonaa i iniwasiyat o Dzu al Qarnayin sa isa a taw a inizaan iyan o andamanaya i kaphakabagra niyan ko paratiaya niyan go so pandapat iyan a pamikiran?
8. Isa a paninggalan o Dzu al Qarnayin, na so kinisogoon iyan ko oriyen o kapatay niyan a so isa ko barokan iyan na iliyo sa matatayothon ko kilid o kaban a tatago'an on, na so manga oripn iyan go so kakawasaan iyan na phakadologn on ko koba niyan (sa kamasaan iran skaniyan). Antonaa i nda'o sankoto a btad a khakowa o manga taw a zalono' ko oriyen iyan?
9. Opama o tglā tano so kapakaawaa rkitano ko manga ingd tano sa pantag ko agama tano, na antonaa i pinakamargn a nganin sii rkitano a khaganatan tano?

10. So manga ikakalimo' a manga sohbat o nabi Muhammad ﷺ na miaraot iran ankanan a btad sa khagaga iran so kakorbana iran ko langowan taman iran sii ko masa a maoma so kapammgay go so kiaadn iran a manga giginawa sa pnggalbkn iran oto sa gii ran tharo'on a: "So ina' akn go so ama' akn na sanggar ka". Antonaa i rarad o olawla o nabi Muhammad ﷺ sii ko manga ginawa iran sii sankanan a btad?
11. Ropaan ka so pamikiran go so sabot o manga taw a tipngan iran so kapanimo' sa madakl a tamok, a katawan iran a di ran khagaga so kaawidi ran sankoto a kakawasaan iran sii ko akhirat?
12. Antonaa i sabap a so manga Yahud a iphagiza' iran ko nabi Muhammad ﷺ a manga pakaiza' makapantag ko Dzu al Qarnayin go so manga taw a tiorog siran ko sold o liyang?
13. Antonaa i pagn's a so Dzu al Qarnayin sa mimbaloy skaniyan a pananaban ko manga rido'ay niyan?
14. Ropaan ka so manga dadabiatan go so manga galbk a isa a taw a so phamimikirann iyan so kapatay go so khaolawla ko oriyen oto?

B. Pno' anka so awasawas (go'ang)

1. So nabi Lot na somiyong sa Syria, go sa Misir a pd o pantag sa kapakasokat iyan sa manga simaan (experience) ko kapthoro'a ko manga taw sii ko Allāh ﷻ.
2. So manga barasopak a manga taw o Lot na inantiyor siran sa minggolalan sa go
3. Sa dn sa taw a nggalbkn iran so datar o pinggalbk o pagtaw o Lot (homosexuality) na (Ahmad ibn Hanbal, Musnad 1, 317).
4. So Yafas, a wata' a mama o Dzu al Qarnayin na skaniyan na phoon ko kiababadan ko
5. So Dzu al Qarnayin na dapat na di maparampang ko a skaniyan na olowan a inidakat o thothol.
6. So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na bigan iyan so Dzu al Qarnayin sa bagr ko g's a khagaga niyan so kalalakaw niyan sa katampar sa sdpan go sa sbangan go miambalay niyan so
7. So Dzu al Qarnayin na paganay na mindalakaw sa sa pantag sa kiphanolonn iyan ko agama a kapakaisaisaa ko Allāh ﷻ (tawhīd).

C. Pili' anka so ontol a smbag phoon ko phamakatalingoma a pat a phamili'an

1. Sabap sa so manosiya' na inadn skaniyan sa pantag sa kazimbaa niyan ko Allāh ﷻ, na giyanka'i a doniya' na skaniyan i darpa' o simba sa pagosarn iran. Na anda a masa i so manosiya' na pagosarn iyan anka'i a doniya' sa ayon ko mattno' a antap iyan. Langowan a nganin sank'a i a doniya' na giimagora-dorad sa kapzimbaa iran on. Na so siran oto a da iran osara so doniya' go so manga limo' a matatago' on sa ayon ko antap a kiaadna on na di siran san-ang a makapiyiya a ginawa iran.
 Anda ko phamakatalingoma a manga katharo' i da mbaali makapantag ko miaona a maaloy a manga katharo' (paragraph)?
 - A. So manosiya' na skaniyan i da dn a datar iyan a mala' i arga' a kaadn a so bigan sa manga paratobowan go manga onayan ko kababaloy niyan a khagaga niyan so kasimbaa niyan ko Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo'.
 - B. Langowan a kaadn, mlagid o oya-goyag antaa ka di oyagoyag na sasa-kodowan iyan so manosiya' a skaniyan i thitho a oripn o Allāh ﷻ.
 - C. So manosiya' na datar o skaniyan i golawasan o langowan a manga kaadn a salakaw go khagaga niyan a makowa niyan so thitho a kapipiya ginawa sa taman sa pphagintaw skaniyan sii ko ayon ko antap o kiaadna on o Allāh ﷻ.
 - D. So doniya' na datar o walay a pphakatorogan (hostel) a so manosiya' na khadn on sa datar o banto sa mapontok a masa. So manosiya' na zomariyaan pantag sankoto a manga nganin a ino-sar iyan a da niyan osara sa simba sii ko Allāh ﷻ.
2. So katharo' o manga taw sa Sodom a kiatokawan iran a da' a tamana' o kabibinatangi kiran go so di kapmbi-langataw makapantag ko siran oto a manga taw a di ran datar sa btad a: *"Bagakn iyo so giizosoti sa pakawatani tano iran"* na miniropa oto so antonaa i manga pamikira iran?
 - A. Di' ran khatanggong so kipagpdaan ko manga taw a giizosoti a so aawatn iran so okit a makasisilay a so minikagm siran on.
 - B. Khabayaan iran so katokawi ran ko manga taw a di ran royod sa btad.
 - C. Kiabayaan iran so soti go manga tataid a manga taw a imbawata' a phoon kiran.
 - D. Di' ran khabayaan so apiya antawaa a taw a so di niyan pnggolawlaan so marata' a galbk a gii ran nggalbk.
3. Anda ko phamakatalingoma i kna' o ba ibarat o kada' a plng go so kaila a so miabota niyan so manga taw sa Sodom sii ko bnar?
 - A. Kiabayaan iran ko nabi Lot so katarg iyan ko kapphangosiyati niyan kiran sa sopak ko marata' a galbk ran sa tarimaan iyan kiran a siran na kalilid a manga taw.
 - B. Gowani a so nabi Lot na tawagn iayn siran sii ko lalan a soti go halal na inipangangk iran on so kimbawangn iran on sa phakaawan iran ko ingd iran.
 - C. Riabak iran a manga ator so nabi Lot go so manga malaikat a miakaoma sa kapagantiyora iran sankoto a pagtaw.
 - D. Inrar iran so nabi Lot minsan pn ino-siyatan iyan siran sa lialangan iyan siran sa siksa' a mabagr sa pitharo' iran a: "Opama o so gii nka tharo'on na bnar ba omaan ka so pagita o Allāh ﷻ sa pakatana' anka rkami".

4. **Gowani a so manga taw sa Sodom na inantiyor siran na so nabi Lot go so pamiliya niyan na mialinding siran sa minggolalan ko tabang o Allāh ﷻ. Na so karoma niyan, a so Wāhilah na miapd skaniyan ko pagtaw a miaan-tiyor. Anda ko phamakatalingoma i di pd ko sabap ankoto?**
- A. So Wāhilah na skaniyan na monafiq go inampda' ko giinggalbkn o manga taw sa Sodom.
 - B. So Wāhilah na da tharo' sa sopak ko kandarowaka' go kakhapir o pagtaw niyan.
 - C. So Wāhilah na tiabangan iyan so pagtaw sa Sodom sa sopak ko nabi Lot.
 - D. So Wāhilah na asal dn a pd ko bangn-sa a Sodom.
5. **Pantag sa kasiyap o kabilangataw go so kapindiyara' o kaphagingd go so sara-piyag on a kalombayan ankoto a ingd go matharagombalay so mapiya a olawla sii ko sold iyan na paliyogat so kasimbaa ko Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' a so inisogo' iyan rkitano to. Anda ko phamakatalingoma i di pd a onayan a sarat sa pantag sa kanggalb-ka sank'a'i a galbk sa mapakamoayan?**
- A. Lngown a panamar na mapnggalbk sa pantag sa kasiyap o m'nang go so kabilangataw sii ko pizakatawan o taw.
 - B. So manga kangodaan na patot a osiayatan ko kitargn ko kapangaroma sa taman sa di ran katokawan so langowan taman a makapantag on.
 - C. So manga sarat o kapangaroma na paliyogat a inggolalan sa mokit sa mala' a kanggdagdam.
 - D. So pamoronan o kapangaroma go so kabilangataw ko kasaromag iyan ko karoma a mama go babay na patot a makatindg sa pantag sa kasigoro o kasiyap o kitataros o kaoyagoyag o pamiliya.

SO NABĪ
YA'QŪB
Alayhi as Salām

SO NABĪ
YŪSUF
Alayhi as Salām

So nabī Ya'qūb, Alayhi as Salām, So nabī Yūsuf, Alayhi as Salām

So nabī Ya'qūb na wata' o nabi Is'hāq, sa siogo' skaniyan ko manga taw sa Canaan. Miapanothol a skaniyan na sii inimbawata' sa ingd a Madyan, odi' na sii sa Dimashq, a skaniyan na inikadowa o Esau (al ʿĪs) na sabap ko miaori skaniyan milosad ko kinimbawataan kiran na bithowan skaniyan sa Ya'qūb a makapmamaana sa skaniyan so miakatondog ko miaona milosad.

Pd a maana o Ya'qūb na miapili' o Allāh ﷻ a oripn iyan. Pd a ngaran o Ya'qūb na so Israil, a makapmamaana sa oripn o Allāh ﷻ. So kadaklan ko manga nabi na miakaoma siran sii ko barmbad iyan, a pd on so nabi Mūsā (Moses) so Hārūn (Aaron), so Dāūd (David), so Sulaymān (Solomon), so Zaccariyā, so Yahyā (John the Baptrst) go so ʿĪsā (Jesus) a sii kiran so kalilintad langon.

So Ya'qūb na pagari o Esau a inikadowa niyan a skaniyan na biaksa' a panganganop. Na adn a isa a alongan a skaniyan na giimanga-nop, na kinowa o ina' iyan so isa a kambing a rk o Ya'qūb, na siombali' iyan na initinda' iyan. Na in'nat iyan ko hadapan o Is'hāq sa pitharo' iyan on a:

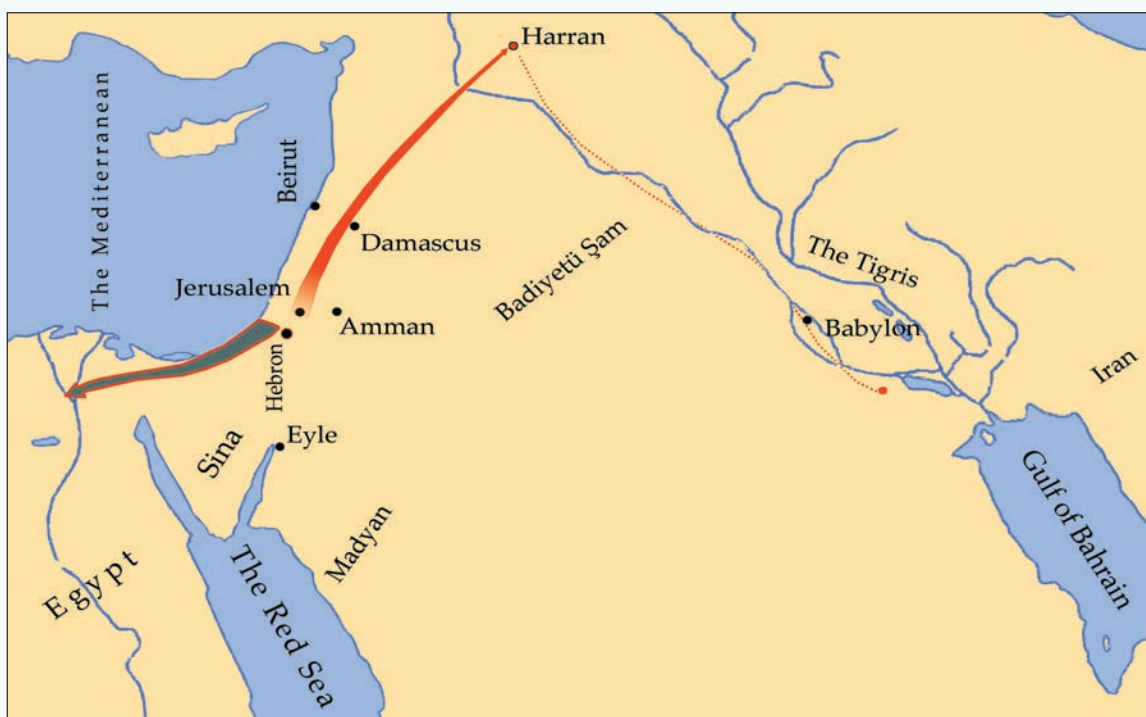
“Katii so korban o wata' aka a mama...”

Na sii sankai, na so Is'hāq na inipamangni niyan so korban o wata' iyan a Ya'qūb sa mabaloy skaniyan a nabi go dato', na so kiaipos o Ya'qūb, na miakaoma so kaka niyan a so Esau na pitharo' iyan a:

Katii ama', a inowit akn rka so miaanop akn a so piangni nka rakn.

Na smbag ko pamngayan o Esau na miamangni so Is'hāq sa pantag ko Esau sa datara'i:

“Pagarapn akn a so pkhababadan rka na ndakl siran go mabmbar siran sii ko lopa”.

Na tiarima' o Allāh ﷻ so pangni niyan sa so manga moriataw o Esau na miabmbar sii ko lopa' sa tanto a madakl, sa matatarima' imanto a so bangnsa o manga Greeks (Yūnān) na phoon ko wata' iyan a so Rūm.

So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na bigan iyan so oman i nabī niyan sa missnggay ron a pangni niyan a tharimaan iyan on. Na oman i nabi na piangni ran dn so pangni ran sii ko katatago' iran sank'a'i a doniya'. Aya bo' a tabiya' on na so Rasūlullāh ﷺ a inimbs iyan so pangni niyan sii ko alongan a maori.

Amay ka makaoma so malitng a masa a khisogat ko manga ummat iyan, na zapaatn iyan siran ⁴⁴ sa nggolalan sankoto a inimbs iyan a pangni niyan ko Allāh ﷻ.

Na so Esau na tanto niyan a kiararangitan so pagari niyan a Ya'qūb, sabap ko kiakowaa niyan ko kananabii sa miaagaw niyan on. Na pangali' o ina' iyan sa ba adn a maadn kiran a mala' a awid akal na piakasong iyan so Ya'qūb ko laki niyan sa ron iyan piakabaling. Na so bapa' o Ya'qūb na adn a dowā kataw a manga wata' iyan a manga raga, a so kaka on na so Leya (Leah) na so ari ron na so Rahil (Rachel). Na sii ko oriyan o kiasakodowi niyan ko bapa' iyan sa miakapito ragon, na miapangaroma o Ya'qūb so kaka a wata' o bapa' iyan a so Leyah. Na oriyan o kiasakodowi niyan ko bapa iyan sa miakapito ragon a salakaw na miapangaroma niyan pman so ari a wata' iyan a so Rachel.⁴⁵

Na so kiapangaromaa o Ya'qūb ko dowā a wata' o bapa' iyan na piamgan iyan siran sa manga panakawan iran a so *Zilpah* go so *Bilha*.

Na bigan iyan pn so Ya'qūb sa dowā kataw a manga panakawan iyan.

Na mimbawata' so Ya'qūb sa nm kataw a wata'amama sii ko Leah, pat a manga wata' a mama ko dowā kataw a manga panakawan iyan a manga babay, go dowā kataw a wata' a mama

ko karoma niyan a Rachel. Miathay a masa a so Rachel na balk a di pmbawata', na miamangni skaniyan ko Allāh ﷻ sa rizkhiyan iyan sa moriataw, na tiarima' o Allāh ﷻ so pangni niyan sa inimbawata' iyan so Yūsuf (Joseph). Oriyan oto na mimbawata' pman sa mama a so Binyamin (Benjamin). Ogaid na miawafat so Rachel ko oriyen o kiambawata' iyan sa miakapat polo' gawii.

Na mimbaloy so Ya'qūb a nabi ko ragon a inimbawata' on so Yūsuf. Na so madakl a manga taw sa Canaan na piaratiaya iran skaniyan, ko oriyen o kiadolona niyan kiran sa kasimbāa iran ko Allāh ﷻ a isaisa.

Giyanan na miniropa sii ko Qur'ān ko madakl a manga ayat iyan sa datara'i:

«49» *Na gowani a tawarangn iyan siran go so nganin a pzimbaan iran a salakaw ko Allāh (sa giyanatan iyan a ingd a Elrāq sa mianginsdpan sa katampar sa Canaēān /Palistne) na inibgay Ami ron (a moriataw) so Ishāq go so Yae'qūb, a langon siran oto na bialoy Ami a nabī.* (Maryam 49).

«45» *Go pananadm inka so oripn Ami a Ibrāhīm go so Is'hāq go so Ya'eqūb a adn a g's (bagr) iran go kalantas a pamikiran* «46» *A bionayon Ami siran ko kababantaka iran ko maori a alongan (sa aya iran babantakn)* «47» *Go siran sii Rkami na pd siran ko miangatitidos a miangapipili'.* (Sād 45-47).

Sa so Yūsuf na mibibida' ko manga pagari niyan ko langowan taman. Sa pkhababayaen skaniyan o ama' iyan sa sobra ko manga pagari niyan.

Sa lomiawan so kapkhababaya'i ron o ama' iyan sa masisipat on dn so kapakalalawana niyan ko Yūsuf a lalayon iyan ipag'pda' ko manga darpa' iyan ko kalaan ko manga masa niyan.

So thotholan ko Yūsuf – a lbi a mapiya ko manga thothol

Sii ko Qur'ān na so thotholan ko Yūsuf na pthawagn a lbi a mapiya ko manga thothol (ahsanul qasas), taman sa bigan skaniyan sa isa a surah sii ko Qur'ān a so surah Yūsuf.

Ayon ko isa a thothol a miakathitayan ko Ubayyi bni Ka'b, a pangninta a masoat on so Allāh ﷻ, na pitharo' iyan a:

Pangnda'on iyo ko manga oripn iyo so surah Yusuf. Ka so Allah na mbalowin iyan so kabrg ko kapatay (sakratul mawt) a malbod ko taw a Muslim a ipzorat iyan go ipphangnda'o niyan sii ko pamilya niyan go so manga oripn iyan. Go da' a khatoon iyan a dnki niyan ko apiya antawaa a salakaw a Muslim. (az Zamakhsharī, al Kasshaf, 11. 98).

Gowani a so nabi Yūsuf, *Alayhi as Salām*, na mimbaloy skaniyan a matabanda o siig o manga pagari niyan, na miakasagad skaniyan sa madakl a ringasa', sa inolog skaniyan ko talbo o paridi' go miataronko' skaniyan ko kalaboso.

Ogaid na da niyan dn mapakada' so kalk iyan ko Allāh ﷻ sii ko kassmpanga niyan sankoto a manga sosopiit a masa. Na siogo' o Allāh ﷻ so malaikat Jibrīl sa kapthabangi niyan go pphrinarinawan iyan skaniyan. Na miabaloy niyan so manga rrgn iyan a manga tpng a malbod sii rkaniyan. Na sii sa oriyen na bigan iyan skaniyan sa bagr, m'nang go kadato' a mala'.

Na sabap ko kipakasagad iyan sa phizoson a manga sasakit go kapromasay gowani a maraot iyan so pankatan iyan ko kandato', na miakindolona' sa kapdi' go kaginawa ko langowan a malobay, mrmr, makapagoongaya' go so manga taw a idadaplak siran.

Bagakn ka a kaatotokawan a mataan a sa taw a pkhabatiya' iyan so surah o Yūsuf na go niyan ndirogoda so madalm go maporo' a manga maana niyan ko sold iyan, na khagaga niyan a makakowa on sa datar a kapiiya ginawa a miagdam skaniyan o nabi Yūsuf.

So Sūrah Yūsuf na mappno' a madakl a ongangn go manga nda'o a pantag ko manosiya'. So kananabii, kambibisaya', kakalaboso, kataabir sa manga taginpn, kaphantang, kitawg, kabaya', kapiya o paparangayan ko kassmpanga ko manga rrgn a tiyoba', so katanggonga ko manga rrgn a pphakapoon ko rido'ay, so karila' ko masa a khagaga niyan so kasiksa' iyan, so kalampasi ko manga akal go so karataan o manga babay, go so salakaw a manga nganin, na langon dn oto miazabanding sankoto a sūrah.

Go giyankanan a surah na pphagosayin iyan so kabaloy o taw a kiawarisan iyan so manga nabī, so pagns o kabaloy o taw a *khalīfah* a bigan o Allāh ﷻ sa sangn a mapn'd, go so manga gaga a rahasiyan a so kabagr o niyawa go so poso'.

Na sii sankā'i a sūrah, na so Zulaykhā na mititindg iyan so ginawa (nafs) a talasogo' sa marata'. Ogaid na sii sa kaposan na mimbaloy skaniyan a mithapapay a Muslim, na so niyawa niyan na mialom-piyo na mimbaloy skaniyan a oripn a miasoat on so Allāh ﷻ.

Na sii sa kaposan na so niyawa niyan na mimbaloy a miasatiman go so Yūsuf na so kidadaplak iyan go so tpng iyan a so miabaak iyan na miozor go mikhasad so gii niyan kapniniyawa taman sa mimbaloy skaniyan a khagaga niyan so kaphangndod iyan sii ko Allāh ﷻ. So manga sabap o kinitoron sankā'i a sūrah na datar o phakatalingoma:

So manga Ulama ko yahūd na gii ran tharo'on ko manga mushrik a Arab a:

“Izaan iyo ko Muhammad, o ino so pamiliya o Ya'qūb na tomioga-lin siran phoon sa Dimashq sa somiong siran sa lopa' a Misir, go andamanaya i kiapakaoma o thotholan ko Yūsuf?”

Na so manga olowan ko mushrik na siongowan iran so Rasūlullāh ﷺ na iniiza'an iran sa manga pakaiza' a misabap on na so Allāh ﷻ na piakatoron iyan so surah Yūsuf.

Na sii ko masa a so sūrah na initoron, na so manga tiyoba' go tpng a misosogat ko Rasūlullāh ﷺ go so miamaratiaya na tanto dn a mabasng a giimakazonosono'. Na so Rasūlullāh ﷺ na miapakada' iyan so dowā a makasosomang on a so karoma niyan a Khadījah go so bapa' iyan a Abū Tālib a miawafat siran sankoto a ragon.

Na so kagigimpis o manga Muslim na mianagompot. Sa minitana' sankoto a ragon a so bithowan sa ragon a kamboko', na so sūrah na initoron sa mimbaloy skaniyan a rinarinaw ko Rasūlullāh ﷺ go so manga sahābah niyan ko kasasagad iran sa phizoson a karoma-sayan.

Aya di ron salakaw a giyanka'i a sūrah na ipmbgay niyan so mapiya a thothol ko karani dn o kapakataban sii ko miamaratiaya, a phagonotan iran so lalan o Rasūlullāh ﷺ, so kaphantang ko kassmpanga ko manga tiyoba' go so manga pipitl a pkhabaak ko kaoyagoyag.

﴿1﴾ *Alif, Lām, Rā, Katan so manga tanda' o kitāb a mapayag* ﴿2﴾ *Mataan a initoron Ami skaniyan a Qur'ān a (basa) ḒArab ka an iyo mapamimikiran* ﴿3﴾ *Skami na phanotholn Ami rka (hay Rasūl) so manga pipiya a thothol sa nggolalan ko nganin a iniwahi (piakitokawan Ami rka sa masoln) anka'i a Qur'ān, na apiya pn miaadn ka ko onaan iyan a tankd a pd ka ko khipakalilipat on (sabap ko di' nka katawi ko thotholan ko Yūsuf)* (Yūsuf 1-3)

So nabı Yūsuf na skaniyan i lbi a manisan ko manga wata' o Ya'qūb. Sii ko datar iyan a okit a so bangnsa niyan na lbi a mapiya sa datar o kiabaloy o bangnsa niyan a miakarankom sa tlo a manga nabi.

Sa kiabgan skaniyan sa kananabii, malano' a robosan, kadato' ko doniya' go maporo' a manga olawla a datar o kapantang ko manga rrgn a masa go mapiya a parangay.

Sii ko surah na so Yūsuf na mititindg iyan so poso', na so Ya'qūb na so niyawa, na so Rachel na so lawas, na so sapolo' a go isa a manga pagari o Yūsuf na mititindg iran so kabaya' sa kaproyoda' o isa a ginawa. Giya'i na madakl a da' a lagid iyan a manga maana ko manga osayan o Qur'ān.

Pantag sa kasabota kiran, na makapingingindaw tano sa mata a khagaga niyan so kailaya niyan ko bnar a kamataan, go pandapat a matolangd a khasarzbān iyan so pag'n's a mala' a phamimikirann.

So taginpn o Yūsuf

﴿4﴾ *Gowani a tharo'on o Yūsuf ki ama' iyan a hay ama' ko mataan a sakn na miailay akn a saplo' a go isa a bitoon go so alongan go so olan, a miailay akn siran, a sii rakn na khisosojud siran (ilay anka so ayat a: 12:99-100) (Yūsuf 4).*

So Yūsuf sa masa oto na matag pito ragon i omor ko kiathataginpn iyan. So sapolo' a go isa a manga bitoon a miailay niyan ko taginpn iyan na mititindg oto so manga pagari niyan, na so alongan na so ama' iyan a Ya'qūb, na so olan na mititindg iyan so babo' iyan a *Leah*, ka so ina' iyan a so *Rachel* na miawafat dn sa masa oto.

Na so ongangn ko taginpn o Yūsuf a so kiailaya niyan ko manga pagari niyan sa datar siran o manga bitoon, na so manga moriataw na khapakay a adn a mala' i arga' a rarad iyan ko lalan o kapkha-oyagoyag o manosiya' a mapnggalbk iyan.

Na so kiaaloy o alongan go so olan ko oriyan o manga bitoon na tanda' oto sa so Yūsuf na mipthimo' iyan bo' so ama' iyan ko oriyan o manga pagari niyan.

Adn a isa a masa a so yahūdī na somiong ko Rasūlullāh ﷺ na inizaan iyan skaniyan sa:

“Hay Muhammad, antonaa so manga bitoon a miangaiilay o Yūsuf? Tharo' anka rakn so manga ngaran iyan.”

Na so Rasūlullāh ﷺ na miatatap a tomtrn sa da mathay a masa. Na sii sankoto a btad na miakaoma on so Jibrīl na pitharo' iyan on so manga ngaran o manga bitoon.

Na so Rasūlullāh ﷺ na siangoran iyan so yahūdī, sa pitharo' iyan on a:

Opama o tharo'a ko rka so manga ngaran iyan ino phagislam ka? Na so yahūdī na pitharo' iyan a: Oway.

Na so Rasūlullāh ﷺ na pianaro' iyan on a siran so:

Jaryan, Tariq, Zayyal, Kabis, Amudan, Falik, Misbah, Daruh, Fera, Wasab, go so Zalkeftayn.

Na pitharo' iyan on a mataan a so Yūsuf na miailay niyan anka'i a manga bitoon go so alongan go so olan a tomiana' siran a phoon sa kawang na somijud siran ko hadapan iyan.

Na oriyan oto na pitharo' o yahūdī a:

Ibt ko Allāh ﷻ, ka giyanka'i a manga ngaran iran na ontol a bnar.

So tlo a manga soson o Taginpn

Aya paganay a soson o taginpn na pphakapoon ko pamikiran o taw, sa ioman roo so pkhailay o taw a btad iyan odi na galbk iyan ko oman gawii, go so pphangabaya a pkhailay niyan so pkhababa-yaan iyan.

So ika dow a soson o taginpn na pkhaadn sa phagokit sa *waswas* o Shaytān a skaniyan na taginpn a pkhabgan iyan sa gimpis so niyawa o taw.

Pitharo' o Rasūlullāh ﷺ, a so sanang a taginpn na phoon ko Allāh, na so phakarimorng a taginpn na phoon ko Shaytān. Na amay ka so isa rkano na miakailay sa taginpn a phakarimorng on, na takilid skaniyan sa diwang na panopha sa maito ko modol iyan sa lindong skaniyan ko Allāh, ka o sowaa niyan oto na so Shaytān na di niyan dn kabinasaan skaniyan. (al Bukhārī, Tibb 39).

So Rasūlullāh ﷺ na pitharo' iyan ko ika tlo soson a taginpn a:

So taginpn o miaratiaya na isa ko pat polo' a manga gintasan o kananabii. (al Bukhārī, Ta'bir 4).

So magiinontolan a mu'min na khailay niyan a mathitho a taginpn odi na so taginpn iran na pphayagn kiran. (al Bukhārī, Ta'bir 5). Na so taw a khailay niyan ankanan a taginpn na piakiilay ron so papata' ko *Lauh Mahfūd*h sa miokit ko malaikat o taginpn.

Sabap san, na so taginpn na mapiya go sanang a bnar.

Na so miailay o Yūsuf a taginpn iyan na pd sank'a'i a soson.

﴿5﴾ *Na pitharo' iyan a ikaritan ko di' nka phanothola so taginpn ka ko manga pagari nka ka kasabapan sa gastaan ka iran sa samporna' a a gasta' (kaidn ka iran sa kaid a marata') ka so Shaytān ko manosiya' na rido'ay niyan a mapayag* ﴿6﴾ *Go datar oto, a philiin ka o Kadnan ka go ipagnda'o Niyān rka so kapanaabir sa taginpn) go zampornaan Iyan so limo' Iyan sii rka go sii ko mbawataan o Ya'qūb sa datar o kiasampornaa Niyān on ko dow a apo' oka sa miaona a so Ibrāhīm go so Is'hāq, mataan a so Kadnan ka na lbi lawan a Mata'o a lbi lawan a Maongangn,* (Yūsuf 5-7).

So Kadnki – kadg a pkhapatay niyan so poso'

So Yahūda, Robil, go so Sham'ūn a manga wata' o Ya'qūb, na di ran khagaga a kasabota iran ko ongangn ko isa a mattndo' a btad go so kabaya' a maggdam o ama' iran ko Yūsuf. Sa miaadn siran a manga ddnki a manga ririit sii rkaniyan a Yūsuf.

﴿8﴾ *Gowani a tharo'on iran (so manga pagari niyan) a disomala' a so Yūsuf go so pagari niyan (so Binyāmīn) na lbi a pkhababayaān sii ko ama' tano a di' skitano, a skitano na sagorompong (a mabagr)*

mataan a so ama' tano na tankd a matatago' sa kaliliwat a mapayag (ko kapakallbiya niyan ko Yūsuf go so pagari niyan sii rkitano, a o badi skitano i sagorompong a mabagr, sabap ko kadakl iran).

﴿9﴾ (pitharo' o isa kiran) a bono'a niyo so Yūsuf odi' na bowangn iyo sa kalopaan ka mabonayon rkano so paras (siyap) o ama' iyo sa maadn kano ko oriyen iyan (so kibowang o Yūsuf) a pagtaw a mapiya. (Yūsuf 8-9).

Na oriyen o kiasabota o Ya'qūb ko taginpn o wata' iyan a Yūsuf, a skaniyan na khabaloy a nabi sii sa oriyen, na miamagoman so kapkhababaya'i niyan on. Na so mambo' so dnki o manga pagari niyan na pphamagoman oman gawii ko kaggdama iran sa kazosoramig o ama' iran ko Yūsuf. Na so siig iran ko Yūsuf na miakabasng dn sa minibolog iyan siran sa kapnggalbk iran sa gasta' ko Yūsuf.

Na so lomalawan a kabaya' o Ya'qūb ko wata' iyan a Yūsuf na skaniyan na okit o kathiyobaa ko Yūsuf sa zagad sakniyan sa mapitl a pan'png.

Isa ko manga ingaran o Allāh ﷻ so “ar Raqīb” a titikayan iyan so manga kaadn iyan ko langowan a btad iyan.

Datar anan, a so Allāh ﷻ, a mipapaar iyan so btad o manga oripn iyan ko langowan a masa, na bialoy niyan so kabaya' o Ya'qūb a minidolas ko kiabantaka niyan ko isa a kaadn, na pantag sa kathanka' anka'i a mangongosbo a kabaya' a miagdam iyan ko Yūsuf, na piakasagad iyan skaniyan sa mapayag a karata' a batd.

Na sii sank'a'i a okit, na so Allāh ﷻ na bigan iyan so Ya'qūb sa okit a piakapamantk iyan so kabaya' iyan sii ko Kadnan iyan a miadn on. Sa so Ya'qūb na sangat a miailay niyan so sindaw o kananabii sii ko bn'ng o wata' iyan a Yūsuf, na sabap roo na bigan iyan skaniyan sa mala' a siyap. Na so kabaya' a mitataralo o ama' sii ko Yūsuf na minisonggod iyan so manga pagari niyan ko kiasiiga iran on.

Na miakaoma so gawii a so bagr o siig iran na lominikapaw dn, na inibtad iran so marata' a antap iran sa kablag kiran o Yūsuf sa taplk dn.

Na aya mala' i arga' a nda'o a khasabot sankanan a manga ayat na so taw na patot a masiyap iyan so kabaya' iyan sa isa a mapagns iyan sii ko poso' iyan, sa matr n go sii bo' sa hati, sa pantag oto sa di makatonay sa siig go dnki go siib a phakabinasa.

So mabasng a kabaya' a so inibgay o Ya'qūb ko Yūsuf na sopak oto ko kabaya' o Allāh ﷻ a mazipat o oripn iyan a so kabaya' iyan a thatamantaman na sii niyan bo' pakabantaka ko Kadnan iyan. Na kiabayaan o Allāh ﷻ a katpangi niyan sa tiyoba' a mapapayag ko di kapaparo ko kaggdama ko boko' a mabasng, na sabap roo na iniawat o Allāh ﷻ so Yusuf ko ama' iyan, sa tiyoba' oto ko ama' ka an iyan magdam so kabasng o panpng on o Allāh ﷻ sa sakamaoto mambo' ko Yūsuf.

Sa datar oto so nabı Nūh a pimorkaan iyan so manga kāfir ko pagtaw niyan sa piangindaw niyan so kaantiyor iran, na so kiailaya niyan ko wata' iyan a mama a pkhigald ko lapay na mimbaloy skaniyan a di phakapantang sa miatharo' iyan a:

“Kadnan ko so wata' akn na pd ko pamilya ko”.

Amay ka so poso' a skaniyan i pompongan o dow a kambbtadan o tarima' go sank a kagdam a kazasari'at, na da makapamantk sii ko lalan o Allāh ﷻ na go da malompiyo sa nggolalan sa tadntadm ko Allāh ﷻ, na pmbaloy skaniyan a phakaitm go khisamapy skaniyan sii ko btad a kaphamikir iyan sa marata'.

Inaloy o Qur'ān a:

﴿28﴾ Siran oto so piaratiaya iran so Allāh, go giithakna' so manga poso' iran sii ko katatadmi ran ko Allāh, tanodan a so katadmi ko Allāh na ipthakna' o manga poso'. (ar Ra'd 28).

So tadntadm (dzikr) ko Allāh ﷻ na skaniyan so kapakaggdam o poso' a pkhaadn skaniyan ko masa a so taw na khagaga niyan so kakhasabota niyan ko btad o Kadnan iyan. Giya'i bo' i okit a so poso' na khagaga niyan so kapakamaradikaa niyan ko ginawa niyan sa mapokas on so dosa. Giya'i na sabap sa so poso' na skaniyan i tomatadm ko Allāh ﷻ, go skaniyan i darpa' o kapkhaba-baya'i ko Allāh ﷻ a pkhapayag sii ko manga anggawta' o lawas ko manga ko'at iyan ko kapzimbaa niyan ko Kadnan iyan. Na amay ka da' a miaadn roo a tadntadm ko Allāh ﷻ, na so poso' na phakaitm sa pzakit taman sa kaphatay niyan, sa pthapapay skaniyan sii ko manga kabaya' o ginawa (nafs). Na so kapnggdama ko siig na inisapar anan ka kagiya phakatonay oto sa kazankaa niyan ko manga sogo'an o Allāh ﷻ, na so manga pipiya go manga tarima' a olawla ko manga salakaw na tatap dn a babantogn.

Pitharo' o Rasūlullāh ﷺ a:

Mataan a so kasiig na pthotongn iyan so manga pipiya sa datar o kapthothonga o apoy ko makadg a itagon. (Abu Dāūd, Adab 44, Ibn Mājah, Zuhd 22).

So kasiiga ko manga salakaw na khabinasaan iyan so ginawa o taw a masiig a di so salakaw ron. Giya btad anan na datar o isa a taw a libad iyan a ator so salakaw ron, na ba dn mimbalsik so ator sii rkaniyan sa miasogat iyan sa mata na miabota niyan.

Sa da dn a gona a khakowa ko kasiig, a rowar sa mapphakasorazab iyan so rarangit o taw. Na aya kharombaan oto na so aw a masiig na ikhagowad o manga taw sa phakadapanas skaniyan sa kaposan. Na so siig o manga pagari o Yūsuf sii rkaniyan, na so siksa' iyan a marata' na sii kiran bo' mimbalsik sa kiabinasaan iyan siran, na so Yūsuf na minisampay ko maporo' a pankatan iyan ko kananabii go so kadadato'i sii sa Misir.

So marata' a antap iran

Na gowani a maopakat so manga pagari o Yūsuf ko kakhayida iran on na pitharo' iran a:

﴿10﴾ Na adn a mitharo' a isa kiran a: Di' niyo mbono'a so Yūsuf sa ologa niyo ko landng o paridi' ka khasabt skaniyan o sabaad a tomtmbng (a manga padagang) amay ka nggolawlaan iyo to. (Yūsuf 10).

So Judah na miagaga niyan so kapakaparatiayaa niyan ko manga pagari niyan sa matarima' iran so mosawir iyan kiran. Sayana' a marata' so btad o manga pagari o Yūsuf a apiya so pithamanan a makalimoon kiran na aya iniwasiyat iyan kiran, sa rarad o siig iyan, na so kapagologa iran ko Yūsuf sii ko landg o kalot o paridi'.

Giya'i na papata' a mataan a adn a madakl a manga rido'ay a makaliliyot ko isa a rarad o siig iran na liowas iran dn so nditarn o kandayodayo' iran.

Sa patot dn so kapakawatani kiran sa siyapn o taw so ginawa niyan ko pithamanan a kakhaparo niyan.

Na so siran oto a makakkdg siran ko mathitho a lalan na siran so so manga poso' iran na oyagoyag. Sopak sii, na so poso' a maaawat ko tadntadm ko Allāh ﷻ na tatap dn a mipapaar skaniyan o baya' o ginawa niyan. Sa khamaraan iyan go maphakakadg iyan sa apoy o kabaya' go so siig na khisampay skaniyan ko btad a so anggawta' iyan na di khatatap a di niyan khatonay so simba niyan. So poso' a datar anan so btad iyan na aya lagid iyan na so rayong a kayo a miatotong ko apoy a da dn a gona niyan, mangni tano so lindongan ko Allāh ﷻ sa masiyap tano sankanan a btad a datar anan.

So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na inaloy niyan sii ko Qur'ān, a pd ko maana niyan, a:

... na adn a siksa' a malipds a wayl a bagi'an o tomigas so manga poso' iran phoon ko tadntadm ko Allāh. (az Zumar 22).

Na aya kaposan iyan, na so manga pagari o Yūsuf na siongowan iran so ama' iran sa initoman iran so antap iran a marata'.

«11» *(na siongowan iran so ama' iran) na pitharo' iran a hay ama' ami ino nka rkami di zarign so Yūsuf (a pnggitagita' kami ko kalopaan) ka mataan a skami na disomala' a lomilinding kami ron* «12» *Pakaonot anka rkami mapita' a pnggitagita' go pzogay kami, ka mataan a skami na tankd a somisiyap kami ron.* (Yūsuf 11-12).

So tiyoba' na misasankot ko manga katharo' a pphaka-poon ko ngari' o taw

«13» *Na pitharo' iyan a mataan a disomala' a mapakapmboko' ako o kaphakaonota niyo ron, a go ikhawan akn o ba skaniyan makadas o arimaw, a di' niyo mazasagipa' skaniyan.* (Yūsuf 13).

Miapanothol pn a so nabi Ya'qūb na pithataginp iyan a matatago' skaniyan ko poro' o palaw na malalankaw niyan so Yūsuf sii ko kapantaran sa baba' na inabanti skaniyan a manga arimaw sa piagdasan iran. Giyoto i sabap a miatharo' o Ya'qūb a mipmboko' iyan so kaphakaonota iran on ka oba ba dn makadas a aso sa kalasan (wolf) a di ran katatanodan. Na aya salakaw ron, sa di niyan maggdam, na kiabgan iyan siran sa tanod ko andamanaya i kapagakala iran ko Yūsuf, go andamanaya i kaphangantang iran sa galbk a mibonkos iran ko marata' a antap iran ko Yūsuf.

Sabap sa taman sa masa oto, na di katawan o manga pagari o Yūsuf sa ba so aso sa kalasan na pkhan sa taw. Na aya iran dn kinowa a daawa iran a so aso sa kalasan na aya komiadas ko Yūsuf, sa inipamokhag iran oto ko ama' iran.

Pitharo' o Rasūlullāh ﷺ a:

“So tiyoba' na misasankot ko manga katharo' a pphakapoon ko ngari' o taw.” (as Suyūṭī, al Jāmi' as Saghīr 1. 110).

So Ibn Sikkit, a so piotol on so dila' iyan sabap ko katharo' iyan a pitharo' iyan a:

“So isa a taw a miasogat a kabinasaan sabap ko kinidolas o dila' iyan (katharo' iyan) na di dn oto khaadn sa ba madatar o kabinasaan a minisogat on sabap ko kinidolas o palo o ski niyan. Giya'i na kagiya so pali' a pkhisabap ko kidolas o palo na malbod a bolongan ko kapzagad o

masa, ogaid na so karibatan a phakapoon ko kidolas o dila' na aya dn a khabinasan iyan na so kaoyagoyag o taw sa nggoalan sa kapatay."

Minsan pn makaggdam so Ya'qūb sa ikaawan iyan a mapnggo-lawla na miakaayon ko kapakaonot o Yūsuf ko manga pagari niyan. Sa so phakatondong na pmbalsn iyan so mambbtad iyan sa:

Na sii ko masa a so okoran o Allāh ﷻ na phakaoma na da' a isa bo' inonta a maphakada' iyan so pananggila' iyan go so kokoman iyan.

So taw a pzarigan iyan so ginawa niyan (nafs) na gii niyan tharo'on a: Di ako dn pnggolawla sa datar aya datar aya, na kialkaan iyan a okit sii ko Shaytān, na so Shaytan na di niyan blagn sa pakipng-galbk iyan on so piphalawan iyan a galbk sa mbalowin iyan skaniyan a miphalaw a kasablawan iyan ka kagiya taw a kopor.

Giyanan i sabap a so isa a taw na patot a di ptharo' sa nganin, inonta a phamangni sa sango' sii ko Allāh ﷻ sa makapphanarig on ko gasta' o Shaytān.

So donsiyan o manga pagari niyan

«15» *Na gowani a pakaonotn iran sa miaopakat siran sa kapagologa iran on ko landng o paridi' na iniwahi (ilaham) Ami sii rkaniyan (a Yūsuf) a tankd a maphanothol ka kiran anka'i a btad iran (a marata') a siran na di' ran maggdam (so mapnggolawla ko talikhodan o manga masa, ilay anka so dow a ayat a: 12:89, 12:58) (Yūsuf 15).*

Pakabknn ko miaona a ayat a: *"Piayag ami sa iniilaham ami ko Yūsuf"* na so kalankapan ko manga pananafsir na pitharo' iran a mataan a so kananabii ko Yūsuf na minibgay ron dn phoon sankanan a omor iyan.

Na gowani a itgl dn o manga pagari niyan so kaphakaonota iran on sii ko kalopaan a so mambo' so Yūsuf na makaayon roo, na miakaphasionot so Ya'qūb minsan pn di kamamantrangan. Na so manga pagari niyan na siakopo iran so Yūsuf sa inawidan iran sa pantag sa kaso'at o ama' iran sa taman sa minidalong siran ko kailay niyan. Na so kiadalongi kiran na riozang iran so Yūsuf sii ko lopa' sa mimbalingan siran sii ko siig iran on. Sa pitharo' iran on a:

"Hay mapasang i kathataginp! Anda dn so manga bitoon a pithataginp ka a sosojudan ka iran imanto, botawan inka siran a maoma ka iran ka an ka iran malinding phoon rkami."

Na inphoonan iran so kaphringasaa iran ko Yūsuf, na pphamagni kiran sa tabang so Yūsuf ko oman i isa kiran, oman kiran mangni sa tabang na ba iran dn lopaka a badas.

Na so di niyan kakhagaga ko ringasa' iran on, na ba dn pphakago-raok sa miatharo' iyan a:

"Amakolay! Sayana' dn a magaan a kialipati ran ko manga kapasa-dan iran go so manga sarat a inibgay nka kiran. Opama bo' ka pkhailay nka so ipkhidi'a iran ko wata' aka! A di dn ai pnggo-lawlaan ko wata' a isa a oripn..."

Ayon ko manga thothol, na so Reuben na inawaan iyan so Yūsuf sa inipaps iyan ko lopa' na inontodan iyan sii sa rarb na khabayaan iyan a bono'on iyan. Na so pagari niyan a so Levi na kabaya' iyan a lpo'on iyan sa lig. Na kiatalowan o Yūsuf so kaka niyan a Judah, a aya kiran lbi a Makalimoon ko manga pagari niyan a:

“Judah, kalkn ka so Allāh ﷻ mn anka so siran oto a khabayaan iran so kambono’a iran rakn”.

Na inikapdi’ skaniyan o Judah sa miaranon on na pitharo’ iyan a:

Di niyo mbono’a! ba niyo rakn da mibgay so katharo’ iyo makapan-tag san?

Na simbag iran a: Oway. Na pitharo’ o Judah a:

“Sii sankanan a btad, na ologa niyo skaniyan sii ko landng o paridi”.

So nabí Yūsuf na inolog iran ko kalot o Paridi’

Gowani a miakaayon siran ko lalag o Judah, na miaopakat siran sa ologn iran ko kalot o paridi’. So pso o paridi’ na masimpit sa liawaw na maloag sii sa baba’. Na inwit iran so Yūsuf sii ko paridi’ a so Yūsuf na thatambitinan iyan so manga bankala’ iran sa pnggoraok sa di ran on ologn, na ba iran dn giithoyoka sa mabasng. Na piakindaan iran on so bankala’ iyan sa piatong iran so mbala’ a lima niyan sa di makathambitin sa isa a nganin. Na kominowa siran sa kaming na siombali’ iran na inisalapot iran so rogo’ iyan ko bankala’ iyan sa pantag sa kabnaran so ama’ iran ko patharo’on iran a kiadas a aso sa kalasan so Yūsuf.

Na so Yūsuf na pitharo’ iyan ko manga pagari niyan a:

“Manga pagari ko! Bgan iyo rakn so bankala’ akn, ka oba ako phatay na aya ko dn kapan, na o khaoyag ako na aya ko mandidi-tar.” Na da iran on dn bgan so bankala’ iyan.

Na oriyan oto na tiayothon iran so Yūsuf sii ko talbo o paridi’ na kagiya makalook ko kadalm iyan na piotol iran so tali ka an on maolog sa masokar skaniyan. Sa adn a matatago’ roo a ig ko didalm o paridi’, na da’ kasakiti so Yūsuf ko kiapakatana’ iyan sa baba’ sabap sa nkoto’ a ig a kiaologan on, sa miagdam o Yūsuf a miakadapo’ sa ator sii ko kilid o paridi’. Sa maiinam iyan a so manga pagari niyan na phakagdam siran sa boko’ na oba iran batona sa liawaw, sa miatatap roo dn sa phlalishn iyan siran sa kapananawag.

Na gowani a magdam iran a da masilang so Yūsuf na riabak iran a manga ator ka an iran mapatay, na so Judah na inrn iyan siran.

Na sii sankanan a btad, na so Allāh ﷻ na siogo’ iyan so Jibril sa pitharo’ iyan on a:

Lalakaw ka na tabang inka so oripn akn.

Na lomialakaw so Jibrīl sa magaan so magaan na siniyap iyan so Yūsuf sa di ron kamorala’i ko sold o paridi’. Sa inibgay niyan on so nditarn o Ibrāhīm, sa bigan iyan sa limo’a phoon ko sorga’ ko katatago’a iyan dn ko sold o paridi’.

Gowani a matalantang so Yūsuf ko landng o paridi’, na miapananawag iyan so Allāh ﷻ sa datara’i:

“Kadnan ko! A katawan iyan so langowan taman, a skaniyan na somosoln a di khaialy o mata. Hay Isiaisa a di mawatan a tanto a marani. Hay Isiasa a di khadaag a domadaag. Pakalidas ako nka sank’a i a margn a katatago’an rakn. Pakaliyo ako nka go lka’ inka so kapakalidas a pantag rakn..”

Ayon ko manga thothol, na so Yūsuf na miatatap ko paridi’ sa miakatlo ron gawii. Adn pn a thothol a miatatap on sa miaka isa ka oras.

Sii ko sold o paridi' na so Jibrıl na piangnda'o niyan so Yūsuf sa ipndowaa niyan a skaniyan so:

“Kadnan ko a ipkhayas iyan so langowan o margn. Hay isiasa a ptharima' ko langowan a pangni. Hay isaisa a pphiya ko langowan a pali'. Hay Isaisa a pphakalbod ko langowan a margn. Hay isaisa a pphakasari' ko langowa mabibntad a bolayoka' o langowa misisibay. Kadnan ko a da dn a salakaw ron a tohan. A pzapng ko langowan a dosa. Pagarapn ko rka a pakaloagi ako nka sank'a'i a margn a btad akn, sa lka inka so pinto' o kapakalidas on. Kadnan ko tago' anka so madakl a kabaya' sii rka sii ko poso' akn, sa mada' so langon a awid a akal akn, sa aya bo' a katatadman akn an ska, sa siyap ako nka. Hay lbi lawan a Masalinggagawn.”

Na miatatap dn so Yūsuf a pphansbih ko Kadnan iyan ko sold o paridi'. Gowani a man'g o manga malaikat so manga pangni o Yūsuf na miamangni siran sa idin ko Allāh ﷻ a tarimaan iyan so manga pangni niyan. Na inidinan siran o Allāh ﷻ, na oriyen oto na piakitadman iyan ko manga malāikat so katharo' a pitharo' iran sa miaona a:

﴿30﴾ Na (pananadmi nka) gowani a tharo'on o Kadnan ka ko manga Malāikat a mataan a Sakn na magadn Ako sii ko doniya' sa manosiya' a gii ron zambisambi' (so manga moriataw niyan sa maipos so salono' na so pman so salono' khalīfah, ²⁵ na pitharo' iran a, ba Nka on pagadna so taw a phaminasa on go phakatoga' on ko manga rogo' (so kaphamono' o sabaad ko moriataw o Ādam) na skami na iptasbih ami so bantogan Ka, go gii ami tharo'on a miasotisoti Ka, na pitharo' Iyan a, mataan a sakn na katawan Ko so nganin a di' niyo katawan. (al Baqarah 30).

So poso' go so niyawa o taw na pkhatoyok sii ko katampar o kapniniyawa a doniya' a rahasiyan, ko masa a so ginawa (nafs) go so kapasang go so mababa' a kagdam na kaonotan a kabaya' a pzangor sii ko barandiya' a doniya' o kabibinatangi.

Amay ka so taw na di niyan lompiyowan so ginawa niyan, sa ibagak iyan ko btad iyan, na so ginawa (nafs) na khalampasan iyan so niyawa na magphoon ko kiphaarn iyan ko badan a lawas o manosiya'.

Sa giyanan i btad o taw a baradosa. Gowani a so matanos a kalbihan na makapoon ko poso' a onga oto o katatadmi ko Allāh ﷻ (dzikr) sa gii niyan ipangtonga' so Kadnan iyan. Na so bagr na zagad sii ko poso' na phamantk sii ko niyawa.

Na so ginawa (nafs) go so badan na pthapapay sii ko bagr o niyawa. Na giya'i so btad o magoontong a ikalilimo' a Muslim.

So Allāh a Mahasoti a Maporo' na inokor iyan ko Ya'qūb go so Yusuf so mabasng a kamboko' go rata' a ginawa. Sa aya ongangn sankoto a mabasng a masakit a tiyoba' na so kapakabagr o kitataalok iran sii ko Allāh ﷻ sa mamagoman so kabasng iyan.

Na sii sank'a'i a okit na miagaga iran so kapangadap iran ko Allāh ﷻ ko langowan o masa, sa mimbaloy skaniyan a pd iran ko kasasagad o masa sa di ran dn lililingayin so manga kaadn a barandiya'.

Adn a manga pankatan go manga tampata' a matatago' ko Allāh ﷻ a aya bo' a khaparo a karaota on na sii bo' ko taw a ropaan iyan so kapantang go so katanggong sa manga mapn'd a tpng.

Sii ko izan anan a okit, so sabap a so Yūsuf na miakatarg ko sold o taronko'an sa miaka 12 ragon, ka an skaniyan misibay sa matawa-rang go makathigr ko langowan taman a mapitl a btad a kapromasay.

Sa di dn anan khaparo opama o so Yūsuf na miatatap a pd iyan so ama' iyan. Na sabap sank'a'i a btad a so manga nabi, na pphaka-baling siran ko manga wawatan a darpa' sa pkhabintad siran ko ingd a pilombayan sa khatatap dn a mananagga siran ko mattno' a manga masa ka an siran pkhasinanad ko kaoyagoyag iran.

Na mimbalingan so manga pagari o Yūsuf sa miamokhag siran ko ama' iran:

«16» *(na mialing siran) na miaoma iran so ama' iran ko kagabigabi a gii siran nggogoraok*
 «17» *Sa pitharo' iran a ama' ami lomialakaw kami sa gii kami magoradorad sa inibagak ami so Yūsuf ko manga igagama' ami na kiadas skaniyan o arimaw, go di' kami nka dn pharatiayaan (mbnarn) apiya pn miaadn kami a manga bnar kami (i katharo')* (Yūsuf 16-17).

«18» *Go minioma iran so bankala' iyan a masasalapot a rogo' a kabokhag, na pitharo' iyan a ogaid na adn a piphandaraan rkano o manga ginawa niyo a btad, sa pzabar ako sa mapiya, go so Allāh i phangniyan sa tabang ko nganin a iphropa niyo.* (Yūsuf 18).

Ayon ko manga thothol, na gowani a so rogo' na misalapot ko bankala' o Yūsuf, sa inwit iran ko Ya'qūb, na inisapng iyan oto sii ko paras iyan sa pnggoraok. Sa miatharo' iyan a:

“Taman dn sank'a'i a gawii, na da ako dn makailay sa aso sa kalasan, a kiadas iyan so wata' akn na da niyan brita so bankala' iyan.”

So malangas a kaphantang (sabrūn jamīlun)

So masakit a boko' o poso' o Ya'qūb na iniokit sa bayok o Yūnus Emre a:

Sakn dn so Ya'qūb a tatap sa ginawa ko,

So ingaran o Kadnan na tatap dn ko dila'

Na miapakada' akn so wata' ko a Yūsuf ko blangan a Canaan,

Na imanto na pzgad so Ya'qūb, aydaw ikaritan ko a Yūsuf.

Piakonot iran so Yūsuf, sa inibagak iran so rogo' iyan a pzolapay,

Sa miangantang siran sa kiadas a arimaw,

Na di akn dn sarzb so pinggolawla iran ko bankala' o Yūsuf,

Na imanto na pzgad so Ya'qūb, aydaw ikaritan ko a Yūsuf,

Na sii ko kapzgd o Ya'qūb na da dn a lamba' roo a rowar sa kaphapantang iyan. Sa maggdam iyan dn so masopiit a boko' sa da dn a ba on makaggdam ko kabasng o boko' iyan.

«86» *Na pitharo' iyan a aya man a pphanonan akn ko awid a akal akn go so boko' akn na sii ko Allāh, go katawan ko sii ko Allāh so nganin a di' niyo katawan.* (Yūsuf 86).

So Rasulullah ﷺ na iniiza' iyan ko Jibrīl a:

Ay taman a riaotan o boko' o Ya'qūb ko wata' iyan a Yūsuf?

Na simbag o Jibrīl sa:

“So boko' iyan na mala' a di so boko' a pito polo' a ina' a miarapas iran so manga wata' iran...”

Na iniiza' on o Rasūlullāh ﷺ a:

Pira i kala' o balas iyan?

Simbag o Jibrīl a:

Aya balas oto na datar o balas o pito polo' a shahīd. Da skaniyan makaadn sa marata' a pamikiran ko Allāh ﷻ sa kiasagad ankoto a masakit a tiyoba'. (as Suyuti, ad Durr al Manthur iv. 570).

Na so kapantang iyan na skaniyan i pinakamapiya ko langowan a kapantang.

So matanos a kaphantang (*sabrun jamīlun*) na so katanggonga ko tiyoba' a pkhisogat ko taw sa da dn a kaphanon on sa isa bo' a manosiya'.

Ka so kiphanonn ko masakit a tiyoba' a so mababaak o taw na so kaphapantang iyan na pkhiropa niyan sii ko panmpang o manga pan'kaw a masa so kaphakadaa niyan ko manga ropaan iyan.

Miniliyo so Yūsuf sii ko didalm o paridi' sa miaphasa a oripn

Sii ko masa a giinggalbkn o Ya'qūb so matanos a kaphantang, na so Yūsuf na matatago' sa btad a mananarig ko Allāh ﷻ sa gii ron zalimbotawan, a skaniyan na matatalantang dn ko didalm o paridi'.

Na sii sankto a btad na:

«19» *Na miakaoma a tomtmbng na siogo' iran so pananagb iran na tiayothon iyan so panabo' iyan (ko paridi' na kagiya gamitn iyan na miakathambitin on so Yūsuf) na miatharo' iyan a sayana' a mapiya, giya'i na bagoamama, sa inisoln iran (so btad o Yūsuf ko manga pd iran a padagang) sa bialoy ran a dagangan a pphasaan, go so Allāh i lbi lawan a Mata'o ko nganin a gii ran nggalbkn* «20» *Go piphasa iran so Yūsuf sa arga' a lapis a dirham a mabibilang, go miaadn siran on a di' kiran mala' i arga' (giyoto so manga taw a miakatoon on ko paridi).* (Yūsuf 19-20).

Minsan pn so Yūsuf na makakokowa sa pithaman a kataid na so miakakowa on na piamakotan iran so kaphasaa iran on sa kalk sa oba makaoma so khirk on sa kowaan iyan kiran, sa piphasa iran sa arga' a maito' a logi.

Sii ko ayat a 83 ko Sūrah al Ahzāb na inaloy niyan, a pd ko maana niyan, a:

... *sosonan o Allāh ko siran oto a miaipos sa onaan go adn so sogo'an o Allāh a diyanka' a madidiyanka'.* (al Ahzāb 38).

So Shaykh Akbar, pangninta a ikalimo' o Allāh ﷻ, na inosay niyan anka'i a so Allāh ﷻ na igira kiabayaan iyan a nganin a mapng-golawla a mitotompok ko oripn iyan, na magadn sa poonan sa nganin aya rinayagan iyan na bontal a karibatan a mbalowin iyan a sabap o tiyoba' iyan.

Adn a isa a gawii a so nabi Yūsuf na miagalong na miailay niyan so kataid iyan na miatharo' iyan a:

“Opama ba ako dn phasaa a datar ako o oripn a giiphasaan, na di khiropa so arga' akn ko kala' iyan a pirak.”

Na rarad o katharo' iyan, na miaphasa skaniyan a datar skaniyan o oripn sa rga' a logi.

Na so phakatondog a btad na khaosay niyan o andamanaya i kiaphasaa on sa maito' a arga' na tanto a makikilala so btad iyan.

Ayon ko isa a thothol, na adn a isa a gawii a so Rasūlullāh ﷺ na pmbaling ko walay niyan a phoon sa masjid na adn a manga wata' a oobayin iran skaniyan sa pitharo' iran on a:

Amay ka di kami nka bgan sa datar o inibgay nka ko Hassan go so Hussayn na di ami ska dn pagawaan.

Na siangoran o Rasūlullāh ﷺ so Bilāl na pitharo' iyan on a:

Baling ka, na ploba' ka sa apiya antonaa a khakowa nka sa pamasaan ka rakn sank'a i a manga wata'.

Na mialing so Bilāl sa walay na minioma niyan a walo timan a oda a onga a pamomolan a *walnuts*. Na so nabi na inipamasa niyan oto ko ginawa niyan ko manga wata' a gagaposn iran. Na oriyan oto na mitharo' sa kasandagan a:

Siran na piphasa iran so pagari akn a Yūsuf sa arga' a logi. Na imanto na piphasa ko iran sa arga' a walo timan a od a matgas i lagas a opis *walnuts*.

Adn a hadīth a salakaw a pitharo' o Rasūlullāh ﷺ a:

“Tanto a matatankd a so Allāh na di niyan pagilayin so manga ropaan iyo odi' na so manga tamok iyo, ogaid na aya pagilayin iyan na so manga poso' iyo go so manga galbk iyo..” (al Bukhari, Nikah 45, Adab 57,58, Faraidh 2).

Sa datar oto a so Hājar na inibgay skaniyan a panakawan sii ko Sārah a pammgayan on o Fir'aun. Na miakambowat ko bangnsa niyan so nabi Ismail na sii ko manga moriataw niyan na miakagmaw ron so Rasūlullāh ﷺ.

So rinayagan o lawas o taw na da' a mala' a arga' iyan. Ka so lawas na matag pananago'ay o niyawa. Adn a taw a mlagid o phakasokat sa bantogan go m'nang sii ko itongan o btad o niyawa niyan, go khabaloy skaniyan a phakadapanas sa onga ankoto.

Giyoto, a amay ka so taw na adn a lompiyo a maliwanag a poso' iyan go giinggalbk sa mapiya a galbk, na giyanan i mala' i arga' sii ko kailay o Allāh ﷻ. Na sii ko bala' oto na so kataid o paras iyan go so arog a lawas iyan go so kakawasaan iyan go so kakorangi roo na kna' o ba mala' i gona. Na amay ka so lawas o taw na phasaan sa datar skaniyan o ba oripn, na ilay anka o andamanaya i kaito o arga' iyan ko kiaphasaa on...

Na gda' a nka so arga' o isa a taw sii ko gawii a kaphangokom o Allāh ﷻ, a so piangongoripn iyan so poso' iyan go so niyawa niyan sii ko kapthonaya niyan ko kabibinatangi a kapan'la'.

Na aya onga oto, na so miaratiaya na patot a katokawan iyan so antonaa i thitho a arga' go m'nang, sa di sakaniyan dn mabaloy a oripn o baya' a ginawa niyan.

Pitharo' o Qur'ān, a pd ko maana niyan, a:

﴿43﴾ *Miailay nka so taw a kinowa niyan so baya' a ginawa niyan a tohan iyan?, na ba ka on khabaloy a sasanaan?* (al Furqān 43).

﴿21﴾ *(na inwit iran sa Misir na piphasa iran roo) Na pitharo' o miakapamasa on ⁵²⁴ sii sa Misir ko karoma niyan a sakaw anka so darpa' iyan ka kalokalo o makanggay rkita a gona, odi' na kowaan ta skaniyan a wata ta, go giyoto a piakambkn Ami so Yūsuf sii ko lopa' (a Misir) go kagiya ipagnda'o Ami ron so kataabir sa manga taginpn, go so Allāh i Domadaag ko manga sogo'an Iyan, na ogaid na so kadaklan ko manga taw na di' ran oto katawan.* (Yūsuf 21).

Ayon ko manga osayan na so padagang sa oripn a piamasa iran so Yūsuf na sii sa oriyān na piphasa iran so Yūsuf sii ko taw sa Misir a olowan ko kaoyagan. Na so dato' na miaantang iyan so kapasang go so kalakiyan o Yūsuf, sa tiand iyan a kapnggonaan iyan sii ko pthalingoma a manga masa, sa khapakay pn a ba niyan dn kowaa a mbabawataan iyan so Yūsuf, sabap sa skaniyan go so karoma niyan na di siran pmbawata'.

Na si ko oriyān o kiaphasaa on sa maito a arga' na piphasa pman sii ko wazir sa Misir sa arga' a tanto a mala'. Sa so miakapamasa on sa paganay na pinditaran iyan so Yūsuf sa mapiya ka an mabaloy a phakagawi' so kataid iyan go phakatawag sa mala a arga'. Sa iniparada skaniyan ko kapphasaa on sa piakaokit sa kapalawana' sa arga' (auction) a miatatap ko sold o tlo gawii.

Na mianinggaposan a so arga' a imbayad ko Yūsuf na so dn so timbang o kapn'd iyan a pagargaan a kastori a mamot, montiya', bolawan, pirak go sotra' a nditarn.

So nabı Yūsuf go so ba'i a Zulaykhā

﴿22﴾ *Go gowani dn a isampay ko kiakhasad iyan (a mangoda) na bigan Ami skaniyan sa kokoman go kata'o, go datar oto a mbalasan Ami so manga taw a giiphiyapiya.* (Yūsuf 22).

Sii ko masa a so Yūsuf na mikhasad dn a mangoda na bilantadi' a makalalawan sa kabilangataw a kangodaan.

Sa so ba'i a Zulaykhā a skaniyan na karoma o dato' a so Azīz, na miphoon dn so kapphakala' o kabaya' iyan on.

﴿23﴾ *Go piangabayaān skaniyan o babay, a skaniyan a (Yūsuf) na zisii ko walay niyan (so Zulaykhā) go pinggalidan iyan so manga pinto', go pitharo' iyan a song ka sii, na pitharo' iyan a mlindong ako ko Allāh, mataan a skaniyan na kadnan ko (so EAzīz) a piphiyapiyaan iyan so darpa' akn, mataan a di' phakadaag so manga salimbot.* (Yūsuf 23).

﴿24﴾ *Go sabnsabnar a inirokot o (Zulaykhā a kakowaa niyan ko kabaya' iyan) na o da' so kiailaya (o Yūsuf) ko tanda' o Kadnan iyan (a palagoyan iyan so Zulaykhā) na disomala' a igagt iyan mambo', sa datar oto a kagiya an Ami ron mapokas so marata' (so dosa) go so piakasisingay (a kazina) mataan a skaniyan na pd ko manga oripn Ami a pindiya' a pakalilidasn (ko kapakanggolawla sa marata' a dosa).* (Yūsuf 24).

Sii ko tafsir o ayat a : “tanda' a mapayag” na inosay sa datara'i:

Na so Yūsuf na miakan'g sa sowara a gii niyan tharo'on a: Pananggila ka! Pananggila' ka!, na kiapananggilaan iyan so tawag on o Zulaykha. Na sii ko kiakasoy o tawag on sa miakatlo, na

so bontal o nabi Ya'qūb na miailay niyan. Na so Yusuf na tialikhodan iyan so kapapandanga niyan ko Zulaykhā.

Minggolalan sa idin o Allāh ﷻ, na so nabi Ya'qūb na miagaga niyan so katabangi niyan ko wata' iyan sa miokit ko niyawa a rahasiyan, sa miarn iyan skaniyan ko katharimaa niyan ko tawathawag o ginawa a talasogo' sa marata' ⁴⁶ a so ititindg skaniyan o Zulaykhā. Giyanka'i a btad a so miaosay ko ayat na skaniyan na ibarat o kapangni sa rahasiyan a tabang, go so gakot a so rahasiyan a kitotompok ko Allāh ﷻ.

So Alī ibn Hassan na pitharo' iyan sa isa a thothol a:

Sii ko bilik o Zulaykhā a so piagiya' iyan, na adn a matatago' on a piagtawtaw a barahala ⁴⁷ a ssalaan iyan. Na sii ko da niyan pn katalowi ko Yūsuf na siapngan iyan so barahala sa nditarn. Na so kiailaya roo o Yūsuf na iniiza' iyan o ino niyan zapngi, na simbag o Zulaykhā a:

Ipkhaya' akn o ba ako niyan mailay ko masa dn a gii ako nggolawla sa dosa (a kazina).

Na roo na pitharo' o Yūsuf a:

“Ska na ipkhaya' aka so sagpik a ator a so di phakan'g go di phakailay a da' a khapikir iyan a nganin, na sakn na di ko ikhaya' so hadapan o Kadnan ko a so inadn ako niyan ko lbi a mapiya a okit, a so da dn a maphagma' on a nganin?”

Na gowani a mailay o Yūsuf so marayag a tanda' o Kadnan iyan, na mialalagoy skaniyan ko pinto' sa madilapt a kapalalagoy, na sialoba' skaniyan o Zulaykhā ko talikhodan iyan:

«25» Go piagoradan iran a dowā kataw so pinto', go miardit iyan so bankala' iyan sii sa likod, na miaoma iran so karoma niyan ko pinto', na pitharo' iyan (so Zulaykhā) a da' a balas o taw a pikhadiatan iyan so karoma nka sa marata' (kazina) a rowar sa taronko'on odi' na siksaan sa siksa' a masakit. (Yūsuf 25).

Na so wazir na pitharo' iyan a:

Antaa anka'i a pnggolawla sa marata' ko pamilya ko!?

So Zulaykhā na mioman sa salakaw a kasalaan a inioman iyan ko miaona on sa miamokhag skaniyan ko kabnar o Yūsuf sa pitharo' iyan a:

Miiga' ako ko kantir akn, na giyanka'i a mangoda na miakasold na piokas iyan so nditarn akn sa pnggolawlaan ako niyan sa di mapiya.

Na siangoran o karoma niyan so Yūsuf sa pitharo' iyan a:

“Hay mangoda, ba giya'i imbalas ka rakn ko langowan a mapiya a pinggolawla ko rka? A aya patot na di ako nka bgan sa mipmboko' akn..?”

Na so Yūsuf, na pantag sa kapokas on a sndit a di bnar na pitharo' iyan a:

«26» Pitharo' iyan (so Yūsuf) a skaniyan i miangabaya' rakn, na mizaksi' a saksi' a pd ko pamilya niyan a (Zulaykhā, sa pitharo' o saksi' a) amay ka so bankala' iyan na miardit sa hadapan na bnar skaniyan a (Zulaykhā) na bokhag skaniyan a (Yūsuf) (Yūsuf 26).

«27» Go amay ka so bankala' iyan na miardit sii sa likod na miamokhag skaniyan a (Zulaykhā) sa skaniyan i bnar a (Yūsuf) (Yūsuf 27).

Ayon ko isa a thothol, na so karoma niyan na pitharo' iyan ko Zulaykhā a:

“Di ko ska dn mbnarn taman sa di ako nka kabgan sa marayag a tanda' a saksi' ika ko katharo' oka.”

Sii sa isa a thothol na so Yūsuf na miamangni ko Allāh ﷻ sa payagan iyan siran sa tanda' a khapayag iyan a skaniyan na angiyas a da' a kasalaan iyan.

Na sii sakna'i a btad, na so wata'a mama a maito' o bapa' o Zulaykhā a skaniyan na matag tlo odi' na pat olan a omor iyan, na miokit ko mu'jizah na miakatharo' sa mizaksi' sa mataan a so Yūsuf na skaniyan na angiyas.

«28» *Na gowani a mailay niyan a so bankala' iyan a miardit sa likod na pitharo' iyan a mataan a skaniyan na pd ko gasta' iyo (a manga babay), mataan a so gasta' iyo (a manga babay) na mala' «29» Hay Yūsuf dapay anka ini (sa di nka pthataro'a) sa thawbat ka (hay Zulaykhā) ko dosa nka ka mataan a ska na pd ko miangadodosa.* (Yūsuf 28-29).

Na so thothol sa btad oto na lomiankap ko ingd sa kiasarzbān o manga taw.

«30» *(na kiasarzbān o manga taw so btad) go pitharo' a manga babay sa bandar a ingd (a Misir) a so karoma o Ḥaziz na piangabayaān iyan so panakawan iyan (oripn iyan), sa piangsban so poso' iyan a kabaya', sa mataan a skami na disomala' a pkhailay ami skaniyan a madadalm sa karibat a mapayag.* (Yūsuf 30).

So kian'ga o Zulaykhā sankoto a manga antaantaan iran on, na tiankd o Zulaykhā a mbagn iyan sa nda'o so manga babay sa Misir.

«31» *Na gowani a man'g iyan so antaantaan iran na piakisogo'an iyan siran sa piagiyasaan iyan siran sa dranga' a pagontodan iran (na kagiya makaoma siran) na bigan iyan so oman i isa kiran sa glat (sa phagopis siran sa manga onga a sapad) go pitharo' iyan (ko Yūsuf) a liyo ka sii kiran, na gowani a mailay ran na miabngang siran sa miapamool iran a lima iran, sa miatharo' iran a soti so Allāh kna' o ba ini mama a manosiya' sa da' ini a rowar sa malāikat a sasakawn.*

«32» *Pithrao' iyan a (Zulaykhā) a giyanan rkano so sabap a piangin-soya'an ako niyo ron, sa sabnsabnar a piangabayaān akn skaniyan na miphindiyara' (sa somianka') na ibt ka amay ka di' niyan nggolawlaan so izogo' akn on (a kazina) na tankd a mataronko' dn (makalaboso) go tankd a maadn dn a pd ko manga taw a pphakadapanasn.* (Yūsuf 31-32).

Na so Yūsuf a so paras iyan na somisindaw sa datar o alongan ko kaphlalakaw niyan ko manga lalan sa Misir, a kamanisan a di so kalano o olan, na iniporo' iyan so lima niyan sa pphamangni ko Allāh ﷻ sa pakaapasn iyan, sa malinding skaniyan ko gasta' o manga babay.

Sa lominindong ko Allāh ﷻ phoon ko ikmat o manga babay a di ran makikilala a so Allāh ﷻ na lbī a mala' go piligro a di so ikmat o Shaytān.

«33» *Pitharo' iyan (so Yūsuf) a Kadnan ko so kalaboso na aya rakn lbi a pkhababayaān a di so nganin a ipndolon iran rakn (a so kazina) go amay ka di ako Nka lindingn ko gasta' iran na khiromag ako kiran, go khaadn ako a pd o manga taw a jāhil (baradosa).* (Yūsuf 33).

Patot a kasabotan tano a di dn khaparo o ba tano makamaradika' ko karataan o ginawa sa ba nggolalan sa kaphasionot ko manga kabaya' iyan. Sa aya bo' a okit a kapakamaradika' on na so kapagapas ko Allāh ﷻ sa makapanarig on so taw.

﴿34﴾ *Na tiarima' on o Kadnan iyan (so pangni niyan) na piokas Iyan on so gasta' iran, ka mataan a Skaniyan so lbi lawan a Pphakan'g (a ptharima' ko pangni) a lbi lawan a Mata'o.* (Yūsuf 34).

Apiya adn a poso' a miakato'a a datar o poso' a nabı na di phakamaradika' ko manga litag anka'i a doniya', so tong tong o ginawa go so waswas o Shaytān na di oto kharn inonta o misabap ko tabang o Allāh ﷻ ka kagiya skaniyan na tatap dn a manosiya' a malobay.

So “marayag a tanda” a so miaaloy ko manga ayat na phagosayin iyan anka'i a kamataan a bnar.

So Kalaboso

Ayon ko pangni o Yūsuf a tiarima' o Allāh ﷻ na:

﴿35﴾ *Oriyan iyan na miapayag kiran so bago a pamikiran, ko oriyan o kiailaya iran ko manga tanda' (a so Yūsuf na angiyas ko marata'), a tankd a kalaboson iran sa taman sa masa a di matndo' so kathay niyan (na kialaboso iran so Yūsuf).* (Yūsuf 35).

Na liowas iran so nditarn o Yūsuf na siambi'an iran sa nditarn a makrang a phoon sa bombol sa piatong iran so mbala' a lima niyan go so ski niyan.

Na gowani a makaoma so Yūsuf ko pinto'an o kalaboso na inibaba' iyan so olo niyan a gii niyan tharo'on a: Sii sa ingaran o Allāh ﷻ (Bismillāhi). Na oman i isa na linibt iran sa kazakataw. Na so Yūsuf na miakasgad. Na miakaoma on so Jibrıl na inizaan iyan o ino ka pnggoraok. Na pitharo' on o Yūsuf a skaniyan na makamboboko' sabap sa da' a darpa' roo a kapzambayangan iyan.

Na pitharo' on o Jibrıl a:

Zambayang ka ko apiya anda i khabayaan ka, ka so Allāh ﷻ na bialoy niyan rka oto a soti sii rka, sii ko sold go so liyo o kalaboso a pat polo' ka hasta a zoksokr a kaolad o kalaboso⁴⁸.

﴿36﴾ *Go miakasold a pd iyan sa kalaboso a dowa kataw a mangoda na pitharo' o isa on a pithataginp akn a phtmk ako sa a anggor (a khabaloy) a kham'r (pakabrg), go pitharo' o isa on a pithataginp akn a mooto ako sa roti na siayab o papanok, na taabir anka rkami so maana niyan ka miatoon ami ska a pd ko manga bilangataw a giiphiyapiya.* (Yūsuf 36).

﴿37﴾ *Na pitharo' iyan a di' rkano pn misampay a pangn'nkn iyo a ipagikat rkano na panotholn ko rkano so taabir (btad) iyan ko da niyan rkano pn kapakaoma a giyoto rkano na*

pd ko inipangnda'o rakn o Kadnan ko, ka sakn na inibagak akn so agama a pagtaw a di' ran paparatiayaan so Allāh a siran ko alongan a maori na sasankaan iran. (Yūsuf 37).

Gowani a zisii skaniyan ko kalaboso, na piamakotan iyan a kadolona niyan ko dow a kataw a mama a minipagpda' iyan sa kalaboso, ko kapakaisaisaa iran ko Allāh ﷻ. Sa giyoto i sabap a sii pn ko onaan o da niyan kataabira ko taginpn iran. Na pianamaran iyan sa kapakaparatiaya iran sa maripara niyan siran sii ko thitho a agama, a so inibgay ron o Allāh ﷻ, a so manga taw sa Misir na dadag siran ko thitho a lalan.

Oriyan oto na inphoonan iyan si kipphanolonn iyan ko bnar a agama o Allāh ﷻ.

So nda'o a patot a masabot sank'a'i na so taw a miaratiaya na patot a di niyan dn ganatan so galbk iyan a so kisogo'on ko mapiya go so kisaparn ko marata' ⁴⁹.

Giyanan i bantak o ayat a:

«38» *Go inonotan ko so agama o manga ama' akn a so Ibrāhīm go so Ishāq go so Yae'qūb sa da' rkami maadn o ba ami panakoton so Allāh sa mlk bo' a nganin, sa giyoto na pd sa kalbihan o Allāh sii rkami go sii ko manga taw, ogaid na so kadaklan ko manga taw na di' siran phanalamat* «39» *Hay dow a kalaboso, ba so manga katohanan a mbidabida' na aya mapiya a di so Allāh a Isaisa a Makapndg a phamgs (katharo' a pakaiza' a aya bantak iyan na so kapthankda niyan sa da' dn a tohan a patot a zimbaan a rowar ko Allāh).*

«40» *Da' a pzimbaan iyo a salakaw ko Allāh a rowar sa manga ngaran a inipamtho niyo kiran skano go so manga apo' iyo, a da' a piakatoron on o Allāh a tanda' a karina, da' so kakokom inonta a rk o Allāh a inisogo' Iyan a da' a zimbaan iyo a rowar Rkaniyan a giyoto so agama a mathitho, na ogaid na so kadaklan ko manga taw na di ran oto katawan.* (Yūsuf 38-40).

Na so Yūsuf na tiaabir iyan so manga taginpn iran.

«42» *Go pitharo' iyan (a Yūsuf) ko isa ko kalaboso a so phakaliyo ron (a kiarilaan) a aloy anka so btad akn sii ko dato' oka (so kiataronko' iyan a mialalim a da' a kasalaan iyan a inikalaboso ron) na piakilipatan on o Shaytān * o ba niyan maaloy ko dato' iyan, na miatatap skaniyan (a Yūsuf) sii ko kalaboso sa miakaphipira ragon.* (Yūsuf 42).

Ayon ko sabaad a osayan o ayat na, na mataan a so nabi Yūsuf na miangni sa ogop ko salakaw ko Kadnan iyan sa tabangan iyan na datar o da niyan maso'at so Kadnan iyan. Na sii ko isa a nabi na khiitong oto a sosen a kidolas.

Na sabap roo, na so Yūsuf na miatatap ko kalaboso sa pito ragon a minioman ko miaipos a lima ragon. Na sii sank'a'i a okit na inisampay so masa o kiakalaboso niyan sa miaka 12 ragon.

Ayon ko thothol o *Mālik bnu Dīnār*, na so Yūsuf na pitharo' iyan ko pannmk sa anggor a:

Aloy ako nka ko dato' oka. Na miaaloy a so Allāh a Mahasoti a Maporo' na pitharo' iyan a: Hay Yūsuf miamangni ka sa ogop sa isa a taw a aya nka sasaringan a salakaw rakn. Sa pagomanan akn so kathay nka sa kalaboso.

Na so Yūsuf na miakagoraok sa miatharo' iyan a:

“Hay Kadnan ko! So matgas na miaadn sii ko poso' akn sa rarad o mabagr a boko' go so tiyoba' a kiarompakan akn, na in sha Allāh, na ipoon dn imanto na da' a katharo' a phakapoon no ngari' akn sa ba ako pangni sa ogop ko salakaw rka.”

So al Hassan al Basrī na miakagoraok oman iyan dn mabatiya' anka'i a ayat sa gii niyan tharo'on a:

Oman dn i masa na adn a nganin a pthana' sii rkitano na magaan so magaan na magapas kami ko manga taw sa kapangni sa tabang. Antonaa i khasowa' ami? So Rasūlullāh ﷺ na pitharo' iyan a:

Ikalimo o Allāh so pagari akn a Yūsuf. A opama o da niyan matharo' ko pannmk sa anggor a: "Aloy ako nka ko dato' oka" na di skaniyan matatap sii ko kalaboso sa miakapito ragon. (al Bukhārī, Rūh al Bayān IV. 264).

Na aya salakaw ron, na bagakn ka a katokawan a mataan a so Allāh ﷻ na di mbgay sa tpng a tiyoba', margn go phizoson a manga pipitl sii ko manga nabi go so manga barasimba, sa ba oto siksa' ogaid na skaniyan na limo'. So Rasūlullāh ﷺ na pitharo' iyan a:

Sa masa a so Allāh na kababayaana iyan so oripn iyan, na thpngan iyan sa tiyoba' a pzonosono'on. (Ali al Muttaqi, Kanz al Ummal III. 334).

So taginpn o dato' sa Misir

«43» *Go pitharo' o dato' (sa Misir) a pithataginpn akn a pito a manga sapi' a kaolit a piagdasan siran a pito a manga sapi' a pagti, go pito a manga saway a mailaw go pito a manga saway a gango, sa hay manga pagtaw akn taabira niyo so taginpn akn, amay ka miaadn kano a tankd a so manga tagin'pn na pkhataabir iyo*

«44» *Na pitharo' iran a manga sambar a taginpn sa kna' o ba kami mapasang ko kapanaabir sa taginpn*

«45» *Go pitharo' o isa ko dowā kataw a mama a miakaliyo ko kalaboso go miakatadm ko oriyan (o kialipat) sa miathay a masa a panotholn akn rkano so taabir iyan, sa sogo' ako niyo (ka songowan ko so Yūsuf sa kalaboso na siogo' iran sa miakaoma sii ko Yūsuf)*

«46» *(na pitharo' iyan) a hay Yūsuf a bolayoka' taabir anka rkami so pito a manga sapi' a manga kaolit a pphagdasan siran a pito a manga sapi' a pagti, go pito a manga saway a mailaw go pito a manga saway a gango ka an akn mikasoy ko manga taw (so dato' a mithataginpn) ka an iran katokawi (so taabir iyan).*

«47» *Na pitharo' iyan a pmbasok kano sa pito ragon sa katordo na so kharagon iyo na imbagak sii ko manga saway niyan sa pmbtsn inonta bo' so maito' on a iphagpr iyo*

«48» *Oriyan iyan na phakatalingoma ko oriyan oto a pito ragon a sikot sa prawasn iyan (khn iyan) so minimbts iyo sa da' a khalamba' on a rowar sa maito'*

«49» *Oriyan iyan na phakatalingoma ko oriyan oto a ragon a phangoranan on so manga taw go makaphan'mk siran on (sa manga onga a anggor go manga lana).*

«50» *(na inisampay ran sii ko dato' so taabir o taginpn iyan) na pitharo' o dato' a talingomaan iyo skaniyan sii rakn, na gowani a maoma skaniyan o sogo' o dato' (ka phakaliyon iyan sa kalaboso) na pitharo' iyan a kasoy ka ko dato' oka na izaan ka on o antonaa i miambtdad o manga babay a miapamool iran so manga lima iran ka mataan a so Kadnan ko sii ko gasta' iran na lbi lawan a Gomgpa' on. (Yūsuf 43-50).*

Rarad o kabilangataw, go siyap ko kabnar iyan, na so nabī Yūsuf na da niyan bathka so ngaran o Zulaykhā ⁵⁰ sa ba niyan lizag. Sa paparatiayaan iyan a skaniyan na ba'i na tatap a rirido'on iyan skaniyan sa skaniyan na manananggila ko apiya antonaa a bago a akal iyan a pphakapoon on.

《51》 *(na tinimo' o dato' so manga babay) na pitharo' iyan a antonaa i btad iyo a manga babay gowani a pangabaya'an iyo so Yūsuf ko ginawa niyan, na pitharo' iran a soti so Allāh da' a katawan ami sii rkaniyan a marata', na pitharo' o karoma o EAẓīz a imanto na miapayag so bnar sa sakn i miangabaya' on ko ginawa niyan, go mataan a skaniyan na pd ko manga patiis*

《52》 *Giyoto na kagiya an iyan katokawi (so karoma niyan) a mataan a sakn na da' ko skaniyan kandonsiyani sa gayib (sa da' a miaadn roo a kazina) go mataan a so Allāh na di Niyan thoro'on (pagompiyaan) so gasta' o manga donsiyan.* (Yūsuf 51-52).

So kasanggila o nabī Yūsuf

So nabī Yūsuf na di niyan mapangingindaw so kapakaliyo niyan sa kalaboso ko onaan o so dato' sa Misir na da niyan pn katokawi so btad a kiasabapan ko kiakalaboso niyan sa aya kabaya' iyan na kasabotan o dato' so kiapakagdgd o sabap a kiakalabosowa on.

Sa pangindaw o Yūsuf a katokawan o pagtaw a skaniyan na kialaboso a da'a kasalaan iyan a patot a itaronko' on.

Na so kaosara niyan ko kalantas o pikir iyan na piyag iyan so kala' o kapantang iyan go so m' nang iyan na khagaga niyan so kalindinga niyan ko ginawa niyan phoon ko gasta' o manga sisiig a ataw sa ba iran masogat a ringasa'. Sa aya bo' a tiarima' iyan sa kaphakaliyo niyan sa kalaboso na sii ko oriyen o kapayag o langowan a tontot go sndit on a matankd a palaya oto kapamrak a da' a kamamataani ron.

Sa so sndit on na tarotop a da dn a kabbnar iyan.

Na so datar anan a kagdam na piyag iyan a minggolalan ko nabī Yusuf ko kapakamaradika' iyan phoon ko langowan a tohma, sa datar oto a khailay sa minggolalan ko nabī Muhammad ﷺ. Pianothol o Safiyyah bintu Huyyayi a pitharo' iyan a:

Adn a isa a gagawii a so Rasūlullāh ﷺ na sii sa i'tikāf, na piamisita ko skaniyan na inimbitiara'i akn skaniyan. Na gowani a maling ako sa walay na inonotan ako niyan. Na sii sankoto a masa na miabalak ami a dowā kataw a mama a pd ko manga Ansar. Na gowani a mailay kami ran a pd akn so Rasūlullāh ﷺ na mialagoy siran, sa kabaya' iran a maawat siran on.

Na tialowan siran o Rasūlullāh ﷺ sa pitharo' iyan kiran a: Nayaw kano!, so babay a pd akn na skaniyan so karoma ko a so Safiyyah bintu Huyyayi.

Na pitharo' iran a:

Sub'hānallāhi! Di ami dn phangantapn so apiya antonaa a galbk o Rasūlullāh ﷺ!

Na simbag iyan siran a: So Shaytān na pphalalagoy sii ko lawas o taw sa datar o kapphalalagoy o rogo' sii ko manga ogat o lawas, sa inikawan akn o ba adn a domarpa' a marata' sii ko manga poso' iyo. (al Bukhārī, I'tiqād 11, Muslim, Salam, 23-25).

Sabap ko kaiimportanti anka'i a kamataan, na so Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na lialangan tano niyan sii ko Qur'ān o ba tano mizozophon sa nganin a da' a kimamaniya tano ron.

«36» *Go o ba ka mizozophon (hay Rasūl) sa nganin a da' a katawi nka on, mataan a so kan'g go so kailay go so poso' na langon oto na miaadn a pagizaan.* (al Isrā' 36).

Na sii ko so nabi Yūsuf na miatankd so kapakaaangiyas iyan sa miapokas on so langowan a tohma na miakamaradika' skaniyan sa kiabokaan. Na sii sank'a'i na inarap iyan so tabang o Allāh ﷻ pantag sa kapananggilaan iyan so ikmat go so litag o ginawa a marata'.

«53» *Na di' akn maphakaangiyas a ginawa ko (so Zulaykhā) ka mataan a so ginawa na disomala' a tanogo' ko marata' (dosa), inonta bo' so taw a inikalimo' o Kadnan ko, ka mataan a so Kadnan ko na lbi lawan a Paririla' a lbi lawan a Masalinggagawn.* (Yūsuf 53).

Sii sa isa a thothol na pphanotholn iyan o andamanaya i kakhaparo niyan sa makamaradika' ko kapipiligro o ginawa a talasogo' sa marata' sa nggolalan ko siyap o Allāh ﷻ.

... *ogaid na so Allāh na zotin Iyan so taw a khabayaan Iyan, ka so Allāh na lbi lawan a Pphakan'g a lbi lawan a Mata'o.* (an Nūr 21).

Amay ka so Allāh ﷻ na kabaya' iyan na khabaloy niyan so oripn a dato'

Na so dato' sa Misir na khagaga niyan so kazabota niyan ko mananaw a sabot, go so mabagr a niyat o Yūsuf. Na pitharo' iyan a:

«54» *Na pitharo' o dato' a talingomaan iyo skaniyan sii rakn ka iznggay akn (skaniyan) a salinggogopa' akn na gowani a mimbityara'i niyan (so Yūsuf) na pitharo' iyan a ska imanto sii rkami na bbgan sa pankatan a sasaringan.* (Yūsuf 54).

Na gowani a makaoma so masa a phakaliyo dn so Yūsuf sa kalaboso, na miphaygo' skaniyan go minditar sa bago anditarn. Na miamangni skaniyan sa mapiya rk o siran oto a matatago' sa kalaboso.

Na kagiya ganatan iyan a kalaboso na inisorat iyan ko klb iyan anka'i:

“Giya'i so darpa' o tiyoba', a koba o oyagoyag, a kadna' o pkharara-ngitan o manga rido'ay, go tampata' o manga bolayoka' a pziksaan siran on”.

Na kagiya makaoma ko hadapan o dato' na pitharo' iyan a:

“Yā Allāh! pagarapn akn rka so mapiya ko onaan o langowan a mapiya a so phakaoma a phoon sii, go phangni ako sa lindong ko m'nang ka go so bagr ka phoon ko marata'.”

Na so dato' na mata'o sa madakl a basa. Ogaid na so Yūsuf na lbi a madakl i katawan a basa a di skaniyan, na kagiya matankd oto na miammsa skaniyan, sa kiabayaan iyan a kapamakin'ga niyan ko taabir o taginpn iyan.

Na so Yūsuf na pitharo' iyan on so nganin a pitharo' iyan ko sogo' on sa miaona.

Na pitharo' o Yūsuf a taabir o taginpn iyan a:

Pamola sa madakl a bantad ko pipihira ragon sa iphamondo' so kharagon on. Sa giyoto i okit a kapmbtsa ko manga pangnnkn, sa so kipliyon ko dagangan na khagaga nka so kapakasokat sa mala' a kaoyagan a rk o ginawa nka.

Na sii na inizaan skaniyan o dato' sa:

Antaa i phakasiyap sii?

Na simbag o Yūsuf sa:

﴿55﴾ Na pitharo' iyan a baloy ako nka (a sasarigan) ko pondowa' ko pagpr ka mataan a sakn na masiyapn ako a mata'o. (Yūsuf 55).

Ayon sank'a'i a ayat, na piakay ko taw a malilimod on so pakayan ko isa a galbk sa kipnggolalann iyan on ko kokoman o Sharī'ah a kapangniya niyan ko kadato' on, sa datar o siowa' o Yūsuf ko kiapangniya niyan ko kadato' sa Misir.

Go mitotoro' pn ankanan a ayat a paliyogat so kapokasi sa kadato' ko taw a salimbot ko kadato' iyan a kapagatorator ka an making-golalan so sogo'an o Allāh ﷻ sa aya mangondato' ko liawaw o lopa' go makatindg so kaontol. Aya di ron salakaw na giyankanan a atastanggongan na mapn'd go mala'. Sa aya khaonga oto na giyanan so atastanggongan o manga mama a khikapapatoatn ko kadato'.

Na so Yūsuf na kiaontodan iyan so kadato' a wazir ko kaoyagan sa pantag sa kapagompiya'i ron. Sa makokowa niyan so langowan a pakayan a miakaogop on ko kiatonaya niyan ko mapiya a kandato'.

﴿56﴾ Go datar oto a piakandaya' Ami so Yūsuf sii ko lopa' (a Misir) sa domdrang on sa sadn sa kabaya' iyan sa imbgay Ami so limo' Ami ko taw a khabayaan Ami sa di' Ami pagilangn so balas o manga taw a giiphiapiya. (Yūsuf 56).

﴿57﴾ Go tankd a so balas ko akhirat na lbi a mapiya ko siran oto a miamaratiaya a go miaadn siran a pphananggila (ko manga dosa). (Yūsuf 57).

Na so dato' na ninipalad iyan ko Yūsuf so manardas a bagr ko kandatato' iyan ko lopa' a Misir.

Sa skaniyan na miapili' a oripn a sogo' o Allāh ﷻ. Na so Yūsuf na inphoonan iyan so kapndolona niyan on sii ko kapakaisaisaa ko Allāh ﷻ.

Na sii sa oriyon na so dato' na mimbaloy a Muslim sii sa kapakamamasa o Yūsuf sa limo' oto a phoon ko Allāh ﷻ. Na so kadaklan ko manga taw na mimbabaloy siran a manga Muslim.

Na so kiapakaontod o Yūsuf a wazīr ko kakikibira ko kaoyagan a ingd a Misir na inphoonan iyan so kaphagatora niyan ko kaplopa' a kambasok. Sa piakandakl iyan so pphangararagon a pagpr sa inipamondo' niyan ko manga pondowan sa kaoyagan. Na so kiapakaoma o mala' a sikot a so miailay o dato' sa taginpn, na miaosar iran so mipopondo' a pagpr sa kaampli ran ko kaoyagan o manga taw sa Misir.

Go kiaomanan iyan so pamirak o *Bayt al Māl* sa nggolalan ko kiaphasaa iran ko sabagi' ko kaoyagan ko manga siringan iran a manga ingd.

Na sabap sankoto a sikot a mabagr na miakaoma sa Misir so manga siringan iyan a ingd a pphamamasa siran roo sa pagpr.

So kiapangaromaa o Yūsuf ko Ba’i a Zulaykhā

Na sii ko masa a so Zulaykhā na pimbaabaad iyan ko pagtaw so mamimilik iyan a tamok, sa da’ a mialamba’ on. Na so mata niyan na miagankil ko kapnggoraok iyan lalayon sabap ko kabaya’ iyan ko Yūsuf, na so lawas iyan na miakalobay dn sa datar o ba khitaps go minitolod dn so omor iyan.

Na mianinggaposan sa sominibay skaniyan sii ko manga gobar a darpa’ a marani ko lalan a phagokitan o Yūsuf. Sa pphamimikirann iyan so manga masa a miamangitana’ a pan’kaw a minisogat on, sa miasabot iyan so kamataan a moontod skaniyan ko hadapan o barahala a so kialayaman iyan so kapzimbaa niyan on sa gii niyan tharo’on a:

So kadapanas na sii rka go so isa a sinimba ka niyan. Piayag ka so kada’ a limo’, go da’ a mianggalbk ka a nganin a phakarn ko kapkhaloks akn, sa miada’ dn so kailay akn sa kialobayan ako.

Na ipoon dn sankā’i a gawii na tnkayos a sianka’ akn ska na piaratiaya ko so Kadnan o Yūsuf.

Na inphoonan iyan so katatadmi niyan ko Kadnan iyan sa kagabi sa mapita’, so Kadnan a inadn iyan so manga doniya’ a da dn a sakotowa’ iyan go da’ a datar iyan.

Na miakaisa a gawii a so Yūsuf na khokodaan iyan so koda’ iyan, a dadarambaan o manga pd iyan na somiagad siran sankoto a darpa’ a kakadnan o Zulaykhā. Na minitkaw so Zulaykhā a lominiyo ko walay niyan na milalis skaniyan ko talikhodan iyan.

“Sakn na phmaslaan akn ankanan a makapapaar ko bagr, a so miabankiring iyan so manga ba’i sa mimbabaloy siran a manga oripn sabap ko manga dosa iran, na so manga oripn na mimbabaloy a manga dato’ sabap ko kapzimbaa iran ko Allāh ﷻ...”

Nggolalan ko sogo’an o Allāh ﷻ na so endo’ na inibayog iyan so sowara a so mawatan ko tangila o Yūsuf, na so kian’ga niyan roo na inisogo’ iyan so kaamada ko khilagam sankoto a sowara a di niyan khatndo’. Na pitharo’ o Zulaykhā ko mama a pphangamad on a so bo’ so Yūsuf i phakabolong ko awid a akal iyan. Sa miakasold skaniyan ko darpa’ o Yūsuf sapiangni niyan on a ipamangni niyan skaniyan ko Allāh ﷻ, sa pakakasowin iyan on so andang iyan a kata’id go so kailay niyan. Oriyan oto na piangni niyan on a pangaromaan iyan skaniyan. Na so Yūsuf na inipangni niyan ko Allāh ﷻ sa pakandodn iyan on so kataid iyan go so kailay niyan. Na so pman so ika tlo a pangni niyan, na so Yūsuf na inibaba’ iyan so olo niyan sa miamangni ko Allāh ﷻ. Na sii sankoto a btad na miakaoma so Jibrīl sa pantag ko Zulaykhā, a skaniyan na da pn katamaki sa pitharo’ iyan ko Yūsuf a:

Hay Yūsuf so Kadnan ka na inipakawit iyan rka so sogo’an iyan sa di nka sankaan anka’i a pangni o miskin a babay. Pangaroma anka skaniyan ka skaniyan i karoma nka sii sa doniya’ go sii ko akhirat.

Na sabap sankā’i a sogo’an na so Yūsuf na piangaroma niyan so Zulaykhā, sa iniporo’ iyan skaniyan sii ko panggaw (marigay) niyan sa miamangni skaniyan ko Allāh ﷻ a:

Yā Allāh! a inibgay niyan sii rakn anka’i a manga limo’. Yā Allāh ﷻ a lbi lawan a Makalimo’on ko langowa pphangalimo’. So da’a pithamanan iyan a bantog go panalamat na sii

rka. Kadnan ko! phangnin akn rka so limo' oka rakn, a so inibgay nka ko ama' akn a Ya'qūb, sa pakakasoy anka on so kailay niyan sa, go bgan ka rakn so kipagilayaan akn ko manga pagari akn.

Ska so ptharima' ko manga pangni go ska so phapaar ko langowan taman.

So kiapakaoma o manga pagari o Yūsuf go so mapiya a pamikiran o Yūsuf

Sabap ko kaito' o kaoyagan, na siogo' o Ya'qūb so manga wata' iyan sa somong siran sa Misir sa phamasa siran roo sa kaoyagan, sa inibagak iyan so Binyamin sii rkaniyan.

﴿58﴾ *(na tominigr so masa) na miakaoma so manga pagari o Yūsuf na somiold siran on na miakilala niyan siran a siran, a siran na di' ran masasarino (skaniyan)*

﴿59﴾ *Go gowani a mibgay niyan kiran so pangindaw iran a (kaoyagan) na pitharo' iyan a pakaonota niyo rakn a pagari niyo ki ama' iyo, ba niyo di' khailay a tiarotop akn so asad iyo go mapiya ko ko pphama-kabulos*

﴿60﴾ *Na amay ka di' niyo rakn pakaonotn na da' a asad iyo rakn go di' kano rakn pagobay* ﴿61﴾ *Na pitharo' iran a akoln ami skaniyan ko ama' iyan (sa makaonot rkami) sa mataan skami na disomala' a zowaan ami dn oto. (Yūsuf 58-61). (Yūsuf 58-61).*

﴿62﴾ *Go pitharo' iyan ko manga ngongoda niyan a tago'a niyo so dagangan (pirak) iran sii ko manga barang iran ka an iran makilala amay ka mndod siran ko manga pamiliya iran, ka an siran makakasoy (sii sa Misir sa mabaloy oto a pangoyat kiran ko kakasoy ran pharoman sa mapakaonot iran so pagari niyan)*

﴿63﴾ *Na gowani a makambalingan siran sii ko ama' iran na pitharo' iran a hay ama' miarn rkami so asad (so pkhasokat iran a kaoyagan sii sa Misir sabap ko katharo' kiran o Yūsuf a o di ran mapakaonot so pagari ran na da dn a khakowa iran a kaoyagan sii sa Misir) sa pakaonot anka rkami so pagari ami a pd ami a phagasad ka mataan a skami na disomala' a ziyapn ami skaniyan*

﴿64﴾ *Na pitharo' iyan a di ko rkano izarig inonta bo' a datar o kinisarign ko rkano ko pagari niyan sa miaona (so Yūsuf sa da niyo skaniyan masiyap) sa so Allāh i mapiya a Somosiyap a Skaniyan so lbi lawan a Masalinggagawn ko langowan a pphangalimo' (Yūsuf 62-64).*

Na gowani a tharo' on o Ya'qūb a:

Mataan a so Allāh ﷻ i mapiya a sasarigan, skaniyan so lbi lawan a Makalimoon. Na so Allāh ﷻ na pitharo' iyan a:

Sabap sa inibantak ka rakn so pananarig ka, na phakataalokn akn ska go so dow a manga wata' aka sa rarad oto o limo' akn go so kala' akn.

Sa aya zabotn roo na so miaratiaya na btadn iyan so sarig iyan sii ko Allāh ﷻ sa ron bo' sa di niyan phanarigi so salakaw ron.

Ka sabap sa langowan a nganin a salakaw ko Allāh ﷻ na mangi-ngindaw ko tabang o Allāh ﷻ, na so Allāh ﷻ, na da dn a pangindaw niyan sa isa a kaadn iyan.

Na aya kabaya' o manga wata' iyan na pakaonotn iyan kiran so pagari ran a Binyamin.

«65» *Na gowani a lkaan iran so barang (roran) iran na miato'on iran so dagangan (pirak) iran a inikasoy kiran na pitharo' iran a hay ama' di' kami dn phamangni sa kapiyaan, katii so pirak ami a inikasoy rkami go iphloba ami sa kaoyagan so pamiliya mi, go ziyapn ami so pagari ami go phamagoman kami sa awid a onta, giyoto na asad a maito'.* (Yūsuf 65).

Na sii sa kaposan na miakaayon so ama' iran sa makaonot kiran so Binyamin sa pitharo' iyan a:

«66» *Na pitharo' iyan a di' ko dn phakaonotn skaniyan sii rkano taman sa di ako niyo kabgan sa kapasadan a phoon ko Allāh a mataan a khikasoy niyo dn skaniyan sii rakn, inonta bo' o ba kano maliyot (a rido'ay sa da' a gaga niyo ron) na gowani a ibgay ran on so kapasadan iyan (ko kaziypa iran ko Binyāmīn) na pitharo' iyan a so Allāh i Sasarigan a saksi' ko nganin a pitharo' tano.*

«67» *Sa pitharo' iyan a manga wata' ko di' kano zold sa pinto' a satiman, go sold kano ko madakl a manga pinto' sa da' a ba ko rkano khibgay a nganin a khilawan akn ko Allāh ka da' so kokoman inonta a rk o Allāh a Ron ako mizarakan, go Ron na zarakan so manga masarakann,* (Yūsuf 66-67).

So sabap o ino so Ya'qūb a inisogo' iyan ko manga wata' iyan so kazold iran sa Misir sa magokit siran ko pithibarang a manga pinto'an iyan, na sabap oto sa kagiya makikilala siran ko pangatataid go so kapiya a kandiditaran, na ioman roo a siran i giimakanggona ko bantogan go so kalbihan a pphakapoon ko dato' ko miaona a kiapakaoma iran roo. Na sabap roo na matabanda siran o manga taw sa Misir sa ikasisigi siran. Na so kasold iran sa Misir a mokit siran sa isa a pinto'an na mapzagipa' siran o kailay o manga taw na phakabolosn siran sa mapiya, na khasabapan oto sa siig kiran o sbaad, na piananggilaan oto o Ya'qūb.

«68» *Go gowani a somold siran ko okit a inisogo' kiran o ama' iran a da' a ba niyan kiran khibgay a nganin a khilawan iyan ko Allāh inonta bo' a ongaya' a madadalm sii ko ginawa o Yae'qūb a tionay niyan skaniyan, Na mataan a skaniyan na adn a kata'o niyan ko nganin a inipangnda'o Ami ron, go ogaid na so kadaklan ko manga taw na di ran katawan.* (Yūsuf 68).

Sakn so pagari niyo a Yūsuf

«69» *(na komiasoy siran sii sa Misir) na gowani a makasold siran sii ko Yūsuf na giaks iyan so pagari niyan na pitharo' iyan on a sakn so pagari nka, sa di nka pmboko'on so kiaadnan kiran a gii ran nggalbkn (a manga rarata' a parangay, giyoto so manga pagari niyan a manga kopor i btad).* (Yūsuf 69).

Ayon ko manga thothol, na so Yūsuf na miripara sa pagana pantag ko manga pagari niyan na piakaontod iyan siran sa lamisaan a ndodowa siran.

Na gowani a so Binyamin na minisibay a da' a pd iyan, na mikharata' a ginawa niyan sa miakasgad, sa miatharo' iyan a:

Opama ka so pagari niyan a Yūsuf na oyagoyag na phakaontod a pd iyan.

Na piakaontod skaniyan o Yūsuf ko ontoda' iyan sa miadowa siran mambo'. Na so kiaipos o pagana niyan kiran, na piakataros iyan siran sa kandodowa ko manga walay a pagigaan iran, na minisibay pman so Binyamin a skaniyan bo'.

Na pitharo' o Yūsuf a:

Skaniyan na da'a pd iyan, a naino ka sakn dn i pd iyan.

Oriyan oto na pitharo' on o Yūsuf a:

Ba nka di khabaya'i a sakn i mabaloy a pagari nka a sambı' o pagari nka a miawafat?

Na somimbag so *Binyamin* a:

Antaa i zanka' sa pagari a datar ka? Ogaid na so ama' a ka na kna' o ba so Ya'qūb go so ina' aka na kna' o ba so Rachel.

Na miakasgad so Yūsuf sa miagaks iyan so Binyamin sa pitharo' iyan on so bnar a:

Sakn so pagari nka! Sa di ka khasimpiti ko nganin a pinggolawla iran sii rkita.

Na sii sank'a'i a kaposan a katharo' o Yūsuf ko Binyamin na tanda' sa mataan a so Allāh ﷻ na di niyan dn ppharon so marata' a rarad o madnki a masiig oba pn makambatas sa mapiya.

So manga nganin a pinggalbk iran ko Yūsuf, ko andamanaya i kiasiiga iran on, go so kiasogata iran on a manga sasakit, na tatap siran dn a da iran dn makowa so antap iran a marata'.

Na so Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na tinimo' iyan so dowā kataw a magari, oriyan iyan na initimo' iyan kiran so Ya'qūb a pd o Yūsuf.

Na so Yūsuf na tiaronko' iyan so Binyamin.

Na oriyan o kiapayaga niyan ko ginawa niyan sii ko Binyamin na pitharo' iyan on a:

Pagari ko imbagak akn ska a pd akn sii. Katawan ka so masakit a miagdam o ama' ta ko kiablag iyan rakn. Na amay ka ibagak akn ska sii na phamagoman so rata' a ginawa niyan. Ogaid na giya i patot a zowaan ta pantag sa kithimoon ta rkaniyan ko tanto a magaan a masa.

Sa mbatad ako sa akal...

Na so kiatharo'a niyan roo ko *Binyamin* na:

﴿70﴾ *Na gowani a mibgay niyan kiran so kaoyagan iran, na tiago' iyan so panabo' a gantang ko barang o pagari niyan (sa pagn's na gomianat siran ko kapmbaling iran sii sa Canaēān) na miananawag a phana-nawag (a somasaloba' kiran sa lalan) a hay manga komokoda' mataan a skano na disomala' a manga tkhaw kano.* (Yūsuf 70)

﴿71﴾ *Na pitharo' iran a siangoran iran siran (na pitharo' iran a) antonaa i phlolobaan iyo?*

﴿72﴾ *Na pitharo' iran a phphlobaan ami so gantang o dato', go adn a bagi'an i taw a mato'on iyan a (timbang) a awid a onta a tamok sa sakn i maako ron*

﴿73﴾ *Na pitharo' iran a ibt ko Allāh ka katawan iyo a da' kami makaoma sa pantag sa kapaminasa ko lopa' go kna' o ba kami manga tkhaw* ﴿74﴾ *Na pitharo' iran a antonaa i balas iyan amay ka miamokhag kano.*

﴿75﴾ *Na pitharo' iran a aya balas iyan o matoon ko barang iyan na so dn so ginawa niyan (sa maphangongoripn) sa giyoto i imbalas ami ko manga taw a salimbōt (giyoto i bitikan iran a mbawataan o Isrā'īl a so miāman'khaw na maphangongoripn o pian'khawan iyan).* (Yūsuf 70-75).

Sii ko kitaban o Ya'qūb na so taw a maman'khaw na pmbaloy skaniyan a khasakodowan iyan so khirk ko pian'khaw niyan sa saragon sa sambı' oto o kaslaan iyan.

Na sii ko kitabān a Misir, na so tkhaw na plphadan go phakabayad sa dowa takp ko arga' o pian'khaw niyan a tamok.

Na so Yūsuf na aya kabaya' iyan na aya minggolalan iyan na so shari'ah o ama' iyan, pantag sa an iyan mataronko' so pagari niyan a pd iyan sii sa Misir.

«76» *Na inipoon iyan ko manga pananago'ay (awid) iran ko da' niyan pn (kapariksaa) ko pananago'ay o pagari niyan, oriyan iyan na iniliyo niyan (so gantang) ko pananago'ay o pagari niyan sa giyoto na pipharo Ami a ikmat o Yūsuf (sa kakowaa niyan ko kabaya' iyan) sa da' maadn i ba niyan makowa so pagari niyan sii ko okit a bitikan o dato' (sa Misir) inonta bo' a kabaya' o Allāh, sa iphoro' Ami sa manga pankatan so taw a khabayaan Ami, sa (adn) ko kaporo'an o langowan a adn a kata'o niyan a lbi lawan a Mata'o (so Allāh)*

«77» *Na pitharo' iran a amay ka phaman'khaw (skaniyan a Binyāmīn) na sabnar a adn a miaman'khaw a pagari niyan sii sa miaona (giyoto so kiasnditi o ina' a ba'i o Yūsuf ko Yūsuf sa miaman'khaw ka an iyan mataronko' so Yūsuf ko kakhawaa on o ama' iyan sa o da matay so ina' iyan a ba'i na di makandod ko ama' iyan a Yae'qūb), na inisaln oto o Yūsuf sa ginawa niyan sa da' niyan kiran mapayag, sa pitharo' iyan a skano i marata' i pankatan, sa so Allāh na lbi a Mata'o ko nganin a iphropa niyo. (Yūsuf 76-77).*

Ayon ko manga thothol, na so babo' o Yūsuf na pkhababayaān iyan skaniyan sa di alangalang, na so kapphakala' o Yusuf na kiabayaān o ama' iyan a makowa niyan skaniyan. Na so babo' iyan na di niyan dn khagaga o ba on mablag so Yūsuf. Na inigakot iyan so bandana iyan a posaka' iyan ko Ibrahim sii ko kasadan o Yūsuf. Oriyan iyan na piakalangkap iyan a so bandana' iyan na piaman'khaw. Na philoba' so bandana' iyan na sii miatoon ko kasadan o Yūsuf. Na ayon ko kitabān iran na khatangan iyan so Yūsuf sabap ko kiapaman'khaw niyan. Na giyankanan a miasowa' i pipikirn o manga pagari o Yūsuf sa skaniyan na miaman'khaw ko kaito' iyan pn.

«78» *Na pitharo' iran a hay EAzīz mataan a adn a ama' iyan a shaykh a mialoks na kowa anka so isa rkami a sambi' iyan ka katawan ami ska a pd ko manga taw a makapiyaan a baralimo'. (Yūsuf 78)*

«79» *Na pitharo' iyan a mlindong ako ko Allāh o ba ana khowaan ami a rowar ko taw a miato'on ami so kasangkapan ami sii rkaniyan, ka mataan a skami, na o manggolawla oto, na disomala' a manga salimbot kami.*

«80» *Na gowani a kadaan siran on sa panginam na sominibay siran a gii siran mamagtonga', sa pitharo' o kaka iran a ba niyo da' katokawi a so ama' iyo na kominowa rkano sa kapasadan ko Allāh go sii sa miaona na so pinggolawla niyo ko Yūsuf (a marata') sa di' ko dn ganatan a ingd a Misir sa taman sa di' ako idinan i ama' odi' na kokomn rakn o Allāh a Skaniyan i Mapiya ko manga Pangongokom.*

«81» *Sa ndod kano sii ko ama' iyo na tharo'a niyo ron a hay ama' mataan a so wata' * aka na miaman'khaw go da' a pizaksi'an ami a rowar ko nganin a katawan ami sa kna' o ba kami miaadn a sii ko gayib a somisiyap.*

«82» *Go iza' inka so (manga taw) sii ko lipongan a kiaadnan rkami, go so manga komokoda' a miabalak ami, go mataan a skami na disomala' a manga bnar kami. (Yūsuf 82).*

Na mimbalingan siran ko ama' iran sa pianothol iran on so miasowa' o pagari ran ko kinibagak iyan sa Misir.

So masakit go kapromasay a miakalka ko pinto' o balas a mapiya

﴿83﴾ *Na pitharo' iyan (so Yaε'qūb) a ogaid na adn a piphandaraan rkano o manga ginawa niyo a btad, sa kazabar a mapiya ka kalokalo na so Allāh na ikasoy niyan siran rakn langon, ka skaniyan so lbi lawan a Mata'o a lbi lawan a Maongangn.* (Yūsuf 83).

Na sabap sa so manga pagari o Yūsuf na miamrak siran sa miaona ko kiaologa iran ko Yūsuf sii ko paridi'. Na so ama' iran na da niyan siran bnara ko katharo' iran, minsan pn giiran tharo'o so bnar a miasowasowa'.

Di' ka so manga ginawa niyo na sabnar a inakal kano niyan sa miawit kano niyan ko lbi a masakit a btad, sa adamanaya, i so dato' na katawan iyan so Shari'ah tano a so tkhaw na tharonko' on a dakp o piaman'khawan iyan.?

﴿84﴾ *Go tialikhodan iyan siran sa pitharo' iyan a inimboko' akn so Yūsuf sa miakapoti' so mata niyan ko kamboko' (kagoraok lalayon) a skaniyan na komokompn (ko boko' a misosogat on).* (Yūsuf 84).

Ipoon dn ko masa a miaipos ko gawii a kiada' o Yūsuf, na so Ya'qūb na di dn khapasadan sa torog. Sa mimbaloy skaniyan a lbi a kapakararani niyan ko Allāh ﷻ a sii sa masa oto na da'a lawan iyan a marani sii ko Allāh ﷻ.

So Rasūlullāh ﷺ na piangni niyan ko manga ummat iyan a miamaratiaya a kabaloy ran a mapantang ko kapkhisogat kiran o marata' a okor, mala' antaa ka maito', sa pangniya iran so balas o Allāh ﷻ.

Bigan iyan sa mapiya a thothol so siran oto a tiniyoba' siran ko kiada' o dowa a pkhababayaana iran (a so kiada' o mbala' a mata niyan) sa aya balas iran na so sorga' amay ka makapantang siran. (al Bukhārī 7).

So Ya'qūb na da niyan mapakada' so kailay niyan sa ba miokit ko mala' a kagoraok, sa aya tanto a miniawid a akal iyan na so kiamasa'i niyan ko manga rarata' a galbk a giinggalbkn o manga wata' iyan a minisabap iyan on so mabasng a rata' a ginawa go kamboko'.

Di' ka khada'i sa panginam ko limo' o Allāh ﷻ

﴿85﴾ *Na pitharo' iran a ibt ko Allāh ka matatatap ka dn a pphanganga-lowin ka so Yūsuf sa taman sa kapasangan ka sa sakit, odi' na maadn ka a pd ko miangasosokar.*

﴿86﴾ *Na pitharo' iyan a aya man a pphanonan akn ko awid a akal akn go so boko' akn na sii ko Allāh, go katawan ko sii ko Allāh so nganin a di' niyo katawan.*

﴿87﴾ *Hay manga wata' ko lalakaw kano na pangdga niyo so Yūsuf go so pagari niyan sa di' kano khada'i sa inam ko limo' o Allāh, ka mataan a da' a khadaan sa panginam sii ko limo' o Allāh a rowar ko pagtaw a kāfir.* (Yūsuf 85-87).

So kidaplak ko pananarig ko Allāh ﷻ na skaniyan so kaola' ko kasabota ko manga sifat o lbi lawan a Makalimoon a lbi lawan a Masalinggagawn.

Apiya so Fir'aun na miaaloy niyan so ingaran o Allāh ﷻ ko kaposan dn o kaphatay niyan.

Pitharo' o Allāh ﷻ, a pd ko maana niyan, a:

... Di kano khada'i sa panginam ko limo' o Allāh. (az Zumar 53).

Sa datar o kakhasabota on sankanan a ayat, sa so bo' so kāfir i kaadaan sa panginam ko limo' o Allāh ﷻ. So Ya'qūb na kinowa niyan anan a onayan iyan sa di dn khadaan sa panginam, sa piakawitan iyan sa sorat so dato' sa Misir (a skaniyan so wata' iyan a Yūsuf) a minggolalan ko salakaw ko manga wata' iyan.

“Sii sa ingaran o Allāh, lbi lawan a Makalimoon, a lbi lawan a Maslinggagawn! Phoon ko Ya'qūb, a wata' a mama o Is'hāq (dzabīhullāhi) a wata'a mama o Ibrāhīm, a bolayoka' o Allāh ﷻ, makasampay ko dato' sa Misir a:

Skami na pamiliya a miasogat kami a margn. So apo' ami a Ibrāhīm na somiagad sa mapitl a tiyoba', na mizabar skaniyan. Na so Allāh ﷻ na bigan iyan skaniyan sa kalilintad. Na so ama' akn a Is'hāq na tiniyoba' sa salakaw a tiyoba' na miphantang skaniyan, na so Allāh ﷻ na bialasan iyan skaniyan sa mapiya. Na so sakn on pman, na miapakada' akn so wata' akn a Yūsuf. Na miada' so kailay akn sabap ko kagoraok ko kiablag akn on, na so likod akn na miapko'. Na aya bo' a pphakalilang rakn na so ari a wata' akn'a so matatago' rka imanto a dakp. Sa miatharo' oka a miaman'khaw skaniyan sa nganin a phoon rka. Na da' a ba tkhaw a miakambowat ko sarapiyag ami go da' kami makambabawata' sa taw a tkhaw. Na o khaparo rka na pakakasoy anka skaniyan sii rakn, na amay ka di khaparo na iphamangni akn ska sa morka' a morka' a khabinasaan iyan so manga moriataw nka sa taman sa ika pito apid iyan.”

Na gowani a mabatiya' o Yūsuf so sorat iyan na miakagoraok na inisorat iyan so smbag iyan on a:

Sii sa ingaran o Allāh, a lbi lawan a Makalimoon, a lbi lawan a Masalinggagawn, phoon ko dato' sa Misir makaoma ko Ya'qūb.

Hay mato'a so sorat ka na miakaoma rakn. Sa miabatiya' akn skaniyan. Na kiasabotan akn so tago' iyan.

Miaaloy nka so kaontol ka a ama' go so kapantang iran ko manga tiyoba' a minisogat kiran. Sa siran na manga papantang, sa datar oto a ska na mapantang, na adn ka a mapatang...

Sii rka so kalilintad...

Na kagiya mabatiya' iyan so sorat na pitharo' iyan a:

Pzapa' ako ko Allāh ﷻ ka giya'i na kna' o ba sorat a dato' ogaid na sorata'i a nabı. So mizorat sii na da' a salakaw a rowar ko Yūsuf. Oriyan oto na siogo' iyan so manga wata' iyan a somong siran sa Misir pharoman ka an iran mapangamad so kamataan. Na magaan so magaan na lomialakaw siran.

《88》 (na komiasoy siran sii sa Misir) na gowani a makasold siran (sii ko Yūsuf) na pitharo' iran a hay dato' miasogat kami go so manga pamiliya mi o kaantiyor sa minioma mi a dagangan a giizisiliya' (ka korang) sa tarotopi kami nka sa asad go zadqa'i kami nka ka so Allāh na mbalasan Iyan so manga taw a barasadka. (Yūsuf 88).

﴿89﴾ *Na pitharo' iyan a ino katawan iyo so nganin a pinggalbk iyo sii ko Yūsuf, go so pagari niyan, gowani a skano na manga jāhil (lalong) kano.* (Yūsuf 89).

Ayon ko manga pananafsir, na so manga pagari o Yūsuf a inolog iran so Yūsuf ko paridi' na tatap siran dn a phringasaan iran pn so pagari ran a Binyamin.

So makalalawan a karila'

﴿90﴾ *Na pitharo' iran a ba mataan a ska na disomala' a ska dn so Yūsuf, na pitharo' iyan a sakn so Yūsuf, go giya'i so pagari akn sa inipanga-limo' kami o Allāh, ka mataan a sa dn sa taw a mananggila' (sa kalk ko Allāh) go zabar na mataan a so Allāh na di' Niyan pagilangn so balas o manga taw a giiphiyapiya.* (Yūsuf 90).

﴿91﴾ *Na pitharo' iran a ilbt ko Allāh ka sabansabnar a piakalawan ka o Allāh sii rkami, go mataan a miaadn kami a disomala' a manga baradosa.*

﴿92﴾ *Na pitharo' iyan a da' a margn (siksa') rkano imanto a alongan, sa rilaan kano o Allāh a Skaniyan so lbi lawan a Baralimo' ko manga pphangalimo'.* (Yūsuf 91-92).

Isa a makalalawan sa kapiya a okit ko kaphangndaowa go kasinanada ko taw na so kazmbaga niyan ko marata' sa balakn iyan a mapiya. Ka so kasowaa san na khaponas iyan so kaprido'ay o isa a rido'ay go so mapiya a niyat go kandayo' a magphoon ko kapkhapayag ko ltlt iran. Na so isa a miakanggolawla sa marata' na pmbaloy a bolayoka' na phakaadn oto sa mailot a kapakandazg go kabaya'. Giyanan so inaloy o Qur'ān a:

وَلَا تَسْتَوِ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ
وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

﴿34﴾ *Na di' makaphlagid so mapiya (so simba ko Allāh) go di pn so marata' (so dosa) sa rnn ka (hay Rasūl) so skaniyan so lbi a mapiya (so parangay a mapiya sii ko galbk a marata') ka mitkaw a so taw a adn ko lt iyo a karido', na datar o ba mataan a skaniyan na salinggogopa' a bolayoka' (aka) a mapiya.* (Fussilat 34).

So phakatondog na ibarat sii ko kaoyagoyag o Rasūlullāh ﷺ a:

Sii ko da niyan pn kanabi na bolayoka' iyan so Abū Sufyān. Na sii ko oriyān o kianabi niyan, na so Abū Sufyān na mimbaloy a rido'ay niyan a mabasng, sa pphanorat skaniyan sa manga bayok a izawizaw ko nabi.

Na so pababayok o nabi a so Hassān bnu Thābit na pphanmbagn iyan oto. Na sii sa kaposan na so Abū Sufyān na inizndit iyan so manga galbk iyan na somiong sa Madīnah ka oba niyan matoon so Rasūlullāh ﷺ. Na miabalak iyan skaniyan sii sa darpa' a Abuwā'. Na so Rasūlullāh ﷺ na da niyan ilaya so paras iyan sabap ko mala' a rata' a ginawa niyan ko Abū Sufyān. Na miamangni ron sa rila sa miokit sa ayat a so Alī na inipangnda'o niyan on sa miaona a ptharo'on iyan on a:

﴿91﴾ *Na pitharo' iran a ibt ko Allāh ka sabansabnar a piakalawan ka o Allāh sii rkami, go mataan a miaadn kami a disomala' a manga baradosa.* (Yūsuf 91).

Na so kalodan o limo' go kaginawa na sii ko Rasūlullāh ﷺ sa simbag iyan a ayat ko Sūrah Yūsuf a:

﴿92﴾ *Na pitharo' iyan a da' a margn (siksa') rkano imanto a alongan, sa rilaan kano o Allāh a Skaniyan so lbi lawan a Baralimo' ko manga pphangalimo'.* (Yāsuf 92).

Na rinilaan iyan so Abū Sufyān ko langon a mianggalbk iyan a di mapiya go oman i taw a salakaw a miakanggalbk on sa marata'.

Sa giyanan i lbi a mapiya i paras a kiapayaga ko apiya sii sa isa a manosiya' sa isa a sifat o Allāh ﷻ a skaniyan na pasasapng ko manga paawing, a pphagmaan iyan so paawing o manga kaadn iyan.

Zisingn iyo so nditarn akn ko paras o ama' akn

Oriyan o kiarila'i niyan ko manga pagari niyan sa miokit sa madakl a kapangalimo' na so nabı Yūsuf na inipakawit iyan so nditarn iyan sii ko ama' iyan a skaniyan na bolong ko kiabota niyan sa pitharo' iyan ko manga pagari niyan a:

﴿93﴾ *Wita niyo anka'i a bankala' akn na sapngn iyo ko paras i ama' ka an makailay sa wita niyo rakn so manga familiya niyo langon.* (Yūsuf 93).

Na miadn so Yūsuf sa kalilimod a pakaradiyaan a pantag ko manga pagari niyan sa kapita sa magabi, sa babantowan iyan siran sa okit a mapiya. Na gowani a pkhatadman o manga pagari niyan so pinggolawla iran on na pkhamamala a di alangalang so manga pagari niyan sa pakawitan iran sa katharo' a:

“Pphakadarpaan kami nka ko kalilimod sa kapkhan ami sa kagabi sa mapita', na tanto kami a pkhaya' ko okit a pinggolawla mi rka...”

Na smbagn siran o Yūsuf sa okit a pkhapayag iyan so kapangalilim-babaan iyan go so kabilangataw niyan sii ko paras o kaaya iran.

Taman dn imanto, na so manga taw sa Misir na phagilayin ako iran a datar ako o oripn a miakaliyo sa kalaboso na gii ran tharo'on a: Rilaan tano o Allāh ﷻ, ko langowan o karibat, na ilaya niyo so pankatan a so oripn a so piphasa skaniyan sa arga' a dow a wati a *Dirham* na miaparoli niyan so kadato'. Na giya'i na sabap ko itongan ka na miaparoli akn pharoman so bantogan akn. Na imanto na khasabot iran a sakn na pagari niyo a moriataw o manga ala' a nabi a datar o Ibrāhīm. Sa gii niyan siran prinarinawan.

﴿94﴾ *Na gowani a magintas so komokoda' sa ingd a Misir (ko kapzong iran sa Canaēān), na pitharo' o ama' iran a mataan a maggdam akn so lanitan o Yūsuf opama o di' ako niyo pribata (sa kabongaw).*

﴿95﴾ *Na pitharo' iran (so familiya niyan) a ibt ko Allāh ka mataan a ska na matatago' ka dn ko kaliliwat ka a miathay dn (so kimboboko'on iyan ko Yūsuf).* (Yūsuf 94-95).

Mimbalingan so kailay o Ya'qūb

﴿96﴾ *Na gowani a makaoma so maawid ko thothol na inisapng iyan (so bankala' o Yūsuf) sii sa paras iyan na minitkaw a miakailay, na pitharo' iyan a ba ko rkano da' matharo' a mataan a sakn na katawan ko sii ko Allāh so nganin a di' niyo katawan.* (Yūsuf 96).

Na aya maawid ko mapiya a thothol na so Judah a so wata' o nabi Ya'qūb. Miapanothol a skaniyan na lomialakaw a da dn a bakiya' ko palad iyan ipoon sa Misir na taman dn sa Canaan sa aya mapipikir iyan na: Sakn so taw a miawid ko bankala' o Yūsuf a masasalapot a rogo' sii ko ama' akn a piagld iyan skaniyan ko madalm a kamboko' na patoray a sakn pman so taw a aya on magowit ko bankala' o Yūsuf a khasabapan ko kapiiya ginawa go barakah sii ko ama' akn.

Na so *Jalāluddīn ar Rūmī* na pitharo' iyan makapantag sankoto a ayat a ipmbgay o Allāh ﷻ a kata'o a phoon on (ilm ladunnī) a ipmbgay niyan ko siran oto a adn a gaga iran sii ko poso' iran so katharimaa niyan on.

Aya di kalalayaman a paratobowan a makokowa o Ya'qūb go miailay niyan sii ko paras o Yūsuf na skaniyan dn so datar o makokowa niyan sii ko ginawa niyan. Na so manga pagari niyan na di ran khagaga o ba iran mailay so sindaw sii ko paras o Yūsuf a so pkhailay skaniyan o Ya'qūb sabap ko missnggay a kailay niyan. Giya'i na kagiya so sold o poso' o manga pagari o Yūsuf na di ran khagaga o ba iran mailay, sa mawatan kiran so kakhailaya iran ko mabagr a paratobowan o Yūsuf. Na so Ya'qūb na kagiya mailay niyan oto na mizoramig so poso' iyan sii ko Yūsuf.

Sii ko Ya'qūb na adn a matatago' on a nganin a phakagamit ko Yusuf. Giyoto i sabap a pkhagaga niyan a kapkhabawa niyan ko lanitan o Yūsuf sii ko bankala' iyan minsan pn mawatan so paglt iran, na so pagari o Yūsuf a aawidan iyan so bankala' na kawiwis-wisan ko kanayo iyan. Giyanan na kagiya so bankala' o Yūsuf na skaniyan na sarig sii sa tangan o manga pagari niyan, na aya bo' a sangan iran on na so khizampayin on ko Ya'qūb, sa giyakanan a bankala' na datar o miapili' a oripn sii sa tangan o padagang sa oripn. Na so oripn na kna' o ba rk o padagang sa oripn ogaid na sii ko taw a katawan iyan so thitho a arga' iyan na piamasa niyan skaniyan.

Na so khoyaptaan o bankala' o Yūsuf go so kaphakandod o kailay o Ya'qūb na tanda' oto sa mataan a adn a matatankd a khoyaptaan o pagltan o taw go so nganin a adn a arga' iyan a rahasiyan a so adn a mitotoro' iyan a rahasiyan a maana.

﴿97﴾ *Na pitharo' iran (so manga wata' iyan) a hay ama' ami pamangnin kami nka sa rila' ko manga dosa mi ka mataan a manga baradosa kami*

﴿98﴾ *Na pitharo' iyan a tankd a iphamangni akn skano sa rila' ko Kadnan ko ka mataan a Skaniyan so lbi lawan a Paririla' a lbi lawan a Masalinggagawn.* (Yūsuf 97-98).

So katharo' a: "Iphamangni akn skano dn sii ko Kadnan ko sa rilaan kano niyan" go so kiataalika niyan roo sa oriyen, na so kaphamikira on na miatago' sii ko kapangingindawa on o taw a miakazala' sa phamangni skaniyan sa rila' ko taw a kiatanaan o siksa' sa karila'i niyan kiran sa paganay.

Na so nabī Ya'qūb na tiaalik iyan oto so kiphamangnin iyan sa rila' ko manga wata' iyan sa taman ko katmowa niyan ko Yūsuf.

**So kiatimo' pharoman ko miathay a masa a kiapakang-ganata',
so kapiiya ginawa go so kiatoman o taginpn.**

So Yūsuf a pd iyan so dato' go so kalangkapan a pagtaw sa Misir na lominiyo siran ko kapagalawa iran ko Ya'qūb go so pamilya niyan. Na gowani a makathoona so Ya'qūb go so

wata' iyan a Yūsuf, na so Ya'qūb go so manga pd iyan na iniporo' siran ko panggaw, na so dow a nabı na minggakasa siran sa kapipiya ginawa.

Inaloy o Allāh ﷻ sii ko Qur'ān, a pd ko maana niyan, a:

«99» *(na somiong siran sii sa Misir) na gowani a makasold siran sii ko Yūsuf na giaks iyan so mbala' a loks iyan sa pitharo' iyan a sold kano sii sa Misir, omiog so Allāh, a somasarig kano.* (Yūsuf 99).

So mala' a balas na lalayon pphakaoma ko oriyan o kapayaga ko mapitl a kaphantang sii ko kassmpanga ko margn a tiyoba', go so masakit a kambtadan.

Na sii ko oriyan o kiatimo' pharoman, na so Ya'qūb na iniporo' iyan so mbala' a lima niyan sa langit sa panalamat iyan ko Allāh ﷻ sa miamangni sa datar aya:

Yā Allāh ﷻ! rila'i ako nka ko kinimbokoon akn ko Yūsuf, sabap ko kalobay o kapantang akn a miapayag akn ko masa a kinigayb iyan go pantag ko pinggolawla o manga wata' akn sii ko pagari ran.

Na so mambo' so Yūsuf na mianalamat sa sanang ko Kadnan iyan sa:

«100» *Sa inipantaw niyan so mbala' a loks iyan ko panggaw (so kantir o Dato') sa somiojud siran on (sii ko Yūsuf), sa pitharo' iyan a hay ama' giya'i so taabir o taginpn akn sa miaona a bialoy o Allāh a bnar, go piphapiyaan (inikapdi') ako Niyan gowani a pakaliyon ako Niyan sa kalaboso go minioma kano Niyan phoon sa rindib, ko oriyan o kiawaswas o Shaytān ko lt akn go so lt o manga pagari akn, mataan a so Kadnan ko na Mananaw ko taw a khabayaan Iyan a Skaniyan so lbi lawan a Mata'o a lbi lawan a Maongangn.* (Yūsuf 100).

«101» *Kadnan ko sabnar a inibgay Nka rakn so kadato' go inipangnda'o Nka rakn so kataabir sa manga taginpn, a Ska i miadn ko manga langit go so lopa' a Ska i Salinggogopa' akn sii sa doniya' go sii sa ākhirat sa tarima' ako Nka a Muslim go taalokn ako Nka a pd o manga pipiya i galbk.* (Yūsuf 101).

Ayon ko manga thothol, na so nabi Ya'qūb na mikhomadn sa Misir a pd iyan so manga wata' iyan sa miakadowa polo' a go pat ragon, ko da niyan pn kawafat. Sa inipagamanat iyan a sii plbngn ko kilid o koba o ama' iyan a Is'hāq si sa Dimashq.

Na sabap ko kapkhababaya'i ran ko Yūsuf, na so manga taw sa Misir na piangni ran on so kapagingd iran sii sa Misir. Na so kiawafat iyan na so Yūsuf na miatatap sa Misir sa miaka 23 ragon.

Na so kiawafat o Yūsuf na so bankay niyan na tiago' sa kaban a marble na inilbng sii sa Nayl. Na sii sa oriyan ko kangganat roo o nabi Mūsā na piloba' iyan ankoto a kaban na inawidan iran sa inilbng sii ko kilid o koba o Ya'qūb.

So kalilintad na sii kiran langon....

MANGA PAKAIZA'

A. Smbag anka so phamakatalingoma a manga pakaiza'

1. Antonaa i sabap a kinitoron ko Surah Yusuf?
2. Antonaa so marata' a parangay o manga pagari o Yūsuf sa mimbaloy siran a khabayaan iran a mapatay ran so Yūsuf?
3. Andamanaya i kiapamangni o Yūsuf ko Allāh ﷻ ko oriyān o kiaolog iyan ko landg o paridi'?
4. Minsan pn margn go masakit a kaoyagoyag sii sa kalaboso na so Yūsuf na inipanolon iyan so agama a ontol ko siran oto a manga inampda' iyan sa kalaboso sa miokit sa manga katharo'. Andamanaya i giyanan na khabaloy a ibarat sii rkitano?
5. Antonaa i nganin a kiasabapan sa kiapakaliyo o Yūsuf phoon sa kalaboso?
6. Antonaa i khasabot ka sankā'i a katharo' a: So lawas o manosiya' ko masa a kabaloy niyan a oripn na piphasa sii ko padi'an a giiphasaan sa manga oripn sa logi a arga'. Na antonaa arga' i phakalibri sii ko gawii a kapangokom o Allāh ﷻ ko masa a skaniyan na bialoy niyan so poso' iyan go so niyawa niyan a oripn o kabaya' iyan sa kaproyoda' (carnal desires).
7. Antonaa i nda'o a khakowa tano skaniyan a phoon ko Zulaykhā gowani a skaniyan na sii ko piphaporo'an o kabaya' iyan ko kapnggolawla sa mala' a dosa sa siapngan iyan so da' a niyawa niyan a barahala sii ko bilik iyan sa kaya' iyan on.
8. Gowani a so Yūsuf na bialasan iyan so marata' a galbk o manga pagari niyan sa biadalan iyan sa mapiya na miagdam iran so kiapakadapanas. Na antonaa so manga katharo' o Yūsuf a miniropa niyan so kapangangalimbabaan iyan?
9. Osay anka so sabap a so Ya'qūb na lomalawan so kapkhababaya'i niyan ko Yūsuf a di so manga pagari niyan.
10. Osay anka so manga gona o kapaganad go so manga ndaowan ko Sūrah Yūsuf.
11. Pira i manga ta'ong o manga taginpn a miatago' roo?
12. Antonaa i pnggalbkn pantag sa karna ko kabaya' phoon ko kapakasong ko kadnki.
13. Antonaa i sabap a so Allāh ﷻ na pthpangan iyan sa manga tiyoba' so manga nabi, go so manga barasimba go so manga oontol a bolayoka' iyan sa manga pipitl a tiyoba'?
14. Ba so katharo' o Yūsuf a: ***Baloy ako nka a sasanaan ko pondowa sa pagpar***, na ba oto makasosopak sii ko kambilangataw go kapangalimbabaan sii ko Islam? Osay anka.
15. So nabi Yūsuf na rinilaan iyan so manga pagari niyan go diolon iyan siran a lbi a mala' a kaginawa go kapdi'. Antonaa i manga gona o kalalayon o kapiipikira ko kapatay?

B. Pno' anka so manga awasawas (go'ang)

1. So thotholan ko Yūsuf na bithowan sa sii ko Soti a Qur'ān.
2. So paganay a Sūrah a initoron a skaniyan na thothol sii ko Qur'ān na so Sūrah a

C. Pili' anka so ontol a smbag

1. **Sambi' o langowan a nganin a ping-golawla iran on na so nabi Yūsuf na rinilaan iyan so manga pagari niyan sii ko katharo' iyan a: *Da' a insoya' a khi-sogat rkano. Imanto a alongan na adn a rk iyo a rila' a phoon ko Allāh ﷻ. Skaniyan so lbi lawan a Makalimo'on a lbi lawan a Masalinggagawn*, (Yūsuf 92) sa matanos oto a ibarat o karila' a pantag rkitano. Anda sank'a i a phamakatalingoma i kna' o ba onga o kasmbaga ko marata' a galbk sa mapiya a karila'?**
 - A. So kaprirido'ay go so marata' a pami-kiran ko lltl o manga taw na patot a mipagawa'.
 - B. Amay ka so mapiya a smbag na mitana' ko lltl o manga taw a siran sa miaona na nggiginawa' i siran na so kabaya' go so kaphagariya' ko lltl iran na phamagoman sa kabagr.
 - C. So kismbagn ko marata' ko mapiya na khabaloy niyan so taw a miakang-golawla sa marata' na phamagoman sii ko karata' iyan i galbk.
 - D. Sabap sa oman i isa na paliyogat on so kaonoti niyan ko Allāh ﷻ, na so isa na khasokat iyan so kalilintad o pamikiran iyan a onga oto o kiasokata niyan ko kasosoat iyan a Allāh ﷻ.
2. **Anda ko phamakatalingoma a manga katharo' i aya phakaoma sii sa poonan o phamakatalingoma a katharo': Na datar o katharo' o taw a skaniyan na phlbadn iyan a ator so isa a taw na so ator a inilbad iyan on na pmbalingan on sa khasogat iyan skaniyan sii sa mata, sa khabota niyan skaniyan?**
 - A. So Katakabor B. So kabosaw
 - C. So kadnki a kariit D. So kaboboklo'
3. **So kiaologa ko Yūsuf sii ko landng o paridi' go so manga pd a manga btad a minisogat on na miatimo' oto so margn a tiyoba' sii ko madakl a manga taw a makalilibt on. Anda ko phamakatalingomai di ontol sii ko kitompok iyan sii sank'a'i?**
 - A. So nabi Yūsuf na miatgl ko kapangaromaa niyan ko rido'ay niyan a so Zulaykhā.
 - B. So nabi Ya'qūb na miablag skaniyan sii ko pakatatayaan iyan a pkhababayaan iyan a wata' iyan a aya od o mata niyan.
 - C. So nabi Yūsuf na miailay niyan a mataan a so kamanisi ko taw na da' a maana niyan go kiasabotan iyan a so isa a taw na patot a da dn a panganiyan iyan sa tabang a rowar ko Kadnan iyan.
 - D. So mapiya a parangay a miakowa iran a phoon o Yūsuf minsan pn ping-golawlaan iran skaniyan sa marata' na skaniyan na mapiya a nda'o sii ko manga pagari o Yūsuf.
4. **Anda ko phamakatalingoma i skaniyan i tonay a sabap ko nabi Yūsuf a kabaya' iyan a kakowaa niyan ko pagari niyan a Binyamin a pd iyan?**
 - A. Pkhababayaan iyan so Binyamin sa mala' a di so manga pagari niyan a manga salakaw ron.
 - B. Gii skaniyan mripara sa kalamalama a kipthoonaan iyan ko ama' iyan a Ya'qūb.
 - C. So Binyamin na khasiksa' ko kiakowaa niyan ko gantang o dato'.
 - D. So Yūsuf na kiabayaan iyan a kalindinga niyan ko Binyamin phoon ko karataan o manga pagari niyan.

5. Anda ko phamakatalingoma i di paparangayan o taw a makakokowa ko mataid a kaphantang (sabrung jami-lun)?
- A. Katawan a langowan a margn a tiyoba' na pphakapoon ko Allāh ﷻ na sabap roo na so onga nyan na pmbaloy a mapiya.
 - B. Sabap sa langowan taman na phoon ko Allāh ﷻ. na so isa na di pagmbaal sa apiya antonaa a panamar sa kapakatoon iyan sa mibolong iyan phoon ko tiyoba' go so karata' a okor.
 - C. So isa na kailangan a di maolog sii ko kada' a kapamimikiran sa mokit sa kaphanon sii ko manga oripn o Allāh ﷻ makapantag sa tiyoba' a minisogat on a tpng on.
 - D. So isa a masosoat sii ko nganin a btad a so misosogat ko oman i isa sa di niyan ipanalipndaan so kapanalamati niyan ko Allāh ﷻ.
6. So Yūsuf na piakarani niyan so manga pagari niyan sii rkaniyan sa pitharo' iyan a: *Sakn so pagari niyo. Sa di niyo pmboko'on so nganin a pinggolawla iran on.* (Yūsuf 69). Atonaa i kaposan a di khakowa phoon ko miaona a ayat?
- A. So Yūsuf na tipngan iyan so kaprinari-nawi ko Binyamin.
 - B. Khabayaan o Yūsuf a ptharo'on iyan ko Binyamin a so marata' a antap o manga pagari ran na di niyan siran khabinasaan.
 - C. So Yūsuf na kiabayaan iyan a kakowaa niyan ko Binyamin ka an makasaop ko manga pagari niyan.
 - D. So Yūsuf na inosiyatan iyan so Binyamin a kazabari niyan ko manga pagari ran ko karata' iran i ongar go so dnki ran ko Yūsuf.
7. Anda ko phamakatalingoma a kaposan i mbalowin tano phoon ko phamakatalingoma a pangni o nabi Yūsuf a: *Kadnan ko! So kalaboso na aya rkan pkhabayaan a di so nganin a ipndolon iran rakn (a ka zina) na amay ka di ako nka lindingn sii kiran na khirampi' ako kiran, sa khabaloy ako dn a pd ko manga lalong.* (Yūsuf 33).
- A. Aya mapiya a lalan ko kapakalidas ko karata' o baya' a ginawa na so kapangni sa kalindong sii ko Allāh ﷻ sa gamakan sa mabagr so manga sogo'an iyan.
 - B. Minsan pn so Yūsuf na nabi skaniyan na skaniyan na khapakay a makang-golawla sa dosa.
 - C. So taw a pphgsn iyan so baya' o gonawa niyan na di makapnggolawla sa dosa karibatan go di makapnggalbk sa dosa.
 - D. Oman i isa a miakasangka sa piligro ko kapagonoti niyan ko baya' a ginawa niyan na patot a aya piliin iyan na so kakalaboso niyan.
8. So sogo' o Allāh ﷻ go so miamaratiaya on na pkhasogat siran a phizoson a manga rrgn a tiyoba' sii ko masa a so Surah Yūsuf na initoron. Anda ko phamakatalingoma a manga tiyoba' i da mitana' sii sankai a manga ragon?
- A. Pito polo' a manga shahid ko kiathidawa' sa Uhud.
 - B. So karoma o nabi Muhammad ﷺ a so Khadijah na miawafat.
 - C. So bapa' o Nabi a so Abu Talib na miawafat.
 - D. So siksa' go so karata' o manga mus-hrik ko kiphapan-tagn iran ko miamaratiaya na miamagoman sa kargn.

9. So Surah Yūsuf i pagnay a Sūrah a initoron a skaniyan na thothol. Makakokowa sa mananaw a mapiya a madalm a manga maana ko siran oto a manga taw a pphan-dapat sa madalm. So manga taw a miaa-loy ron na so nabi Ya'qūb, go so Yūsuf, so Rachel, so manga pagari o Yūsuf, so Zulaykhā a langon dn oto na adn a mitit-indg iran a blangan a kapniniyawa o manosiya'. Anda ko phamaka-talingoma i di ontol sii ko kitompok iyan sii?
- So nabi Yūsuf na mititindg iyan so poso' o kaadn a manosiya'.
 - So nabi Ya'qūb na mititndg iyan so niyawa na so ina' iyan a Rachel na mititindg iyan so lawas.
 - Na so manga pagari o Yūsuf na mitit-indg iran so kabaya' a ginawa a kabi-binatangi o manosiya'.
 - So Zulaykhā na mititindg iyan so mapiya a pamikiran (so akal a ampiya).
10. Antona a kaposan a di pd makapantag ko manga mu'jizah o Ya'qūb a mia-kowa niyan so kailay niyan sa komai-soy ron ko oriyan o kinipakawitn on o Yūsuf ko bankala' iyan?
- So lanitan o Yūsuf ko bankala' iyan na kiabolongan iyan so kabobota o Ya'qūb.
 - So bankala' o Yūsuf na makaaawid sa kapniniyawa a arga' sii ko Ya'qūb a so kiababaya an iyan so wata' iyan sa sangat a kabaya'.
 - So khoyaptaan ko pagltan o bankala' o Yūsuf go so kiapakakasoy o kailay o Ya'qūb na sabap oto ko kathotompo-kan o pagltan o taw go so isa a shayi' a adn a arga' iyan a kapniniyawa go tabang a phoon ko Allāh ﷻ.
 - So bankala' o Yūsuf na da' a kiaawidan iyan a mala' a maana sii ko manga pagari niyan a skaniyan na matatangan iyan ko miakaphipira gawii.
11. So Allāh ﷻ, a Mahasoti a Maporo' na kinowa niyan so ginawa a kailay o nabi Ya'qūb a so kamamasaan iyan so mapayag a kataid o Yūsuf, ogaid na bigan iyan skaniyan sa mata o poso' a so pkhagaga niyan sa pkhasandngan iyan so manga ropaan o soti a kataid a so mapapayag sii rkaniyan. Anda sii ko phamakatalingoma a kaposan i da mbaali sii ko kitompok iyan sii?
- So Allāh ﷻ na kinowa niyan a isa a limo' phoon ko nabi Ya'qūb, ogaid na bigan iyan skaniyan sa madakl a manga ala' a arga' a limo' a sambi' iyan.
 - So Allāh ﷻ na kiabayaan iyan so nabi Ya'qūb so kailaya niyan ko rinayagan o rk iyan a mataid a manga ropaan, a skaniyan so tankd a kataid (husn mut-laq) sa sambi' o mapayag a kataid a miatoon sii ko kiapangadn.
 - Taman sa so manosiya' na da skaniyan mablag sii ko poso' na so manga doniya' a kataid a so pkhailay niyan sa nggolalan ko anggawta' a mata, go taman sa skaniyan na di niyan khataban siran na di niyan khagaga so kasandngi niyan ko thitho a kataid.
 - So Allāh ﷻ a Mahasoti a Maporo' na kinowa niyan so kailay o nabi Ya'qūb sa siksa' iyan on sa dosa a mianggalb iyan.

MANGA SMBAG O MANGA PAKAIZA'

So Nabi Adam

B. Pno' anka so awasawas (go'ang)

1. So Manosiya'	2. Ama' o manga niyawa	3. Tawbah
4. Ilm Ladunni	5. So da pn kazobo	

C. Madakl a phamilian sa smbag

1. C	2. C	3. B	4. D	5. D
6. B	7. C	8. D	9. D	10. C

So nabi Idris go so nabi Nuh

B. Phnoon so awasawas (go'ang)

1. 1000	2. 30	3. So manga kawankawangan
4. So siyap o Allah	5. So Islam	6. Giya'i so sihir ka

C. Madakl a phamili'an sa smbag

1. C	2. B	3. A	4. D	5. B
6. B	7. D	8. C	9. C	

So nabi Hud go so Salih

B. Pno' anka so awasawas (go'ang)

1. Kada' a plng	2. So kada' a plgn iran	3. Rih Sarsar	4. 40
5. La Ilaha Illallah	6. Omaan ka so siksa' a ipphangangalk ka rkami		

C. Madakl a phamili'an s asmbag

1. D	2. D	3. C	4. D	5. C	6. C
7. C	8. A	9. C	10. D	11. A	12. D

So nabi Ibrāhīm, so bani Ismāīl, go so nabi Is'hāq**B. Pno' anka so awasawas (go'ang)**

1. Khalil ar Rahman	2. Jinni – Hajar	3. Abu Adhyaf
4. So nabi Ibrahim	5. Amascus- Palestine	6. Ya'qub
7. Kings (manga Dato) manga Sultan		

C. Madakl a phamili'an sa smbag

1. D	2. D	3. B	4. D	5. C
6. D	7. B	8. C	9. D	10. A
11. D	12. B	13. D	14. A	15. C
16. D	17. C			

So nabi Lot go so Dzu al Qarnayin**B. Pno' anka so awasawas (go'ang)**

1. So nabi Ibrahim	2. So kokombaan a ator	3. Kiamorkaan
4. So nabi Nūh	5. Alexander the Great	6. So paglt o Dzu al Qarnayin
7. Sii sa sdpan		

C. Madakl a phamili'an sa smbag

1. D	2. B	3. C	4. C	5. D

So nabi Ya'qūb go so nabi Yūsuf**B. Pno' anka so awasawas (go'ang)**

1. Ahasanul qasas (lbi a mapiya a thothol)	2. So Surah Yusuf

C. Madakl a phamili'an sa smbag

1. C	2. C	3. A	4. B	5. B	6. C
7. A	8. A	9. D	10. A	11. D	

MANGA PASODAN GO MANGA OSAYAN

1. *So nafs na aya maana niyan na so masoln a ginawa, skaniyan i pinakamababa' a taks o kaooyagoyag sa sold o manosiya'. Skaniyan na binatang go Shaytan i waraan o kaadn a manosiya' a lalayon romaramig ko kanggalbk sa marata' (so mindiorobsa ko kitab sa English).*
2. *So tawhid na basa Arab a so mitotoro' iyan so kapakaisaisaa ko Allāh. (so mindiorobasa sa English).*
3. *So jinn na sasoson o kaadn o Allah, a indan a phoon ko apoy a khagaga niyan so kazalin iyan sa bontal a manosiya' go binatang, go kaphraradan iyan so manosiya' ko marata' go mapiya a nganin (so mindiorobasa ko kirtab sa English).*
4. *So Hadith na skaniyan so katharo' o Rasulullah a minitogalin sa miokit ko kasasarigan a manga panonothol. Aya ngaran a madakl o hidth na ahadith.*
5. *So isa a pndadagn iyan so siran oto a miapatot kiran so kadadag iran.*
6. *So isa a pkhapayag iyan so kala' go so kabagr o kadato' sii ko langowan a nganin.*
7. *So isa phakatoro' ko isa a nganin.*
8. *So isaisa a skaniyan so lbi lawan a Makalimoon ko langowan a inadn iyan sii sank'a'i a doniya'.*
9. *So isaisa a skaniyan so lbi lawan a Masalinggagawn ko miamaratiaya sa sii kiran bo' sa alongan a qiyamah.*
10. *So jami' al adh'dhad na skaniyan so tomitimo ko langowan a zosopasopaka' (so mindiorobasa sa English).*
11. *So jinn na inadn a phoon sa da' a bl iyan a apoy. Khagaga iran a kazalin iran sa apiya antonaa a bontal. Siran na di siran khailay a kaadn ko pakaasal iran, pphangaroma siran, pkhan siran, phaginom siran, go gii siran mbabawata'. Go khagaga iran a lomalakaw siran sa datar sa kagaan o sindaw sii ko langowan a nganin, adn siran a kna' o ba datar o kiapakaozor o manosiya' sa miiitong siran a mababa' a di so manosiya' sa pankat. So Muslim kiran na aya mambo' a nabi ran na so Muhammad ka siogo' skaniyan sii kiran pn. So kafir ko jinn na giyoto dn i pmbthowan sa Shaytan. So nabi na pthawagn a sogo' ko dow a mapn'd (thaqalayn) a giyoto so manosiya' go so jinn.*
12. *Pzaksi'an ko a mataan a da' a tohan a patot a zimbaan a rowar ko Allah, go mataan a so Muhammad na oripn o Allah go sogo' iyan.*
13. *Ilay anka so al Iljuni, Kashf al Khafa', II.173. So manga ulama ko Hadith na diawayan iran so kiasanday niyan, ogaid na so Ali al Qari na adn a katharo' iyan makapantag ko kiapanothola on, sa so maana niyan na mapiya.*
14. *Kagiya so katharo' a "khalq" ko basa Arab, na aya maana niyan na so kaphagadn na aya maana oto na so kaawidi ko isa a nganin sii ko kakhaadn iyan, sa khapakay a inggolalan oto sii ko salakaw a kaadn. Ogaid na amay ka ptharo'on a "a skaniyan so lbi a mapiya ko pphamangadn" na di oto makaphmaana sa ba adn a manga pphamangadn a salakaw ko Allah. Sa aya maana o: lbi a mapiya so Allah a di so manga pphamangadn, na aya miphmaana sankoto a "pphamangadn" sa nganin na "pphangmbaal sa nganin" ka so*

kaadn a inadn na phakambaal sa nganin ogaid na di phakaadn sa nganin, ka so bo' so Allah i phakaadn. Mbida' so phakaadn go so phakaambaal, ka so phakaadn na phagadn sa nganin a poon sa da' na so bo' so Allah i makapnggalbk san, so pman so phakambaal sa nganin na aya pagmbaalan iyan na so nganin a maaadn dn sa miaona sa pagalinan iyan ba dn sa bontal, a so asal iyan na maaadn dn a inadn o Allah. Aya ibarat iyan na: So panday na inmbaalan iyan so kursi a phoon ko tarakayo, sa aya inalin iyan na so bontal o tarakayo a pimbaalan iyan a kursi, sa da niyan maadn so tarakayo, ka kaadn oto o Allah.

15. *So al alim na skaniyan so lbi lawan a lambas so katawi niyan ko langowan taman a sifat anan o Allah.*
16. *So al hakim na skaniyan so lbi lawan a magigikb a ongangn, a aatorn iyan so langowan a galbk iyan ko dadaitan iyan a waraan iyan, a isa nan ko manga sifat odi' na ingaran o Allah.*
17. *So saporok a rogo' mudhgah na katharo' anan a inosar o ayat a isa nan ko mu'jizah o Qur'an a gopn dna'i kasawaan o kata'o a bago. So pankat o mudh'gah a skaniyan i ika tlo pankat o kapkhaadn o manosiya' ko kandangan o ina' iyan na aya bontal iyan na datar o giarngt a mapilit a nganin a mailay ron so lakaw o manga ngipn ko kialathga on. (o phangolad ka san na ilay anka so kitab i Osman Nuri Topbas a, Rahmat Esintileri p.178).*
18. *So ajb ad danab na ngaran anan a inibtho ko kiaposan ko bkhokhong sa katampar sa baba' a aya bontal iyan na tolan a kaiimosan sa katatarman so poro' iyan, a giyanakanan a tolan na san pagphoon so kapagadna pharoman ko manosiya' sa alongan a qiyamah a datar o ba pagtho' sa phakapoon on na pmbalingan so manga tolan a kaaadnan ko manga anggawta' o manosiya'.*
19. *So katharo' a Adam, na miakapoon ko basa a Hebrew a Edem a aya mapmamaana niyan na so lopa'. So basa a Hebrew go so basa Arab na makakhakaraniya a basa a datar o ba isaisa i pakapoon.*
20. *So Lawh Mahfudh a basa Arab na makapmamaana sa papan odi na ondangondang a mapapalihara' a masisiyap a giyanan na pandangan a isosorat on o Allah so langowan taman a mapng-golawla ko kiapangadn iyan.*
21. *So ptharo'on a Qiblah na skaniyan na katampar a phagadapn o Muslim ko masa a kapzambayang iyan. A skaniyan na itotoro' iyan so darpa' a kambbknan a Ka'bah sii sa Makkah.*
22. *So ghurbah na giyoto so masa a so manosiya' na mabibintad ko ingd iyan sa matatago' ko isa a darpa' a da on pagintawa, so kitatawg, so katataronko' sa isa a mawatan a darpa', so kapana-nangga ko isa a ingd a rapo ron so taw ka di ron tngr a pphagingd.*
23. *Sii ko langowan a kaadn na so katharo' a tasattur maana a kazapng odi' na karirong na missnggay anan a btad a sii bo' ko manosiya'. So manosiya' na sosogo'on sa kasapngi niyan ko lawas iyan, ka an skaniyan mibida' ko binatang, sa makowa niyan so btad a kabilangataw, go so kathatanto ko manga nganin a phakabgay ron sa m'nang, andisan, go sakasakaw. Sa o sopaka niyan oto na khibaba' skaniyan ko pankatan sa sobra ko kibababa' o binatang.*
24. *So Bez'I elest na katharo' anan a ibabangnsa ko masa a da pn kaadna sank'a i a lopa' ko masa a so langowan a niyawa na miaadn dn o Allah, sa pitharo' iyan a: Ba di sakn so Kadnan iyo? Na palaya' siran dn somimbag a: Enkaino di', a pizaksian ami a mataan a ska so Allah a Kadnan ami. (so mindiorobasa ko kitab sa basa English).*

25. *Aya maana niyan ko lapiyat o basa “na skaniyan so pinakamapiya a kiatowanga ko bontal iyan, (so mindiorobasa ko kitab sa basa English)*
26. *So katharo’ a Ihsan na makapamamaana sa katarotop odi’ na kapakalalawan. Skaniyan na btad o kadalm o paratiaya o taw a mabagr sii sa ginawa niyan go maiilay sii ko kapayagan o manga ko’at iyan. Skaniyan so atastanggongan sa pantag sa kaparoliya ko katarotop odi’ na kapakalawan ko kanggalbka ko simba sa datar o ba so Mu’min na pzimbaan iyan so Allah sa datar o ba niyan pkhailay so Allah, mapiya pn di niyan pkhailay, na kagiya so Allah na phagilayin iyan skaniyan. (so mindiorobasa ko kitab sa English).*
27. *Gowani a so Allah na skaniyan bo’ i maaadn sii ko da pn a masa, na inadn iyan so salakaw rkaniyan (ma siwahu) so langowan a kaadn iyan, sabap ko kabaya’ iyan sa makilala skaniyan o manga kaadn iyan a manosiya’ go so jinn sa ayon ko kapphamimi-kiran iran. Sa pd ko miaona niyan adnn na so tiyaha o Muhammad (nur Muhammad). Giyoto i sabap a pitharo’ o nabi a: Sakn na nabi ako dn ko masa a so Adam na matatago’ ko pagltan o niyawa niyan go so badan iyan. (at Tirmidi, Manaqib, 1). Ayon roo na so tihaya o Muhammad a skaniyan so onayan o kiaadn iyan (aya maana niyan na so panolon iyan a imbgay ron a wahi sii sa oriyen na giyoto i mababaloy a tihaya a sindaw niyan na matatago’ dn sa ilmi o Allah ko da niyan pn kaadna ko Adam, ka kagiya so ilmo’ o Allah ko langowan a nganin a pnggalbkn iyan na katawan iyan dn go matatarotop dn so katawi niyan on ko da niyan on pn kaadna, na so poonan go so kaposan o kiapangadn iyan na di khataks a masa ka so Allah na giinggiragiray ko talikhodan o masa a katawan o manosiya’, na so rahasiyan a kiapangadn iyan na zisii dn sa ilmi niyan, ko da pn kaadn o barandiya’ a payagan o rahasiyan a matatago’ sa ilmi niyan, sa so Muhammad na miaona dn so kiaadn o katampar iyan a rahasiyan, so tihaya niyan, na maoori so kiaadna ko barandiya’ iyan a so kiapakamo-ayan o lawas iyan, ka skaniyan i kaposposan o manga nabi go manga rasul, na so Adam na aya paganay a maadn so barandiya’ iyan so kababaloy niyan a manosiya’ a mbobolawas so badan iyan a phoon ko bayan’k.*
28. *So ginawa a talasogo’ sa marata’ na pphanogoon tano niyan sa kanggolawla tano sa marata’ a dosa: giy’i so ginawa (nafs) a mababa’ i pankat ko ginawa (self) o manosiya’, a aya makako-kowa ko waraan a kabibinatangi ko manosiya’.*
29. *So ginawa a thatana’ (nafs mutma’innah), na skaniyan so mapiya a soson o ginawa (nafs). Sii sa pankat anan na so ginawa o taw na thatakna’ sa ipmbagak iyan so manga rarata’ a olawla sa tatalikhodan iyan. Na so niyawa na pmbaloy a lomilintad sii ko kathatakna’ iyan.*
30. *So ginawa a soti (nafsun zakiyyah) na skaniyan so nafs a maporo’ a di so ginawa a thatana’ a skaniyan so ginawa a masosoat ko langowan a nganin a miakaoma a phoon ko Allah, a skaniyan a ginawa na kna’ o ba ppthagintaw ko miaipos go so phakatalingoma ogaid na sii dn makamomoayan ko kapapan-tagan iyan a btad iyan. (So mindiorobasa o kitab sa English).*
31. *Sii na so nabi Nuh na gii niyan iphanon ko Kadnan iyan so btad o pagtaw niyan a so inipanakabor iran so kakawasaan iran, so bantogan iran, so manga wata’ iran, go so skaniyan na aya inonotan iyan na so mababa’ a manga kabaya’ iran.*
32. *So ashura na soson a pangnnkn a inmbaalan a pd sa bantad go giango a manga onga a pamomolan go manga soson a od a matgas i lagas a opis (nut) a aya kiambaali roo na phoon ko miangalalamba’ a pangnnkn ko oriyen o kiapakaampir o kapal sii ko palaw a Judi sii sa Ararat. (so mindiorobasa ko kitab sa English).*

33. *So ptharoon a hanif na skaniyan so taw a mapaparatiaya ko tawhid a di niyan iphanakoto so Allah sa salakaw a tohan, skaniyan na ngaran o thitho a agama ko da pn kasogo'a ko Rasulullah ﷺ.*
34. *So mushrik na skaniyan so taw a pzimbaan iyan so Allah sa adn a pphakapdn iyan a salakaw a tohan a pzimbaan iyan pn a rakhs o kapzimbaa niyan ko Allah.*
35. *So ayat na phimaanaan sa: siran mizasangora' siran na mizzndita' siran, sa ska i thitho a minggolawla sa marata' ko kiaawa'i nka ko manga barahala a da' a pd iyan go di niyan khalinding a ginawa niyan.*
36. *So ingd a Sodom na sii makambbtad ko kilid o ranaranaw o nabi Lut. Gya ingd anan na miabaklid ko kiaantiyora on Allah sa inoranan sa ator a kokombaan sa apoy a aya ipmbtho ron na ingd a mu'tafikah.*
37. *Paliyogat so kisosogo'on ko kapanakbir ko gawii a tashriq ko oman matonay so manga paralo a sambayang.*
38. *So waqf na skaniyan so pakatitindgn a pamoronan a Islam a aya galbk iyan na so kapthabangi ko manga taw a khikarrngan, go so giikanggastowi ko manga paganadan odi' na manga galbk a simba sii ko Islam sa pantag sa soasoat ko Allah. Ino bithowi sa waqf ka kagiya so tamok a barandiya' na tataronkoon sa pakatatargn sa giinggonaan so gona niyan sa giinggaston ko manga nganin a aya antap iyan na so kapzimbaa ko Allah go so kapphakabagr o agama niyan.*
39. *So al Hijo na skaniyan so makaproropaaan sa saopak a olan ko kilid o Ka'bah a aaladn, a giyoto na sagintas ko Ka'bah, a aya kiaaloy niyan sa thothol na so kiambalaya o Quraysh ko Ka'bah pharoman na inibagak iran oto sabap ko da kaankosi a gasto na giyanan i miambontal iyan sa da dn alina o Rasulullah ﷺ sa ba niyan phakakasoya ko asal iyan ko kiambalaya on o Ibrahim ka kawan iyan sa o ba oto kasabapi sa simokt ko manga Quraysh a siran i mimbalay ron pharoman ko kiagbaa on a mala' a dgan.*
40. *Giyanan so kiniropaan o Allah ko manga taw a da iran paratiayaa so Allah. Pitharo' o Allah a: ﴿44﴾ Ogaid na ba nka tatankapa a so kadaklan kiran na phamakin'g o di' na phamimikiran, da' siran a rowar sa datar o manga ayam, ogaid na siran i lbi a dadag i lalan. (al Furqan 44).*
41. *So Gog go so Magog na giyanan so inaloy o Qur'an a Ya'juj go Ma'juj, a pagtaw anan a phakagmaw siran ko kaposan o masa o doniya' a phaminasa siran ko liawaw o lopa'.*
42. *Sii ko kamataani ron na da' a inisapar a kakana ko sapo' o manga ayam a halal so kakana on. So di ran kakhana sa manga sapo' a ayam na pantag oto sa di ran pangngzmn so kakan sa sapo' sa kna' o ba iran haharama so kakana on.*
43. *So basirah na giyoto so malantas a kapakailay o pamikiran, kna' o ba so kapakailay o mbala' a mata' a barandiya' o manosiya'.*
44. *So as shafa'ah al udzma na giyanan so khaadn ko gawii a kaphangokom o Allah a so ummat o Muhammad ﷺ na zagad siran sa mabasng go masakit a kambtadan ko kazagad iran sa margn a makaphamangni siran sa ogop ko manga nabi na da dn a phakatabang kiran, na phaninggaposan siran sii ko Rasulullah ﷺ, na anda i kaomaa iran ko Rasulullah ﷺ na zapaatn iyan siran sabap ko inimbs iyan a pangni niyan a da niyan dn osara, na tharimaan o Allah so pangni niyan sa khazafaat iyan so ummat iyan sa khapokas siran ko kamargnan a misosogat kiran.*

45. *Ayon ko bitikan (shari'ah) o Ya'qub na khapakay ko mama a pakandowayaan iyan so magari a babay ko satiman a masa, sa mitataros dn oto sa taman ko kiapakaoma o shari'ah o Musa sa minitarg oto.*
46. *So ginawa a talasogo' sa kandosa (hafsun ammaratun bis su') na skaniyan i mababa' ko manga sosen o ginawa o manosiya', sa so barasopak a niyawa na pphangoyatan iyan so manosiya' ko kanggalbk iyan sa manga dosa a pkhababayaana o ginawa niyan. Giyankanan a ginawa na aya dn a kabaya' iyan na so kapphakaosoga niyan ko kabaya' iyan. So Shaytan na aya niyan anan giikhasankapann ko ginawa o manosiya a pkhaokitan o waswas iyan sa kapkhadadag o manosiya'.*
47. *Sii sankanan a masa na oman i pagtaw na adn a issnggay niyan a barahala niyan a pzimbaan iyan.*
48. *So manga pangitaban o agama o miangaona a manga sogo' go so pagtaw iran na da siran kabgi sa lawd a paro sa ba siran samba ko Allah ko apiya anda' a darpa'. Sa aya masosowa' iran na sii siran pphakasimba ko Allah ko matndo' a manga darpa'. Sa aya minilawan o Muhammad, alayhi as salam, na piakay ron o Allah so kazambayang iyan sii ko apiya anda a darpa' a soti ko liawaw o lopa' go piakay ron a mipthayammum iyan so bayan'k a sambi' o ig, igira miada' so ig, odi' na di khapakay a osarn sabap ko kaaadn o sakit ko lawas o manosiya'.*
49. *So kasogo' sa mapiya go kasapar sa marata' (al amru bil ma'ruf wa an nahyu anil munkar) na so kanggalbka go so kisogoon ko kanggalbka ko langowan a inisogo' agama Islam (shari'ah) so kanggalbka on, go so kitaplkn ko langowan a inisapar iyan so kanggalbka on. So ma'ruf na skaniyan so langowan a nganin a piakapiya o Islam, na so munkar na langowan a nganin a piakarata' iyan sa inilalang iyan o ba nggalbka.*
50. *Minsan pn somiagad sa margn so Yusuf sa galbk o Zulaykha ko kiasnditi niyan on sa plobdn iyan, go so kiakalabosowa niyan on ko da niyan kaonoti ko kabaya' iyan ko kazina, na so Yusuf na da niyan dn balsa a ngaran iyan sa ba pantag sa kaphanon ko marata' a inisogat iyan on, sabap ko kala' iyan i tadm ko kiaoyaga iran on sa piphapiyaan iran skaniyan, da niyan dn magaga o ba adna tharo'on iyan a katharo' a marata' a izaop iyan ko Zulaykha, go da niyan dn balsa a ngaran iyan, sa giyanan so pithamanan a kabilangataw, katiardi', go kabilantadi' a mazisipat o Yusuf ko kababaloy niyan a nabi o Allah a popokasan iyan sa langowan a marata' o ba on mibangnsa. Na sii sa kaposan na piangaroma skaniyan o Yusuf sa mimbawata siran sa dowa kataw, sa so Zulaykha na miakowa niyan so nganin a pianamaran iyan sa da niyan makowa ko okit a haram, ogaid na miakowa niyan sii ko okit a halal, na gowani a makathapi' siran go so Yusuf na pitharo' on o Yusuf a: Ba di giya'i i mapiya (so kaproyoda' a halal) a di so kiapangniya nka on sa miaona? (so kakhawaa niyan ko kaproyoda' sa mokit sa haram) (ar Razi 9/18, 166; Beirut 1995).*

MANGA PANANAGO'

PANGONAAN	5
PITOWA'	9

SO NABĪ ĀDAM, *Sii Rkaniyan so Kalilintad / 17*

So Kiaadna On	17
So onayan o manga sabap a kiaadna rkitano go so madadalm on a ongangn.....	19
So kiaadna ko nabī a Adam, a sii rkaniyan so kalilintad	22
So Kiaadna ko Manosiya'	23
So Iima a manga pankat o niyawa	29
So manga malāikat na somiojud siran ko Ādam (sa slasla' on kna' o ba simba on).....	30
So Kiaadna ko Hawwā' a karoma o Ādam	34
So Kiapakaawa o Adam go so Hawwā' sii ko sorga'	37
So Kiaolog o Adam go so Hawwā' sii ko lopa'	42
So paganay a kasalaan a kiapamono' sii ko lopa'	43
Nda'o a patot a masabot ko thothonan ko Qābīl go so Hābīl	44
So kathawbat go so kapangni sa kasapngan so dosa (istighfār) sii ko Allāh ﷻ.....	46
MANGA PAKAIZA'	51

SO NABĪ IDRĪS, SO NABĪ NŪH, *Alayhi as Salām / 57*

So nabī Idrīs, <i>Alayhi as Salām</i>	57
So nabī Nūh, <i>Alayhi as Salām</i>	60
So manga olawla dadabiatan o pagtaw o nabī Nūh.	62
So matas a ragon o kinipanolonn ko sogo'an o Allāh ﷻ.....	63
So kiawiswisi kiran ko toro'an	65
Na so da' a okor iyan a bangnsa na piangni ran so katana'i kiran o siksa'	66
So solapay o ig, so mabasng a siksa'	69
So Kiatharotos o Ig	71
So Gawii a Ashūrā	72
So Manga Karibatan a miasopak o Nūh	73

So manga onayan a sabap a kiaantiyor o pagtaw o nabı Nūh.....	74
So Panalamat o nabı Nūh, <i>Alayhi as Salām</i>	74
So makikilala a manga olawla o nabı Nūh.....	75
MANGA PAKAIZA’	76

SO NABĪ HŪD, SO NABĪ SĀLĪH, *Alayhi as Salām* / 83

So Pagtaw o Ād.....	83
So lalangan a phoon ko Allāh ﷻ a mappno’ a Pagita’	85
So Mangayamabr a Sobosobo.....	86
So Manga Mu’jizah o nabı Hūd.....	88
So nabı Sālīh, <i>Alayhi as Salām</i>	89
So Panolon o nabı Sālīh, <i>Alayhi as Salām</i>	90
So Mu’jizah a Babay a Onta	92
So di’ Kapanalamat ko Limo’ o Allāh ﷻ	94
So mabagr a linog go so siksa’ a mabasng.....	95
So manga sabap ko kiaantiyora ko pagtaw o Thamūd.....	97
MANGA PAKAIZA’	98

SO NABĪ IBRĀHĪM, SO NABĪ ISMĀĪL, SO NABĪ IS’HĀQ, *Alayhi as Salām* / 105

So nabı Ibrāhīm, <i>Alayhi as Salām</i>	105
So Allāh a Mahasoti a Maporo’ i Kadnan ko	107
So Kinipanolonn iyan ko Tawhīd.....	108
So Ibrāhīm na piaminasa niyan so manga barahala	110
So Ibrāhīm na inibatog iran ko miphalaw a itagon sa thotongn iran skaniyan	111
Mimbaloy so malagindab a apoy a Sapadan.....	114
So Kiaantiyor o <i>Nimrod</i> go so pagtaw niyan a <i>Chaldeans</i>	115
So kiatogalin o Ibrāhīm a gianatan iyan a Irāq na somiong sa lopa’ a Shām (Levant).....	115
So Kiaoyag o manga Papanok	117
So Kiapangaromaa o Ibrāhīm ko Hājar (Hagar)	118
So Tiyo’ba’ ko Kakhorbana o Ibrāhīm ko Ismāīl.....	120
So Ibrāhīm na inisampay ron so mapiya a thothol ko kipmbawataan iyan ko Is’hāq	126
So Ibrāhīm na binisita niyan so wata’ iyan a Ismāīl	129
So Kiambalaya sa Ka’bah.....	131
So nabı Ismāīl, <i>Alayhi as Salām</i>	134
So manga mu’jizah o Ismāīl	134

So manga paparangayan a missnggay a rk o Ismāīl	134
So nabī Is'hāq	135
So manga mu'jizah niyan ko kiaaloy niyan ko manga thothol	136
MANGA PAKAIZA'	137

SO NABĪ LŪT (LOT), SO NABĪ DZŪ AL QARNAYĪN, *Alayhi as Salām* / 145

So nabī Lūt, <i>Alayhi as Salām</i>	145
So manga taw sa ingd a Sodom	146
So Oran a Ator a kiomba sa apoy go so Kiaantiyor iran	147
So karoma o nabi Lūt go so manga wata' iyan	149
So manga kadosataan o pagtaw o Lūt go so sabap a kiaantiyora kiran	150
So kiaantiyora ko darpa' a <i>Pompeii</i>	151
So manga barasopak a pagtaw go so kiasiyapa ko kamamanosiya'i	152
So Dzū al Qarnayin, <i>Alayhi as Salām</i>	154
So missnggay a manga sifat o <i>Dzū al Qarnayin</i>	155
So kialalakaw niyan pantag ko kapanolon	156
So Gog go so Magog (Ya'jūj go so Ma'jūj)	158
So khakowa a thoma ko Thothol	158
MANGA PAKAIZA'	161

SO NABĪ YA'QŪB, SO NABĪ YŪSUF, *Alayhi as Salam* / 167

So nabī Ya'qūb, <i>Alayhi as Salām</i> , So nabī Yūsuf, <i>Alayhi as Salām</i>	167
So thotholan ko Yūsuf – a lbi a mapiya ko manga thothol	169
So taginpn o Yūsuf	171
So tlo a manga soson o Taginpn	172
So Kadnki – kadg a pkhapatay niyan so poso'	172
So marata' a antap iran	174
So tiyoba' na misasankot ko manga katharo' a pphaka-poon ko ngari' o taw	175
So donsiyan o manga pagari niyan	176
So nabī Yūsuf na inolog iran ko kalot o Paridi'	177
So malangas a kaphantang (<i>sabrun jamīlun</i>)	179
Miniliyo so Yūsuf sii ko didalm o paridi' sa miaphasa a oripn	180
So nabī Yūsuf go so ba'i a Zulaykhā	182
So Kalaboso	185
So taginpn o dato' sa Misir	187

So kasanggila o nabı Yūsuf.....	188
Amay ka so Allāh ﷻ na kabaya' iyan na khabaloy niyan so oripn a dato'	189
So kiapangaromaa o Yūsuf ko Ba'i a Zulaykhā	191
So kiapakaoma o manga pagari o Yūsuf go so mapiya a pamikiran o Yūsuf.....	192
Sakn so pagari niyo a Yūsuf	193
So masakit go kapromasay a miakalka ko pinto' o balas a mapiya	196
Di' ka khada'i sa panginam ko limo' o Allāh ﷻ	196
So makalalawan a karila'	198
Zisingn iyo so nditarn akn ko paras o ama' akn.....	199
Mimbalingan so kailay o Ya'qūb	199
So kiatimo' pharoman ko miathay a masa a kiapakang-ganata', so kapiiya ginawa go so kiatoman o taginpn.	200
MANGA PAKAIZA'	202
MANGA SMBAG O MANGA PAKAIZA'	206
MANGA PASODAN GO MANGA OSAYAN	208